Proza 1837-1845. Eerste deel

E.J. Potgieter

editie Joh. C. Zimmerman

bron
E.J. Potgieter, *Proza 1835-1847*. Eerste deel. In: E.J. Potgieter, *De werken*. Deel I (ed. Joh. C. Zimmerman). H.D. Tjeenk Willink, Haarlem 1908

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/potg001proz01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

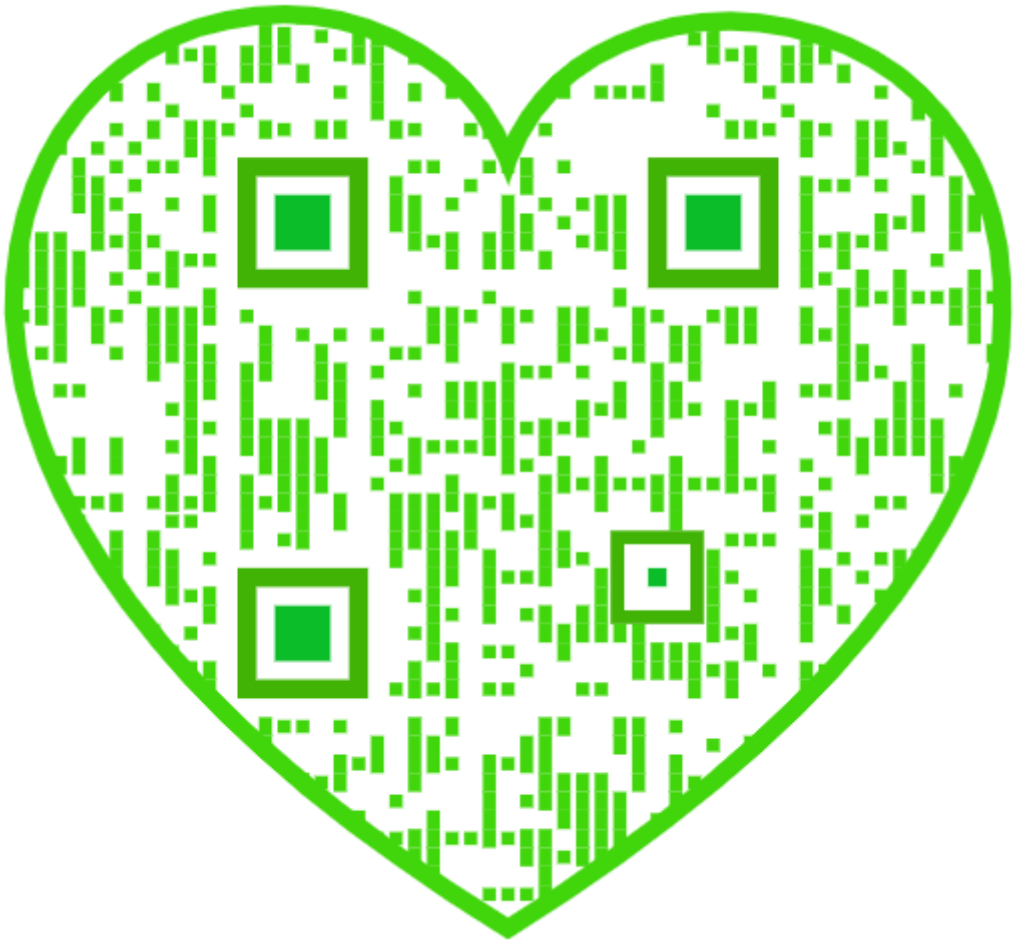

Jan, Jannetje en hun jongste kind.

> En leer op nietwes staat te maken
> Als 't geen in eigen krachten is.
>
> O.Z. VAN HAREN.

Oudejaars-avond heeft in ons vaderland het eigenaardige behouden, dat weleer alles wat hollandsch was onderscheidde: hij is huiselijk en degelijk. Ik mag Jan en Jannetje wel, op den laatsten December, bij het invallen der schemering voor een groot vuur gezeten, in een vertrek, welks voorkomen ietwat feestelijk is; - ik mag het paar, dat met een opgeruimd gelaat de komst van hunne kinderen en kleinkinderen verbeidt, ten einde te zamen uitgang en ingang te vieren. Het pleegt een vrolijk uur te zijn, maar dat een ernstig doel heeft. Laat vreemdelingen beweren, dat er slechts halve vreugde heerscht, waar de lach uit tranen schemert; als zij een beetje meer zin hadden voor onzen volksaard, zouden zij er verstandelijke levensbeschouwing in zien, die over de zwakheden des harten zegeviert. Doch ik laat dien verdedigenden toon varen, hij strookt kwalijk met de stemming van het paar.

‘Wat brui ik er me om, wat ze van mij zeggen!’ zou mijn hoofdpersoon mij toeroepen; immers Jan is in den laatsten tijd voor lof en voor laster zoo onverschillig geworden, dat zij hem niet eens aan zijne koude kleêren meer raken, - laat staan aan zijn onderziel.

En geen wonder!

Jan is zoo dikwijls opgehemeld, en Jan is zoo dikwijls uitgescholden, dat hij eindelijk heeft leeren inzien, hoe hij barsten zou als de kikvorsch, of de geelzucht krijgen als de nijd, indien hij eene hooge borst ging zetten bij ieder:

‘Aap, wat heb je mooije jongen!’

van zijne vrienden; of zich kwaad bloed wou maken, bij elk:

‘Fij, wat een goore paai is dat!’

van zijne vijanden.

Het is mij of ik Jan in deze ure hoor redeneren, zittende in zijnen leuningstoel, met de Courant van morgen, 1 Januarij 1842, vóór zich:

‘Mijne talenten en mijne vernuften, - en ik heb er eene zoô onder mijne jongens! - mijne verhandelaars en mijne dagbladschrijvers, - wie drommel van beide zou wel de knapste wezen? - allemaal prijzen ze mij om het zeerst, en dat hoort niet anders: - al lees ik ze niet, ik betaal ze toch!’

‘Wijfje!’ - laat hij er op volgen, - ‘reik mij vast een' schoonen Goudenaar uit die lâ, ik zal er den brand maar eens insteken. Wat komen de kinderen weêr laat, het is al over achten! Het is waar, de Synode van het jaar Zestien heeft ingevoerd, oudejaars-avond kerk te houden, - ge hebt immers wel gezorgd, dat er tabak in de doos is?’

Jannetje knikt en reikt hem die toe, en hij stopt zijne pijp met eene pruik, - eene verkwisting, welke zij Jan nooit heeft kunnen afleeren, - en hij knort op de meid, die geen geglommen kooltje in het komfoor bragt - eene huishoudelijkheid, die Jan eere aandoet, - en de lof walmt weg als de damp, en laat als deze - n i e t s achter.

Maar hoe springt hij met den laster om?

'Hm! John Bull,' zegt hij, 'dien ik het minst vertrouw, als het zoo mooi tusschen ons lijkt - hm! hm! Hans Moff,' voegt hij er bij, (zou die Courant hem weêr hebben geërgerd?) 'Hans Moff, die doorslaat, nu hij de bietekroten i d e a l i s i r t ! - hm! hm! hm! Monsieur ook al, wien het toch heugen moest, hoe goed hij het hier had; - tot Jonathan toe, waratje! die nog op geen New-York zoude bluffen, als ik geen Nieuw-Amsterdam had aangelegd, allen geven ze mij steken onder en boven water, wat bliefje? maar dat hoort ook zoo, - het is beter benijd dan beklaagd!.... Een boordevolletje, Mijne Heeren! maar, met uw verlof, - op mijn eigen welzijn!'

'Wacht ge niet tot de kinders er zijn?' vraagt Jannetje.

'Wacht even,' roepen wij hem toe, 'wij zullen gaarne medeklinken.'

Of zou er iemand onder de telgen Jan's wezen, die aarzelt hem bescheid te doen, dewijl het hem toeschijnt, dat het H o o f d van onzen V o l k s s t a m geen kleintje, neen, verduiveld veel eigenliefde heeft; dat de zelfzucht zoo ongeveer zijne tweede natuur is geworden? Hij zou Jan onregt aandoen. Hij zou toonen ons aller bet-over-grootvader niet te kennen. Hij zou mij in verzoeking brengen Jan's doopceel te ligten. Waarom zou ik het niet doen? Hij behoeft zich zijne afkomst niet te schamen, al overtreft hij zijne voorvaderen.

Niemand zette groote oogen op, wanneer ik hem vertel, dat

Jan omstreeks den jare Vijftienhonderd in de luijers lag, en echter heden ten dage als een stevige zestiger nog fiksch op zijn koten staat. Hij is zoo kloek gebouwd; hij is zoo breed van schouders; zijne knoken zijn zoo forsch, dat tienmalen vijf jaren bij hem naauwelijks die verandering te weeg brengen, welke eenmaal vijf op ieder onzer pleegt uit te oefenen. Ik vrees zelfs, dat men hem zich ouder zal voorstellen dan hij inderdaad is, als ik van over de zestig spreke; schoon Jan de wereld heeft bekeken, Jan heeft zijne kuiten nog niet verloren: voor een p a t e r t j e l a n g s d e n k a n t zegt geen meisje ‘ba!’ van hem. En wat zijne zaken betreft, daarin geeft Jan het u en mij nog te doen; hij was de eerste en de laatste in den winkel en op het kantoor, en schoon hij nu de woeligheid over heeft gedaan aan zijne jongens, de rekening, waaronder hij ‘accoord’ gezet heeft, komt uit ‘tot eenen penning,’ zegt hij. Spreekwoorden aan centen ontleend, vallen nog niet in zijnen smaak. ‘Dat bewijst den ouden dag,’ hoor ik aanmerken; ik geef slechts toe, dat hij den leeftijd lang voorbij is, waarin men overbescheiden, overedelmoedig, overzelfverloochenend, pleegt te wezen. Ik zou schier durven beweren, dat Jan nooit zoo oud zou zijn geworden indien hij een van deze drie ooit was geweest. Ik ga verder: ik geloof, dat Jan uit den aard zou zijn geslagen, zoo hij immer zin had aan den dag gelegd voor bleuheid, die zich zoo min weet te schatten als te doen gelden. Jan's vader, Jan's ooms, al de verwanten van Jan hadden zaken uitstaan met de Hertogen van Bourgondië, in wier wapen eer een leeuw dan een kruis had gepast, daar zij dol veel van grijpen hielden en weinig van genade wisten. En echter lieten de eenvoudige burgerluî van Jan's familie zich hunne kaas en brood door die groote Heeren niet ontnemen, wat ijzervreters ze in hunne rammelende harnassen ook zijn mogten.

‘Zalig is hij, die zijn jok in zijne jeugd draagt!’ zegt de

Schrift; er gaat geen kind op school, dat niet weet te vertellen, hoe zuur Jan het had onder de voogdijschap van den Koning van Spanje! Ik zou het hem ten goede houden, al was hij wat trotsch op de ontwikkeling van zijn karakter in dien tijd. Of ge potlood en papier ter hand hadt, ik schetste u hoe hij uit vrijën ging, in het schoone saizoen in een' boeijer, maar met een paar stukjes geschut aan boord; in den barren winter op schaatsen, maar met de geladen buks op zij; een flinke borst, die gaarne allerlei gevaar trotseerde, om een uurtje met zijn liefje te kouten. Een minder degelijk paar had, onder omstandigheden als de hunne, het huwelijk uitgesteld, tot beiden te oud waren geworden, om zich naar elkander te leeren schikken; maar welk een weêrga's wakker gezin was het zijne, onder ongehoorden wederspoed! Zoo ooit jongelui verdienden te worden voortgeholpen, dan waren zij het - ik weet geen' grooter lof voor beiden, dan dat Willem van Oranje er pleizier in vond dit te doen!

Een portret van Jannetje te leveren, zou een lust wezen, zoo het geene meesterhand eischte. Om er echter niet schaakmat af te komen, moet men de gave van Rembrandt aan die van Rubbens paren. Ik wil wel gelooven, dat er zulke witte raven vliegen; maar ik vrees niet, dat iemand zal ontkennen, dat zij zeldzaam zijn. Immers, louter met het gloeijend koloriet, louter door de tot overdaad toe weelderige vormen van den vlaamschen meester, treft men Jannetje niet. Als ze gelijkend zal worden voorgesteld, mag de nadenkende ernst van den hollandschen schilder bij uitnemendheid, mag de rustige zielskracht, waardoor zijne beelden de duisternis om hen heen verlichten, er niet aan ontbreken. Eene moeder wordt echter het liefst in hare kinderen geprezen, en die hadden de kloeke echtelingen bij de vleet; Jan genoot onder al zijne ellende den zegen van Roemer Visscher:

Een vrolijck wijf en eerbaer bij desen,
Slapen dat de nacht schijnt kort te wesen.

En kijk hare dochteren maar eens aan, als gij weten wilt, hoe de deftige matrone er in den bloei van vrolijk- en jolijkheid uitzag. ‘Mijne kinders vallen tengerder dan ik plagt te wezen,’ moge zij klagen; smeltend noch smachtend hebben de oolijken niets van het teringzieke, dat uit vreemde poëzij in de onze is overgewaaid, maar dat wij toch niet mooi vinden dan in verzen! Wat goedronde gezigtjes, - blank als de sneeuw, welke ook de kleur der geestige kijkers moge zijn, - wat gulgaauwe lach, - als we regt kennis hebben gemaakt, en zij ons wild woelwater schelden, schoon zij stouten schalk meenen. Welke ronde, mollige armen - welk een z e e b a r i c h e n boezem, zoo als een dichter harer jonkheid zeide; - een mooi woord, Venus zelve rees immers uit het blanke schuim der golven op? - Jannetje ziet wel eens zuur, het is waar, als zij al den vreemden opschik gâslaat, die harer dochteren om ‘de teêre leedjens bengelt;’ Jannetje ziet nog zuurder als zij de piano hoort rammelen en haar oor uitheemsche klanken vangt, in plaats van de liedekens, welke zij plagt te kwelen: Jannetje ziet allerzuurst, als zij in het huis van een harer kinderen vreemde drempelmeiden ontmoet, Brabandsche bonnes, Zwitsersche gouvernantes, Fransche floddermadammen, doch dat gebeurt maar enkel, doorgaans is zij over hare dochters nog al tevreden: hoe kan het anders? Orde, spaarzaamheid, liefhebberij in het kraak-zindelijke, huiselijkheid, deernis met armoede, vroomheid, zij heeft ze haar van kindsbeen af ingescherpt! Hoe zij verjongt als ze hare eigene liefelijkheid herboren ziet in den schroom van eene aanvallige bruid! - bruidstranen zijn een eigenaardig zwak van Jannetje - in het geluk eener jeugdige echtelinge! - het te huis is de hemel

eener hollandsche vrouw, - in de dankbaarheid eener zalige moeder! - Jannetje plagt in hare jeugd bij de wieg in den Bijbel te lezen. - Hoe zij verjongt, als eene wolk van gezondheid om hare knieën dartelt; eene wolk, waaruit zij allerlei zoete stemmetjes: ‘grootemoê! grootemoê!’ hoort roepen.

‘Vader!’ vraagt ze nu - gevalt u de trouwhartige uitdrukking niet? Jan heeft intusschen zijn glas geledigd, wèl bekome het hem! - ‘Vader!’ vraagt zij, ‘hebben we een goed jaar gehad?’

Zij heeft er alle regt toe, zij, die hem het huis hielp bouwen!

‘Als ik mijne koetjes niet vroeger op het drooge had gebragt,’ antwoordt hij, met een spreekwoord van zijne voorvaders, die kaasboeren waren, ‘het zou me zwaar zijn gevallen, ze in Een en Veertig uit het water te halen!’

‘Wel, Vader!’ herneemt de bezorgde huisvrouw.

‘Ik zei immers als, Moeder!’ valt hij in, terwijl hij in de handen wrijft; ‘of hebt ge mij donker zien kijken toen ik straks mijn grootboek eens doorliep? Rigt dus te avond maar vrolijk aan, al zal het klokke twaalf de oude wensch wezen: “Veel geld en weinig zonde!”’

‘“Veel geld,” Jan! we komen al op onze dagen - als ge het nog om den wil van onzen jongsten vroegt -’

‘Oud, wijfje! de drommel is oud, - en zoo wij het goed stellen kunnen, daar zijn er onder onze kinderen - die het meer verdienen dan -’

Eer hij er bij kan voegen wat hij er bij denkt, komen eenige van deze de deur in, en aan hun hoofd een der oudste zijner zonen; - als gij opmerkt hoe hij zwalkt naar den haard, dan ziet ge, dat het hun eersteling, dat het Janmaat is.

We hebben Jannetje straks in hare dochters geprezen; hooger lof komt haar toe, dewijl ze in hare jeugd ook jongens flink wist op te fokken, en kloek wist groot te brengen, schoon Jan drie vierde van het jaar met den Prins te velde was.

Echter moeten we er voor uit komen, dat zij met dezen knaap weinig moeite had - Janmaat wiegde zich zelf. Zoodra hij in de broek was gestoken, werd hij den rapste te rap af; ‘weêrgasche dreumel!’ plagt zijne moeder te zeggen, als zij hem 's ochtends uit had zien gaan, en hem 's avonds weêrom zag komen, maar den ganschen dag niets van hem had gehoord, ‘waar loop je toch?’ En het antwoord was in het eerst: ‘op het duin,’ en werd allengs: ‘aan het strand, Moeder!’ - ik weet niet of Jannetje het geloofde, want de borst bragt nooit iets meê, zoo als andere jongens van zijne jaren deden; hij plukte geene helmplanten, hij zocht geene schelpen - op ieder: ‘wat doe je er?’ waarmeê zij den zwerver plaagde, hernam hij: ‘ik kijk in zee!’

En wat zag hij, al starende?

Het is me soms gebeurd - op het land, bij eene kronkelings des wegs, aan den uitgang van een bosch, op den top van een' heuvel, een' opgeschoten knaap te verrassen, de blonde haren in den wind wuivende; de groote oogen op het verschiet gevestigd; een' jongen, die niet gewaar werd dat ik naderde, wien geen enkel voorwerp in de verte bepaald boeide, wiens blikken dreven, zonder rust, zonder doel. ‘Hij ziet zijne toekomst voor zich,’ dacht ik dan in mij zelven, ‘hij wikt wat hij worden zal, zijn strijd begint.’ En noode weêrhield ik mij, bij iedere ontmoeting van dien aard, met den wild vreemde een gesprek aan te knoopen, niet om hem allerlei jammeren des levens te voorspellen, niet om hem toe te roepen: ‘Vriendlief! wat gij ook in het verschiet moogt zien, de sirenen duiken nog niet op;’ neen, ik wenschte het, dewijl ik mij zoo gaarne verlustig in al den moed der jeugd, in al het grootsche harer ontwerpen, in al het koene, dat uit hare oogen schittert bij de denkbeeldige worsteling. Het is een dichterlijk oogenblik, die dageraad van het jongelingsleven - stel u Janmaat

voor, die den zijnen over de zee ziet aanlichten! Verbeeld u de kleine hulk, door hem bemand; verbeeld u het prachtig zeekasteel, dat in stede van deze voor hem oprijst; verbeeld u de visioenen van voorspoed en glorie, die hem over de spiegelende oppervlakte der baren toeschitteren! Hoor het dieper ademhalen van den breedgeschouderde, nu hij zich aan het hoofd waant van eene vloot, een heir van schepen, wier tallooze zeilen de wind, de noordooster, die allengs feller opsteekt, volblaast - hij tart den storm, - hij overwint den vijand, - hij verovert eene wereld, - welk een beeld, welk een droom! Hij verwezenlijkte dien! Toen onder de Spaansche tirannij de nood te huis hoog geklommen was, toen kuste hij het beangste Jannetje goeden dag, met een: ‘ik ga van honk, moederlief! Maar je ziet me weêr;’ en hij hield woord, woord als een man; hij voer uit in een' notedop, hij kwam te huis in een linieschip! En zoo de vrouw door hem leerde wat tranen met tuiten zijn, als zij hoorde, dat men hem geene haven in wou laten, om den storm, die hem beliep, te ontgaan; - ‘Heere!’ borst zij uit, ‘hoe Ge mij schreijen doet van vreugd,’ zoodra de dag was gekomen, dat hij den bezem op den mast voerde.

Hoe is hij veranderd!

Al teekenen gang, houding, manieren, gelaat en spraak nog altoos den zeerob, waar bleef de opgeruimdheid, die hem eigen plagt te zijn; wat werd er van het woelzieke, dat hem kenschetste; wie mist het onbezorgde niet, waarmeê zijne hand de laatste geeltjes uit den broekzak haalde? Het is alles verdwenen, - er zijn mooije meisjes met hem binnen gekomen, maar hij heeft er geene oogen meer voor, - Jan vraagt hem naar den wind, en toch praat hij van geene schepen op de kust; - het onverschillige verving het overdrokke - het moedelooze het mannelijke....

Wij zouden hem onregt doen, - al hangt hij zoo neêrslagtig over dien stoel, of hij bij mistig weder in den mastkorf zat; zijn open aard spreekt luide uit zijne klacht:

‘Al weêr een jaar, dat ik als een landkrab sleet, - Vader! wanneer zult ge toch medelijden met mij hebben?’

‘Jongelief!’ herneemt Jan, ‘als het aan mij alleen hing -’

‘Dat is een woord van vóór het jaar Dertig, Vader! toen heette het:

Holland
Bolland:
Zeeland
Geen land:
Ik hou het met den heikant!’

‘Als je wist, Janmaat!’ -

‘Ik weet, Vader! dat Moeder altijd plagt te zeggen: Beter op een' ouden wagen in de heide, dan met een nieuw schip op de zee.’

‘Zeg ereis, Janmaat! wil je óók een kopje slemp?’ roept eensklaps een pieperig stemmetje uit den versten hoek des vertreks, - en nu wenschte ik u een denkbeeld te kunnen geven der verslagenheid, waarmede Janmaat voor zich zelven zucht:

‘De derde streng maakt den kabel!’
Welk een vreemd begin van een feest!
Helaas,

Ieder huis
Heeft zijn kruis!

En hoe ver Jan en Jannetje het in de wereld brengen mogten, het hunne bleef er niet van verschoond; - gluur met mij dien hoek in, als ge weten wilt wat het is! - Oef! - de verzuchting, die aan Janmaat bij het verzoek ontglipte, de

verontwaardiging, waarmede hij hem, die het deed, nu den rug toekeert: zij hebben niets verbazends, als men den langen slungel aanziet, die ginder slemp schenkt, en ginder slemp lept: welke doffe oogen! - welk een meelgezigt! - welk eene houding van slierislari! - Welk eene ergernis vooral, als ik het u niet langer verhelen mag, dat dit ongeluk de jongste zoon is van Jan en Jannetje; hij, de patroon aller slaapmutsen, aller soepjurken, aller sloffen te onzent! hij, Jan Salie!

Al had ik het u niet gezegd, ge zoudt zijne maagschap hebben gegist, als gij onder het korte gesprek tusschen den vader en den eerstgeborene het gelaat der moeder hadt gâgeslagen; als gij de aarzeling had opgemerkt, waarmede zij Jan Salie's uitnoodiging bestraffen wilde, maar niet durfde! De pikbroek zag het en schoof zijn' stoel om, en blies eene wolk uit zijn kort eindje, opdat niemand zien zou, hoe waterig zijne oogen werden, ruwe zeebonk, als hij is!

En Jan - Jan, die in zijne kracht de degelijkste man was, die er op twee beenen liep, die vroom en vroed zoo lang bewees, hoe diepen indruk het op hem maakte, dat er geschreven staat: 'BIDT EN WERKT!' - een woord uit den Bijbel, dien hij zelf vertaalde; eene vertaling, waardoor hij zijn taal schiep; - wat doet Jan? Schudt hij zuchtende het hoofd, als iemand, die onder de pantoffel staat; als iemand, die zich op de flaauwe verontschuldiging beroept:

> Bij wijlen heeft mijnheer den naem, Mevrouw de daet?

Goddank, neen! - 'Houd moed, Janmaat! er zal te avond een einde aan komen,' zegt hij, en reikte nu een paar andere gasten de hand; gasten, die Jannetje te regt vriendelijk ontvangt; gasten, van welke de eene er alleropgeruimdst uitziet. Wie zijn het, vraagt ge?

Terwijl zij de welkomstgroet wisselen, terwijl zij hun eerste

glas leêgen, hebben wij gelegenheid voor eene enkele opmerking - ik vlei mij, dat gij er hen te volkomener door kennen zult.

Onder de spreekwoorden van Jan's buren, onder die der groote Heeren, welke eenen belangrijken invloed op zijn vroeger leven hebben uitgeoefend, treffen wij er vele aan, die tot in hart en nieren toe monarchaal zijn. ‘Hij, die de koe des Konings heeft gegeten,’ plagt de Spanjaard te zeggen, ‘hij zal nog over honderd jaar hare beenders moeten betalen!’ Wie herinnert zich den Gallischen haan niet, zoo dikwijls hij van koning kraaijen hoort spreken? De Duitsche volksgeest wist geene volslagener armoede uit te denken, ‘dan waar de Keizer zijn regt had verloren.’ - ‘M u s t i s f o r t h e K i n g ,’ zeî de Engelschman, en de groote weg heet bij de Deenen de weg des Konings!

Hoe weinig zijn daarentegen de spreuken, door Jan, in de dagen van zijnen bloei, aan de Staatsmagten ontleend; hoe getrouw spiegelen ons de enkele, die hij soms nog bezigt, zijne republikeinsche huishouding af! Het Wilhelmuslied heeft de oudste brieven; maar tegen elke der zegswijzen, waarin het voortleeft, zou ik er eene over kunnen stellen, op het Admiraalschip betrekkelijk; alsof de wedijver tusschen de Landmagt en Zeemagt tot in het rijk der spreekwoorden toe had geblaakt! Er is in geen van beide een zweem van eigenlijke heerschappij; Jan's phlegma en Jan's spotzucht kwamen aan het licht, als hij zoowel van Stedelijke Regeringen als van Staten-Generaal zeide:

> Wat de Heeren wijzen
> Moeten de gekken prijzen.

Het vierigst Oranjedeuntje was niet meer dan een wensch

voor de toekomst, dan de hoop, eens een bepaald gezag te mogen toekennen:

> Al is ons Prinsje nog zoo klein,
> Toch zal hij eens Stadhouder zijn!

(Een liederlijk rijm, volgens Bilderdijk, het zij in 't voorbijgaan opgemerkt!)

En echter was Jan daarom niet blind voor de gebreken aan zijne staathuishouding verknocht, voor de gevaren, waaraan zij blootstelde, - de bron van zoo vele rampen werd door zijn gezond verstand beschreven en gelaakt, in het kernachtig woord uit zijnen mond: ‘Daar dienen geene twee groote masten op één schip!’

Van waar dan, vraagt men misschien, van waar de onverschilligheid van Jan, van waar dat hij zoo lang den kamp duldde, schoon hij de ellende voorzag, die er uit zou worden geboren? Dewijl, antwoord ik, - en moge dit mijne afwijking verontschuldigen! - dewijl twee andere dingen Jan naauwer aan het hart lagen, dan die regeringsvormen; dewijl de welvaart van twee andere personaadjes in zijne oogen van meer gewigt was dan het oppergezag van de Staten of van den Prins, van den Prins of van de Staten, als ge wilt; dewijl twee zonen zijner lendenen de eigenaardige beheerschers van zijn handel-drijvend volk waren geworden: Jan Contant en Jan Crediet, de beide jonge luî, die straks binnenkwamen!

Waar schuilen ze nu in de menigte van gasten, onder onze beschrijving allengs om haard en disch gegroept? Jan houdt nog van eene zaal als eene kerk, als hij menschen ziet, al hebben zijne dagelijksche vertrekken dat luchtige, dat opene, dat ruime niet meer, waarop hij weleer gezet was. Een vrije geest ademde u toen uit alles wat hem behoorde toe; hij wist van geenerlei engte, noch stoffelijke, noch verstandelijke. Dit

feestvertrek voldoet nog aan die vereischten, uitgezonderd dat de hooge schouw, en de brandstapel, van turfmuren en beuken-blokken opgebouwd, verdwenen zijn. Jan! Jan! waarom deedt gij daar afstand van, ten behoeve van een schoorsteentje met marmeren mantel, eene spanne breed, waarom liet gij dien inkrimpen tot zijne schaduw, tot eene nis? Foei van Engelsche haarden, Duitsche kagchels, smakelooze vierkanten van porselein, - hoe plagt de vlam u toe te lagchen, weêrspiegeld in de koperen zijplaten van den schoorsteen; hoe vrolijk dansten de vonken weleer den donkeren krater in! Hoe, - maar daar zien wij ons paar weder, zij zitten naast elkaêr als leden van eene firma, - zoo hoort het!

Die weltevredene, tonronde, overdrieste vent is Jan Contant; hij rigtte het huis van negotie op, dat Jan Crediet uitbreidde. Wie dezen met een paar streken teekent, hij treft hem niet. De man heeft in zijn voorkomen iets van een zaakwaarnemer van grooten huize, zoo deftig is hij, zoo bedaard, zoo fijn schier. Niemand verdenke mij, dat ik dit woord kwalijk meene; zou hij het zoo ver hebben gebragt als hij niet eerlijk van inborst was? Gij kunt het den stouten opslag zijner oogen aanzien, hoe ondernemingziek hij is; maar, even sterk als deze, spreekt uit de plooijen om zijn' mond eene bedachtzaamheid, die zich niet op één' nacht ijs waagt. Hij is er klaarblijkelijk de man naar, om, wat Jan Contant met al zijne voortvarendheid begint, vol te houden en op te trekken, en deze daarentegen, het levend gezond verstand, dat Jan Crediet bij den arm wakker schudt, als de laatste zich, al mijmerende, toegeeft in het bouwen van luchtkasteelen. Geen wonder, dat zulk eene associatie het verre bragt! Hunne firma is niet alleen op iedere beurs van Europa, zij is in de beide Indiën, zij is tot in China toe zoo goed als de Bank; hunne naamteekening geldt meer dan die van Koningen en Keizers! Het zijn leepe

vogels, die zich den dubbelen roem mogen toeëigenen, dat hunne wijsheid

> ‘Uitheemsche ballingen, van have en huis berooft,
> ‘Gelockt, gewelkomt h e e f t e n i n h u n schoot gestooft.

en bovendien:

> ‘Met kielen ingesleept den oogst dien 't Oosten las,
> ‘Ja, daer de naelde zwijmt gestaen naer vrijen pas.’

‘Kinders!’ zegt Jan tot hen, ‘kinders! Janmaat heeft zich straks bitter beklaagd, dat ik in langen tijd niets voor hem over heb gehad dan een onnoozel kruistogtje, dan eene verdrietige non-activiteit! Mijn oudste heeft niet geheel ongelijk. Maar als ik wat aan hem zal doen, dan moet mijn jongste kind geplaatst wezen, dan moet die kwelgeest mijn huis uit.’

Jannetje! hoort gij het?

‘Wie van jelui wil nog eens beproeven wat er in hem steekt? Jan Contant en Jan Crediet, wat dunkt je? er moet wel weêr eene plaats bij je open wezen, het wordt anders met den borst twaalf ambachten dertien ongelukken!’

Ik heb met Jan op, dewijl de naam Jan Salie niet over zijne lippen wil!

‘Probeeren, Vader! probeeren?’ herneemt Jan Contant, ‘ik heb hem acht dagen lang achter den lessenaar zien druilen, toen had ik er wèl van -’

‘Acht dagen!’ valt Janmaat in, ‘hij lag me van Doggersbank af al aan boord.’

‘Mijn vennoot,’ begint Jan Crediet - de man heeft eene eigenaardige phraseologie - ‘mijn vennoot joeg hem in de eerste week het magazijn uit, het kantoor af, de straat op; alles wat er in den knaap school, wou hij een, twee, drie

aan den dag zien komen, even als de muntspeciën uit den geldzak; ik vleide mij, dat ik wist wat de tijd vermag! Maar schoon er geene betere school is dan de mijne, als men leeren wil, “van niets iets” te maken, zeggen mijne vijanden, - om weinig in veel te verkeeren, beweer ik, - toch moet ik bekennen, dat ik na al mijne proeven niet weet, waartoe ik hem gebruiken zal. Voor den goederen-handel, dat zag ik bij het eerste gezigt, voor den goederen-handel deugde hij niet - die eischt allerlei kennis van reederij - van uitreize en van tehuisvracht - van assurantie - van wissels - van artikelen - van markten - van talen - van zeden - van volken, - Jan Salie zou overal te laat komen en zich overal beet laten nemen, - ik zal er maar niet meer van reppen, ge mogt anders denken, dat ik mij zelven prees. Ik dacht een baantje voor hem gevonden te hebben in de fondsen, wat dagbladen-lectuur, - een beursgangetje - een beetje cijferen - luttel werks en toch rente - een bedaard verbeiden van den verschijningsdag der coupons - en dan eene groote schaar om ze af te knippen - wat is gemakkelijker? Ik had hem een kapitaaltje toevertrouwd, om te beleggen in Surinaamsche Obligatiën; als hij het met verstand had gebruikt, was hij al een man in bonis geweest, maar wat is er van teregt gekomen? Hij schoot voor op allerlei Plantaadjes; hij gaf voor de beste driemaal meer dan zij waard waren; wie weet niet hoe hij geplukt is, hij, die alles maar liet vlotten en drijven! - Sedert heb ik een oog meê in de boeken gehad en hem aandeel in betere leeningen gegeven, de Metallieken, de Russen, Onze papieren’ - (Jan Crediet blijft toch altoos Jan Crediet!) - ‘maar zoo vaak ik mijne handen met andere dingen volhad en de zijne dus vrij waren, wat kocht hij anders in dan prullen? In den laatsten tijd Ardoins - niet nu ze voor een zuur gezigt te krijgen zijn, maar toen ze boven de zestig

stonden, - G r i e k j e s - minder omdat hij zoo veel tegen de Turken had, dan dewijl zijn beunhaas hem te fijn af was, - Z u i d - A m e r i k a a n t j e s .' -

'En Kansbiljetten?' klinkt het uit den hoop.

'Stil, kwâ jongen!' roept Jan.

Wij willen niet vragen wie de vrager is, die Jan Crediet zoo eensklaps zuur doet zien; wij willen hem niet opzoeken onder de Jantjes Goddome en Jannen Kalebas, die in een' hoek des vertreks zitten te klinken, dat hooren en zien vergaan! Er zijn spotters genoeg onder de snaken. Waarom Jan de ploerten ontvangt, waarom hij er soms nog al meê op heeft, wie zal het zeggen? Valt die liefhebberij voor het gemeene welligt aan zijne burgerlijke afkomst toe te schrijven? Is het de overdrijving eener deugd, is het onwil een' der zijnen te verloochenen? Dat hij hen dan ten minste allengs aan strenger tucht gewende, dat hij hen dwong, leden van het M a t i g h e i d s - G e n o o t s c h a p te worden, waarmeê hij nu zijne misdeeldste kinderen, wien armoede toch al tot matigheid verpligt, waarmede hij nu Jan en Alleman kwelt! Waarlijk, ik begrijp zijne toegeeflijkheid jegens die heertjes van luttel verwachting, wier hoed op het linkeroor zit, wier neus van karbonkels schittert, wier gebaren zoo ruw zijn, ik begrijp haar niet half zoo goed als de genade, welke hij, allengs milder, aan Jan Hagel en Jan Rap en zijn' Maat bewijst. Hij heeft zich te lang het vaderschap over die ellendigen geschaamd; hij heeft hen zoo dikwijls en zoo vruchteloos met galg en rad gestraft, dat hij eindelijk is beginnen te twijfelen, of geeselen en genezen wel één en hetzelfde was. 'Ik heb allerlei straffen beproefd,' zeide hij; 'als ik hen eindelijk eens verpligtte te werken?' En het pleit voor zijn vaderingewanden, dat hij tegenwoordig meer doet dan hun stichtelijke predikatiën te houden, als ze in de boeijen zitten, als ze naar het treur-

tooneel gaan; dat hij hunne kinderen op school neemt, hoe haveloos, hoe havikkig ze er ook uitzien! Jan's goed hart vertrouwt te regt, dat er verband is tusschen verlichting en veredeling, Jan zou een weêrgalooze vent zijn, als hij zijn jongsten zoon maar niet had.

'Zoo als ik zeî, Vader!' - hernam Jan Crediet, 'ik heb de proef genomen, of er wat bruikbaars in Jan Salie stak; de uitslag was ontmoedigend, ja ontrustend zelfs; in de laatste jaren.... maar.... wie zijn' neus schendt, schendt zijn aangezigt, - gij eischt niet, dat ik er ons huis weder aan wage.' -

Krachtig schudt Jan het hoofd.

'En dus heeft Jan Salie voor goed zijn afscheid van ons. Het beste, wat gij met hem doen kunt' -

Hij zou geen Jan Crediet zijn, als hij er niet altoos wat op wist! -

'Het beste is, dat gij hem' -

'Wat? mij weêr opdringt?' valt een schalk uit, - die de eer zal hebben zich zelven aan u voor te stellen, dewijl het u verdrieten zou, zoo ik voort bleef varen, al die gasten hoofd voor hoofd te beschrijven; te meer, daar de kring allengs grooter is geworden, - 'hoe heb ik er voor geboet, dat ik hem in zijne wieg een aardig wichtje vond, dat ik hem tot mijn c u p i d o o t j e maakte!

'Cupidootje! met zijn loddrige oogjes!'

'Ik, die weleer Jan de Poëet heette en het waarachtig was; ik, die nu maar Jan de Rijmer ben, schoon ik mij betere! ik zou de koorts krijgen van ergernis, als ik weêr naar zijne pijpen dansen moest; als ik weêr moest toeknikken bij zijn loflied:

'Wat ben je lief,
Mijn hartedief
Wat ben je goed,
Mijn simple bloed!

‘Eer ik hem mijne kunst weêr laat verknoeijen, geef ik een' Muzen-Almanak met louter prozastukken uit. Weet ge dan niet, hoe ik onder zijn' saaijen dwang heb geleden; weet ge dan niet, dat ik het Cats nog naauwelijks vergeven kan, dat hij het jongsken aan zijne knieën spelen liet? Ik had er Hooft, ik had er Vondel eens meê moeten aankomen! Hooft en Jan Salie! Hooft, in wiens torentje allerlei nymphen stoeiden, Grieksche en Italiaansche, Latijnsche en Gooische nymphen; Hooft, die van kusjens en knepen zong, maar ze nooit aan de poffertjes wangen van onzen sukkel zou hebben verkwist! En Vondel - Vondel, wiens oogen zouden gebliksemd hebben, als ik zijne reijën had gestoord door het salieroepen van ons broêrtje; Vondel, wien onze westelijke luchtstreek maar half vergenoegde; die naar het Oosten uitzag; die smachtte naar licht! O, dat ik had blijven voortroeijen op de adelaarsschachten mij door beide bedeeld; hoe hoog zou ik nu gesteigerd zijn! Maar ik wilde der menigte gevallen, ik hield me aan Cats, hij had op met het stille, huiselijke, bescheidene jongsken; hij maakte er versjes zonder tal voor! Toen hij stierf, was ik al half onder den invloed van Jan Salie ingedommeld; ik zou anders de leerlingen hebben getuchtigd, die den meester in zijne gebreken navolgden, - altoos herhalende, - flaauw tot walgens toe. Ook werden wij uitgevraagd zoo vaak er wafelen werden gebakken, zoo vaak er slemp werd gelept; o, dagen mijner schande! Als ik soms - ook ik droeg in mijn geweten den wreker met mij om! - als ik bij wijle nog eens een stuk van de groote meesters wilde voordragen; als ik een fragment uit Antonides aanhaalde, dan kneep Jan Salie mij in den arm, dan zette hij eene keel op, leelijke schreeuwer als hij is! ‘Broêrlief!’ zeî hij dan, ‘broer! wat liefhebberij heb je er toch in zoo hoog te vliegen, blijf bij den grond, en je zult meer pleizier doen!’ Och! we zijn bij den grond gebleven,

totdat niemand meer dacht dat ik vliegen kon, totdat allen, wetende dat zij toch niet meer behoefden op te kijken, om mij te volgen, in slaap vielen, zoodra ik begon. Het heldendicht - o, wat eposjes! - het leerdicht - o, wat odetjes! - het minnedicht - o, wat klagtjes! - ieder genre was in predikatie's ontaard; ik wist in verzenbundels van alles wat te vertellen, maar den hartstogt werd ik vreemd; Poëzij en Jan Saliegeest hoe konden zij zamen gaan? Verlamlendigd en verlamzaligd had ik niet eens ooren meer voor Van Haren; Bilderdijk moest me tot hem optrekken; Bilderdijk schudde mij wakker. Van toen af scheidden wij; Jan de Poëet gaf Jan Salie den schop. Of al mijne zangers als ik beu van hem waren; of zij inzagen dat hij onder het mom der rhetorica op nieuw binnen zoekt te dringen! Ik weer hen met vuist en voet van mijn' drempel, die minnelijmers, wier stukjes de botste kan invullen, als hij maar de eindrijmen kent, luister!

‘De s c h r o o m In den d r o o m, Of de k l a g t In den n a c h t;
Het slordig gerijmel van b l o e s e m op b o e z e m;

‘Ik weer die nog ondragelijker spreekwoorden-berijmers, welke den volke eene les aanschouwelijk maken, die het reeds zelf in beelden heeft gebragt:

‘En liefst van alledaagsche zaken
Op hun versleten doedel kwaken!

‘Ik weer bovenal die venters van aardigheden, welke mij in een hansworstenpak steken, als had ik geene andere roeping dan te goochelen met woorden en klanken - - ‘Waar drommel haalt de bruî de woorden toch van daan!’

‘Bedaar jongen! bedaar,’ roept Jan, - hij plagt van ouds van poëten te houden, - ‘eer de vreemden ons weêr zouden uitlagchen, ligge mijn jongste voor een' doeniet t'huis.’

‘Slechts aan hen,’ herneemt Jan de Poëet, ‘slechts aan de rhetorici, die mij handen vol werks geven, slechts aan deze heb ik het te wijten, dat Jan Crediet mij ingewikkeld verwijt, dat mijne kunst eene nuttelooze weelde, dat haar tijd voorbij is.’ -

‘Wie weet of ge niet juist ziet,’ valt Jan Crediet in: ‘wij, de luî van de negotie, we hebben altijd zin gehad voor iedere glorie, want we trokken van elke partij. Als ge meer op de hoogte onzes tijds waart....’

‘Ik tracht er te komen, zelfs door de bokkensprongen mijner nieuwere school,’ antwoordt Jan de Poëet, ‘kwel me maar niet met Jan Salie.’

Hij moet gedrild - hij moet soldaat worden!’ - klinkt het.

‘Wie zegt dat?’ hooren wij van twee zijden vragen, eerst door eene zachte en aangedane stem, nu op forschen en geraakten toon - eene jammerklagt, eene uitdaging.

De eerste ontglipte aan Jannetje - verre van de hoofdgroep verwijderd, ving zij echter het raauwe woord op, en de tevreden lach, waarmede zij straks de feestvreugde gadesloeg, is van haar gelaat verdwenen! Hoe is het mogelijk, dat eene zoo flinke vrouw, dat eene weleer zoo krasse moeder, zich zoo zwak betoonde voor eenen onwaardige? Het behoorde tot de raadselen des harten, tot de onverklaarbare ongelijkheden van den geest! Hoe, a l l e d i n g z i j n e i s c h, was in hare jeugd haar woord; wilt gij er een voorbeeld van, uit honderd, die ik zou kunnen bijbrengen? wilt gij het eerste het beste, dat mij invalt, nu ik haar aanzie? Uit een koperen vlootje liet zij den arme het schrale water reiken; een houten nap was goed genoeg voor de groene wei; maar het poffe bier eischte tinnen flappers; maar de heldere wijn moest schijnen in een' doorlichtigen roemer; maar de gouden druif van den R h i j n vonkelde en tintelde in eene lange en fijne fluit. En nu - wat

in dit opzigt veranderd zij - ginds is een ketel te vuur, zij heeft kandeel gebrouwen, en gulden stoopen ontvangen alreê den weelderigen drank. O, Jannetje! Jannetje! gij die der spreuk in uwe huishouding getrouw zijt gebleven, waarom wilt gij haar in de lotsbestemming uwer kinderen geweld aandoen? Gij, die in een' tijd, die ontwikkeling aller gaven eischte, die beurtelings dwong tot dulden, of riep tot durven, waarin have en hals vaak op het spel stonden, die vervreemd scheen van tucht en trouw, en waaruit toch beleid en beraad redde, die koen en kloek, die vroed en vroom maakte; gij, die in zulk een' tijd Jan waardig ter zijde stondt; gij, die hem onder dat alles gelukkig deedt zijn; gij spreekt nu Jan Salie vóór; gij wilt hem elk zijner broeders opdringen! A l l e z i n z i j n w i l, was uw woord, toen de onderscheiden aard uwer kinderen aan het licht kwam, - gij temperdet slechts de overdrijving, die ten verderve zou leiden; maar dezen, dien gij niet kondt verbeteren, dien gij, zoo ge nog in uwe kracht waart, de wijde wereld zoudt hebben ingejaagd, - ‘vreemde oogen maken menschen,’ - dien acht gij nog te goed voor Jan Cordaat, te goed om soldaat te worden; - wees gerust, zwakke, beklagenswaardige moeder! Jan Cordaat weigert hem!

‘Wie zegt dat?’ herhaalt onze oudste krijgsman, ‘wie zegt dat? een lafaard, die zijn woord niet staande durft houden!’

‘Ik zeg het,’ klinkt het eensklaps, ‘ik!’ en eene forsche hand slaat op de linkerheup, als was hij gewend er een' zwaardknop te vinden, ‘ik’ en de vrolijkste, de welgedaanste, de kloekmoedigste van Jan's kinderen strijkt de zwarte haren uit het gezigt.

‘Jan Compagnie!’ herneemt Jan Cordaat, ‘de scheldnaam l a f a a r d past niet op u, hij heeft nooit op u gepast.’

‘Verontschuldiging te over, brave borst! en toch houd ik mijn woord staande.’

‘Hoe!’ roept Jan Cordaat, ‘hoe, waarmeê heb ik dien smaad verdiend! Waart gij ooit op Java de man geworden, die ge nu zijt, als ik er geene andere jongens had aangevoerd dan Jan Salie's? Stel eens, dat ik tegen de list der inboorlingen niets anders had overgesteld dan zijne traagheid!’

‘Ik wil hem niet eens tot koelie van mijn' palanquin,’ valt Jan Compagnie in; ‘op een' mooijen dag zou hij mij halverwege een' berg neêrsmakken, al zuchtende: “Oei! - wat - eene - vracht!” Maar mij dunkt, zoo iets zijn' aard kan verkeeren, dan moeten de stok, de strafdivisie -’

‘O, die zuurdeesem uit de dagen der republiek!’ - barst Jan Cordaat uit, - ‘toen men mij zoo noode in fatsoenlijk gezelschap ontving, toen ik bij het uitschot van vreemden werven moest, hij is nog niet uitgegist. Maar wie van allen hier heeft zich minder zijne herinneringen te schamen, dan ik, - help mij, Jan de Poëet! help mij, en getuig, hoe ik gestreden heb onder vijf Vorsten uit hetzelfde Huis -’

‘En ieder een doorluchtig man,’

vult Jan de Poëet aan.

‘Ik, die met den Prins over de Maas ben geweest -’
‘Een eenigh zwijgher weegt de weret in een schaal -’

klinkt het er tusschen - waar vond de chalk den regel?

‘Die met Mouringh, bij Nieupoort, de zege zoo gaarne bij de vleugels had gepakt, om ons verder te voeren, - met Mouringh -’

‘Voor wien alle oorloghsman in zijnen tydt z o u wijken,’

valt Jan de Poëet in.

‘Die met Frederik Henrick zeven steden nam,’ vaart Jan Cordaat voort.

‘Geen heilstar kende als 't licht dat op zijn helmtop b l o n c k .’

zegt Jan de Poëet.

‘Die met Willem den Tweeden voor Amsterdam’ -

‘Wat haper je?’ roept Jan uit, ‘Grootvaêr, Oom en Vader hadden de kroon verdiend, die hij nemen wou.’

‘Die met Willem den Derden’ -

Het is of Jan de Poëet het stilzwijgen straks door hem bewaard wil vergoêlijken, hij haalt Vondel's meesterstukje aan:

‘Prins Willem draaft alle Aemstelridders voor!’

‘Dat was de profetie van hetgene er in den borst stak,’ herneemt Jan Cordaat. ‘Hij, die ons Land voor den ondergang behoedde -’

‘Die 't Christenrijk beschermde en 't Recht van 't Algemeen,’

klinkt het zegevierende, alsof het Lodewijk XIV nog in zijn graf tarten moest.

‘Of ik zoo mogt voortvaren,’ zucht Jan Cordaat; ‘maar van den Utrechtschen Vrede af, totdat ik met Napoleon van de Bidassoa naar de Berezina zwerven moest, was ik aan Jan Salie-geest ter prooi; we zijn er wreed voor gestraft, - wie wil er zich weêr aan blootstellen? Ik heb geene plaats voor den treuzel, zoo min bij het leger als bij de schutterij! Waterloo! Hasselt! Leuven! zeg mij, wat ik er zou hebben uitgevoerd, als hij meê was geweest! als hij geroepen had: “Langzaam, jongens! langzaam! - komen we er te avond niet dan morgen toch!” Plaats hem in mijne gelederen, als ge durft: waar de Koning hem aantreft, op de parade, of op schildwacht, in garnizoen of in het kamp, Hij zal hem zien, Hij zal hem wegjagen: ik heb zijn woord, dat hij Vader van het leger zal wezen; al mijne jongens zijn tegenwoordig Landskinderen!’ -

Arme Gastheer!

> Hoe menigh vader lijdt in zijne zone alleen!

zegt Vondel, indien gij Jan vóór u zaagt, zoo als ik het doe, gij zoudt het met hem uitroepen. Welke herinneringen verlevendigt het verlangen, zich van het huiskruis te ontslaan, - in welk een' tweestrijd brengen hem zijn verstand en zijn gevoel! Hij moge zich verheugen in de degelijkheid, die over het booze beginsel zegevierde, in de degelijkheid, welke den gevaarlijken invloed, dien het uitoefende, te keer ging en overwon; hoe springt deze hem des ondanks nog in de oogen; hoe anders plagt hij in zijn jongheid Oudejaars avond te vieren! Dan heerschte de vreugde in aller hart, dan speelde de minne haar spel; dan werd er gekust - en nu! Aan wien valt die ommekeer te wijten, aan wien anders dan aan het Benjaminnetje, dat nog altijd in den hoek staat, dat nog altijd slemp lept? Want Jannetje moge klagen over den zin voor vreemde muzijk en vreemde pret, aria's en walzen; heeft zij zelve niet om het gezeur van Jan Salie vedel en luite der vaderen weggeborgen, tot verveling gezelligheid verving; tot onze zeden zoo stijf werden, dat we niet bij elkaêr komen dan om te eten en te drinken? Jan's blik zwerft de feestzaal rond en het is hem droef te moede. O de dagen van weleer, de dagen zijner jeugd, toen het achttal kaarsen op den disch, het duister slechts aarzeling deed wijken in den hoek bij de schouw, waar de bank plagt te staan, die hem heugt! Wat zat hij er gaarne op, als het er zoo van passen donker bleek, voor zijn eerste, voor zijne éénige vrijaadje!

Of hij ons vertellen wilde, wat hij Jannetje in dat tweelicht al toefluisterde, tot zij opsprong, tot zij eene vedel voor den dag haalde, tot zij hem die toereikte. ‘Stoutert!’ zei hij dan, ‘je wil is mijn wet, maar boeten zul je er voor,’ - en

ijlings greep hij den strijkstok en speelde den inheemschen volksdans, waarin de meisjes een kusje achter de ooren niet konden ontwijken. Hoe het schalke Jannetje hem uitlachte, hem, dien zij verpligt had te vedelen; hem, die toe moest zien, dat een ander haar kuste! Eens zwierde zij hem voorbij en hij liet haar zwieren - een tweedenmale stoof zij hem langs, en hij speelde in schijn geduldig door - maar daar kwam zij ten derdemale aan, en weg wierp hij de vedel, en flink greep hij haar om haar middel, en boeten moest zij - maar niet achter de ooren! Hoe kuste hij haar dan, dat het klapte, terwijl de overige dansers en danseressen als malloten stonden toe te kijken, en Jannetje bloosde als eene roos!

Jan Salie! wat kwaad stak daarin?

Of een andermaal plaagde hij Jannetje hem hare zoete keel te laten hooren, en rustte niet vóór hij de luite had opgeschommeld; de luite, die hare blanke vingeren zoo zoet tokkelden. Lang wou ze en lang zou ze niet spelen; zij wist te wel, hoe zoet een jent neen zeggen is met een lachje daarbij; ondanks het bekende tafelregt, dat ieder voor het minst een liedeke kwelen moet, aarzelde zij voort. Eindelijk echter kwam het mopsje, het mopsje met de zilveren sloten uit de beugeltasch aan het licht, maar tegelijk rees de groote vraag, wat er gezongen zou worden: iets geestelijks of iets wereldlijks? ‘Een zoet deuntje,’ mogt hij smeeken; andermaal schudde het lieve kopje ‘neen!’ en dan - dan had hij in een omzien het speeltuig van hare knie geschaakt, tot zij berouw gevoelde. Want het meesterstukje der zangster, die wel wat dartel zag, maar toch niet onbeschaamd was, het ‘H e i l i g e V e n u s !’ klonk door de kamer, en Jannetje wist niet, hoe gaauw zij de luit maar weêrom zou nemen, opdat zij niet te veel klappen mogt. -

Jan Salie! hebt gij ooit lief gehad?

Streelende herinneringen! waarom wordt gij verbitterd door de vergelijking met het heden, dat getuigt, in hoe menig opzigt hij te kort is geschoten bij wat hij toen hoopte, bij wat hij toen had kunnen worden? Zie, zijne wenkbraauwen fronsen zich; zijn voorhoofd rimpelt! Jan is er geheel de man naar, om zich in zijne overpeinzingen zelf te verdedigen en te veroordeelen, zoo als twee personaadjes het in een oud treurspel doen. Jan zegt zoowel:

> 'Van achter zien we dit met andere ooghen aan;'

als:

> Zoo staan ze u in den nek; zij plaghten voor te staan.'

'Vader!' valt Jan Compagnie in, die deernis schijnt te hebben met de mijmerzieke vlaag van den anders opgeruimden oude, 'vader! wat suft gij? hebt ge mijne broeders, hebt gij mij niet? - Eéne slechte vrucht onder de honderd; ik zou den boom wel eens willen zien, die er geene had; schud hem af, en ge zijt weder de kroone des wouds! Ik weet wel, dat het ligter gezegd dan gedaan is; vooral dewijl ik Jan Salie niet meê zou nemen, al schreeft gij hem drie h's op den rug. Allerlei uitspatters weet ik te temmen, allerlei loshoofden tot nadenken te brengen - de zee, de luchtstreek, de eenzaamheid doen wonderen op zulk slag van jongens: maar voor zijns gelijke hoop ik, dat de Heere mij bewaren zal! Als hij ooit op Java voet aan wal zette, zou hij er honderd jaren worden, maar ik er geen tien meer baas zijn! Hoe hij zich bakeren zou in den glans van mijne weergalooze zon, hoe hij zich zou laten bewierooken en bewaaijen! Wat zou het anders zijn dan nederliggen, en sluimeren, en slapen? schoon ik het ook bij wijle doe; schoon ik misschien maller ben met mijne danseressen, dan het ooit den slungel in zou vallen te zijn,

ik leide geen louter Nabob'sleven; - de rijstbouw - de koffijpluk - de suikerteelt geven mij handen vol werks! Het is waar, ik dartel om in een paradijs, als mijne geurige Molukken in bloei staan, maar de maaijer, die hier tusschen zijne schoven en op zijn zeissen inslaapt, heeft nooit zwaarder gearbeid, dan ik het op den dag der inzameling van mijne nagelen en noten doe! Honderd-, neen duizendvoud geeft mijn Oost de korrelen weder, er in den vruchtbaren grond geworpen, en weelderiger plantenrijk is er niet dan dat, wat mij nieuwe wonderen bloot legt, zoo dikwijls ik zijn' eeuwigen bloei gâ sla, en toch verrijk ik dien rijkdom nog - dat tuigen de indigo, de thee, de cochenille, die Bengalen en China en Mexico zullen beschamen! Eerst als mijne zorgen, over dat alles zijn gegaan, eerst als eene wolk van schepen, met die weelde van het Oosten voor het handelshuis mijns vaders bevracht, uit mijn gezigt is verdwenen, waar het azuur mijns hemels in het goud van mijnen oceaan smelt, eerst dan luik ik mijne oogen, om in den droom de stemme te hooren dat, "wie meester is van Java, beheerscher kan worden van Indië!"'

Jan Compagnie heeft den waren toon aangeslagen, om Jan op te beuren; zijne oogen schitteren bij de grootsche toekomst hem voorgespiegeld; zijn gemoed schiet vol:

'Jongen!' - barst hij uit - 'jongen! gij steekt mij een' riem onder het hart, - ik begon mij zelven te verwijten wat plannen ik al voor Jan Salie heb gemaakt; Jan Salie poëet, - Jan Salie professor, - Jan Salie diplomaat, - Jan Salie lid van de tweede kamer, - Jan Salie minister! - ik verbeeldde mij, waarachtig, dat hij het al was! ik meende overal zijn' geest te zien! Immers ik, die weleer een' vloed van vreemdelingen naar de werkplaatsen van mijne kunstenaars zag stroomen, om er de wonderen te huldigen door hun genie gescha-

pen, ik teerde in de kunst tientallen van jaren op den roem van het voorgeslacht, - ik nam het middelmatige voor lief. Immers ik, die in geheel Europa vermaard plagt te zijn om de wijsheid, welke er van mijne hoogescholen uitging, ik meende eene halve eeuw lang een heel licht te zijn, als ik eindelijk te hooi en te gras vernam, wat in den vreemde al overbekend, al weder vergeten was, in allerlei vakken van studie! Heb ik er niet op gestoft, dat ik de kronkelwegen der staatkunde beu werd? ik, die de slimste diplomaat ter wereld plagt te zijn, die van alle voorvallen, van alle bewegingen ten gunste der Vrijheid partij trok; ik, die vrede en oorlog maakte voor Koningen en Keizers! Of weet ik mij op het punt van mijn geloof niet maar kwalijk naar mijne Grondwet te schikken; ik, die terugdeins voor het onderzoek mijner vroegere partijschappen; ik, die roestte in mijne rust - jongens! laat mij uitspreken! dáár hebt ge er mijne hand op, Jan Compagnie! dat ge op Java nooit gekweld zult worden met Jan Salie!'

Bravo, Jan!

'Jan Contant! Jan Crediet! Jan de Poëet!' vaart hij voort, 'u zal ik evenmin met hem meer lastig vallen; Jan Salie heeft geen verstand genoeg, om geld te verdienen; Jan Salie heeft geen talent genoeg, om roem te verwerven; ik schaam mij, dat ik zijn vader ben.'

Hij houdt een oogenblik op, maar vermant zich, en herneemt:

'Priester van de Kunst, van de Wetenschap, van de Godsdienst! waarom hebt gij mij niet vroeger op mijne zwakheid opmerkzaam gemaakt? Ik was m a a r een koopman; denk niet, dat ik er mijn beroep om smade; er is geen nuttiger ter wereld! - een man, die verstand moet hebben van allerlei dingen en van allerlei menschen, - een man, die moed dient

te hebben voor de veelsoortige ondernemingen; moed ten oorlog, te water en te land, als zijne belangen gevaar loopen, - een man, die zin moet hebben voor alle wetenschap en voor alle kunst, om zijne mededingers op zijde, om op de hoogte van zijn' tijd te blijven, - een koopman als ik was in één woord, - m a a r een koopman, herhaal ik. Of stond ik, toen ik de hoogste ontwikkeling van mijn karakter had bereikt, niet aan de ergste ontaarding van mijn' aanleg bloot? - Weelde ontzenuwt, verslapt, ontmant, Jan Salie is de zoon van mijn' overvloed! Wat klaag ik over hem, ik, die mij zelven moest aanklagen! In plaats van den verhevenen en edelmoedigen geest, die mij in de dagen mijner opkomst bezielde, werd ik de prooi van de bekrompenheid des verstands en van de onverschilligheid des harten van den nieuwelingsrijke! Ik ben verwaten en verwaand; ik ben trotsch en traag geworden, - jongens! het was geene liefde, dat ge mij niet teregt weest! Toen ik een geloof op mijne eigen hand had, toen ik er driest voor uitkwam, dat ik het mijne het beste van allen hield, toen was ik te gelijk voor andersdenkenden de verdraagzaamste man van mijn' tijd; toen beschermde ik alle vervolgden, die tot mij vloden: - waarom leert gij mij, nu ik allen gelijk heb gesteld, niet den waarachtig-verlichtste, niet den waarachtig-vroomste, niet den waarachtig-liefderijkste van allen te worden, - het beste bolwerk voor de Kerk, in het bloed van mijne vaderen gevest?'

Bravissimo, Jan!

'Janmaat!' vervolgt hij, 'kom naast mij, jongen!' - en de trouwe borst springt op, alsof hem het sein werd gegeven in zee te steken, zoo rap en zoo blij! - 'Janmaat! gij zijt altijd een man van daden geweest en niet van woorden, - vergeeft ge mij? ik zal me beteren!'

Het is veel van zulk een' vader - maar niet te veel voor

zulk een' zoon. Zie, daar rijzen beide op, - Jannetje geeft het teeken, dat de tafel is aangerigt, en Jan leunt met welgevallen op den arm van Janmaat; zoo zij het, zoo blijve het, handel en zeevaart onafscheidelijk aan elkander verknocht! - Waartoe zou ik u den disch beschrijven? er is niemand, die niet weet, dat Jan van tafelvreugde houdt; er is niemand onder ons, die ze hem niet gunt! al wat ik nu nog te vertellen heb, - maar daar is Jannetje Jan op zijde.

'Vader! mag Jan Salie meê aanzitten?'

'Onder aan, vrouw! Het is van avond voor het laatst; morgen besteed ik hem op een hofje.'

Houd het Jannetje ten goede, dat zij met haar voorschoot langs hare oogen strijkt! - doch zij rept zich reeds hare plaats aan tafel in te nemen; - luister nog een oogenblik, bid ik u, naar een paar jongens, die het langst bij den haard blijven drentelen, die den woordwissel tusschen Jan en Jannetje hebben gehoord.

'Als Jan Salie onder aan moet zitten,' zegt een snaaksche bogchel - de meest verwaarloosde, de wreedst verstootene van Jan's kinderen, - en zijn lach is dus ook bitter, 'dan wordt hij mijn buurman! - Wat spijt het mij, dat Jan Gat en Jan Hen hier geen' toegang hebben, ik zou er hem tusschen plakken, of de drommel zou mij halen! Broertje! wat een flaauwe aardigheid was dat - ik zeî er beter in mijn' jeugd. Mijn' jeugd!' - en hij slaat met het houten zwaard, dat hij op zijde heeft, tegen zijne spillebeentjes, - 'welk een andere jongen was ik toen; Huygens had plezier in me - Huygens, de taalgeleerde Hagenaar - Huygens, die de geheimen van drie Prinsen wist! Sinds hebben de poëten mij verstooten; allerlei vreemde snoeshanen stapten als paauwen over het tooneel, ik mogt er niet op; ik was te gemeen. "Op straat met je ronzebons!" - schreeuwden ze.' - En hij schuift de muts uit zijne oogen: de

wonderbaarlijke, graauwlederen muts; en zijn voorhoofd blijkt zoo heel eng niet. - ‘Maar had ik dan geen' aanleg,’ vaart hij voort, ‘school er dan geene geestigheid in mijne breinkas?’ - en hij tikt er tegen; was T r i j n t j e C o r n e l i s niet aardig, niet weêrgaas aardig? Als de latere jongens van de lier aan mijne invallen de helft van de moeite hadden besteed, die ze voor uitheemsche prullen over hadden, ze zouden nu op een oorspronkelijk tooneel mogen stoffen, - ik ben gewroken! - maar ten koste van het volk! Is het niet jammer, broer?’ - De bogchel is al zóó gewend alleen voort te praten, dat hij niet eens antwoord afwacht: ‘Als ze mij vrijheid hadden gegeven voort te hekelen, als ze vermoed hadden wat er in mij school, zie, het jongsken, dat moeder het laatste doldijnde, het zou nooit Jan Salie zijn geworden; ik had hem zoo lang uitgelagchen, hem zoo lang gestriemd, tot hij zich had gebeterd; ik heb van mijn Huygens geleerd:

> ‘Ick spaer de roede niet, ik heb het v o l k te lief.”’

‘Jan Claassen!’ herneemt de andere zoon Jan's, tot wien onze vriend uit de poppenkast zijne ietwat paradoxale klagt rigtte, ‘als h a d d e n komt, is h e b b e n te laat; maar één ding beloof ik je, wanneer Jan Salie zich van zijn hofje waagt, dan zal ik het al wie hem opnemen loof maken, ik ben niet voor niemendal Jan Kritiek.’

‘Aan tafel, broêrtje; aan tafel,’ herneemt Jan Klaassen, ‘vader stelt den feestdronk al in.’

En hoe luidt hij?

> ‘Oranje in 't hart, en niemands slaaf!’

Een luid ‘hoezee!’ beantwoordt den toast: Jan is met Oranje gevallen; Jan rigtte zich met Oranje weder op. ‘Oranje boven!’ blijve zijn eigenaardige volkskreet.

En even weinig als dezen verloochene hij ooit den anderen karaktertrek, die uit den wensch spreekt, welken hij bij den twaalfden klokslag van middernacht slaakt, - de bede, die geloovig en vertrouwend over Jan's lippen rolt, terwijl hij zijne oogen ten hemel slaat; terwijl hij zijne armen zegenend uitbreidt, - de verklaring, dat hij bij alle ontwikkeling zijner krachten Hem niet vergeet, wien hij die heeft dank te weten; het kernige woord:

- ‘God zegene ons, kinderen!’

God zegene u, Jan! u en de uwen!

31 December 1841.

Blaauw bes, blaauw bes!

Een studiebeeld uit ons volksleven.

Bilderdijk wenschte, in een zijner veelvuldige verzuchtingen om den dood, in het stille graf te liggen, ten einde voor den Haagschen straatkreet doof te zijn. Ik ben te zeer van muzijkalen zin misdeeld, om te durven beslissen, of de schreeuwers der hoofdstad het van die, welke onze hofstad doorkrijschen, in welluidendheid winnen; maar ik mag de Amsterdamsche keelklanken wel, en verbaas er mij over, hoe het gehoor van onzen eersten dichter zijner verbeelding zoo zeer de wieken knotten kon. Verrees er dan, als zijn trommelvlies de pijnlijke aandoening had doorgestaan, verrees er dan, ten gevolge van dat met weêrzin opgevangen woord, niet een geheel ander tooneel voor zijnen geest, dan zijn studeercel aanbood? bragt het hem niet naar buiten, niet over in beemd of bosch? Ik wil mij eerst op eenen der minst behagelijke kreten beroepen, om later van diegene te gewagen, welke streelender gedachten op-

wekken; Bilderdijk zelf, verbeelde ik mij, zou dien zin voor climax hebben gewaardeerd. Daar klinkt het: ‘E l f t a s z a l m !’ bij voorbeeld, waaruit de Jordaner in het middelwoord de *l* weglaat, om u die in de beide andere zooveel te zwaarder toe te wegen. Het rijst raauw genoeg op de lucht, - het is eene onwaarheid bovendien, want de eene soort van visch evenaart de andere nooit, - en echter heb ik er nimmer het voorhoofd om gefronsd, laat staan er om dood willen zijn; een geheel ander verlangen wordt er bij mij levendig door. Wie heeft niet hooren vertellen, dat die visch meest des nachts gevangen wordt, en wie die het zoomin als ik ooit zag, onthoudt zich, bij de plotseling opgewekte gedachte, van den wensch, zulk een vangst bij te wonen? Het schuitje, - de visschers, - het want, spaarzaam, grillig, afwisselend verlicht; - om u heen de roerloosheid van den nacht, maar aan boord al de behendigheid van de winzucht; - en, tegenstelling die boven en beneden niet onaardig toetst, als gij neêrblikt, de rosse schijn eener lantaarn, als gij opziet, een enkele, tien, twintig, duizend, millioenen sterren, die de duisternis des hemels zwichten doen; - wat dunkt u, zendt gij den voorbijganger, aan wien gij die afwisseling van ideeën hebt dank te weten, nog eene verwensching na? Waartoe echter zou ik het voorbeeld verder uitspinnen, als viel er op uwe fantasie weinig te vertrouwen, als hadde ik er niet voor het grijpen, waarbij schilderiger stoffaadje past? Welaan - maar, eerst een paar uitzonderingen, ten einde ik in geene onbedingde lofspraak der straatkreten vervalle. Er zijn ergerlijke onder die uitroepingen - en och! dat Bilderdijk deze van de Haagsche had uitgemonsterd! - er zijn er bij de Amsterdamsche, die u de haren te berge doen rijzen, niet enkel om den klank, maar ook, maar vooral om der verbeelding wille: ‘B e e r z e n b i n n e n d e g a r n e e l e n !’ krijscht u niet enkel door merg en been, en ‘r a p e n a s k i n d e r -

h o o f i e s !’ doet u niet louter om den teemerig gerekten uitgang pijnlijk aan; beide overdrijvingen wekken zoo velerlei weêrzin op, dat ik dien onmogelijk in éénen volzin uiten kan. Ichthyoloog of niet, u stuit dat dooreenhaspelen van zout- en zoetwatervisch; het verbijstert schier iedere voorstelling van het verblijf van den eenen en den anderen gevinde. Rapen zijn een der oudste geregten ter wereld, en doen u ons bestuur onwillekeurig mannen toewenschen, als de Romeinsche Republiek er in de dagen van haren eenvoud en harer grootheid voortbragt, maar hoe vurig ge, bij vrijer instellingen, meer onafhankelijkheid van geest wenscht, die voor minder behoeften veil is, denk er eens aan, als die ongelukkige vergelijking u van het kannibalen-maal gruwen doet! Het is wel, zoo gij, onder een' van beide jammeren, den lust overhoudt, om op te merken, dat de proeven, die ons volk bijwijlen van Oostersche beeldspraak neemt, doorgaans afgrijsselijk uitvallen. Gij ziet, ik ben billijk, al geldt het ook mijne gunstelingen; want waarom zou ik schromen, thans dien naam te geven aan de velerlei verrassingen, die in roep of kreet tot mij komen, van den bitteren eersteling onzer velden, van het radijsje af, tot de laatste, scherpe vrucht onzer hoven, de rammenas, toe! Er ligt een zomer tusschenbeide, de keel des volks zou het u vertellen, zoo gij hem niet zelf gezien, niet zelf genoten hadt! Naauwelijks mag het eene meisjesstem heeten, dat snerpende geluid, 't welk u in het vroege voorjaar des ochtends aan het venster door de leden vaart, en uit deernis, hoop ik, ‘een bosje roode of witte’ koopen doet, ware het ook maar om het kind te vergelden, dat het u de komst der lente geboodschapt heeft. Mild, daarentegen, schier melodisch, zou ik willen schrijven, klinkt de roep des mans, die, bij invallenden avond, den herfstwind de a's van zijn r a m m e n a s verre dragen doet, - als de zonneschijn langer geduurd had, ze zouden tot zang zijn verzacht! En zal ik ze nu optellen, de tallooze verkwik-

kingen, welke de arme langs uwe deuren vent, zonder er zich zelfs over te verbazen, dat gij die in overvloed genieten moogt, terwijl hij ze zoo schaars smaakt, terwijl zoo vele van deze hem zijn ontzegd: de welriekende aardbezie, de verfrisschende kers, de druiven, waarop de dauw nog ligt, de china'sappelen, die het Zuiden ons zendt, de - maar waar zou ik eindigen, als ik ook slechts een honderdste der tooneelen voor uwen geest wilde roepen, waarop de gevleugelde verbeelding ons verplaatst, bij het hooren van eenen der vele klanken op welke de breede schaal van toonen boogt, die van behoefte tot weelde reikt? Mijne inleiding zal haar doel hebben bereikt, als zij de ergernis voorkomt die de titel van mijn opstel geven mogt - maar een straatkreet!

'Blaauwbes, blaauwbes!' - klonk het langs de - gracht onzer hoofdstad, en het geluid dat eene oude vrouw verried, mogt den jongen heer van het eene venster niet van zijn duodeci-mootje op doen zien, en de beziën, welke het wijfje door dien kreet ventte, der jonge jufvrouw van het andere raam geenen blik waard zijn, een Rembrandt had haar gansche mand leêg gekocht, als zij een uur voor hem had willen zitten. Een sergierok, die de beenen verder blootgaf, dan hunne vormen wenschelijk maakten, maar wiens kortheid haar in het voortstappen zeer te stade kwam; - een sergiejak, dat de verbruinde, en van ouderdom vast verstrammende armen onder geene mouwen in zijne hoede nam: beide kleedingstukken vielen iederen ledeman om te werpen, en zouden onder de hand des meesters stellig fraaijer hebben geplooid, dan zij om het lijf van mijn moedertje deden; maar het zou ook niet om deze zijn geweest, dat een schilder zich tegenover haar achter den ezel had gezet. Hagelwit mocht het eenvoudige mutsje zijn, dat de grijze haren bedekte en de tronie omsloot; hoog van kleur, 'in den roode' de doek, die, over het jak ge-

speld, de uitstekende schouders en ingevallene borst kwalijk verborg; ook deze eigenaardige dragt van een geldersch huismanswijf zou, zonder haren persoon, binnen het bereik des kunstenaars zijn geweest, hoezeer die kleeding, het zij in het voorbijgaan opgemerkt, tot het karakteristieke van haren straatkreet behoort. Al het aantrekkelijke dat zij voor Rembrandt zou hebben gehad, school in haar gelaat; waarom is met hem de kunst verloren gegaan, voor de beeldtenis eener oude vrouw den blik des eerbieds, het knikje des welgevallens te verwerven? Als hij mijn blaauwbessenwijfje op het doek had gebragt, hij zou de rimpels niet hebben verheeld, die haar breed voorhoofd doorploegden; hij zou de jukbeenderen niet hebben weggedast, die hare wangen zoo hoekig maakten; hij zou om mond en kin zelfs den zweem van grijzen baard hebben geschilderd, dien hij in de natuur aanschouwde. Maar zoo gij haar bij den eersten oogopslag hadt aangezien, dat zij zestig, vijf en zestig lange jaren misschien had geleefd en geleden, het ware u ook helder geworden, dat zij had liefgehad en geloofd; het wintersch landschap ware opgeluisterd door van omhoog invallend zonnelicht! En ge hadt het graauwe dons om kin en lippen voorbijgezien, in uwe bewondering van de beraden-, van de bedachtzaamheid, door dien mond geteekend; woorden der wijsheid zouden u van die lippen niet hebben verbaasd, gij hadt er geene andere van verwacht. En het schier stramme dier wangen, en het scherpe der beenderen, die er onder uitstaken, zou opgehouden hebben, u weêrzin in te boezemen, want er had een lachje over gezweefd, waarbij het u te moede ware geworden, als had zij onder allerlei leed den zin voor schuldelooze vreugde bewaard. En terwijl iedere rimpel voor u in een teeken ware verkeerd der rampen die haar troffen, hadt gij u gebogen voor het geloof, dat u uit hare bruine oogen toestraalde, hadt gij u verkwikt aan eene gemoeds-

rust, die het verlies van jeugd, schoonheid en wereldsche uitzigten overleefde; van eene ziel, die genade had gevonden bij God!

Une femme qui n'a plus d'âge is iets vreesselijk-leelijks, als Beaumarchais haar ons schetst; - zou het geheim van het innemende, der oude vrouwen van Rembrandt eigen (het genie des meesters voor het overige in al zijnen omvang geëerbiedigd), ook aan het onderscheiden volkskarakter, ook aan dier mannen verschillend begrip over de bestemming van den mensch, zijn toe te schrijven?

'Blaauw bes, blaauw bes!' klonk het, maar zonder den nadruk, dien het vrouwtje den woorden in eene straat zou hebben bijgezet, maar meer uit gewoonte, naar het scheen, dan uit hoop de aandacht van koopers te zullen trekken - in die buurt scholen de liefhebbers harer onaanzienlijke, harer de lippen blaauw verwende beziën niet. En echter was het blijkbaar, dat haar des ondanks het voortstappen over de harde straatsteenen niet verdroot; dat mismoedigheid over het vergeefsche van haren roep verre van haar was. Vier of vijf jongens stoven haar voor, of sprongen haar na, om bij beurten haar af te wachten of in te halen, en onder het huppelen om haar heen eenige bessen uit de mand te grijpen, die door geen deksel werd beschut: in eene andere stemming zou de baldadige plagerij, zou het soms van alle kanten eensklaps opgaand: 'blaauw bes, blaauw bes!' haar hebben geërgerd; thans scheen zij even goedwillig de oorvijgen te geven, als de janraps zich die voor hunne vruchtelooze pogingen lieten welgevallen. Intusschen was zij eene halve gracht voortgegaan, en zie, daar stond ze voor het huis, waar zij wezen moest. Vlug, als een meisje van drie zesjes schier, vlug wipte zij de stoep op, en de schel ging over, tot twee malen toe.

Een knecht, in geel linnen jas, deed open.

‘Is Eefje thuis?’ vroeg de blaauwbessenvrouw.

‘Eefje?’ hernam de borst; ‘er woont geen Eefje hier; mijne kameraads heeten Sanne en Saar, en’ -

‘Eefje heeft hier toch gewoond,’ zei de vrouw, ‘of ik moest mij in het huis hebben vergist, - maar ik ben hier immers bij mijnheer -?’ (en de knecht knikte: ‘ja wel!’) ‘dan moet zij verhuisd zijn.’

‘En dat zou geen wonder wezen.’

Een paar kinderen sprongen aan het einde van den gang de deur eener kamer uit, en eene vrouwenstem mogt de meisjes naroepen: ‘M a i s a t t e n d e z d o n c !’ zij deden of zij het niet hoorden; zij stonden al aan de deur de blaauwbessenvrouw aan te zien, die bij den borst vergeefs hare nasporingen voortzette.

‘Jonge jufvrouw!’ vroeg de knecht aan eene van de kleuters, die een jaar of tien wezen kon, ‘heeft hier een meisje gewoond, dat Eefje heette?’

‘Ik weet wel, hoeveel jufvrouwen ik gehad heb, maar van de meiden neem ik geene notitie,’ was het antwoord.

Ondanks al hare onrust kon mijn moedertje zich niet weêrhouden, de veelbelovende nuf van het hoofd tot de voeten op te nemen.

‘Foei, Emilie!’ zeî haar jonge zusje, ‘heugt je Eefje niet meer? ze was zoo'n vrolijke, vriendelijke meid.’

Het blaauwbessenvrouwtje had het kind wel willen kussen.

‘'t Is waar,’ viel Emilie in: ‘j e m ' e n s o u v i e n s , toen hadden wij die nare, norsche jufvrouw, Numero Acht.’

‘En waar woont Eefje nu?’ vroeg de teleurgestelde oude.

‘Mama zou het wel weten,’ hernam het jongste kind goêlijk, ‘maar die is buiten.’

‘M e s d e m o i s e l l e s !’ klonk het gebiedende achter uit den gang. Waarschijnlijk was het jufvrouw Numero Negen, die de

kinderen, hoe schoorvoetende ook, verpligtte, met haar naar boven te gaan.

‘Wil je in de keuken niet eens hooren, of eene van je kameraads het weet?’ vroeg de blaauwbessenvrouw aan den knecht.

‘Het zal vergeefsche moeite wezen, vrouwtje! we zijn hier allemaal maar trekvogels.’

‘Och! doe het,’ zei ze. ‘Ik ben hare moeder, of je 't niet wist.’

Het was een beroep op het harte, dat ijlings verhoord werd.

‘Kom binnen, besje!’ zeî de knecht, ‘en ga zoo lang op de bank zitten,’ er stond eene geel geschilderde in den gang, - het medegedeelde gesprek was met geopende deur half op de stoep gehouden. En mijn blaauwbessenvrouwtje zette zich een omzien neêr; maar of de oogenblikken, welke zij er verbeidende doorbragt, haar niet lang duurden, vreesselijk lang, dat beslisse iedere mijner lezeressen - die nog geen negen jufvrouwen bij haar tienjarig kind heeft gehad.

Eindelijk - daar sprong de knecht de trappen, die naar de keuken leidden, weêr op - ‘moedertje!’ zei hij, ‘de keukenmeid meent te weten, dat je dochter naar de -gracht is verhuisd - bij mijnheer -’

‘Dank je, jongelief! - wil je eene handvol blaauwbessen?’

Eene weigering ware onheusch geweest; ook kwam zij bij den borst niet op, al vielen er voor de trekvogels andere kruimels van de tafel. ‘Het ga je goed,’ zei het moedertje, toen de knecht de deur weder geopend had.

‘Van 's gelijke, en zoen Eefje voor me,’ lachte de schalk.

Eefje verhuisd! - geen wonder, dat de tred der oude vrouw trager was bij het afgaan der gracht, dan bij het opkomen; allerlei gedachten onderdrukten het verlangen, dat hare voeten straks bevleugelde. Eefje verhuisd! - het moest haar

wel ondragelijk hard zijn gevallen in die aanzienlijke woning, want zij was altijd een gezeggelijk kind geweest; en had zij in hare buurt niet drie jaren lang op den Huize - tot genoegen harer meesters gediend? - Eefje verhuisd - zij kon het thans beter getroffen hebben; maar als het eens het begin van een zwerfziek wisselen was. Het blaauwbessenvrouwtje stond stil, stond op straat stil, en de voorbijganger, die haar uit den weg duwde, die haar ontwaken deed, wist niet wat er omging in haar gemoed. Eefje had in de laatste maanden niet geschreven; maar er waren haar en haren man toch van tijd tot tijd groeten, er waren hun later zelfs kleine geschenken, geschenken in geld, geworden, die slechts van Eefje komen konden. Haar man, haar blinde man, had bij dat geld, het is waar, bedenkelijk het hoofd geschud, had zelfs willen weigeren, het aan te nemen, als hij niet weten mocht, wie het zond; maar de winter was zeer lang, en hare verdiensten waren zoo gering geweest! O, dikwijls had zij vader, wiens zuchten haar niet ontgaan waren, hoe hard haar spinnewiel snorren mogt, dikwijls had zij hem getroost, dat Eefje het zeker beter had dan zij in hunne armelijke hut!

Eefje verhuisd, - en dat zonder het hun te schrijven!

'Moedertje! moedertje!' hoorde zij roepen; maar het viel haar niet in, om te zien, of die kreet ook haar gelden mogt; eerst toen de stem er 'blaauw bes, blaauw bes!' op volgen liet, zag zij waar ze was, en wie haar wenkte.

'Vrouw Hendriksz! vergeet jij je oude vrienden zoo?' vroeg een aardig wijfje, in haren winkel aan de deur staande, met een kind op den arm! het jongsken bukte zich vast naar de mand, om eene bezie te grijpen.

'Hoeveel, Antje?' was het antwoord; de neering ging een oogenblik boven de natuur.

'Drie maatjes, vrouw Hendriksz! dat weet je wel - bah,

Wim! je zult je vingertjes blaauw verwen; - wat zeg je van mijn' jongen, vrouw Hendriksz? mijn man is zoo gek met den guit!'

Het viel der gelukkige moeder te vergeven, dat zij niet opmerkte, hoe weinig vrouw Hendriksz op haar gemak was; hoe hortend de laatste woorden van haar antwoord er uitkwamen.

'Je eerste was eene dochter, niet waar? - In drie jaren een rijkelui-wensch! - Komt Eefje nog wel eens bij je? - Zij is verhuisd, hoor ik.'

'Zoo!' hernam Antje, 'neen, ze is in lang niet hier geweest, en de moeder doldijnde met den knaap: 'hoe gaat het met je man, vrouw Hendriksz?'

'Och, hij kan den lieven dag niet eens meer zien! - Ik geloof, dat je twee en een' halven cent weêromkrijgt; daar zijn ze - groet den baas van me, ik kom nog wel eens weêr aan.'

'Wim! jongen als eene wolk! kraai het blaauwbessenvrouwtje eens goeden dag.' -

Maar vrouw Hendriksz wachtte het niet af; vrouw Hendriksz ging verder - nog minder opgeruimd, dewijl ze juist getuige was geweest van dat tooneeltje van geluk. Het aardig wijfje uit den winkel had tot Eefjes speelmakkertjes behoord; slechts een paar jaren vroeger naar de hoofdstad vertrokken, had zij er kort gediend; was zij er gaauw en goed getrouwd; waarom had Antje haar ook zien voorbijkomen, op het oogenblik, dat haar de muizenesten over Eefje door het hoofd maalden? En wat was Antje tevreden geweest, als had zij zich op haren trouwdag te goed gedaan! - Vrouw Hendriksz werd onbillijk en gevoelde het naauwelijks, of had er berouw over; hoe de sloof zich den nijd schaamde! Het had niet aan het aardige wijfje uit den winkel, het had aan haar gescheeld, dat de oude mensch haar te sterk was geworden, en zij beloofde,

in zich zelve boete en beterschap, zonder te weten, hoe spoedig zij op den toets zou worden gesteld, of dit haar ernst was geweest.

Wie ooit, bij gebrek van eene opgave des nommers, deze of gene gracht der hoofdstad heeft langs gedwaald, om de woning eens vriends te zoeken, die zijn' naam niet aan de deur had gezet, hij weet, hoe dikwijls hij in verzoeking kwam, op goed geluk maar eens aan te schellen; hij houdt het vrouw Hendriksz ten goede, dat zij het tot drie malen toe te vergeefs deed; hij stelt zich voor, hoe haar twee keeren van deze op haar: ‘neem niet kwalijk!’ een graauw werd achterna gezonden; de vierde maal was zij eindelijk waar ze wezen moest.

‘Eefje heeft hier gewoond,’ zei de heer des huizes, die toevallig zelf aan de deur verscheen, heuschelijk; ‘maar zij was niet wel geworden, zij zou naar huis gaan, geloof ik.’

‘Ach, God!’

En de man schelde aan zijne eigene deur, want vrouw Hendriksz dreigde de Jobstijding te besterven; zij werd bleek als een lijk.

‘Een glas water!’ riep hij der dienstbode toe, die verbaasd opzag, dat mijnheer een blaauwbessenvrouwtje binnenbragt.

Het glas water werd der oude toegereikt. ‘Ik dacht er niet aan, dat gij hare moeder kondt zijn,’ sprak de meêwarige man.

‘Mijn kind! mijn kind!’ snikte de grijze, en toen zij klappertandende het glas water had leêggedronken, volgde vraag op vraag, maar bleef ieder antwoord onbevredigend; - Eefje was wat wispelturig van humeur geweest; Eefje was vertrokken, wegens ongesteldheid; dit was alles wat haar te laste werd gelegd; alles, wat men van haar wist. Het was ongeveer drie maanden geleden!

Vergeleken met Parijs, met Londen zelfs, is Amsterdam, in de oogen van den wereldburger, wel geene kleine stad; maar trots den vijfdubbelen ring van grachten, om hare oude burgt-wallen geslagen, toch geen doolhof, waarin het hem onmogelijk zou zijn, den eersten den besten, dien hij zocht, op het spoor te komen, hoe deze zich ook schuil houden mogt. En echter, voor mijn arm blaauwbessenvrouwtje was de ruimte, welke zich bij deze woorden voor haar ontsloot, was het velerlei verschiet, dat zij beurtelings verpligt zoude zijn in te slaan, schier verbijsterend. Waar was Eefje? hoe zoude zij haar kind weêrvinden? Slecht één gebouw teekende zich op ieder tooneel, dat voor hare oogen dwarlde, scherp tegen de lucht af; het was de huizing, waarin de armoede vergeten wegsterft: het was de St. Pieterspoort, het was het G a s t h u i s . Onwillekeurig had vrouw Hendriksz de handen, die in haren schoot lagen, gevouwen, en zonder dat hare lippen prevelden, zagen de omstanders het haar aan, dat zij God om sterkte bad; er was niemand onder hen, die ze der moeder niet toewenschte.

‘Hebt gij hier geene kennissen, geene vrienden?’ vroeg de heer des huizes, bewogen.

‘Onder de mindere menschen wél; maar die zullen mij weinig kunnen helpen, als - Och, mijnheer! al ben ik hare moeder, zeg het mij maar ronduit, - Eefje heeft zich hier immers goed gedragen?’

‘Wat wispelturig, zoo als ik u zeide -’

‘Maar - toch - eer - lijk?’

‘Ja, vrouwtje! ja!’

‘Goddank, mijnheer!’ er sprongen tranen uit de oogen der grijze vrouw, ‘en,’ voer zij voort; doch het woord wilde de keel niet uit; - ‘daar valt mij een huis in; mevrouw Van -,’ en zij noemde een' bekenden naam - ‘die mevrouw zal zeker

wel weten, waar zij is; als Eefje niet naar huis komen kon, heeft zij zeker bij haar hulp gezocht - die mevrouw is bij ons van daan, moet u weten.'

En zij stond op van den stoel, waarin de heer des huizes haar had neêrgezet, en met de wellevendheid der natuur verzocht zij hem, haar den last ten goede te houden, dien zij hem had aangedaan; 'maar u heeft misschien zelf kinders?'

Daarin zijn armen en rijken ten minste gelijk!

De heer des huizes knikte toestemmend, - 'en daarom hoop ik, moedertje, dat mevrouw Van - je goed berigt zal hebben te geven van je dochter; - maar je vergeet je mandje -'

'Och, mijnheer! Eefje is ons eenig kind! -'

Vrouw Hendriksz was weder op straat, weder op weg; de vraag, die haar op de lippen lag, maar die zij weêrhield, de vraag, welke op het onderzoek naar de eerlijkheid harer dochter had moeten volgen, kwam andermaal bij haar op, zij verweet zichzelve, dat ze ook die niet had gedaan! Welk een licht werpt het op den toestand onzer armen, dat eene verstandige, dat eene vrome moeder onder hen, als zich bij de krankte van haar kind eenige maanden stilzwijgens en eenige kleine geschenken voegen, deze dadelijk aan diefstal of aan ontucht denkt! Doch ik beproeve maar eene schets naar de natuur te leveren, en het u overlatende er de opmerkingen bij te maken, waartoe de stof aanleiding geeft, breng ik u liever de tuinkamer, waarin mevrouw Van - gezeten was, binnen.

Vrouw Hendriksz was aangediend, en vrouw Hendriksz was toegelaten; al had de meesteresse der huizinge dien achtermiddag eenen kring van gasten om haar gezien, zij zou zich, op de dringende bede van het moedertje een oogenblik bij haar gezelschap hebben verontschuldigd; het heugde haar, dat zij freule - was geweest. Gelukkig gehuwd, genoot zij in de hoofdstad al de weelde, die de rijkdom haars echtgenoots te harer beschikking

stellen kon, wenschte zij naauwelijks meer weder op het land te leven, thans des winters aan een uitgebreid gezellig verkeer, thans des zomers aan telkens verscheidene uitstapjes gewend; en echter kon het eensklaps gewaar worden van een Geldersch huismanswijf, kon het onverwacht vernomen geroep van: ‘blaauw bes, blaauw bes!’ het der schoone vrouw voor de oogen doen schemeren, of er in die kleeding, in dien kreet, eene tooverkracht school. Weder was zij, - want weder waande zij te wezen, zou eene te flaauwe uitdrukking zijn, - weder was zij dan op het landgoed in de buurt van Elburg, waarop zij als kind had gespeeld, waarop zij als aankomend meisje had gedarteld, waarop zij als ‘de freule’ was gezegend geworden, waarop zij de lente van haar leven besloten had met hare hand en haar hart te geven aan den man harer keuze. Inderdaad, indien eenige herinneringen aan den geboortegrond zoet mogen heeten, dan zijn het dezulke! en vrouw Hendriksz, opdat wij tot haar terug keeren, vrouw Hendriksz behoorde tot de lievelingsbeeldjes uit het landschap harer jeugd: wat had de freule op haren hit dikwijls voor de woning des daglooners stilgehouden! wat had zij het vrouwtje in weêrspoed of in winter vaak getroost en geholpen met al die gemeenzaamheid, waarin de P**t's geen bezwaar zien, wetende dat niemand vergeten zal, dat hun naam tot de oudste in onze historie behoort!

De beangste moeder had haar harte uitgestort; helaas! voor de eerste maal scheen het mevrouw Van - aan middelen ter hulpe, aan heelenden balsem te falen! Eefje was ook daar in vele maanden niet geweest; en geen der dienstboden, die beurtelings werden binnengeroepen, herinnerde zich, het meisje te hebben ontmoet of gezien, geen hunner heugde het, dat zij bij afwezigheid hunner meesteresse, vergeefs was gekomen. Stom van smarte, maar niet minder verslagen, al kwam er geene klagte over hare lippen, leunde het blaauwbessen-

vrouwtje over den rug van den stoel, dien haar mevrouw Van - dadelijk had doen zetten. Als ware zij niet in staat het lijden waarvoor zij in den eersten oogenblik geen troost wist te geven, langer aan te zien, staarde de laatste den tuin in, wiens deurramen, ik vergat het te zeggen, openstonden; - zag ze onwillekeurig den jongen tuinier de rozenstruiken opbinden die wat weelderig van loover waren geworden door de gloeijende Augustuszon.

'Eefje, Eefje!' kreet de moeder. Want de natuur brak de banden der onderwerping, waartoe zij getracht had haar gemoed te stemmen, en de smart, die uit den toon der woorden sprak, drong der aanzienlijke vrouw door merg en been.

En toch gaf zij er niet fluks antwoord op; toch bleef zij den tuin instaren: de jongman bij de rozenstruiken had opgezien bij den kreet van vrouw Hendriksz, opgezien met meer aan doening, dan louter het noemen van eenen naam scheen te kunnen wekken.

'Ik zal naar het gasthuis gaan, en hooren of zij gestorven is,' voer de jammerende moeder voort.

'Wacht, vrouw Hendriksz, wacht!' fluisterde de vrouw des huizes, zonder naar de verslagene om te zien: de jongman, die het tweede woord even goed had verstaan, als het eerste was van zins geweest binnen te komen, en had zijns ondanks, naar het scheen, twee stappen naar de tuinkamer gedaan Immers toen had hij zich bedacht; thans scheen hij weêr louter oog en hand voor de rozenstruiken. Mevrouw Van - aarzelde een omzien, eer zij het ijlings genomen besluit gevolg gaf; een omzien vreesde zij, zich de deelneming, zich de ontroering des jongmans daarbuiten maar te hebben verbeeld; doch neen, beide waren te blijkbaar geweest, en wat was er bij gewaagd, de proef te nemen, of hij eenige inlichting geven kon?

'Wouter!' riep de meesteresse des huizes.

Een sprong bragt hem op het arduinen bordesje; maar even hartstogtelijk als die beweging was geweest, even schoorvoetende kwam hij de weinige trappen, die naar de tuinkamer voerden, op.

Mevrouw Van - zag hem zwijgend, maar uitvorschende aan.

‘Och, mevrouw! ik heb haar zoo liefgehad, dat ik luisteren moest, of ik wilde of niet.’

‘Eefje!’ riep de meesteresse des huizes, over het slagen harer opmerking verbaasd.

‘Eefje!’ herhaalde vrouw Hendriksz, als in eenen droom, en werd eensklaps den derde gewaar, die in het vertrek stond, en sprong op den jongman toe, en viel hem om den hals. ‘Leeft zij?’ vroeg de moeder, ‘leeft mijn kind?’ en staarde Wouter met hare bruine oogen in het gezigt, of zij in zijne ziel lezen wilde.

‘Zij leeft, maar -’

‘Zij is verleid!’ jammerde vrouw Hendriksz, en stiet den jongman van zich, als ware hij de schuldige geweest.

‘Dat heb ik niet aan je verdiend, moedertje, maar je radeloosheid weet niet, wat ze doet. Ik had Eefje zoo lief, eerlijk lief; je zoudt zoo droef niet gekreten hebben, als zij “ja” had gezegd, toen ik haar vroeg. Mijn oog was hier op haar gevallen, mevrouw! toen ik verleden herfst kwam tuinen; zij maakte een praatje met me; zij wist van boomen en bloemen; zij wist ook, dat ze mooi was, maar het stond haar toen wél. Eer zij hare hielen uit den hof had geligt, moest ze mij zeggen, waar ze woonde, en wanneer ze uitging. “Waratje, daar heb je Wouter!” zeî ze den volgenden Zondag, toen zij de stoep afstoof, en - maar wat heeft mevrouw er aan -’

‘Ga voort, Wouter! ga voort!’ en het was geene ijdele nieuwsgierigheid, die der meesteresse des huizes het oor deed leenen aan de vrijerij; Eefjes toestand kon haar slechts door

dat verhaal duidelijk worden. Vrouw Hendriksz zag voor zich heen, of zij er niet bij tegenwoordig was.

'Het leed niet lang, of ik dacht, dat zij me wel zien mogt. "Eefje! hoe bevalt het je hier?" vroeg ik haar, toen we een keer of wat samen uit waren geweest, om eens hoogte te nemen hoe na bij land. "Opperbest!" zeî ze. "Gelderland moet toch mooijer wezen," begon ik weêr. "Veel stiller ook," was haar woord. "Anders zou het mij wel loenen op het land te wonen," polste ik alverder, "om Haarlem en bij den Haag" (ik ben nooit in Gelderland geweest, mevrouw!) "daar beleeft men plezier aan de bloemisterij en aan de broeikassen; onze stads-tuinen zijn maar kerkhofjes" (het is de waarheid, mevrouw!); "wat zeg je er van, Eefje! als ik eens bij een groot heerschap mijn eigen huisje had, zou je er met mij in willen wonen?" - "Malligheid, Wouter!" mogt ze zoo zeggen, maar ik gaf haar een zoen, die klonk als eene klok... doch ik vergat tot wie ik spreke -'

Er school te veel poëzij in die schets, dan dat het hart eener vrouw haar niet meê zou hebben gevoeld. 'En evenwel,' zei mevrouw Van -, 'en evenwel is zij verleid.'

'Omdat ze mooi was, meende ze zoowel mevrouw te kunnen worden, als menige andere - och die opschik! - schoon ik soms tot mij zelven zegge, dat zij nooit naar hem zou hebben geluisterd, als zij mij had liefgehad, zooals ik haar. En dan weêr spijt het mij, spijt het mij, of ik er gek van worden zal, dat ik mijne vuisten voor me hield, toen ik zag, dat hij zijn' arm om haar middel had geslagen! Afranselen is alles, wat wij kunnen, wat we mogen, als zoo'n wulp zich aan onze zuster of ons meisje vergrijpt! Waarom ik het niet deed? ik zal het u zeggen, in de schemering was ik hun op zij, eer zij het wisten. "Eefje! heeft hij je aangerand?" vroeg ik, en hief mijne hand al op. "Neen, Wouter! neen," zei ze. "Wat meen

je, maat?" vroeg de wulp. "Ik weet wat ik zag, kwâ jongen!" gromde ik. Hij ging zijns weegs - dat ik hem liet gaan! Doch ik dacht meer aan Eefje, die naast me staan bleef, maar geen woord sprak. "Eefje!" zei ik ten leste, "wat wou -?" "Hij vroeg me naar eene jongejufvrouw, die bij ons logeert." "Lieg niet, Eefje!" bad ik haar; "mooije kleêren kan ik je niet geven, maar een goed man zou je aan Wouter gehad hebben, en dat is meer, dan die lichtmis me kan nazeggen." - "Lichtmis! een jonge heer, die bij ons aan huis komt!" was al haar antwoord, als achtte zij het niet waard, mijne verdenking verder te weêrleggen, - ik geloofde, dat ik had misgezien.' -

En Wouter hield een oogenblik op; de vrouw des huizes was aangedaan; zij dacht niet aan het belagchelijke, dat men in bedrogen minnaars pleegt te zien; zij dacht er slechts aan, welk een harte Eefje gekrenkt had, ten prijs van haar eigen verderf.

'O, dat die oogen liegen konden!' besloot de jongman.

Een smartelijke gil, der oude vrouw ontsnapt, getuigde, dat zij het gesprek maar al te wel had verstaan.

'Moedertje! ik zeg je, dat Eefje leeft!'

'Maar verleid! - och! dat ook dit nog over het hoofd van haren blinden vader komen moest!'

En zij zeeg op den stoel neêr.

'Ik heb haar gebeden, ik heb haar gewaarschuwd, tot het leste toe; 'vervolg mij niet meer,' zei ze, 'want ik haat je wijsheid.' -

'Toch blijft ze mijn kind,' snikte de oude; 'als je weet, waar ze woont, zoo doe een goed werk, en breng mij tot haar!'

Vrouw Hendriksz wilde opstaan; maar zij beefde als een blad, maar zij viel andermaal in den stoel neêr. Mevrouw Van - schelde om spiritus. 'Wat zal het baten?' zeide de moeder, toen zij het glas aan hare bevende lippen bragt, 'de

kroon is ons toch van het hoofd gevallen, onze eere is weg! - Eefje mijn kind! - waarom moest je dit over ons brengen?'

Een oogenblik stilzwijgens.

'Waarom?' herhaalde de oude vrouw, 'waarom? o Heere! houd mij dat woord ten goede; wat verdienen wij niet voor onze zonden?'

En het schuldbesef stelde het blaauwbessenvrouwtje in staat om te bidden, ook onder die bittere beproeving.

'Jongman! het deert me, dat ik je verdacht; - wijs me nu den weg; Eefje moet morgen meê! - God geve, dat hare ziel niet verloren ga als haar ligchaam!'

Er waren den volgenden avond wandelaars in menigte, die op de hoogte van den Schreijerstoren, te Amsterdam, een oogenblik stilstonden, om den schoonen zomeravond ten volle te genieten, door, beurtelings regts en links, om en op te zien. Het goud der ondergaande zon flikkerde nog op de spitsen van het mastbosch in het Westerdok, terwijl de volle maan over dat van het Ooster- vast haar vloeijend zilver stroomen deed. Doch wie er zich ook verlustigde in het prachtig wolkenschouwspel, dat de plek te ieder ure schier gelegenheid geeft te zien, maar zelden zoo verscheiden, zoo rijk aan allerlei toonen en tinten, aanbiedt, als in dat, 't welk de schemering voorafgaat, één jongman uit den drom had er blijkbaar geene oogen voor. Zijn blik scheen aan een zeil te hangen, dat op Pampus in het verschiet verdween, - het was Wouter, die den Elburger nastaarde, met vrouw Hendriksz en Eefje aan boord.

Mevrouw Van - was bij de ontmoeting van moeder en kind, was bij de verzoening tegenwoordig geweest; wie vraagt mij, of zij verder, ter verzachting van beider ellende, iets onbeproefd liet?

Wouter - wij keeren nog eens tot hem terug - Wouter had der gevallene in hare schande het wederzien gespaard; de eenige belooning; met welke hij er zich voor vleijen mogt, ontging hem niet. Een jaar later bragt de zomer weder zijne vruchten mee; - Amsterdam, gij weet het, is nog niet, zoo als Bilderdijk misschien zou hebben gewenscht, een ander Bremen geworden, dat geene stoornis van de doodsche stilte zijner straten duldt; - de kreet, aan het hoofd van dit stukje geplaatst, heeft Wouter onlangs verrast. Hij sprong op toen hij dien hoorde; hij zag een bekend gezigt, waaraan de rouw, dien de grijze droeg, niet misstond; het blaauwbessenvrouwtje had eene boodschap voor hem:

‘Eefje heeft, eer ze stierf, om je vergiffenis gebeden!’

1845.

De zusters.

I

De lage wielen van een doctorskoetsje hadden eene wijl rust voor een aardige woning op eene der hoofdgrachten van Amsterdam; het kan naauwelijks langer dan zes of zeven jaren geleden zijn, daar het een van de eerste dier rijtuigen was, aan welke de verkleiningsuitgang paste; - vroeger zag de wetenschap slechts uit de hoogte neêr! Onwetenschappelijk als de koetsier was, had hij het nog kunnen doen, maar, in spijt van het schoone stadgezigt, dat voor hem lag: - eene bogt van huizen, den naam van paleizen waardig, omkransd als zij schenen door wuivend iepengroen, dat al de frischheid had van den voorzomer, - in het verschiet eene sluis, waarop het gewoel van het volksleven sprekend uitkwam, terwijl een turfschip, achter deze, zijne zeilen in de ochtendzon droogen liet: - maar in spijt van dat schouwspel, de lust der lorgnet eens liefhebbers, mits het op doek werd gebragt, zag de baardige man voor zich. Tot onbedriegelijk teeken, dat het bezoek van den arts bij dien kranke langer plagt te duren dan vijf

minuten - anders tijd genoeg om te beslissen over leven en dood - had hij eenen roman van Aug. Lafontaine opgeslagen, uit de leesbibliotheek in zijne achterstraat gehuurd, en las niet enkel met de oogen, maar ook met den mond. Wij zouden, voortgaande, vertellen, wat de paarden deden, welker neêrgebogen koppen naar de straat waren gerigt, zoo een ruk aan de teugels, als eene beweging der zweep, hen niet uit hunnen sluimer had opgeschrikt - de deur der woning was opengegaan, - de geneesheer sloeg de hand aan het portier.

Den knecht, die hem uitliet, stond het huilen nader dan het lagchen.

'Naar de - straat,' zeî de doctor.

En voort rolde het koetsje, en schrap kraste het potlood; want de arts had zijn zakboekje uitgehaald, zoodra hij zich in de kussens neêrvlijde, en teekende de visite op de naamlijst zijner patiënten aan. Niets natuurlijker, hoor ik zeggen, - niets onnatuurlijker, beweer ik. Dagen lang was een dergelijk schrapje het eerste gevolg zijner bezoeken in dat huis geweest; dagen lang viel het te vergoêlijken, dewijl wetenschap winstgevende zijn kan, ook zonder dat de kunst louter de koe wordt; - maar op dien ochtend! Het is waar, onze aandoenlijkheid neemt af in dezelfde mate, als onze gemeenzaamheid toeneemt; doch is het ook menschelijk open oor te blijven voor de stem des belangs, al werd men doof voor de inspraak der natuur? Ware die geneesheer eerst onlangs van de hoogeschool gekomen, we zouden hem dat trofeetjen eener veelal lang vruchtelooze patiëntenjagt niet hebben misduid. Indien hij zich vreemdeling had gevoeld in de maatschappij, indien hij haar vijandig tegenover hem had gezien, ieder gulden ware er één geweest: zucht voor zelfbehoud is een ingeschapen trek. Doch die doctor was vermogend, die doctor was bejaard; hij was niet enkel arts, hij was echtgenoot, hij was vader. Waar-

om dat schrapje ons zoo zeer ergert? het blijke u, wanneer gij, terwijl wij hem voor eene poos uit het oog verliezen, nog eens naar de woning omziet, waaruit hij ons te gemoet kwam.

Plotseling was haar uiterlijk van aardig somber geworden, schoon iepenloof en zonneglans het nog even wisselziek beschaduwden en verlichtten; niet langer weêrspiegelden de vensterschijven der bovenverdieping: hare gordijnen waren neêrgelaten; geene stralen luisterden de schemering der zijkamer meer op: men had de luiken gesloten. Het was een ommekeer, die zelfs den onverschilligste trof. ‘Ach God!’ zuchtte een arm vrouwtje haar bedelkind toe, op de stoep van het naaste huis gezeten, ‘daarin zijn we ten minste gelijk,’ en voegde er een fragment van een volksliedje bij, dat dikwijls, maar vruchteloos, onzen wensch verlevendigde, ook het overige te kennen: ‘konden rijken 't afkoopen, - konden armen 't ontloopen, - dan stierf er geen mensch!’ Streelend was de sympathie niet - maar hoeverre overtrof zij toch het schrapje! - Daar deed zich een kloeke stap hooren, en de deerne in lompen sprong op, een' jongen heer te gemoet, die haar voorbijschreed, zonder haar aan te zien; wiens blik op de woning rustte, tot hij van de waterzijde naar de huizenzijde ging, en den naam aan de deur las, en de schouders ophaalde - al kende hij de familie niet, de dood had indruk op hem gemaakt, want zonder het wijf lang te laten meêloopen, zonder graauw zelfs, haalde hij eene beurs uit zijnen vestzak en wierp haar bij gebrek aan centen, een vijfje toe. Verlicht mogt de sympathie niet heeten, maar ik had het toch liever gedaan dan het schrapje! - Een open rijtuig, voor hetwelk twee vurige schimmels waren gespannen, voerde eene jeugdige, beminnelijke, aanzienlijke vrouw het sterfhuis langs; onwillekeurig ontroerde zij, toen ze ‘alles digt’ zag; velerlei herinnerin-

gen aan smartelijke verliezen kwamen haar v*oo*r den geest, en een oogenblik was het, als wilde zij oprijzen, om haren lijfknecht eenen wenk te geven - maar we kenden elkander zoo weinig,' dacht zij. Als kon er sprake zijn van indringen voor wie met zulk een hart in een klaaghuis gaat; als zoude vertroosting van hare lippen der verlatenen niet welkom zijn geweest! - Wanneer zal de wereld zich toch leeren verheffen boven valsche schaamte voor de heiligste sympathie?

De verlatenen, zeide ik; de weezen, voeg ik er bij, want de knecht kwam uit het onderhuis, den hoed met den livereiband op, den grijzen rok met blanke knoopen aan, 'om der buurt,' luidde de spreekwijze van ouds, 'de weet te doen,' van wege de jonge jufvrouwen Graevestein, 'dat mijnheer het dezen morgen had afgelegd.'

Het leven en den last des levens, meenden onze vaderen.

Waarlijk, men mogt het van den verscheidene zeggen, rustig als hij thans lag in de ruime ledekant, die hem dikwijls te eng scheen, eer hij den stervenszucht slaakte. Gelatenheid was de uitdrukking zijns gezigts geworden, sedert de hand des geneesheers hem de oogen sloot, - die oogen, waaruit heimelijke onrust sprak, van de ure, waarin hij zich neêrlegde, af, tot de ure, waarin hij den geest gaf, toe. Noch de ernstige aard zijner krankte - een aanval van zijdewee - noch de toekomst zijner beide dochters - volwassene meisjes scho*o*n nog minderjarige - hadden dien angst voldoende verklaard. Graevestein, Mr. Johannes Arnoldus Graevestein, praktiserend advokaat, was op middelbaren leeftijd niet gelukkig, niet beroemd genoeg, om hartstogtelijk aan een leven te hangen, dat door iemand van zijne strenge, schier overstrenge begrippen, veelal te weinig wordt gewaardeerd; dat voor hem ten minste, door het verlies zijner gade, al vroeg de hoogste aantrekkelijkheid dierf. Ook heb ik u in Anne, noch in Doortje, zoo

heetten zijne kinderen, eene dier deerniswaardigen voor te stellen, op welke de blik eens vaders nooit zonder bekommering rust, en die eene moeder bij voorbaat troost, als de overige aankomelingen van vrijertjes spreken: ‘Maar jij blijft bij mij, beste!’ - Geene van Graevestein's dochteren had eenen hoogen rug; geene ging mank; geene zag scheel, en hoe die ontzeggingen aller hoop op een huwelijk, in het harte der ouders altoos, meer luiden mogen. Echter was er, gedurende 's mans krankte, echter was er iets in zijne oogen geweest, dat de meisjes bijwijlen schrikken deed; vooral wanneer zijn blik, bij iedere verademing van pijn doorgaans op een beeldtenis zijner vrouw gerigt, eenklaps van deze op eene zijner kinderen viel. Beide hadden het opgemerkt; beide beurtelings en vergeefs gevraagd, of: ‘er iets was dat’ - maar: ‘neen, lieve! neen!’ - had hij elk van beide geantwoord, en de oudste als de jongste zou het slechts een der vele vreemde verschijnselen zijner ziekte hebben geacht, ware het oogenblik van zijn sterven niet door eene herhaling van dat angstig aanstaren voorafgegaan.

Doortje, de jeugdigste, een lief kind van zestien zomers, had bij hem gewaakt, en Anne, die vier of vijf jaren meer telde, sloop de op eene kier gezette kamerdeur in, daar de opgeheven wijsvinger der zuster haar van verre te kennen gaf, dat de kranke sliep. De nacht moest redelijk geweest zijn, want Doortjes blaauwe oogen stonden helder - die sluimering beloofde beterschap, want Doortje knikte zoo blij goeden morgen - en de meisjes fluisterden, en de meisjes vleiden zich...

Daar tikte de kranke tegen de ledekant; beide schrikten, beide stoven op, en Anne zette zich op den stoel naast de hoofdpeluw neder, en greep de haar toegestokene hand, en Doortje viel aan het voeteneinde op de knieën, de groene gordijn achter het blonde hoofd ter zijde geslagen.

‘Kinderen! - het is mij - zóó benaauwd.’ -

Doortje wipte op naar het tafeltje, dat de medicijnen droeg.

‘Neen - Doortje! - dat - baat - niet!’

Weêr was ze aan zijne voeten.

En de kranke zag beide beurtelings aan, of hij in hare zielen lezen wilde; de vermagering zijner trekken kwam dubbel aan het licht door het opsperren der holle oogen, waarin de laatste levenskracht gloeide - ondanks de liefkoozingen van zijn kroost, huiverde hij.

‘Anne! - verwijt - mij - nooit!’ -

Het was al wat hij uiten kon - er hingen droppelen zweets aan zijne vroeg vergrijsde haren - eene rilling voer hem door de leên - terwijl hij Anne's vingeren met zijne linkerhand drukte, wees zijne regter haar op Doortje, die den blik biddende ten hemel hief.

‘God - zij - met -’

‘U!’ wilde hij zuchten, en was niet meer, al weigerde Anne het te gelooven, schoon zijne hand koud werd in de hare, schoon de fluks geroepene arts haar verzekerd had, dat zijne kunst hier niet meer vermogt.

Het geheim scheen mede in het graf genomen, op het oogenblik, dat ik u de kamer binnenleide. Van eene beschrijving der stomme smart, in welke de zusters langer dan een half uur verdiept bleven, verbijsterd, verplet als zij waren door den slag, verschoont ge mij.

‘Zoo staan wij dan alleen in de wereld!’ borst Anne eindelijk uit, zonder dat zij harer droefheid door schreijen lucht gaf, en nog altijd op den stoel naast de ledekant gezeten.

‘Maar zamen,’ snikte Doortje, over de armleuning gebogen; - haar gansche gemoed uitte zich in dat woord.

En het leed geen' twijfel, dat de oudste dochter het waar-

deerde, daar hare donkerbruine wimpers glinsterden, of zij vocht werden, toen zij antwoordde:

‘Ge zijt edeler dan ik!’

Dat gij den zweem van eenen blos hadt gezien, die de wangen van Doortje tintte, schoon zij hoofdschuddende hernam:

‘Gij hebt vader het leven veraangenaamd.’

‘Maar ik ben niet voor u geweest, wat ik zijn moest,’ zeide Anne's geweten - in een sterfhuis heeft het stem!

De jongste kuste haar; hartelijker dan op dat oogenblik hadden zij elkander nooit omarmd.

En eene lange pooze stilzwijgens bevestigde, dat de waarheid school in die hulde en in die klagt. Anne had haren vader het leven veraangenaamd; Anne was voor Doortje niet geweest, wat zij zijn moest. Graevestein was eerlijk man, was het in den vollen zin des woords, was het tot weigerens van verdedigbare, doch onbillijke gedingen toe. Het verbaast u niet langer, dat hem in den gezelligen omgang iets stroefs en iets steils eigen was, dat ge dulddet om den wille zijner deugden, schoon ge die gaarne in liefelijker licht hadt gezien. Ik schetse maar naar het leven, en laat dus aan zielkundigen de verklaring van het verschijnsel over, hoe met die stellige strekking van zijnen geest, met dien ernst van zin, eene liefde voor de muzijk gepaard konde gaan, welke aan het hartstogtelijke grensde. Graevestein, de straffe Graevestein, had die kunst geafgodeerd in zijne vroeg gestorvene gade; het genot, dat haar spel hem verschafte, was de eenige uitspanning geweest, die hij zich zelven, na zijne studiën, toestond; ook van dit meende hij afstand te moeten doen, toen hij haar ten grave droeg, daar hij zelf speelde noch zong. Vóór dertien jaren, luttel dagen na dien, waarop zij hem ontviel, had hij het sleuteltje der piano op den schoorsteenmantel zóó hoog gelegd, dat Anne, die, naast hare moeder zittende, met deze te spelen, neen,

te tikken plagt, het niet bereiken kon - al was voor Graevestein het huis dubbel uitgestorven, sedert de snaren sluimerden, welker ruischen hem meêvoerde, hij wilde niet, dat hem ten halve de weelde zou worden herinnerd; zelfs de volkomenste muzijk zou zijne smart vruchteloos hebben vernieuwd. En echter, eenige weken later, - na weinige dagen afwezigheid, te zijnent wedergekeerd - was het hem, als hoorde hij eenen flaauwen nagalm der klanken, die hem het leste van zijn studeervertrek hadden gelokt. Vierde zijne verbeelding triomf over zijn verstand? hij luisterde andermaal, hij stond op. Er werd gespeeld, gespeeld op de piano zijner gade - maar gebrekkig, maar onzeker: zoude de huishoudster reeds zoo te huis zijn? - doch was er dan iets muzikaals in jufvrouw Nalop? - hij opende de deur zijner celle - hij ging de trappen af, langzaam, zachtkens zelfs. En hij stond aan den ingang der tuinkamer, die zijner gade de liefste van alle vertrekken des huizes was geweest, waarin zij, aan de piano zittende, uitzigt had op hare bloemen; en hij luisterde vijf, tien, vijftien minuten - hij zou uren hebben voortgeluisterd, zoo de achtjarige Anna niet had omgezien van haar krukje! Schichtig sprong de stoutert op, die den hals had kunnen breken in het krijgen en bergen van het sleuteltje, als hij uit was; bloode en bevende sloop zij naar hem toe, vreezende voor de verdiende straf, daar ze zijn verbod had geschonden; - maar hij hief haar in zijne armen aan zijne borst; maar hij kuste haar, zeggende: ‘Kind! van morgen af zult gij een' meester hebben.’

Anne leerde spelen; leerde het vlug, voorbeeldeloos vlug; Anne werd er de lieveling haars vaders door; helaas! indien het dezen al niet verleidde tot verzuim van zijn jonger kind, zóó vroeg geprikkeld gevoel, zóó onvoorzigtig aangeblazene eerzucht in de oudste dochter, droegen doornen voor dat wicht.

De mindere in jaren, de mindere in gaven, naar het scheen, was Doortje bestemd om smartelijk te ondervinden, wat zij verloren had in eene moeder, welker harte, sta mij de uitdrukking toe, vele woningen had voor allerlei aanleg, voor allerlei aard. Jufvrouw Nalop was huishoudster geworden van den advokaat Graevestein, en de werkmeid wist het, door den hagelwitten zakdoek, die over het huisraad, door den beproevenden adem, die over den spiegel ging, of ook ergens stofje of smetje was nagebleven, als de kamer gedaan heette; - en de keukenmeid wist het, door het rammelen van den sleutelbos, een geluid, dat jufvrouw Nalop overtuigde, dat zij dien wel bij zich had, als zij op de provisiekamer of in den wijnkelder was geweest, schoon Geesje die teekenen van magt, bij mevrouws leven, dadelijk binnendroeg, en maar stilletjes in het mandje legde, wanneer zij in het eene of andere der heiligdommen waren vergeten; - en Anne wist het, door de orde, waarin zij, haars ondanks, gewend werd, hare muzijk te houden, dewijl geen c a h i e r slingeren mogt op de é t a g è r e , dewijl geen aria ezelsooren of frommels had, of zij hoorde voor de honderd en eende maal van: ‘Mijn Jetje!’ van mevrouw Bilderdijk; - en de man des huizes wist het door de stiptheid, waarmede jufvrouw Nalop hem iederen maandagavond rekening deed van elke uitgave der vorige week, het uitvoerigst kort begrip ooit van de behoeften eener huishouding geleverd; - en de weinige gasten van den advokaat Graevestein wisten het, door de afgemetenheid welke in de woning heerschte, en die hen hunne bezoeken bekorten deed, schoon zij alle regt lieten wedervaren aan de zes en dertig knoppen der drie kapstokken van de kast in den gang, waardoor hoed en jas, en kales, mantel en boa, er van stof en smet vrij bleven; - doch wist Doortje het wel? Helaas! zindelijkheid, - naauwlettendheid, - ordelijkheid - (en hoe ook de overige h e i d e n heeten, die

stof hebben opgeleverd tot zoo menige verhandeling) zij oefenen wel eenen heilzamen invloed op het lot des kinds uit, maar vergoeden daarom toch het gemis niet van eenen welwillenden blik, van eene streelende hand, van eene zoete stem, die driedubbele gaven eener moeder. Wat is jeugd zonder liefde, dan een lentelandschap zonder zon? In jufvrouw Nalop's gemoed rees zelfs de gedachte niet, dat zij in dit opzigt te kort schoot; Graevestein stond Doortje, toen ze opwies, dezelfde scholen - dezelfde meesters toe, welke Anne had bezocht - die Anne hadden onderwezen [de lessen in de muzijk alleen uitgezonderd, dewijl slechts Anne er aanleg voor had], - en deze, hoe droeg zij zich?

Eerst was zij dubbel zoo oud als Doortje; allengs kromp die helft verschil in leeftijd tot maar een derde zamen. We zouden vreemdelingen moeten zijn in de kinderwereld, als wij Anne hard vielen, dewijl zij hare meerderheid tegenover zusje wigtig gevoelde, dewijl zij die wigtig gevoelen bleef, ook toen de kleine een aankomend meisje geworden was. Sprakeloos van den slag als wij Anne straks zitten zagen, met de hand des dooden in de hare, ging het verledene haren geest voorbij; doch geen enkel oogenblik dreven hare donkerbruine oogen, zooals zij van genoegen zouden hebben gedaan, bij de herinnering van een blijk van liefde, door haar aan Doortje gegeven, bij de heugenis van een bewijs van teederheid, waarmede zij deze had verrast. Welligt was zij onbillijk jegens zich zelve; welligt overdreef zij, door niet ééne groene plek te onderscheiden in dat verre verschiet; maar het verledene was toch woestenij; en schamen mocht zich Anna voor hare tekortkomingen, - gevierde en geprezene die zij geweest was, - jegens het veronachtzaamde, het vergetene Doortje, dat onder alles louter liefde bleef. Op den zestienden verjaardag der oudste had vader aan deze een Weener staartstuk vereerd,

en de jongste had er zich verheugd over betoond, als was het haar zelve ten deel gevallen; had belangstellend geluisterd naar de eerste toonen, een speeltuig ontlokt, dat het harte der zuster al verder van haar vervreemden zou. ‘Daartoe gaaft ge 't mij niet,’ zeide Anne in zich zelve, den verscheidene aanblikkende.

Immers, het was later niet beter geworden. Op eenen, het maakt niet uit welken morgen, had jufvrouw Nalop verklaard, dat zij geloofde voortaan in de woning van den advokaat ontbeerlijk te zijn, - zeker iemand had zijn oog op haar laten vallen, zeker iemand, wiens huishouden, dat van een weeûwenaar, deerlijk in de war liep; jufvrouw Nalop had schier geschreid: ‘En ik geloof, dat ik hem gelukkig zal maken, mijnheer, hoeveel moeite 't mij ook kosten moge, me in dien meelboêl te schikken; het is een heet hangijzer, mijnheer, vijf kinders, en onder die vijf vier jongens!’ Graevestein leende jufvrouw Nalop te zelden een luisterend oor, om dadelijk op de hoogte te zijn, wat er gaande was, eene andere huishoud-stersplaats, of een huwelijk. Anne verbaasde zich wie op haar verlieven kon - hoe Doortje medelijden had met dat ééne meisje! ‘Ik zeg echter altijd, mijnheer, wat een, mensch opgelegd is, moet hij dragen. God geeft kracht naar kruis - hoezeer ik hoop, dat het huwelijk voor mij geen kruis wezen zal, mijnheer, 't is maar zoo'n spreekwoord.’ Er was geen twijfel meer aan, wat het gold. Inderdaad, de grutter uit de buurt was een man van orde: hij had van jufvrouw Nalop gehoord; hij had jufvrouw Nalop gezien; hij had jufvrouw Nalop gevrijd, en vóór het weder Mei was, moest er een besluit worden genomen, wie de tweede verkozene heerscheresse des huizes wezen zou. ‘Niemand,’ zei Anne; dat zeggen wilde: - ‘niemand dan ik,’ - en Doortje dacht er over als zij, en Geesje geloofde, toen Graevestein de oude zorg raadpleegde,

dat het met de jonge jufvrouwen wel schikken zou. ‘De jongste had zoo veel van hare lieve mevrouw!’

Twee, drie, vier jaren had het thans reeds geschikt, maar waarlijk niet ten gevolge van Anne's ijver! Een huisknecht te houden, had haar fatsoenlijker toegeschenen, dan een' oppasser te hebben, en hun oppasser was aangenomen tot huisknecht in liverei - het was het merkwaardigste feit van haar bestuur geweest - voor het overige, ja, voor het overige, wist Geesje immers welken gang alles gaan moest, en Doortje kwam zoo aardig aan! Anne herinnerde het zich; Anne herinnerde zich meer dan dat veelvuldige verzuim, en juist het nog onverklaarde wroegde haar innigst. Als ge meent, dat die kwelling des gewetens ontstond uit het vroeger geschetst en gelaakt verlangen, om door haar spel te schitteren, dan bedriegt gij u; - de lof der vaardigheid, haren stouten vingeren bedeeld; de verbazing over het moeijelijke der grepen, haar gelukt; het gedurige: ‘mooi!’ en nog eens: ‘mooi!’ hadden weldra haren weêrzin opgewekt; - we zeiden reeds, dat Graevestein weinig gasten zag, en onder deze had niemand haar bijzonder geboeid. Wat was het dan, hetgeen haar den troost vergalde, dat zij sedert echter zoo gewillig, zoo gaarne, iederen avond de sluimerende snaren had gewekt, als haar vader zich neêrzette bij het staartstuk, het hoofd in de handpalm geleund; uren van weelde, waarin zij hem verdiept had aanschouwd in de scheppingen des toondichters, tot hij op de ruischende wieken van dezen de wereld der droomen was ingevoerd? Wat het was? Wereld der droomen, ontviel ons daar. Ach, de zeventien-, achttien-, negentienjarige speelde niet enkel voor haren vader, speelde gaarne voor zich zelve, speelde liefst alleen! En hoe dikwijls was onder het fantaiseren, waarin zij uitmuntte, niet de wensch bij haar opgerezen, dat haar de magt bedeeld ware, dien vloed van melodij te genieten, zonder

dat iemand anders haar hoorde; - dat verlangen lucht te geven, zonder dat een oor dan het hare den zucht vernam; - alles wat in haar gemoed omging te uiten, zonder dat iemand er naar giste, iemand het ried! Zie, de behaagzucht mogt, ten gevolge harer uitwendige omstandigheden, zijn geweken, de hartstogt was ontwaakt, en voor welken dier twee de kunst gevaarlijker prikkel is, dat beslisse de verdienstelijke, die de eene en den anderen bestreed; de gelukkige, die beide overwon!

Andermaal treden wij in gedachte het vertrek binnen, waarin wij de zusters opvoerden. De jongste schreide nog, hare blonde lokken tegen den schouder der oudste geleund, en het was in de kamer des doods zoo stil, dat beide opsprongen, toen er aan de huisschel getrokken werd, dat beide verschrikt naar de deur zagen, wie er komen zou.

'Het zal onze voogd zijn,' snikte Doortje.

Het was de voogd niet; - Geesje trad het vertrek binnen, met een schrikdrankje in de hand. 'De doctor was zelf bij den apotheker geweest, om het te bestellen.'

Die meêwarige man!

De oude dienstbode dacht er anders over. 'Ware hij liever bij den dominé aangegaan,' zeide de sloof tot haar jonger kameraad; 'maar hij zal van zelven wel komen, het wordt ook bij hem gebuurt.'

Geesje wist niet, dat dominé over zijne preek peinsde; Geesje vergat, dat hij er, bij den dood van mevrouw, ook niet was geweest.

Doortje had intusschen eenige droppelen van het vocht in een glas water gemengd, en zich eenen traan uit de oogen gewischt, bij de gedachte hoe vader dien eigen ochtend nog harer trouw in het ingeven regt deed. 'Drink, Anne!' zeide ze, 'het zou u goed doen, als ge schreidet.'

'Toch niet,' meende Anne, en beide zwegen weder eene wijle.

Eene tweede stoornis had intusschen de zusters bedreigd; - er was aan het onderhuis getikt geworden, getikt, tot men open deed; maar de jongste der beide meiden had den man niet willen inlaten, om de jufvrouwen te spreken; instinctmatig had zij het tijds genoeg geacht, deze met die figuur te kwellen, als de voogd zou gekomen zijn.

'Breng dan ten minste dat kaartje boven,' smeekte hij.

En zij deed het; zij reikte het Doortje over - het was van grof, gemeen papier - het bleek vol gedrukt, een hoofd met kapitale, een vervolg met cursieve, een lang slot met ik weet niet welke letters; Doortje las alleen de bovenste:

> ANDREAS PELGRIMS;
> *Aanspreker en Rouwwinkelier*.

En het viel haar uit de vingers.

Doch zij zag, dat het aan de keerzijde met potlood was beschreven; zij nam het op; zij las half luide:

> Ik heb in der tijd d'eer gehadt den Wel-Edel-Gestr. Heer veel genoegen te geeven, door de bediening van Mevrouw, uwee beminde Mama.

'Die onmensch!' zeide de oudste zuster, en verzonk weder in haar gepeins. Wie onzer zou het in haren toestand niet

hebben gezegd? onregtvaardigen, als we zijn, die gehuurde lijkbidders nahouden en ons beklagen - dat zij huichelaars blijken!

Gij beweert welligt, dat er in den spoed der bezorging iets van den roofvogel was, die neêrstrijkt als hij een prooi riekt, en ik beken u, dat de man aarzelde het dadelijk te brengen, maar niet uit mededoogen!

Zijn oudste jongen was naar school, en zonder de hulp van dezen, achtte hij het zeker, dat hij schrijffouten maken zou. Het buisje, dat er voor den knaap in het baantje zat, overwon echter de siegenbeekerij; - een ander mogt hem soms vóór zijn!

Waarom schiep, waarom schoort onze ijdelheid eene kost-winning, die aldus versteent? Er moeten uitkleeders en lijkdragers zijn. ja, ik geef u toe, zelfs aansprekers; - doch om den wille van hetgeen er waarlijk menschelijks, waarlijk heiligends is in de smart, gebruik er zoo weinige mogelijk - als uw hoogmoed zich bij de groeve verloochenen kan.

‘Ik weet den weg, meisje!’ zeide iemand op het bordes: het was de welbekende stem van den trouwsten vriend huns vaders, die hem nog den vorigen avond had bezocht - strompelend stiet hij de deur open:

‘Condoleer je, kind! condoleer je van harte!’ sprak de voogd - want hij was het - aangedaan, terwijl hij den drempel der kamer overschreed, en Doortje de haar toegereikte hand snikkende in beide de hare vatte. ‘'t Is nog onverwacht, schrikkelijk onverwacht!’

En verder binnentredende, werd de vijftiger, wiens kleeding en houding den fatsoenlijken man teekenden, wiens gezigt door iets goedronds innam, Anne gewaar, naast de ledekant gezeten, en zag hij op hetzelfde oogenblik het lijk van den verscheidene. Het viel der kalmte des gelaats dank te weten, dat

de verrassing niets schrikwekkends had; een oogenblik stond de voogd stokstijf stil; toen trad hij den doode digter.

‘Tot weêrziens - brave vriend!’ klonk het dof door de kamer, en Ten Have drukte Graevestein de hand.

Een omzien later wilde hij de gordijnen sluiten.

‘Och, neen!’ bad Anne; ‘het zal kort genoeg zijn...’

‘Jufvrouw Doortje!’ zeide de voogd, ‘bedui je zuster, dat zij mede naar beneden moet gaan; er dienen schikkingen getroffen te worden.’

Doortje voldeed aan zijn verlangen. ‘We zullen fluks weder hier wezen,’ fluisterde zij Anne in.

En deze vermande zich, ten einde op te rijzen, en bukte naar het lijk, om het te kussen.

De voogd trok aan de schellekoord, want de oudste zuster viel flaauw in de armen van de jongste; hij trok andermaal, eer iemand boven kon komen, daar hij tot de kloek gebouwde mannen behoorde, die bang zijn voor flaauw vallende vrouwen.

De werkmeid schoot toe; Geesje volgde haar.

‘Help mij,’ zei Doortje tot de eerste, ‘om mijne zuster naar onze kamer te brengen.’

En het geschiedde.

‘Geesje!’ sprak de voogd tot de sloof, ‘moet er iets beneden zijn van wat hier op de kamer is, zoo neem het mede.’ Geesje begreep hem - eenige voorwerpen van waarde zamentastende, zuchtte ze: ‘Och, mijnheer! ik had gedacht dat ik vóór hem zou zijn heengegaan!’

‘Vroeger, of later, Geesje!’ antwoordde Ten Have; ‘we moeten allemaal dien weg; maar weinigen hebben minder op hun geweten dan hij!’

En met die woorden liet hij de gordijn voor de ledekant van Graevestein neêrvallen, ging de kamer achter Geesje uit, en sloot haar met eenen zucht.

Eer hij beneden tien minuten alleen was geweest, kwam Doortje tot hem - Anne lag te bed. ‘In die secretaire,’ sprak de jongste dochter, hem het meubel aanwijzende, ‘ligt een brief aan u; vader zei het, toen hij ziek werd.’

Ten Have nam den hem gereikten sleutel aan - haalde de lade, waarop Doortje wees, open, brak het zegel van den brief en las;... zijn voorhoofd fronsde zich; zijne hand beefde zelfs.

‘Lief kind!’ sprak hij, na een oogenblik aarzelens, ‘beter dat ik het u nu zegge dan later: je blijft niet rijk achter.’

‘Vader verliezen,’ snikte Doortje, ‘was harder slag!’

II

Indien er iemand ter wereld was, die benijd werd, dan mocht Ovens het heeten; - spijt al het schimpen onzer provincialisten op geld en geldzakken, zouden zij het hem zoo goed hebben gedaan, als de Amsterdammers het deden. Het goud is de god onzer eeuw, op het land als in de stad, en in de hut als aan het hof, - schoon ik toegeve, dat Ovens er als zeehandelaar meer het gewigt van gevoelde, dan als grondeigenaar het geval zou geweest zijn. De beurs blijft de ware schaal, als ge weten wilt wat ge weegt. Zonder dat men er ooit ‘stap maar op!’ roept, wijst de evenaar der publieke opinie u telken dag aan, of ge daalt, of ge rijst. De deftigheid, waarmede Ovens hare houten deuren iederen middag binnenschreed, getuigde van de gerustheid, waarmede hij zich aan den toets onderwierp; was inderdaad de zuilen waardig, die alreeds zoo smadelijk op de noodloods nederzien. Welk een uur bragt hij dagelijks in deze door! Ik spreek niet van het onwillekeurig ter zijde wijken, als hij naderde, van wie zijns gelijken heetten, en die echter

eene heimelijke bewustheid hadden, dat zij het niet waren. Voor eenen man van fijnere opmerking mogt dit de vleijendste hulde zijn geweest, hij scheen haar slechts aan het bekende vervaarlijke gezigt toe te schrijven, dat hij te zetten plagt, dat zich door geene verontschuldiging verbidden liet, als iemand hem op zijne teenen, op zijne likdoorns trapte. Ik spreek ook niet van den eerbiedigen groet, welke hem alom bejegende; hij was reeds gewoon geworden dien te ontvangen, en hem zeven malen van de acht, maar knikkende, terug te geven, als had geen t o u p e t van t u l l e c h e v e l u zijne kale kruin voor den invloed van wind en weder beschermd. Ik spreek van drieërlei soort van makelaars, die er op zijne wenken vlogen: goederenmakelaars, wisselmakelaars, effectenmakelaars, wier onderdanigheid hem ieder oogenblik herinnerde, welk een' invloed hij op de drie hoofdtakken des handels uitoefenen mogt. Hij had schepen in zee, koffen, brikken en driemasters, die uit de havens van noordelijk en zuidelijk Europa, uit West en Oost, beladen huiswaarts stevenden; met andere woorden, de regeling der prijscouranten van granen en kolonialen stond, voor menig artikel, ook aan hem. Zijne naamteekening: ‘Ovens & Zoon’ werd aan iedere beurs gëerbiedigd, en wee het jonge huis, welks papier hij geweigerd had, met een kortaf: ‘dat neem ik niet!’ het geraakte er door in dezelfde verlegenheid, waarin de Londensche Rothschild zijne Duitsche landgenooten brengt, als hij den een' of anderen hunner ‘de zes weken’ geeft. Hij had fondsen van allerlei Staten in zijne patent-brand-kast, en de vlugge ijlboden uit den hoek bragten niemand de mare van den dag eerder dan hem; - als hij eene operatie deed, dan zette hij door. Doch laat ons den man niet enkel in zijn vermogen en in zijne verwatenheid schetsen; laat ons ook zijner verdienste regt doen. Om als zeehandelaar te slagen, wordt meer vereischt, dan schrijven en rekenen te hebben geleerd en

fonds te bezitten. Ovens paarde aan algemeene handelskennis, - geene kleinigheid, geleerde! - het oordeel behoeften te vermoeden, te voorzien; - wanneer hij die te gelegener tijd vervulde, dan zeiden zijne vrienden, de couponnenknippers: - ‘de gelukkige!’ - Wissels te negotiëren, papier te geven en te nemen, terwijl ‘het joelend kroost van Abraham’ u te lijf vliegt; terwijl het, in zijne oostersche levendigheid, u de panden van den rok dreigt te scheuren; terwijl het u door de heftigheid zijner gebaren onwillekeurig vervaart, maar zich vaster aan u klemt, maar u om de middel grijpt, als ge afdeinst; terwijl een paar (ach! welke) adems, zich uwe ooren betwisten, en ge aan beide tegelijk fluisteren hoort, tot verdoovens toe: dat p a p i e r koopen of verkoopen ter beurze gaat niet zonder een vast en vlug hoofd, hetgeen te ieder oogenblik waarheid van logen weet te schiften; hetgeen onder al dat gewoel, gedruk, gerel en gelawaai, zonder hulp van potlood en papier, dagen kan tellen en breuken deelen! Als Ovens nooit onder den koers gaf, nooit boven den koers nam, als hij bewaard bleef voor de onaangename verrassing van eenen post met protesten, dan heette hij toch maar: ‘de gelukkige!’ Er werd veel van vaderlandsliefde gesproken, in het tijdvak der leeningen, na de Belgische omwenteling, - zoo veel, zoo lang, zoo dwaas, dat men thans naauwelijks beweren durft, hoe het ons volk tot roem verstrekt, onlangs de eerste s c h a d e l i j k e te hebben volgeschreven, - terwijl de gedwongene heffing er zich dreigende achter verhief, - als waren in de roemrijkste tijdperken onzer geschiedenis de offers niet gebragt uit pligtbesef, niet gebragt om erger ellende te voorkomen, als had men ooit uit geestdrift, ooit zonder zuchten, goed en bloed veil gegeven! Om tot Ovens terug te keeren, hij verhief zich niet op het aandeel, dat hij, geldschietende, aan de volharding nam. Alle kansen wikkende en wegende, b.v. de

bekwaamheid van het toenmalig bestuur, - voor zijn stelsel; - de hulpbronnen van den staat, - al vloeiden zij niet overhelder; de eerlijkheid onzes volks, - die ons gered heeft; en bij verlevendiging van burgerzin, verder redden zal, - die alle wegende, aarzelde hij niet, geheel in zijnen tijd te huis en van ieder voorval vroeg verwittigd; perpetuëlen te verkoopen, toen deze drie en zeventig stonden, en vijf percents te nemen, toen zij voor vijf en tachtig te krijgen waren. ‘De gelukkige!’ zeide men.

Ik heb u den knappen koopman voorgesteld; wat hij als echtgenoot was, moogt ge beoordeelen uit de kennis, die wij met zijne vrouw zullen maken.

Voor hare p s y c h e zat zij op hare slaapkamer, een' dag tien, twaalf later dan dien van ons eerste hoofdstuk - het was elf ure; zij scheen ter nood te hebben ontbeten; immers op een tafeltje, bij de c h a i s e l o n g u e geschoven, rookte een kop thee nog.

‘Is de tik over, mevrouw?’ vroeg de kamenier, de vierde of vijfde muts van het hoofd harer meesteres ligtend.

‘Zeg toch t i c , Mimi! al ken je geen Fransch, je moest weten, dat het t i c d o u l o u r e u x heet. Tik, wat klinkt dat gemeen!’

En als had dat weinige spreken haar vermoeid, liet zij haar hoofd achterover tegen de rugleuning vallen, en staarde Mimi door hare halfgelokene oogleden aan - het meisje bleef roerloos wachten, tot het mevrouw behagen zou, haar in de gelegenheid te stellen, het zesde hoofddeksel los te strikken.

‘En d e m i - t o i l e t t e , Mimi!’ zuchtte mevrouw Ovens, en waarlijk, de zevende d o r m e u s e werd zigtbaar.

‘De doctor zal verbaasd wezen, als hij u op vindt, mevrouw!’ merkte Mimi aan.

‘Ik zal hem zeggen, dat het mij goed doet, dat hij me gister

gemanqueerd heeft,' was het antwoord, zoo spijtig gegeven, als stond de medicus voor haar.

De laatste muts ging af, en de kamenier knipte, zonder verlof te vragen, eenige graauwende haren van het voor het overige glanzig zwarte hoofd; mevrouw zuchtte bij ieder geluid van de schaar. Toch was zij volle vier en veertig jaren; toch had zig drie kinderen, twee zonen en eene dochter, die getuigden, dat zij langer dan twintig Meimaanden mevrouw Ovens was geweest; waarom had zij in, ik weet niet welken, roman gelezen van moeders en dochters, die maar zusters schenen?

'Schel eens, Mimi!' beval zij, terwijl het toilet werd voortgezet, dat ik noch slag, noch lust hebbe, u uitvoerig te beschrijven.

Er kwam een andere dienstbare binnen, en Mimi kreeg den last haar te zeggen, dat mevrouw de jonge jufvrouw verzocht, even bij haar te komen.

De ablutiën waren afgeloopen.

Mimi zag vier-, vijfmaal naar de deur om; - maar digt was zij en digt bleef ze, schoon het meisje intusschen al het vijfde kleed aan mevrouw had laten zien, die nog altijd maar niet kiezen kon; die hare dochter wenschte te raadplegen, wat piquantst zou staan, bij den tooi van deze.

Daar werd getikt.

Mimi sprong naar de deur.

'Mevrouw! de jonge jufvrouw kan onmogelijk komen; zij heeft schilderles.'

'Och! dat de talenten van mijn kinderen ook zoo veel tijd kosten! Is het dan waarlijk al half twaalf ure?' Een blik op de pendule overtuigde er haar van. 'Mimi! ik slaap tegenwoordig veel te lang - dat komt -'

'Van uw' t i c , mevrouw!' viel Mimi in, en geene P a r i s i e n n e zoude de Soester deerne, door mevrouw Ovens aldus herdoopt, dien t i c hebben verbeterd.

‘Juist, van mijn' t i c , Mimi!’

‘Dat kleedje dus, mevrouw?’ vroeg deze.

‘Laat zien, neen! - van daag wat donkerder - ik ben bleek, zeer bleek, interessant bleek - ook kan Louise zich altijd nog verkleeden, als wij te veel mogten afsteken.’

En mevrouw minaudeerde tegen de p s y c h e , als ware die spiegel Ovens geweest, toen deze naar hare hand dong - in het jaar van den slag van Waterloo.

‘Mimi!’

‘Wat blieft, mevrouw?’ het kind stond besluiteloos bij de garderobe. ‘Wat donkerder,’ kondigde het doorloopen eener nieuwe serie aan.

‘Schel nog eens!’

Te hooren, was gehoorzamen.

‘Laat Elize aan de jonge jufvrouw en aan mijnheer zeggen, dat ik hen van ochtend in de zijkamer op koffij wacht - het zal voor allen eene verrassing wezen - ik ben in geen drie dagen v i s i b l e geweest - half twee, precies. - Ik heb nog niet gedaan, Mimi; - op de zaal moeten de hoezen van de stoelen en de canapé's worden genomen, en het middelste raam opengezet - de stores op een kiertje, zoodat mijnheer er om twee ure iemand ontvangen kan. - Maderawijn met een beschuitje, op een zijtafeltje - maar het is genoeg, Mimi! mijne dochter zal komen zien, of alles gereed is!’

Eene verrassing! - Mevrouw Ovens was sterk in verrassingen van afwisselende ongesteldheid en beterschap; was er sinds jaren wat al te sterk in geweest, om er langer grooten indruk meê te maken. Eenig kind van rijke ouders, had zij, in hare jeugd, iedere harer luimen gevierd gezien - gedurende de wittebroodsweken was zij, door eene onbeduidende onpasselijkheid, meesteresse geworden van het geheim, hoe zij haar gezag tegenover dat van Ovens konde handhaven: - het

school in eene d e l i c a t e c o n s t i t u t i e . ‘Eene ware t r o u v a i l l e !’ schreef het toen schoone schepsel aan een harer vriendinnen, die zij zelfs op haren v o y a g e d e n o c e s niet vergat, ‘tegen zijn gezond verstand valt niet te praten, ook heeft hij een' wil, die liever breekt dan buigt; maar als ik in eene kwijnende krankte dreig te vallen, v o i l à l e l i o n à g e n o u x .’ Hoe waar het was, daarvan overtuige u de raad, dien haar jeugdige echtgenoot eenen vrolijken vriend gaf, welken zij op eene badplaats ontmoetten. ‘Jongen!’ zeide hij, ‘waarom trouw je toch niet? - het is een hemel op aarde, een wijfje te hebben als mijne Carolina! - wat zou ik er niet voor willen geven,’ voegde hij er zuchtende bij, ‘dat zij minder tenger was; ik kan koud worden, als ik denk aan de tering!’ En mevrouw Ovens had partij getrokken van hare kennis dier kwetsbare plek des gemaals, tot op het spel zettens zijner liefde toe.

Vier of vijf jaren lang zag Ovens de kunstgrepen aan, en zwichtte er zwijgende voor; de tering deinsde op den achtergrond naarmate allengs de tengerheid te loor ging, doch de angst voor f a u s s e s c o u c h e s hield hem in bedwang, hield haar op den troon. Een jaar na hare laatste bevalling kwam echter de strijd, - en al beproefde mevrouw Ovens, in het eerste oogenblik der verrassing, op nieuws de aankondiging eener kwijnende krankte, het middel deed zijne gewone werking niet; - de teederheid bleek geweken; zelfs tranen vloeiden vergeefs. Het was eene ure van radeloosheid. Ovens dreigde alles te hernemen, wat hij vroeger prijs had gegeven: de keuze der uitspanningen gedurende den winter; eene stem, eene beslissende stem ter bepaling, waar zij des zomers buiten zouden zijn; het regt, gasten te vragen, op den dag, die hem gelegenst kwam, wat weet ik het al? De schier dertigjarige vrouw en moeder stampvoette van ongeduld, even als het tienjarige

meisje plagt te doen, wanneer het regende, als zij wandelen zou. Och, het gelaat des hemels was toen nog spoediger opgeklaard, dan thans het gerimpelde voorhoofd van Ovens, dien man, o dien leelijken man! Wip stoof zij naar de kinderkamer, en wip, stoof zij die ook weder uit; de knapen waren jongens als eene wolk; het meisje had wangen als poffertjes; op den vader viel niet te speculeren: wat zou ze doen? De ochtend zag haar met de hand onder het hoofd; de middag vond haar in geene betere stemming; de avond viel vreeselijk lang: 'la nuit porte conseil!' eindigde hare eenzame overpeinzing. Een slapelooze nacht volgde, en toch werd het spreekwoord bevestigd: mevrouw Ovens was besloten tot eene variatie van haar oude thema, - maar dat te zekerder slagen moest, naar mate het telkens onvoorziener verrassen zou. Worsteling met den wil van Ovens dreigde haar ondergang; teleurstelling en afmatting van dezen, beloofde de zege. Het eischte eene poos huichelens, die haar zwaar, zeer zwaar viel; Pope zou gezegd hebben, niet om het huichelen op zich zelf, maar dewijl zij moest voorwenden, toe te geven. Bon gré mal gré, het geschiedde; Ovens bepaalde, Ovens regelde, Ovens schikte; zij stemde er in, zij zag het aan, zij leed het - tot de ure van ontvangen of vergezellen toe. Souffrante lag ze dan op de sofa, - souffrante, maar zonder dat eene klagt over hare lippen kwam; - zij stond op, zij zeeg ineen; om den wil des lieven vredes beproefde zij alles, maar het ging niet; - hij moest een barbaar geweest zijn, als hij het gevergd had van haar, die wel wilde maar niet kon. Eer het driemaal geschied was, liet hij gaarne de teugels weder glippen, hij had kennis gemaakt met voorberadene inertie!

Een troost bleef hem over, een schrale troost, het is waar, maar toch een troost (want zij diende in zijne achting gedaald te zijn, eer hij de opmerking maken kon, eer hij die over

zijne gade van zich zelven duldde): - wat moest het dier levendige, heerschzieke, ongeduldige vrouw niet kosten, drie dagen na het beslissende tijdstip nog magteloosheid te veinzen, nog traag te schijnen; - dat spel te blijven voortspelen, lang nadat zij er door was geslaagd! Ook zonder op nieuw dien hatelijken Pope aan te halen, gelooven wij, dat hij zou hebben leeren inzien, hoe zij tot dat huichelen slechts hare toevlugt nam bij gebrek van wisser waarborg voor de vervulling van hare wenschen, - als de Hemel hem geen wrake beschoren had! Rheumatische ongesteldheden grepen haar voor jaren aan; rheumatische ongesteldheden, die haren arts koel lieten, daar zij tot geene crisis leidden; rheumatische ongesteldheden, welke verergden door de afwisseling der zeven mutsen op de peluw, en de weg te blazen blonde in het balkon; - de t i c van dien morgen mogt niet dat hopelooze lijden zijn geweest, hetwelk den hardvochtigsten geneesheer verteedert; het was meer dan echtgenoot of kinderen er in beklaagden. Vergeefs dat zij er deernis voor inriep, vergeefs dat zij, sinds haar kroost opwies, getracht had door het stelsel der verrassingen bij haren man eene liefde te herwinnen, in de veinzerij verbeurd. Ook onder die s u r p r i s e s scholen grillen, - doch te over alreeds, om vonnis te doen vellen, of Ovens, de benijde Ovens, als gade, ook ‘de gelukkige’ heeten mogt.

‘Caroline!’ zeide hij, toen Louise, om half twee uren precies, in de zijkamer koffij schonk - de jonge jufvrouw voor het raam gezeten, het digtst aan de hooge stoep, mevrouw tegenover hare dochter, voor dat, hetwelk vergunde ieder aanschellende te zien; ‘Caroline, wie wacht je van morgen?’

En ter bevestiging, dat er iemand gewacht werd, die niet tot de alledaagsche gasten behoorde, liet hij zijnen blik over de tafel weiden, weelderiger aangerigt dan naar gewoonte; zij

schitterde van ouderwetsch porselein, en van nieuwerwetsch kristal.

Mevrouw glimlachte veelbeteekenend, maar antwoordde niet.

‘Louise ziet zeker een' Haagschen b e a u te gemoet,’ zeide de tweede zoon des huizes, plaagziek.

Een smadelijke trek ontsierde de frissche, maar koele lippen van het meisje; eene f a d e b l o n d e, volschoon, doch ijskoud. Het was of zij zeggen wilde: ‘hoor dien kwâ jongen eens!’ Willem Ovens werd, o onvergeeflijk vergrijp! een goed jaar later geboren dan zij.

‘Kleur maar niet, Louise!’ schertste de man des huizes.

‘Och, papa! als ik iemand wachtte,’ klonk het spijtig, ‘dan had ik hém achter den lessenaar gelaten; zie, hij is niet eens p r e s e n t a b e l!’

Waartoe nam Louise toch les in het schilderen, als zij zoo weinig zin had voor het schoone? Presentabel! Hoe allerliefst de toiletten der beide dames contrasteerden; mevrouw in een wolkje van kant gehuld - de jonge jufvrouw met eene gouden f e r r o n i è r e om de slapen: mama in een lilas zijden kleed, de buste door een c a n e z o u omneveld; de dochter in een r o b e d e b a r è g e geregen, tot ge haar middeltje omspannen kost - hoeverre deden beide in karakteristieke uitdrukking, in natuurlijke bevalligheid, in waar schoon voor Willem onder! Niet presentabel? Het jasje van lichtkleurige zomerstof mogt te huiselijk zijn om er een' Hagenaar in te ontvangen, de breede borst welke het openliet, duidde al de kracht aan zijner bloeijende gestalte, welker lenige rapheid ge hadt benijd, bij eenen blik op de achteloos over elkander gekruiste beenen, omsloten door eenen iederen vorm verradenden pantalon. Geboucleerd noch gefriseerd, verspreidde hij geen walm van geuren rondom zich; maar de achteloos ter zijde gestrekene haren gaven een voorhoofd bloot, zoo hoog en zoo

breed, dat de jongeling den aanbevelingsbrief van verstand en koenheid scheen mede te dragen. Levenslust schemerde uit de bruine kijkers, vuriger als zij vonkelden - immers wij, mannen, mogen in eene vertelling nog eten en drinken? - vuriger als zij onder de hooggewelfde wenkbraauwen vonkelden, door de kalfskarbonade, die hij half had genuttigd, door het glas Rijnschen wijn en Fachinger water, dat hij schuimende ophief, en neêrzette, bij Louise's opmerking, met eenen ernst, die wèl stond aan wangen en lippen, door den ontluikenden baard donker getint.

'En wie zegt u, dat ik eens aan den saletrekel wil worden gepresenteerd?' vroeg hij. 'Al was papa geen millionair, Louise, eer ik zulk een zwager een ambt zou dank weten, ging ik de wijde wereld in.'

'Millionair, jongen! millionair!' grinnikte de oude Ovens - liever zeggen wij, Ovens de vader, gestreeld, en liet er op volgen: 'Willem! jij zult een haartje grijzer wezen, eer jij je eerste honderd duizend hebt verdiend; dat geeft Piet je te doen.'

Piet was de oudste zoon des huizes.

'Stil zittende? ja papa!' antwoordde de schalk, 'stil zittende, een leêren broek door, p a r d o n , mama!'

Doch mama had het niet eens gehoord; mama minaudeerde het venster uit; mama zou achterover zijn gevallen, als zij maar zeker was geweest, de leuning harer c h a i s e l o n g u e in den rug te hebben.

'Louise! salueer dan toch!' zei ze.

'Wie, waar, mama?' vroeg de blondine.

Het was te laat; de verschijning op de stoep bleek reeds binnen gelaten. Thomas diende den heer Van Oudenhove aan.

'Ik zal bij mijnheer komen,' antwoordde Ovens.

'Laat mijnheer op de zaal, Thomas!' beval mevrouw, den klemtoon op de laatste lettergreep leggende, en pas had de

knecht de kamer verlaten, of zij zag haren echtgenoot aan, als vroeg zij hem: ‘begrijpt ge nu, wien ik wachtte?’

‘Was de kleine zijkamer dan niet groot genoeg voor ons beide?’ hernam de heer des huizes, - terwijl hij het zich zelven niet vergaf, den avond te voren in haar bijzijn het briefje te hebben geopend, waarin de bezoeker belet had gevraagd - en er schamper op volgen liet: ‘Of had hij niet hier kunnen komen, om getuige te wezen van de verrassing!’

‘Ovens!’ zuchtte mevrouw, en vervolgde als de verongelijkte: ‘Van Oudenhove zal zien, dat we ten minste....’

‘Caroline!’ viel hij ernstig in, ‘ik weet niet, wat de man mij te zeggen heeft; - weet gij het?’

‘Ik weet, wat ik weet,’ hernam mevrouw, en daar dit onbetwistbaar, ja, zelfs onloochenbaar was, stond mijnheer op en ging naar de zaal.

Sir William Temple verdeelde, in zijne O p m e r k i n g e n o v e r de N e d e r l a n d e n, de bewoners dezer gewesten in landlieden, zeelieden, winkeliers, kooplui, renteniers en een greintje adel; - het mogt hem niet van het hart, den laatste als de specerij te schetsen, die den burgerlijken hutspot kruidt. Een tijdsverloop van meer dan anderhalve eeuw, sedert hij het stift ter hand nam, heeft echter de karaktertrekken onzer edellieden gewijzigd, niet allen zijn langer slechte kopijen van vreemde zeden, in houding, kleeding, taal, tafel, galanterie en débauche; vele hunner vaderen hebben zich zijnen goeden raad ten nutte gemaakt, en er naar gestreefd, door het beschaven der zeden, door het beoefenen der deugden, hun luchtgestel en hunnen landaard eigen, goede orginelen te worden. Maar zoo des ondanks eene herinnering van de woorden van den wijsgeer van Sheen den Hollandschen adel onzes tijds nog niet schaden kan, hoe wenschte ik, dat ieder rentenier - onder wien Temple den stand verstond, sedert beurtelings als patri-

ciërs geëerbiedigd en als aristocraten gevloekt - dat ieder hunner geleek naar een beeld der groep, welke hij aan die klasse ontleende: ‘Zij vergenoegen zich met de eere, het algemeen van dienst te zijn, met de achting hunner stad- en land-genooten, met de onafhankelijkheid, hun door hunne fortuinen gewaarborgd, die, hoe klein dan ook, voor hunne behoefte doorgaans toereikende zijn, ten gevolge van eenen eenvoud van leefwijze, welke waarschijnlijk in den beginne verpligt, onder hen later eervol geworden is.’

Tien tegen een, dat ik daar iets onmogelijks vroeg, voor zooverre de afstammelingen der toenmalige raadsheerlijke geslachten betreft, tenzij ieder zoon van deze eene rijke erfgename had gehuwd; des noods de dochter eens koopmans, daar de naam toch de vaderlijke bleef! Immers, indien de stichter der Triple Alliantie, door zijne bewondering van de Witt al niet verleid werd tot eene te vleijende schets der magistratuur van dien tijd, allerlei ambtbejag, een meer dan hooglandsch nepotismus, een gewetenloos sinecurisme, dreigde de erfzonden eener caste te worden, door geen eerstgeboorteregt voor het smaldeelen dier vermogentjes behoed! Dat een andere Temple het zich ter taak stelde, uit onze geschiedenis aan te wijzen, hoe zij het inderdaad werden, - de onpartijdigheid van den vreemdeling zou de waarheid misschien gehoor doen vinden, waar de waarschuwende stem des landsgenoots in den wind geslagen wordt. Ons doel reikt zoo hoog niet, - al wilden wij u opmerkzaam maken, welk eene anomalie in onzen tijd patriciërs zijn, noch rijk genoeg om hunnen rang op te houden, noch degelijk genoeg, om, trots hunnen overouden naam, terug te keeren tot den tak van bestaan, waaruit hunne onafhankelijkheid oorsprong nam. Levende in de herinnering van het Gemeenebest, - niet om den wille der voorbeelden hun toen door hunne voorvaders gegeven; neen, louter om

dien van het gezag, in die dagen door deze uitgeoefend - verbeelden zij zich bij ons bestuur nog bezorgdheid te wekken, schoon zij zich voor keizerlijken degen en koninklijken schepter beurtelings dieper bogen dan het plebs!

Van Oudenhove behoorde tot de laatste. Uit een geslacht gesproten, welks leden elkander sedert eeuwen op de kussens met de drie kruisen pleegden te vervangen, bekleedde ook hij meer waardigheden, dan de week dagen telt, - en had hij echter geen begrip van de hoogste waardigheid, welke ieder zich zelven bedeelen kan, die van een man van eervolle beginsels, van een man van karakter te zijn. Hoe zou hij er bezwaar in hebben gevonden, de ridderorde van den Nederlandschen leeuw te dragen, hem door eenen Oranje omgehangen, schoon hij in zijn hart de dagen terugwenschte van het stadhouderloos bewind, toen de burgemeesters der hoofdstad Holland de wet stelden? hij, die voor zich en de zijnen ambtjes zocht, waarop iets overschoot, als men die liet waarnemen, te zelfder tijd, dat hij naar posten streefde, aan welke de voorwaarde van onkreukbaarheid was verknocht.

Onze man - want hij was iemand tusschen de vijf en veertig en vijftig jaren - ging op de zaal heen en weêr, welker middelraam openstond, de stores eventjes van elkaêr, zoo als mevrouw Ovens bevolen had. Welk eene teleurstelling was aan de hare gelijk geweest, als zij getuige had kunnen zijn, hoe luttel indruks de pracht van het rood damasten ameublement op hem maakte; hoe hij glimlachte om de poging, het achttiende-eeuwsch geplafonneerde vertrek eenen zweem van m o y e n â g e te geven, door allerlei prullen van De Hart! Slechts de schilderijen, vreemd als ze afstaken bij de vreemde voorwerpen, straks loffelijk vermeld, slechts de schilderijen boeiden hem, - schoon hij bij de twee landschapppen en twee zeegezigten, welke de vier hoofdvakken vulden, de opmerking naauwelijks

weêrhouden kon: ‘dat de paddestoelen ten minste verstandig genoeg waren, om niet met hunne onbekende ouders te pronken!’

Welligt zou hij, in even vriendelijken geest, zijne beschouwingen hebben voortgezet, indien een der knoppen van de dubbele deur niet had gekraakt. Dat de man des huizes binnenkwam; dat Van Oudenhove, trots dikken buik en dunne beenen, het van dezen in beleefde buiging won; gij stelt het u voor, als hadt gij 't gezien. De heeren namen plaats op eene canapé. ‘Buiten de zon en buiten den togt,’ juichte de gast den gastheer toe, ‘voorzigtig in het groote als in het kleine.’

Ovens grinnikte.

Ik spaar dezen niet in zijne ijdelheid, - ik heb hem der verachting aller oude vrijers veil gegeven, in zijn zwichten voor zijne vrouw; - zoo als de beide mannen daar tegelijk naast en over elkander zaten, scheen echter de patriciër de paddestoel en de paddestoel de patriciër; we mogen het niet voorbijzien. Van Oudenhove's gelaat had al het vleeschige kwabbige, logge, in welks toenemen van geslacht tot geslacht Niebuhr de ontaarding van ons volkskarakter opmerkte, toen hij, bij het bezoeken van een onzer Museums, van de beeldtenissen der eerste vrijheidshelden tot die hunner kinderen en kleinkinderen kwam. Ovens daarentegen was schraal van gezigt, tot uitstekens toe der forsche jukbeenderen en hoekige oogkassen, langs welke de aderen niet wegdoken in vet; b l o o d a n d b o n e , zou een Engelschman hebben gezegd, en het op zijne hand hebben gehouden, ware er sprake geweest van volharding, ijver en kracht. Wanneer ge mij nu nog de hoffelijke manieren, de kleine handen en voeten van den weledelge-borene tegenwerpt, dan buige ik mij, - maar met de opmerking dat onze oude patriciërs zich niet enkel onderscheidden door conventionele vormen en conventioneel schoon. ‘Degelijkheid’ was hun wachtwoord.

‘Mevrouw Ovens schijnt wat beter te zijn,’ begon Van Oudenhove belangstellend zijne informatie; ik had het genoegen haar van verre te zien.’

‘Dank u,’ hernam haar gemaal, en vroeg op zijne beurt.

‘Mijne familie is wèl,’ was het antwoord, ‘dat eene zeldzaamheid is met zeven kinderen als u weet’ (het was de vraag, of de gastheer het wist, en dus werd de phrase aangevuld) ‘en onder deze zijn -’

‘Delicate constituties?’ viel Ovens in - wie schetst, wat hij er bij dacht!

‘Dat juist niet, mijnheer; - mevrouw Ovens lijdt aan die kwaal, niet waar? en toch zou men het uw huis niet aanzeggen, zulk eene volmaakte orde heerscht er in, zulk een vrolijk voorkomen heeft alles hier!’

Ovens zuchtte onwillekeurig; Van Oudenhove bemerkte dat hij eene valschklinkende snaar had aangeroerd.

‘Het treft mij te meer, dewijl ik met zeven kinderen, als ik zeide, een drukke huishouding gewoon ben; - we doen wel ons best den handel zijnen geest van orde af te zien, mijnheer Ovens!’ - de vlieger ging niet op, er kwam geen glimlach; - ‘maar daar we doorgaans vreemden over den vloer hebben, ten gevolge van ongesteldheid der kleinen -’

‘Toch geene mazelen?’ vroeg Ovens, en deinsde naar het andere einde der canapé - het was de tweede bok, dien Van Oudenhove schoot, uit overgroote insinuatiezucht; de man van de wereld had bij den burger op huwelijksliefde en huisselijkheid gerekend; hij had voorbijgezien, dat Ovens er wat rijk voor was, en Van Oudenhove herstelde zich:

‘Volstrekt niet; ik zou in dat geval het huis houden: maar sinds langer dan eene maand zijn wij allen volmaakt wèl; de staatsraad Ter Knikker logeert te mijnent; hij geldt een declaratoir van gezondheid - in geene drie weken heb ik

eene enkele zitting van - verzuimd; eene saaije sessie, mijnheer Ovens! maar wat getroost men zich niet, en père de famille, die geene bankiersfortuin heeft! Opregt gesproken in die kwaliteit kom ik tot u;' - het voorhoofd van Ovens werd rimpeliger dan het nog was geweest, maar ontwolkte eensklaps toen Van Oudenhove, voortgaande, eindelijk ter zake kwam: - 'het is u bewust, dat Graevestein -'

'Hij is dood!' viel de man des huizes in, met al den nadruk van den haat, 'en laat zijne dochters arm achter.'

'Ridicuul van discretie,' lachte Van Oudenhove.

'Hij was het niet in het spreken, mijnheer!'

'In het rekenen, mijnheer Ovens! een witte raaf in de praktijk, - vergeef mij, u wordt bediend door...'

'Mr .....'

'Hoe kon ik het vragen? ons eerste handelshuis,' - de wierook walmde wat zwaar! want Ovens & Zoon golden geen Hope & Comp., golden niet eens Daniël Crommelin en Zonen, - 'ons eerste handelshuis zou niet onzen eersten advokaat hebben! Men is voor zijne vrienden verantwoord -'

'Als men hen plukken laat, mijnheer van Oudenhove! - maar had ik zelf eene zaak, - doodvijand van processen als ik ben...'

'Dan hadt ge liever Graevestein gekozen.'

'Nooit, mijnheer! - doch de man is dood - en zijne dochters zijn arm: de oudste is nog min of meer kennis van onze Louise.'

'Een interessant meisje,' - Ovens wist niet of hij buigen zou, dan of het Anne gold - 'maar zoo als u zeide, hij is ter ziele, en zoo als u weet, hij was secretaris van .....' - Ovens begreep het doel des bezoeks - 'dat zou een kolfje zijn voor de hand van mijn' Hendrik; en père de famille, wilde ik u om uwe stem vragen; als president staat het eigenlijk aan u; - schoon zijn vader, durf ik zeggen,

dat hij knap is, - hij is de oudste uit mijn eerste huwelijk.'

'Hoe lang gepromoveerd?' vroeg Ovens.

'Voor ruim twee jaren, mijnheer.'

'Hm! - hij is nog jong.'

'Het is waar, mijnheer Ovens; maar dat is een gebrek, hetgeen alle dagen minder wordt, en misschien weldra geen gebrek meer wezen zal, ten minste als het gerucht van den dag geloof verdient -'

'Welk gerucht?' vroeg Ovens.

'Dat Z.M. abdiceren zal, - we zouden dan vele veranderingen kunnen beleven in het ministerie; - de zeventigers a d p a t r e s - onze leeftijd zou aan de beurt komen, - onze leeftijd, mijnheer Ovens! en een beetje jongere misschien.'

'Gekheid, mijnheer Van Oudenhove, gekheid; ik zou het weten, als er zoo iets aan de hand was; men kleedt zich niet uit, eer men naar bed gaat -'

'Met uwe permissie, mijnheer! Is er iemand, die weet wat men opoffert voor een tweede huwelijk, ik weet het; - de herinnering aan hetgeen het den beiden kinderen uit mijn' eersten echt kostte, geeft mij nogmaals moed bij u aan te dringen voor mijn' Hendrik - uwe stem is zoo goed als de aanstelling - een andere van Hoboken van Rotterdam, na wien niemand teekent, daar zijn verzoek ten hove volstaat! - mag ik mij vleijen, mijnheer Ovens? mijn zoon is geporteerd voor de vrijheid van handel; dat is erfelijk in onze familie.'

'Behalve als er voor de graanwet gestemd wordt,' antwoordde Ovens, en Van Oudenhove, hetzij het op den man af, hetzij het op iemand van zijn geslacht gemunt was geweest, Van Oudenhove zag zuur; 'maar ik zal me beraden,' liet de heer des huizes er oogenblikkelijk op volgen; 'houd me ten goede, dat ik in de drukte des gespreks vergeten heb, u iets te presenteren; - wat zal u gebruiken, een glas Maderawijn?-'

‘Verpligt, mijnheer Ovens! verpligt!’ - binnenkomende, had de gast besloten, mevrouw Ovens een kompliment te maken over de apprêts op het zijtafeltje; thans hield hij het, beter ingelicht, raadzaam te bedanken; ‘verpligt!’ en eensklaps oogen geworden voor de pendule, rees hij op; ‘ik worde gewacht op eene comparitie, en u wacht de beurs; men zou buiten mij wel voortgaan, maar buiten u? - ik ben reeds indiscreet geweest bij een' man van zaken; - uw dienaar, mijnheer Ovens! - Hendrik zal de eer hebben u te komen zien; heengaande, recommandeer ik mij en père de famille; - mijn respect aan mevrouw; ik bid u, geef u geene moeite -’

Ovens vergezelde hem in den gang, schoon Thomas toeschoot.

‘Niet verder dan tot de zijkamer, - mijn respect!’ herhaalde Van Oudenhove.

En de man des huizes moest haar wel binnentreden; mevrouw, die het ‘respect’ gehoord had, zag hem triomfantelijk aan.

‘Hij kwam solliciteren voor zijn zoon,’ zeide Ovens, en genoot hare nieuwsgierigheid, - ‘om het secretariaat van -’

‘Ah! le tic!’ zuchtte mevrouw.

En de koopman ging naar de beurs - terwijl de kwijnende kranke zich op het bezoek van den doctor - de oude kennis, dien wij nog zoo weinig kennen - voorbereidde.

III

Ten Have had zich van zijnen droeven pligt aan het overschot van Graevestein gekweten; ten gevolge van 's mans uitersten wil was het met dat zijner geliefde gade vereend.

Het bleek het ligtste te zijn geweest van den last, hem door zijnen vriend opgedragen. Met looden schreden mogt zijn voet de lijkbaar door het Muiderzand zijn gevolgd; somberder was

Ten Have te moede toen hij den anderen morgen de welbekende woning weder intrad, toen hij de dochteren van haren toestand kennis geven zou. Wie onzer heeft nooit iets dergelijks gevoeld? Er moge waarheid schuilen in de opmerking dat de ouden den dood aangenamer voorstelden dan wij; bij de groeve blijkt het, dat de hemel gewonnen heeft, wat de aarde verloor: voor de overblijvenden resten de zorgen des levens, voor den ontboeiden geest volstaat de genade van God. Ten opzigte van Graevestein en zijn kroost woog die waarheid voor Ten Have dubbel. Het woord, hem in de eerste ontroering tegenover Doortje ontsnapt, het woord dat voor Anne het spaarzame zijner schikkingen verklaarde, het woord: 'lief kind! je blijft niet rijk achter,' was door zijn volgend onderzoek schrikwekkend bevestigd. Luttel zou het den dochteren hebben gedeerd, ware het haar slechts uit den eenvoud der begrafenis, uit de stilte bij het ceele maken gebleken. Er s t r o o m d e geen wijn bij het laatste, er volgde geen g a s t m a a l op de eerste, - dat het nooit geschiedde, dat de dood bij allen heerschen mogt, zoo lang zijn offer boven aarde staat! We worden er te weinig aan herinnerd, werwaarts wij gaan, we voelen te vlugtig dat niemand ons zeggen kan of wij er morgen nog zullen zijn, - om ons zoo digt mogelijk aan de wereld te sluiten, door zoo ver mogelijk van den verscheidene te vliên. O, dat ontvangen van ongemeend of wawelziek rouwbeklag, hetgeen zulk eene weldadige afleiding heet te geven - hoe ijdel moet het harte zijn, dat daaraan zoo ijlings behoefte heeft! hoe luttel het leed, dat zich dit zoo ligt laat doen! Anne en Doortje werden er voor bewaard. Graevestein had nooit vele vrienden gehad; voor den minbedeeldste vermindert de dood die. Stel u voor, hoe weinigen haar kwamen zien. Zij deden het daarentegen den gestorvene dikwijls; niet op bepaalde uren des dags, maar als heur gemoed er haar toe dreef; ik geloof, dat zij er bij won-

nen. Ter zijde van eene kist moge het leven niet aanlagchen, moge het ernstig zien - voor een oogenblik wordt de band, die dit aan het volgende bindt, aanschouwelijk, en onwillekeurig voert het gebed tot God.

Ordelijk, als de overledene was geweest, hadden luttel uren den voogd in staat gesteld een oordeel over de nalatenschap te vellen; maar niet enkel om den wil harer onbeduidendheid werden den vijftiger, bij het schiften der papieren, de oogen vocht. Eene kleinigheid herinnerde hem hunne eerste kennismaking te Leyden, waar beide in de regten hadden gestudeerd, Graevestein was een paar jaren later aangekomen dan Ten Have; maar de ernst van den jongen Gelderschman had dezen zelfs ouder doen schijnen dan den vrolijken Amsterdammer - hoe vertrouwelijk hadden zij weldra zamen omgegaan! Het was een boeksken aanteekeningen van Graevestein's huishouding, dat die heugenis verlevendigde; - het lag voor Ten Have open, hij doorliep het. Dáár vermeldden weinige cijfers het kleine kapitaal, waarover zijn vriend als ouderloos jongeling te beschikken had, toen hij de akademie verliet, toen hij zich als advokaat in de hoofdstad vestigde - Ten Have zag het jaartal, en dacht onwillekeurig, hoe algemeen men hem zelven in dien tijd den toekomstigen erfgenaam eener tonne gouds had geacht! - Geen vierde van eene eeuw was het nog geleden, Graevestein sliep reeds den langen slaap, en wat was er van hem geworden? - Het blaadje annotatiën behoefde niet te worden omgeslagen, om den aankoop te vinden van het huisraad, voor het huwelijk zijns vriends vereischt, die Sophie Verburg waarlijk niet om haren bruidschat nam, als toeziende voogd wist hij het; - doch hij dacht aan die voogdijschap niet. Op een der feesten, bij de heugelijke gelegenheid gegeven, had Ten Have voor de eerste maal zijns levens Maria Kortenhoef gezien, Marie, die zes maanden later zijne verloofde was

geworden. Marie, die... - Wat greep den vijftiger aan, dat hij het boeksken een oogenblik digtsloot, dat hij den vriend vergat, wiens achteruitgang hij zich verklaren wilde, buiten twijfel als het bij hem was, dat geene verkwisting daarvan de oorzaak konde zijn; wat greep hem aan? - Ten Have had zich verloofd aan Marie, zeiden we; hij, de jonkman, die te rijk zoude worden om ooit te praktiseren, aan de schoone, maar arme weeze van goeden huize - en echter, hoezeer over de vijftig, was hij nog ongehuwd! Weder hield hij het boeksken in zijne vingers geopend, weder wilde hij de cijfers van het kapitaal van Graevestein volgen, kleiner als deze werden door het gedwongen f a r n i e n t e der eerste praktijkjaren - het lot van zoo menig jeugdig regtsgeleerde! - maar het ging niet, maar Ten Have's voorhoofd rustte op nieuw in zijne hand. Helaas! in denzelfden tijd, dat Graevestein de eerste geneugten van den echt smaakte, en zich die nadeelige balancen getroosten kon, of dit in allen gevalle deed, dewijl het toch waarschijnlijk was, dat zijne oudere confrères eenmaal hunne rust zouden nemen, of ter rust zouden gaan, in denzelfden tijd, dat zijne Anne opwies, dat zijn Doortje geboren werd, was Ten Have allerlei leed ter prooi geweest. Er zijn ongeneeslijke wonden, voor de ziel als voor het ligchaam, wonden, die weder openspringen, als ge dat het minste verwacht. Op eenen schoonen zomermorgen had Ten Have eenen drenkeling, een lijk, het lijk zijns vaders! in den vijver van hun buiten verrast, toen deze vroeg uitgereden heette, om een vierspan rossen te gaan zien, hetwelk naar de paardenmarkt werd gevoerd, een vierspan, de weêrga van het zijne! Die ochtend was het keerpunt van het lot des jongelings geweest; eensklaps werd de pligt, voor zijne moeder en zijne zuster te zorgen, hem opgelegd, daar het bleek, dat eene bankbreuk zijns vaders onvermijdelijk was geworden, als de dood van dezen geene likwidatie t e l l e q u e l l e had

vergund - Marie zag van hem af.... Een briefje van hare hand lag in het aanteekeningenboekje van Graevestein. Ach! dat dit alles Ten Have weder voor den geest moest komen; dat het hem onmannelijk week maakte! Leefde hij dan thans niet rustig, regter als hij geworden was? had zijne moeder hem niet gezegend op haar sterfbed? was zijne zuster niet gelukkig gehuwd? Weder verdiepte hij zich in de aanteekeningen; hij schudde het hoofd bij eene aanzienlijke uitgave zijns vriends, voor eene badreize van deze en zijne vrouw; hij schudde het hoofd, oud vrijer als hij geworden was. Ware hij in de plaats van Graevestein geweest, hij had zoo goed als deze voor eene hopelooze lijderes, voor eene beminde gade, dat laatste middel beproefd! Sedert Sophie's dood nam de vast bitter klein gewordene som des kapitaals jaarlijks weder toe, maar langzaam, maar niet beslissend genoeg, om der beide dochteren een onafhankelijk vermogen na te laten.

Ten Have had spoediger de verklaring kunnen vinden, waarom zijn vriend zich geene fortuin verworven had, die naam hebben mogt, - als hij begonnen was, waarmede hij eindigde - met het opmaken der rekeningen van het loopende jaar. Neen, het was geene overdrijving geweest, als men Graevestein had beschuldigd zich zelven en de zijnen te kort te doen, uit vrees zijne cliënten te verongelijken, schoon die beschuldiging dan ook uit den mond van lieden kwam, die niet beter waren dan ongeloovigen, al zorgden zij voor hun huisgezin. Een feit ten bewijze. Op pag. 79 van 's mans Grootboek stond een der eerste huizen der hoofdstad, voor Graevestein's bemoeijingen ten behoeve dier firma in zekere zaak, met *ƒ*40 gedebiteerd, terwijl het credit het zonderlinge verschijnsel opleverde, dat deze post met *ƒ*150 was voldaan. Ten Have vroeg den procureur, die het huis had bediend, of hij er hem eenige inlichting over geven kon. ‘Volgaarne,’ was het antwoord; ‘de chef

drong, toen de zaak afgeloopen was, bij mij op de rekening aan. Graevestein beweerde, dat hij er schier niets in had kunnen verrigten; ten leste gaf hij mij eene declaratie, verbeeld u, van *f* 40. Ik nam haar aan, maar was dadelijk besloten, die niet in te leveren; zij zou, bij het salaris, dat mij in billijkheid competeerde, hebben afgestoken, als wit bij zwart! Veertien dagen daarna bragt ik Graevestein *f* 150 voor zijn aandeel, - ik had waarachtig mijne berekening niet hoog gesteld; - wilt gij gelooven, dat ik moeite had het hem te doen aannemen? verbeeld u, hij noemde het schande!' En als ik er nu bijvoeg, dat die procureur niet tot de schaarlievendste behoorde, dan verbaast het u niet meer, dat ook het bedrag der nog te innen vorderingen Ten Have uit de hand viel. Al mogten zij klimmen tot het dubbele, daar waarschijnlijk een jonger ambtsbroeder de loopende zaken voor de weezen wel ten einde zou willen brengen, haar het honorarium overlatende; zelfs met bijvoeging van de opbrengst van zijne bibliotheek en zijn mobilair, er zou toch niet genoeg overschieten, om de dochters in staat te stellen, als jonge jufvrouwen te leven.

Vraagt ge mij, of Ten Have zijnen vriend veroordeelde? ik antwoorde u: bijwijlen - als hij vergat, hoe menschelijk het was geweest, dat Graevestein niet gevreesd had, in middelbaren leeftijd, op den leeftijd, dien wij ten minste hoffelijk genoeg zijn dus te noemen, te sterven. En na die bekentenis vergunt ge mij er bij te voegen, dat er ook oogenblikken kwamen, waarin hij zijnen vriend te liever had, dewijl er geene tranen door weduwen of weezen om de weinige fondsen welke hij naliet waren gestort. Als Graevestein alle zaken had aangenomen; als hij, voor Engelsche rekening pleitende, in stede van guldens, ponden sterling had geschreven, dan geloof ik niet, dat Ten Have zijn vriend ware gebleven; dat zijn geweten, - maar genoeg, wat konde de voogd voor

de dochters doen? ‘Familieraad beleggen, als ik toch zal moeten doen,’ zeide hij in zich zelven, toen hij met een bekommerd harte de zusters te gemoet ging; ‘maar Graevestein had geene verwanten te Amsterdam; maar Sophie slechts zeer verre, en wie van deze zal toeschieten?’ hernam hij in stilte, toen Anne en Doortje hem in den rouw ontvingen. Hij zette zich; hij kuchte; aarzelend legde hij haar eindelijk den toestand der zaken bloot, en temperde de hardheid van den wenk, dat de huishouding hoe eer hoe liever diende te worden opgebroken, door de hoop, dat men later zoude zien - wat -’

‘We hebben een billet van nicht Elsabé ontvangen,’ viel Doortje in. Anne, die haar lot begon te begrijpen, was voor zich blijven staren; ook had de voogd bij voorkeur het woord tot de jongste gerigt.

Ten Have's gelaat helderde op; nicht Elsabé - mevrouw de weduwe Ackermaels - was eene verre verwante van Sophie Verburg; was sedert jaren kinderloos, was rijk, was oud.

‘Mag ik het zien?’ vroeg hij.

‘Maar mijnheer!’ hervatte Doortje, en reikte het hem reeds. Het was een zonderling episteltje:

> Mijne hooge jaren, mijn been vooral, beletten mij uit te gaan; maar als ik de nichtjes soms van dienst kan zijn, - niet met raad want dien zullen zij genoeg krijgen, - maar met daad, dan weten zij immers, waar ik woon, en ik zal toonen, dat ik weet, waartoe ik nog in de wereld ben.
>
> Groetende
> N i c h t Elsabé.
>
> Aan de jonge Jufvrouwen
> Graevestein.

Er was edelmoedigheid in dat zelfde briefje, want Graevestein had, sedert den dood zijner vrouw, de kennis naauwelijks aangehouden; hij wilde ook den schijn vermijden, zijne

kinderen jagt te doen maken op een legaat, dat aan nadere betrekkingen van nicht Elsabé moest ten deel vallen. Hij was waarlijk geen man van onzen tijd, waarin men soms bij uiterste wilsbeschikking van oude dames, ‘de lieve kindertjes’ van aanzienlijke vrienden ruim ziet bedenken - al faalt het der testatrices niet aan verwanten, die maar ampertjes kunnen rondkomen. En welken indruk maakte het briefje op Ten Have; wat besloot hij?

Houd het mij ten goede, dat ik daar straks in den onvolmaakt verleden tijd viel, schoon het juister zou geweest zijn, als ik den volmaakt verledenen had gebezigd - ware hij maar niet zoo slepend! Het was mijn doel, van den aanvang van dit hoofdstuk af, u de zusters te doen wederzien in de woning van nicht Elsabé; doch, geloof mij, ge wint bij den sprong.

Mevrouw de weduwe Ackermaels, welker woning op den schoonsten van alle burgtwallen der hoofdstad in het oog viel, zoo frisch was zij altijd in de verw, zoo helder waren immer hare roode spiegelglazen; mevrouw de weduwe Ackermaels had aan Ten Have, die haar den eigen' ochtend nog bezocht, verklaard: ‘dat zij de nichtjes zien moest, vóór zij zeggen kon, wat zij zoude doen.’ Niets kon redelijker zijn en den volgenden dag waren de meisjes, vergezeld door haren voogd, het door Anne gevreesde, het door Doortje gewenschte, bezoek gaan afleggen, zóó onderscheiden waren beider herinneringen van de bejaarde vrouw. ‘Laat de kinders binnenkomen,’ had haar uit de zijkamer toegeklonken, toen een kabinetstukje van een neepjesmuts haar had aangediend. ‘Och! dat ik ook zoo ligt mijne drie en zeventig jaren vergete!’ was het volgende woord van de weduwe Ackermaels geweest, zoodra de volwassene dochters hare rouwkappen ter zijde sloegen en haar kusten. ‘Ga zitten, mijnheer!’ had de oude vrouw tot Ten Have gezegd; ‘u liet mij ook maar voortpraten, of de jonge

jufvrouwen niet eerder eene kamenier, dan eene kindermeid noodig hadden! - Biecht nu eens zuiver op, nichtjes!' - de dochteren waren ter wederzijde van haren armstoel blijven staan; - 'schrik je niet van dit vel en been van drie en zeventig jaren?' Er was eene stilte op gevolgd, die het Ten Have goed had gedacht af te breken: door nicht Elsabé was hij, terwijl zij de nichtjes bleef aanzien, heusch maar kort teregt gewezen; de oude had tegelijk met den vluggen voet gescheld: 'Daatje, geef mijnheer eene pijp!' Het was geschied, en nicht Elsabé had zich weder tot de Graevesteintjes gewend: 'Heugt het je nog - nichtjes! dat wij elkaâr vóór een jaar of acht eens te Velp hebben gezien? mij heugt het, want het was mijn laatste uitstapje! - als jij 't je herinnert, zoo spreek.' Welk eene gevoelige snaar was door de oude, in die vraag, zoo onverwacht aangeroerd geworden; want het heugde Anne wel, hoe zij was doorgehaald, dewijl ze, met nicht ter kerk gegaan, in de Profeten naar den tekst had gezocht, die in de Handelingen school, en het was juist op haar geweest, dat de blik der zonderlinge vrouw bij die vraag had gerust. Er was eene tweede stilte gevolgd; maar ditmaal had Ten Have niet gesproken, maar gerookt; Doortje was tusschenbeide gekomen: 'Toen heeft u mij nog zoo veel van mama verteld!' Hoe de groote oogen van het grootje hadden geflikkerd bij het wederwoord: 'Waar, kind! en braaf ook; ga zitten, Doore! - Anne! neem ook maar een' stoel, we zullen den tekst in de Handelingen later wel eens naslaan.'

Eene vreemde vernieuwing der kennis!

Even vreemd als deze, was ook het afscheid geweest: 'Nichtjes! je kunt bij me komen logeren, wanneer je wilt, - al te veel zal ik niet knorren, maar een beetje kan heilzaam, zeer heilzaam zijn!' - En de voogd had het aangeraden, - schoon Anne er bezwaar in had gezien; ten leste was er ook door

haar ingestemd, dewijl de inventarisatie haar verschrikte; Geesje zou dan daarover toezigt houden; Doortje van tijd tot tijd naar huis gaan, - alles als van ouds.

Volle veertien dagen waren de zusters alreeds gasten van nicht Elsabé geweest; - het was theedrinkenstijd; de oude vrouw ontving de meisjes weder na haar dutje. Gedurende dat half uurtje, dat uurtje, mogten zij op hare kamer gaan, of in den tuin, of wandelen; ‘voor mij wordt de dag al wat lang,’ was nichts woord; ‘het is wijs, dat de nacht komt.’

Nicht Elsabé breide een steekje; - Doortje schonk thee. Anne zag van haar werk op.

‘Ik heb een verzoek aan u, nicht Elsabé!’

Anne moge het verantwoorden, waarom zij deze nooit aansprak, zonder bij beider betrekking ook den zeldzamen voornaam te voegen - doof was de oude vrouw niet.

‘Laat hooren, Anne!’

‘U is zoo goed,’ - de woorden stikten Anne schier in de keel, ‘u is zoo goed ons te logeren; mag mijne piano niet hier worden gebragt?’

Het meisje had er Ten Have eenen wenk van gegeven, - maar deze had zich gehouden, als had hij het niet gehoord.

‘Het spijt mij, Anne, dat ik uw eerste verzoek,’ antwoordde nicht Elsabé, ‘niet kan toestemmen,’ en het k a n werd met nadruk gezegd.

‘Niet k a n , nicht?’ viel Anne heftig uit.

‘Neen, kind!’ zeide de oude vrouw, en zeide het goedig.

‘En waarom niet, nicht Elsabé?’ vroeg Anne, een weinig beleefder, het is waar.

‘Anne!’ hernam de drie en zeventigjarige, en haren oogen ontging de spanning niet, waarin het meisje toeluisterde; ‘ik zou u het tiktakken gaarne vergunnen; maar uw voogd is met mij afgesproken, dat ze zal worden - verkocht.’

‘Verkocht!’ kreet Anne schel.

‘Bedaar, kind! ik val niet schrikachtig: maar toch zou ik..’

‘Och neen, nicht Elsabé! belet ....’

‘Beletten?’ viel de oude vrouw op hare beurt in; ‘dat m a g ik niet.’

‘O als gij wildet -’

‘Anne, als men lang leeft, dan leert men willen, wat men mag: schoon het strijd kost, eer men zoo verre komt. Houd mij niet voor hard, kind!’ voegde de drie en zeventigjarige er weder goedig bij; ‘maar je kunt de rente noodig hebben.’

‘Liever een kleedje minder; liever eten noch drinken, dan mijne piano te missen!’

‘Dat is dwaasheid,’ zeide de oude vrouw, - die van tiktakken had gesproken.

‘Ik w i l niet, dat zy verkocht worde!’ hernam Anne, ‘het is mijn eenig genoegen!’

‘Kind, die wil is te l a n g gevierd.’ Nicht Elsabé en Anne hadden zamen maar veertien dagen omgegaan!

‘'t Is eene gedachtenis van mijn vader.’

‘Hij had er je betere kunnen nalaten....’

Anne zweeg - de klove gaapte, en Doortje, die dit gesprek, schier zonder eenige tusschenpoozen gevoerd, angstig had aangehoord, mogt dien eigen' avond nog twee of drie malen beproeven haar aan te vullen, er kwam geene verzoening tot stand.

Nicht Elsabé geloofde ten beste van Anne, geloofde uit pligtbesef te handelen, al was de eerste les wat streng; al zag zij, - we zullen later zien waarom, - bij het laatste woord voorbij, dat de kinderen van Sophie Verburg ook die van Mr. Johannes Arnoldus Graevestein waren, indien die man zelf haar geen doorn in het vleesch was geweest. Anne, van hare zijde, Anne huiverde alreeds van verpligting aan eene vrouw, die dus over

haren vader oordeelde; - dat de tiktakster het wel met haar meende, kwam niet eens bij haar op. De schemering viel in, de lamp werd aangestoken; Doortje las naar gewoonte eene preek van Broes, den lievelingsleeraar van nicht Elsabé - maar trots al de scherpzinnigheid der oude vrouw, vond zij den stijl duisterder dan ooit, dewijl het in haar eigen gemoed niet helder was - Anne hield prekenlezen voor huichelarij, en Doortje wenschte naar het: ‘Amen!’

Iets, waarnaar ik onder 's mans gehoor nooit heb gewenscht.

Het avondmaal werd door het drietal stroef en stil gebruikt; de zusters wenschten nicht Elsabé goeden nacht; de zusters gingen naar hare ouderwetsche slaapkamer, en alleen waren zij er, schoon zamen, toch a l l e e n . Hoe anders dan gister, omstreeks denzelfden tijd! Toen hadden zij gelagchen en geschertst over de vreemde vogelen des behangsels; toen hadden zij den mandarijntjes, in de hoeken des vertreks, de knikkers doen schudden, - als waren zij de dartele dochters eener vroegere eeuw geweest, wanneer deze zich vrij gevoelden van baleinen rijglijf en baleinen rok. Een oogenblik van joligheid, waarom gij de meisjes, hoop ik, niet minder acht; een oogenblik, als er bijwijlen komen moesten, zoodra de Graevesteintjes buiten den dampkring van nicht Elsabé waren, die, hoe goed ook, de geschiktste gastvrouw voor alle karakters niet was. Arme zusters! - het onweder, dat Doortje lang reeds had zien opkomen, was uitgeborsten, - voor afleiden bleek de ure voorbij; - wat moest zij doen? - zij peinsde, - ze zweeg. En Anne? Het tijdstip bleek gekomen, waarin zij toonen konde, of de goede voornemens, bij het sterfbed van haren vader opgevat, ernst waren geweest, heilige ernst; - het zou de eerste toets zijn - hoe stond zij dien door? - Daar sloeg Doortje haren blanken arm om de leest der zwijgende; daar zag zij haar zoo hartelijk aan, terwijl zij waagde te vragen:

‘Was je ook te heftig, Anne?’ - al het antwoord dat zij kreeg, waren tranen van spijt! Anne stiet haar van zich; Anne wierp zich op eenen stoel neêr. Woede, magtelooze woede, het is waar, maar toch woede, flikkerde die donkere oogen uit, zoodra de brandende droppels waren afgewischt. Toen Doortje haar eene poos had aangestaard, toen deze haar naderde, klonk het dof: ‘Ga slapen, Door! ge begrijpt die vrouw niet; ge doet het mij evenmin!’ - En Anne ontkleedde zich werktuigelijk; ontkleedde zich weldra rapper; het was of het haar lucht gaf; zoodra zij de bruine lokken ontslagen had van den band, die ze straks bedwong, schudde zij het rijzige hoofd, schudde zij de donkere, golvende haren als van toorn; in haar zelve telde zij de vele grieven op, welke zij tegen nicht Elsabé, tegen Ten Have mogt doen gelden! Veertien dagen lang, verbeeldde zij zich, veertien dagen lang, had zij de luimen der eerste geduldig gevierd; veertien dagen lang had zij zich de beschikkingen van den lesten gelaten getroost - de voogd had haar over den verkoop der piano niet eens geraadpleegd; de verwante had haar in haren vader gegriefd! Zie, als dat de gevolgen waren van geen geld te hebben; als dat de genade, dat de gunst moest heeten, die haar beidden - genade, zij huiverde er van! - dan was het wèl, dat zij het nu reeds wist. Alles, wat het zijn mogt, alles liever dan deze. Hoe had zij zoo lang lijdelijk kunnen zijn? Waarom was zij teruggedeinsd voor een helder bewustzijn van haren toestand? Faalde het haar dan aan kracht? Was zij dan niet jong? Er moest iets bevredigends schuilen in de kennis van haar lot; het jagen harer polsen bedaarde, dacht haar; het hijgen harer borst hield op, meende ze; zij kon, om Doortjes wille, wel te bed gaan, - beraden moest ze zich, besluiten zou ze. En al beefde hare hand als een blad, toen zij de nachtkaars ontstak op den ouderwetschen blaker, en al stoven er vonken door zijnen traliekrans in het

water, dat er op dreef, toen zij hem van de tafel op den gueridon zette, zij merkte het niet op. En al zag zij er uit als een geest, toen haar blik in den spiegel viel, zij schreef het toe aan ‘dat helsch leelijke glas,’ met zijne bloemen in het verfoeliesel gewerkt, met zijne overkrulzieke lijst.

Eene ure later! Ik wenschte, dat in mijne plaats een schilder u de groep schetste, door de hoofdpeluw der zusters aangeboôn; als het blonde kopje der jongste hem in verzoeking had gebragt eenen kus te stelen, liefelijk als hare wangen bloosden, geestig als het gouden haar zich krulde om den blanken hals, de oudste zou hem weêrhouden, zou hem geboeid hebben door de geestdrift waarvan haar gelaat glansde, en gij hadt die verrukking gezien - woorden volstaan voor haar niet. - Eene ure later, zeide ik, en Doortje sluimerde, Doortje sluimerde rustig, als eene roos; - schoon het beeld meermalen misbruikt is, heb er vrede mede, zoo het gelukkig gebezigd wordt - Doortje sluimerde benijdenswaardig, want Anne had haren ‘goeden nacht’ ten minste beantwoord; want inniger dan eene poos te voren had het kind nog nooit gebeên; slechts het suizen van engelenwieken strijkt zóó zachtkens de oogleden digt! Anne daarentegen, Anne waakte nog; Anne staarde, bij den schemerschijn der nachtkaars, de saaijen gordijnen uit, maar zag niet de voorwerpen, welke haar in de slaapkamer omringden; maar zag eene opgetogene schare rondom haar, een publiek, dat zij verrukte; dames die zwegen; heeren, die in de handen klapten; een publiek, voor welks toejuichingen zij oor was, louter oor, dewijl deze haar de onafhankelijkheid waarborgden, naar welke zij, in hare mijmering van dat uur, lang had gestreefd; - die haar, in haren waan van dat oogenblik, eindelijk ten deel viel. O het stralende der zege! hoe schoon stond het der edele lijnen van dat anders overernstig gezigt! En echter, de glans dier oogen werd duister; de lach week van den mond;

viel het daaraan toe te schrijven, dat Anne verrast werd door het heftige harer verzuchting, die de stilte stoorde -? door eene onwillekeurige vergelijking van deze met het ademhalen der zuster, aan hare zijde, melodisch-liefelijk, als dat eens kinds? Anne was er in geene stemming toe; een kil vocht brak hare slapen uit; eene huivering, als die der koorts, deed hare leden rillen; zij had zich voorgespiegeld, wat genots er al in de gave der kunst school, - was de laatste haar ten deel gevallen, ten deel gevallen in genoegzame mate? Kunstenaars, die mij leest, eigenlievend als uwe mededingers u schelden, eigenlievend als gij u zelven misschien bewust zijt te wezen! ieder uwer heeft weleens aan zijn talent getwijfeld, - het is maar eene der schattingen, alle genialiteit opgelegd! - doch als die vreeze u overviel in eene ure van gebrek, in eene ure, dat er harmonie wordt vereischt tusschen uw hoofd en uw hart, om in de behoeften van het oogenblik, in het brood voor den dag, te kunnen voorzien, dan eischt ge niet, dat ik u Anne's schrik breeder schetse: gij gevoelt dien, en wie zou dien beter verstaan dan gij? Het meisje was dien angst, zoomin als een uwer, lang ter prooi; zij was het korter, dan gij het geweest zijt; want zij trad de baan eerst op. Diep gevoelde zij het: zulk een zelfbedrog bestaat er niet, als haar geloof aan aanleg zou geweest zijn voor eene kunst, die zij tot nog toe slechts had liefgehad om haar zelve; waaraan zij eene weelde dank wist, die geen derde begreep. Moeite mogt het haar kosten, eer zij slaagde; moeite zonder voorbeeld; moeite zonder einde; het was niet die, welke haar afschrikte; zou er dan ook geen genot schuilen in het streven naar den lauwer? was het behalen van dezen geen leven waard? Dat er tevens aan het verwerven van den krans schatten konden zijn verknocht, het was niet in haar opgekomen, vóór de dood haars vaders haar gevoelen deed, wat geld gold.

De dood haars vaders - de kunstenaresse ging onder in

het kind! - Na eene pooze zag zij op Doortje, en wist niet of zij haar benijden of beklagen moest, doch liet de gordijn vallen; - doch vlijde het kloppende hoofd neêr.

Nicht Elsabé deed het nog niet - nicht Elsabé telde de klok der kerk in de buurt t w a a l f na - nicht Elsabé beloofde zich zelve den volgenden ochtend ‘te zullen zien’; - maar toen aan het ontbijt dezelfde stroeve stilte had geheerscht, welke gister het avondmaal onderscheidde; toen Anne een paar uren later zich gereed maakte om uit te gaan, toen vond nicht Elsabé het best, ‘niets’ te zeggen, ‘niets’ te doen, - en wij zullen, als ge wilt, Anne vergezellen.

IV

Eene drokke straat, eene wereld in het klein! Vruchten van het saizoen en voortbrengselen des lands, - vruchten uit verre hemelstreken en voortbrengselen van het andere halfrond der aarde verrassen er den voetganger bij iederen schred, wisselen zich voor zijnen blik met elke woning af. We gaven, in ruwe omtrekken, de tallooze verscheidenheden van voedsel aan; maar welk kort begrip zou niet vervelend lang worden, wanneer we gewagen wilden van de oneindige gedaanteverwisselingen, waardoor de mode er voorziet in de kleeding der beide geslachten, der verschillende leeftijden, der standen, nog veelvoudiger dan deze? Nooddruft des levens, - behoeften, uit de beschaving geboren - wenschen, in eischen verkeerd, daar overvloed hunne vervulling tot gewoonte maakte - alle worden door die reeks van winkels bevredigd; liever nog, alles, ter bevrediging van deze gevorderd, bieden ze aan. Immers, eene wijle stilstaans, eene poos luisterens, eene vraag is genoeg, om het doel

dier tentoonstelling te vermoeden, te doorzien; - het schouwspel blijkt maatschappij; in dien gonzenden korf onderscheidt ge de hommels van de bijen; werkzaamheid, die voortbrengt en weelde, die verteert; - hoe ik u beklagen zoude, als ge meendet, dat ge, met die weinige opmerkingen, het veld hadt afgemaaid! Een drokke straat, eene wereld in het klein! Een andermaal bepale ik misschien uwe aandacht bij de misdrijven, die zij ongestraft plegen ziet; bij het mededoogen, waarvan zij zoo zonderlinge blijken oplevert; thans vrage ik u slechts, welk begrip men zich toch van poëzij vormt, als men haar prozaïsch scheldt? Het tooneelstuk is nog niet opgevoerd, dat zulk een aantal van contrasterende karakters tegen elkander doet uitkomen, als de volkshoop gelegenheid geeft te leeren kennen in een woord of wat. Geen wijsgeerig betoog overtuigde me ooit zoo innig van de waarheid, dat de mensch tegelijk de koning der aarde en de slaaf zijner driften is, als een blik op dien drom van mijns gelijken, daar zonder mom voor het gezigt. En wat ik liever nog vermelde, dan de aardige uitspanning en de beschamende les, waarvan ik met een woord sprak, de leerrede is nog niet gehouden, welker toepassing aanschouwelijker voorstelt, dan de straat het te ieder ure doet, dat geld geene onontbeerlijke voorwaarde is voor geluk; - of Anne Graevestein in eene stemming ware geweest, om het op te merken!

De Doelensluis af, het Schapenpleintje over, de Kalverstraat ingegaan, had zij ooren noch oogen voor het gewoel en gejoel van de menigte om haar henen; vervuld als zij was van het ontwerp, zich zelve van den dwang haars voogds te ontslaan, zich van alle verpligting aan nicht Elsabé te bevrijden. Er speelde geen glimlachje om hare lippen, bij de ironie op de liefhebberij onzes tijds voor zuilen en zuiltjes, onwillens, onwetend zelfs, in de basterd-gothische pijlers voor

een galanteriemagazijn te kijk gezet; en de logenstraffing der theorie, dat de roomsche ritus bevorderlijk zijn zou voor zuiveren smaak in beeldende kunst, door een anders onschuldig boek-winkeltje geleverd, merkte zij niet eens op. Onwillekeurig verried haar stap het gejaagde van haar gemoed; schier was zij niet langer de jonge jufvrouw, die u ruischend voorbijglijdt, die schuchter opziet, die ter nood groet; het scheen dat de eerste poging, om onafhankelijk te worden, al de vermogens van haren geest op slechts één punt rigtte; zij zag rond, zonder te zien; zij had haast.

'Hemel, Anne!' klonk het haar eensklaps in de ooren, terwijl zij Louise Ovens voor zich zag, gereed, uit een der Magasins de soieries et de nouveautés, in een smaakvol koetsje te wippen; - als Anne opgemerkt had, dat de trede was neêrgelaten, dat het portier openstond, dan ware zij om het rijtuig heengegaan, en niet langs de winkelkasten.

'Louise!' hernam zij verrast, bijna vrolijk, en drukte hartelijk de glacévingertjes; - want al had de blondine nooit tot hare vertrouwde vriendinnen behoord, de verschijning wekte aangename herinneringen op; - de palfrenier liet den knop des portiers los, en trad een' voet twee, drie ter zijde, - de meisjes wisselden eenige woorden.

Dáár verschoof eene gestalte op de kussens van het koetsje: dáár gluurde een gezigt de ontmoeting der schoolkennissen uit het rijtuig aan; dáár tikte eene hand, zeker louter bij toeval, tegen het voorste regterglas.

'Het is mama!' zeide Louise, Anne met zich troonende, 'laat me u presenteren, - mama, jufvrouw Graevestein! - Anne, mama!'

'Louise heeft mij zoo veel van la belle pianiste verteld,' zeide mevrouw Ovens, nadat ze zich zittende had gebogen, 'dat ik uw naam had moeten raden, jufvrouw Grae-

vestein! Als ons rijtuig minder d é s o b l i g e a n t was, ik zeker een plaatsje aanbieden -.'

'Verpligt, mevrouw!' viel Anne in; hoe ongaarne zou zij zich hebben zien brengen, waar zij wezen wilde!

'Maar ik bid u,' voer mevrouw Ovens voort, 'laat onze d i s g r a c i e u s e r e c e p t i e u van verdere kennismaking niet afschrikken; we gaan in de volgende week naar buiten want Louise, weet ge, t r a c t e e r t de harp, - het zoude eene heuse a c q u i s i t i e voor onze s o c i é t é zijn, als u ons een dezer dagen.....'

'O mevrouw!' zei Anne, zoo als men het zegt, wanneer men iets noch aanneemt, noch afslaat.

'P a u v r e o r p h e l i n e!' hervatte mevrouw Ovens, 'afleiding zal u goed doen; op het land zien wij zeer weinig menschen; uw d e u i l kan dus geen bezwaar zijn; zeg niet: ne m a c h è r e! Louise zal er u toe overhalen, als zij u overmorgen eene visite brengt.'

'Ik zou het lang gedaan hebben,' viel Louise in; 'maar ik wist niet, of het mevrouw de wed. Ackermaels aangenaam zou wezen.'

'Nicht is in dat opzigt zeer heusch,' deed Anne der oude vrouw regt; 'je wist dus, Louise! dat we ...?'

'Alles, m a c h è r e!' hernam mevrouw Ovens; 'ge hebt meer vrienden dan ge gelooft.'

'U is wel goed, mevrouw! - ik dank u, ik dank u van harte!' bragt Anne uit; 'doch ik vergeet waarlijk waar we zijn,' voegde zij er bij; een paar heeren, naar de Munt slenterende, lorgneerden de scène, 'mevrouw Ovens, uwe dienares! - adieu; Louise! adieu!'

'S a n s a d i e u!' klonk het, 'a u r e v o i r!' en de palfrenier sloeg het portier achter de jonge jufvrouw toe, en wipte op den bok; weg rolden de dames.

Die arme Anne! Ondanks haar zelve, vergeleek ze haar lot met dat van Louise - en echter zou zij, ten prijs der koelheid, deze eigen, met haar willen ruilen? Neen, - nooit! - en met veêrkrachtiger stap ging zij verder, ging den Heiligen Weg op, ging het huis langs, dat weleer de lofzangen der Clarissen hoorde, en dat nu weêrgalmt van de verwenschingen der gegijzelden; - eene gevangenis, welke Dickens bezoeken moest, om haar voor heel Europa ten toon te stellen! - ging het Koningsplein over. Het verbaze u niet, dat hare hand, onder de kap, eensklaps langs hare oogleden gleed. Van verre zag zij het huis haars vaders! In andere stemming plagt zij het jaren lang van die zelfde sluis te onderscheiden; gedachten, als het nooit had gewekt, rezen thans bij haar op; - 'voort!' dacht zij, 'voort!' - en waartoe u langer opgehouden; waarom ons niet eensklaps met haar op de Baangracht verplaatst, waar zij vroeg: 'of hier niet ergens mijnheer Burdach woonde?'

'De muzijkmeester? o ja wel!' antwoordde haar een wijf uit een kelder, waarboven 'Water en Vuur' stond te lezen, 'ziet ué waar die blompotten voor de ramen staan? daar woont hij;' en terwijl Anne 'dankje!' zeî, en voortging, kwam het wijf de trap op, zette de armen in de zijden en begon een praatje met de jufvrouw van boven, die in het nachtjak over de onderdeur lag. 'Wat moet die bij den oude?' vroeg het water en vuurtje; doch ik spaar u de vriendelijke gissingen, welker aard ieder vermoedt, als ik er bijvoege, dat een gebogchelde schoenmaker, die ze hoorde, terwijl hij in het voorhuis der naaste woning op zijnen driestal zat, der buurtjes toeriep: 'Zoo als de waard is, betrouwt hij zijn gasten!' De jufvrouw in het nachtjak droop af, ik meen, droop haar kamertje in: 'wel, draak! wat let me?' riep het water en vuurtje; maar Anne was reeds buiten het bereik harer stemmen, en ter teekening van de buurt volstaat de toets. Zeven of acht

huizen voortgegaan, haalde onze heldin de schel eener onderwoning over, waaruit haar, toen de deur geopend werd, een galm te gemoet klonk, als die eener koperen keel; neen, een geluid als dat van een brullend beest. ‘Woont hier mijnheer Burdach?’ vroeg Anne, ongeloovig; - ‘boven!’ hernam de knaap, die haar open had gedaan, hernam het brutaal, en sloeg haar de deur voor den neus digt, want hij had, op ons tooneel, in zeker stuk eenen brief binnengebragt, en niemand weet welk een' hoogen moed het geeft, als men eens op de planken is geweest, als men eens in de houten kast voor het publiek heeft gesproken. ‘Excuseer,’ had Anne gezegd, aangeborene heuschheid verkwistende, en zag thans eerst, dat de woning inderdaad twee ingangen, of, juister gezegd, een' in- en een' opgang had. Daar de deur der laatste aanstond, spoedde zij zich de trappen op, zonder het touw aan te raken, dat, naar het scheen, eene leuning verving.

Op het bordes gekomen, tikte zij tegen de voorkamersdeur, tikte zij andermaal - er werd niet ‘binnen!’ geroepen; maar een hond sloeg aan, - en toch, dat gebas hield op, daar een zoet stemmetje het dier bestrafte; Anne tikte ten derdemale - hond en stem zwegen allebeî. Wat zou ze doen? Aan de achterkamer tikken? Maar ‘de muzijkmeester woonde, waar de bloempotten voor de glazen stonden’ - en dies draaide zij den knop van de deur om - het gebas vernieuwde zich niet - dies opende zij die een kiertje; de groote bruine oogen van een' lobbes van een' patrijshond, de blaauwe kijkers van een meisje van een jaar zes of zeven keken haar aan. ‘Woont mijnheer Burdach hier?’ vroeg zij ten derdemale; het kind sprong vertrouwelijk naar haar toe: ‘ja!’ zeî de kleine, en trok haar binnen; de hond vlijde zijn' fraaijen kop op de voorpooten neêr terwijl hij iedere harer bewegingen bleef gadeslaan.

‘Paatje komt zoo weer!’ begon het meisje, en zette, zoo

goed en kwaad het ging, Anne een stoel, en stond een' poos aan haren schoot haar aan te zien, vrij, vrolijk ding als ze was - toen sprong zij weder naar den hond in den hoek, en trok hem bij de ooren, en reed op hem rond, als waren ze zamen alleen geweest.

Ondanks de vreemde ontvangst, achtte Anne het niet onwaarschijnlijk, dat de muzijkmeester Burdach er woonde: want men kon én buurt én trap vergeten, om het uitzigt dat de beide vensters verleenden; want de stoffaadje van het vertrek was eener betere woning waardig. Door het bloemperk van den hangenden tuin henen, zag Anne de kruinen van het geboomte der schans, door eene zomerkoelte zachtkens heen en weder geschud; zag zij in het verschiet de weiden achter de singels; zag zij aan hare regter-den omgang van eenen molen, op het bolwerk van de buurt. Het geheel had iets van buiten, hetgeen een man, die zin voor de natuur bezat, aan wien de zuiverste smaak van allen was bedeeld, dien voor het land, met de afgelegene ligging, met menigerlei ongerijfelijkheid verzoenen kon; vooral in den zomertijd, wanneer de lommer het verval verbergt van schuren en loodsen en stallen, die anders der wijk iets afzigtelijks geven. Een blik op het huisraad overtuigde Anne te meer, dat zij wel zoude doen eenige oogenblikken te wachten - er lag een groen en grijs geruit tapijt op den vloer; er hingen drie vogelkooitjes boven het damspiegeltje; er hingen een paar gezigten van den Rhijn aan de wanden, en mogten de meubelen, het ouderwetsche kabinet vooral, betere dagen hebben gekend, eer de laden miskleurig werden, eer de beslagsieraden hun verguldsel verloren, er stond eene mooije piano in de kamer: Anne's blik rustte er begeerig op.

Het was, of het kind dien begreep. - ‘Speel een walsje!’ vroeg het zoo vriendelijk, terwijl de teêre handjes beproefden het deksel op te ligten; ‘ik wals met Caro!’

En wat Anne aan Doortje vóór acht of tien jaren misschien zou hebben geweigerd, willigde zij thans der vreemde kleine gereedelijk in; de handschoenen gleden van de vingers; zij nam plaats op het krukje.

‘Caro!’ beval het kind.

Anne zag spelende om; de patrijshond sprong naar de maat, of het hem lust was, en schoot hij te kort, en stoof hij op zij, dan zette de kleine hem te regt, dan wipte ze over hem heen, in natuurlijke bevalligheid, zonder wedergâ; het meisje gilde het uit van pret.

‘Een Strausje!’ vroeg het woelwater.

Anne gaf toe; - een dier vervoerende, bedwelmende walzers, welke het Weener volksleven als een' roes van zinnelijk genot aanschouwelijk maken, ruischte van de snaren, en toch werden het kind en Caro eensklaps in hunne dwarrelvaart gestuit; toch stonden zij eensklaps in schilderachtige, koddige verbazing stil. Midden onder het spel had Anne zich aan de woeste dartelheid der toonen geërgerd; was zij uit de maat van den wals overgesprongen in eene droefgeestige a d a g i o ; fantaseerde zij over alles, wat er in haar gemoed was omgegaan, gedurende de beide weken, dat zij het genot eener piano had ontbeerd. Ik wenschte muzikus te zijn, om u te kunnen vertolken, wat er al uit die toonen sprak: eene herinnering aan hare jeugd, een gebed misschien aan den geest haars vaders! - Burdach's binnentreden stoorde eensklaps de fantasie.

Er is een tijd geweest, waarin twee blinden de meest gezochte muzijkmeesters der hoofdstad waren; onbeduidend als de bijzonderheid schijnt, licht zij echter den zin onzer grootouders voor spel en zang karakteristiek toe. Elk dier beide onderwijzers was organist eener hervormde kerk; ieder hunner leerde der jeugd psalmen spelen, en gezangen ook, mits het

hoofd des huizes nieuwerwetsch genoeg dacht, om deze geen' godslasterlijken gruwel te achten. Houd de twee blinden voor een oogenblik eens voor typen van het toenmalig onderwijs hier te lande, en toets er zijne strekking aan; onder het vrijgeleide der vroomheid, kwam de kunst het huis in - was het wonder, dat de eene als de andere zich doorgaans in den uitslag harer pogingen zag teleurgesteld? Niemand, die beweren durft, dat het godsdienstig gevoel der natie aan de kunst zijne wieken heeft dank te weten; op hare beurt ontkent de muzijk dat ze bij ons hervormd kerkgezang ooit dienst deed als priesteresse. Het haperde aan de methode dier meesters, meende zij. Liefelijk, innemend, zich naar de onderscheidene vatbaarheden schikkende, was deze zeker niet, als wij geloof mogen slaan aan de vertellingen, dat drillen om de ooren tot de alledaagsche straffen behoorden; dat de maat door de vereelte voetzool des onderwijzers op de teenen van den leerling werd getrapt. Het schortte aan gebrek aan godsdienst bij de blinden, zeî de vroomheid. Zinnelijk, prikkelbaar, levendig als zij waren (en dat is wèl blinden-individualiteit), wil men, dat hunne scherts al de scherpte had van eenen door geene afleiding verstompten, door geene opleiding beschaafden geest, dreven zij den spot met de leerredenen huns tijds, die zij hoorden tot vervelens toe. We zijn de meesters hard gevallen, - lag de helft der schuld niet bij de leerlingen? Helaas! de behoudende partij van het laatst der achttiende eeuw te onzent was alles slechts ten halve; - ik wil er geen borg voor blijven, dat beide blinden prinsgezinden waren, dat er niet één patriot onder hen school; - maar in allen gevalle, zoo veel is zeker, dat de oranjeklanten, die hun de hand boven het hoofd hielden, het loffelijk vonden, partij te trekken voor het geloof, tot van die misdeelden toe; - dat er van liefde voor de muzijk weinig sprake was, en nog minder meenens. Anders

hadden die twee meesters, mannen van talent, als men ons hen afschilderde, ten minste de kern van een muzikaal publiek moeten vormen; - anders hadden de orgelconcerten - door hun voorbeeld ook in andere steden in zwang gebragt - herinneringen moeten nalaten en leerlingen opwekken; - anders moesten we ons thans voor het minst door eenen volkssmaak in kerkgezang onderscheiden! Gelukkig, dat we u straks vroegen, die beide blinden voor typen van het onderwijs te houden; immers zonder dat woord zou men ons nageven, dat wij van hen alleen eischten, hetgeen twee en een halve eeuw reformatie ons niet leerden, evenredigheid tusschen middelen en doel, in de verheerlijking Gods, door een waardig gebruik der ons geschonkene stem! Slechts als laatste leermeesters op orgels en orgeltjes - die ons uit de dagen onzer vroegste jeugd schemerig, in binnenkamers en zalen heugen - slechts als overgangsmannen tot een nieuw tijdvak der muzijk te onzent behoefde ik hen in deze vluchtige schets.

Gevaarlijker mededingster dan ooit de clavecimbaal was geweest, deed de piano allengs de kabinetten wijken, waaruit de galm door de woning plagt te varen, tot hij den buren in de ooren daverde; - de smaak nam eene andere rigting, door een ander geslacht. Als gij ooit hebt beproefd, dezelfde hoofden om beide speeltuigen te groeperen, dan eischt ge geen bewijs voor de waarheid der laatste stelling. Allonge-paruiken en gekapte mutsen - des noods, en in de dagen des vervals haarzakken en kornetten rondom een huisorgel, dat gaat! - maar de piano eischt los haar, als de technische term is, gesneden, naar de mode der maand het vroeg, maar zonder poeder; - gekruld of opgestoken, gevlochten of gescheiden, al naar het haar lustte; maar blonde of bruine, maar gitzwarte of goudgele lokken, zoo als de natuur die gaf. Het nieuwe instrument bragt nieuwe muzijk mede en andere mees-

ters. Achterlijk als ons volk in de kunst bleek - vergeleken met den vreemde - waren het uitheemsche, waren het beurtelings Fransche en Duitsche. Zie, als de inheemsche van dien tijd den lof hadden verdiend, hun bijwijlen door onzen volkstrots toegezwaaid, waarom grepen ze dan de gelegenheid niet aan? Toen de muzijk weder de uitspanning onzer beschaafde wereld werd, stond de kans schoon, om de dagen der dochteren van Roemer Visscher te doen herleven! Of men ten minste eene poging hadde beproefd, de vingers onzer jonkvrouwen weder te gewennen aan de gulden snaren der luite van Hooft! Verre van ons, dat wij eensklaps eene nieuwbakken nationale muzijk zouden hebben gewenscht, met uitsluiting van iedere andere - er is een hemelsbreed onderscheid tusschen zulk een' ongerijmden eisch en het billijk verlangen naar eenige weinige, oorspronkelijke liedjes. 'Partant pour la Syrie' mogt aan de orde van den dag zijn geweest, niet louter dewijl Hollands eerste Koningin het dichtte, eer zij die kroon droeg, ook dewijl men er talent en gevoel in waardeerde; - 'Freut euch des Lebens' mogt weerklank hebben gevonden, als de gelukkige uitdrukking van menschelijken zin voor vreugde, overal elders even goed te huis, als op de bergen van Zwitserland; - wij, die beide overnamen, die het eene als het andere speelden en zongen, wij zouden ook onze wenschen, ook ons lief en leed van dien tijd, door toon en klank hebben veraanschouwelijkt; - ach! de blijken, dat wij het deden, waar zijn ze? - Laat hooren, wat u heugt, - ik wil boete doen, zoo ik onregt deed; maar beroep u tegenover de honderde bewijzen van navolging, welke ik boven de aangehaalde zou kunnen bijbrengen, niet op een paar oorspronkelijke volksliederen, te lang om ze uit te zingen, en daardoor reeds hun eigen vonnis wijzende - iedere zang hebbe iets van eenen zucht! - De piano begon te heerschen, zeiden

we, en Fransche en Duitsche meesters met haar - doch het leed niet lang, of de oude stamverwantschap deed zich zegevierend gelden in de liefde, welke de kunst van het laatste volk te onzent boven die van het eerste verwierf; Burdach - doch behoef ik u nog te zeggen, tot welke school hij behoorde, Germaansch als zijn naam u reeds in de ooren klonk?

Vijf en dertig jaren lang had hij reeds onder ons gewoond; vijf en dertig jaren lang les gegeven op den ochtend, dat hij Anne te zijnent verraste; en krachtig krulde het grijze haar nog langs zijne slapen, al was de kruin in het laatste tiental kaal geworden van verdriet. Sprekende tegenstelling dier afzigtelijke blinden, op welke de kunst, welker doel harmonie is, schier geenerlei invloed uitoefent, wat voorkomen en gebaren betreft; boeiden zijne donkerblaauwe oogen u, door den weemoed, waarin zij dreven, door den glans, die er bijwijlen uit lichtte; bewezen zijne gestalte en zijn gang, dat de zin voor het welvoegelijke slechts eene andere openbaring van dien voor het welluidende is. Innemend was ‘de oude’; innemend tot u liefwordens toe, te meer welligt, daar hij niets van dat kruipend-vleijende had, waarmede zich zoo vele zijner landgenooten ‘d e n r e i c h e n H o l l ä n d r e n e m p f e h l e n .’ Burdach verzekerde zijnen leerlingen nooit, dat het oord, waarin hij de wijk had genomen, toen s e i n L a n d e s h e r r , alles behalve l a n d s v ä t e r l i c h , de jeugd zijner Staten voor vreemd goud veilde, hem dierbaar was geworden, dierbaarder misschien dan zijn geboortegrond; - en echter twijfelde geen enkele van deze er aan; echter was ieder hunner er van overtuigd. Burdach stofte nimmer op zijne liefde voor de kunst, aan welke hij zijn brood was verschuldigd; maar zoo de muzijk van balletten, door de blinden op clavecimbaal of piano achtergelaten, waar hij les gaf, plaats had gemaakt voor die van Mozart; zoo eenige zijner discipelen, ten gevolge zijner leiding, Beethoven

bestudeerden, Beethoven begonnen te begrijpen, dan gaf hij zich zelven in stilte de getuigenis, dat hij aan hun onderwijs zijn leven niet vergeefs had gewijd; dan geloofde hij zich te mogen vleijen, dat zijne pogingen voor de kunst, vroeger of later, vrucht zouden dragen. Anne Graevestein - want onze inleiding dreigt geen einde te nemen - Anne Graevestein behoorde tot die weinige gunstelingen, van welke hij hooge verwachting had - met het kind op de knie, verzekerde de grijze haar, hoe zeer het bezoek hem verheugde.

'Ach, mijnheer Burdach!' hernam Anne, 'het is geene contravisite voor de condoleantie, mij door u gebragt; ik kom tot u, dewijl ge toen zoo hartelijk met mij spraakt; dewijl gij altijd zoo welwillend voor mij geweest zijt. Ik heb raad noodig, den raad van een' kunstvriend; daarom wende ik mij tot u....'

'Und bist mir willkommen!' viel hij goedig in, en verbeidde wat Anne verder zeggen zou.

Anne aarzelde. - 'Vader, mijnheer Burdach,' begon zij, en een blosje tintte de anders bleeke wangen; 'vader was niet rijk!' gelukkig dat aan Graevestein het hooren der verzuchting was gespaard, welke de bekentenis haar kostte; 'het is waarschijnlijk, dat wij iets zullen moeten doen.'

'En gij denkt les te geven, jufvrouw Graevestein?' kwam de grijsaard haar voor, op even eerbiedigen toon, als hij plagt te bezigen, wanneer hij enkele malen ten disch haars vaders had aangezeten - Anne greep er moed door; Anne vroeg hem of hij geloofde, dat zij aanleg genoeg bezat, om door strengere studie, in de kunst te slagen.

'Strengere studie?' herhaalde hij, glimlagchende, 'als iemand zich ooit gewacht heeft zijnen leerlingen van b te spreken, eer zij a meester waren, dan deed ik het - en nu ik mij zelven geprezen, neen, regt heb gedaan, zie ik niet in, waarom

ik aarzelen zou, het ook u te doen. Ge hebt er nooit naar gestreefd, in de kunst sterker te schijnen dan ge waart, jufvrouw Graevestein! - ik vergunde u te fantaseren; S i e c o m p o n i r t e n z u w e i l e n r e c h t g e n i a l i s c h; strengere studie! - Eene handleiding tot onderwijs is van harte tot uwe dienst, en ik beloof u, dat zich niemand over u beklagen zal, - maar....'

Anne zag hem aan, sprakeloos aan; - doch hare regterhand, die op de toetsen der piano rustte, aan welke zij straks had gespeeld, verried wat er in haar gemoed omging, dobberende tusschen hoop en vrees; hoe snel zij de vingers van het speeltuig naar zich toetrok, de snaren trilden, zoo zeer hadden ze gebeefd.

'S i e s i n d n e r v e n s c h w a c h, jufvrouw Graevestein!' hernam Burdach; 'ik wenschte, dat ik een glas water voor u had.'

'Och, ga voort,' viel zij in, 'uw goede raad zal mij spoedigst doen bedaren.'

'Gij wilt les geven,' begon de oude op nieuw, 'l i e b e s K i n d!' zoo noemde hij haar weleer dikwijls, als haar spel hem had verrukt; 'ge weet niet wat les geven is! Zie mij zoo vreemd niet aan, als wildet ge mij vragen: 'heb ik dan zelve niet "les genomen?" - indien gij eens de enkele der honderd waart geweest, bij wie dat les geven mij lust was, terwijl het bij de overigen last mogt heeten, ondragelijke last! Jufvrouw Graevestein, ik vleije u niet, - ik overdrijve evenmin - het is de vloek onzer kunst in dit land, dat zelfs een genie er van de muzijk niet leven kan, ten zij het zich getrooste, les te geven. Ik spreek niet van de kleine onaangenaamheden, er aan verknocht; onaangenaamheden, voor het gevoel eener vrouw welligt nog krenkender, dan voor dat van ons mannen, die zich daarover leeren heenzetten: de minachting der dienstbaren, de minachting der ouders, de ontvangst op de voetmat, de ontvangst in eene koude kamer, de bejegening, die u gevoelen doet: "och, 't is de meester maar!" - E i n w e n i g

Philosophie, liebes Kind! en wij vereelten für die Umgebung; maar het leeren zelf gaat pijnlijk, zes van de zeven maal. Gij hebt er mij nooit van hooren spreken, ik klage er zelden over, want weinigen verstaan ons; de groote hoop scheldt het: Künstler-Kränklichkeit! Doch zoudt gij gelooven, dat er oogenblikken in mijn leven zijn geweest, waarin ik wenschte, dat ik mijne handen aan den ploeg mogt slaan; dat zij de spade hadden gehanteerd, liever nog, dan langer gedoemd te wezen, der botheid zin voor het schoone in te scherpen - ein wahrer Unsinn! - dan der ijdelheid in staat te stellen, een half uur lang met geleende veêren te schitteren - "als zij dat stukje donderdagavond maar kan, mijnheer!" - die Frau hiesz eine Dilettante! Of het hierbij nog bleef; of ge naar de vorderingen derzulke niet beoordeeld, gevonnisd, veroordeeld werdt door een publiek, dat de kunst eene koordedanster acht, die te luider wordt toegejuicht, naar mate zij in grilliger, gewaagder sprongen slaagt; "men kan geen oog houden op zijne vingers!" - Piano Gaukler, allerletzten Geschmacks!'

'Ergerlijk moet het zijn, mijnheer Burdach!' hernam Anne; 'maar als men des daags les heeft gegeven, dan musiceert men des avonds voor zich zelven, en dat stelt schadeloos!'

'Och! de lente gelooft den herfst niet, als hij haar vertellen wil, dat in de kunst weinig bloesems vruchten worden,' zeide de muzijkmeester in zich zelven, terwijl hij het hoofd schudde, en voegde er tot Anne bij: 'in de jeugd, ja, jufvrouw Graevestein! zoolang men het les geven maar middel acht om een hooger doel te bereiken; bloos er niet om, dat ik uwe gedachten ried; - ik ben ook jong geweest, ik heb ook eerzucht gekend. Om den wille van mijne echtgenoote verloochende, overwon ik haar; - nein, Hedwig! nein!' zeide hij, zijne verscheidene vrouw gedenkende, en zag op, alsof hij aan

de gemeenschap van geesten geloofde, - ‘es dauert mich nicht, wir waren glücklich! - Entschuldigen Sie,’ begon hij weder tot Anne; ‘maar als ge concerten geven wilt, leg u dan niet aan den band des lesgevens; neem dan nu uw besluit; ik kan u in drie woorden mijnen raad geven: ga naar Parijs! - doe het hoe eer hoe liever! Conservatoire, École de Musique, hoe die school heeten mag,bezoekhaar,-an Empfehlungsschreiben soll's Dirnichtfehlen, liebes Kind. - Helaas! de bloeitijd der Duitsche kunst, der Duitsche opera! - o, wie ich sie hier kannte - is voorbij! - alles moet vlug en vrolijk, of verbazend en vreemd wezen, die Franzosen liefren Ihnen das eine wie das andre. - Gedruisch in plaats van gevoel - overlading in stede van diepte; so will's die Zeit! Hollandsche als ge zijt, moet gij het hooren; men zal u bewonderen, als gij uit Parijs terugkeert, al waart ge er ook achteruitgegaan, car vous qrillerez! vous brillerez! - Ik ben bitter, meent ge, toch niet, - trots dat het mij deert, Weber te zien wijken voor Auber, und Mozart der einzige, für Meijerbeer; - ga naar Parijs! Gevormd zult ge er niet worden; ge wierdt het gelukkig in eene andere school; maar wilt ge die vorming voltooid zien, voltooid naar den eisch van onzen tijd, gehe, liebes Kind, und Gott behüte Dich!’

Een oogenblik stilte volgde; Anne was verrast door den voorslag, Anne voorzag al den tegenstand, dien ze vinden zou; - toen zij voortdurend zwijgen bleef, hernam Burdach:

‘Verhelen wil ik u niet, jufvrouw Graevestein, dat ik u met geruster harte gaan zag, als ge aanleg hadt voor den zang - de instrumentale muzijk heeft haren schoonsten tijd beleefd; de vokale is de afgod onzer eeuw - es wird nicht lang währen, so giebt es auch hier eine Italienische Oper - dan zullen wij dansen naar de pijpen van Doni-

zetti, o welch eine Zeit! Al zouden zij er met de haren worden bijgesleept, fiorituresenroulades waarborgen toejuiching - trillers moeten er zijn, al staat er geen enkele in het stuk! Cent mille francs dans la gorge! - und manist mächtiger wie Beethoven es je war; - maar de goden zijn regtvaardig, men is het slechts voor een jaar of tien; dan wordt de zanger vergeten; dan is zijn naam een ijdele galm; - het genie heeft toch nog iets overgehouden in de onsterfelijkheid van zijn werk!'

'Paatje!' riep het kind, dat gedurende het gesprek van zijne knie was gewipt, en er weêr op was gesprongen, nadat het eene poos met Caro had gespeeld, 'paatje!' riep het, en wekte den grijsaard uit de mijmering, waarin deze verdiept scheen; de zachte handjes streelden de baardige kin.

'Jufvrouw Graevestein!' sprak Burdach ernstig, terwijl zijne fraaije vingers de lokken der kleine werktuigelijk glad streken, 'een woord, eer wij scheiden; ik heb tot u gesproken als kunstvriend; ééne waarschuwing, of ik uw vader ware! Gij kiest de baan der kunst! - weet gij, hoe glibberig zij is? Ik heb u gezegd, dat ik mijner eerzucht geweld aandeed, om een huwelijk; ich war glücklich wie Gatte, wie Vater war ich es auch, bis....'

Anne had op hare beurt, toen hij eensklaps poosde, van Nervenschwachheit kunnen spreken; doch er schuilt zoo veel meêgevoel in de vrouwelijke borst; maar de smarte eens mans, eens grijsaards vooral, schijnt zoo groote meêwarigheid te wekken, dat Anne, zonder te spreken, het kind van zijne knie troonde, dat zij het aan haren schoot deed staan.

'De kleine noemt mij paatje!' hernam Burdach, 'al is ze mijn kleinkind; - hare moeder stierf, toen zij geboren werd! - o jufvrouw Graevestein! - zij had aanleg - aanleg van anderen aard dan den uwen - aanleg voor het tooneel, voor den dans. - Ik

vleide mij, dat ik wist, hoe ik haar voor de gevaren dier loopbaan konde behoeden - en toch viel zij - viel door iemand, dien ik vertrouwde, als ware hij mijn zoon geweest! - Gott der Rache! - schaudre nicht, liebes Kind!' - hij zweeg eene wijle; hij voer voort: 'Ach! de overprikkeling van gevoel, vereischt om in de kunst te slagen; de vrije leefwijze, die hare voorwaarde is, stelt de vrouw aan lagen bloot, waarvoor de voortreffelijkste het eerst bezwijkt; - der alte Burdach hat Dich gewarnt - ga naar Parijs, als gij der bedwelming van dien dampkring het hoofd durft biên.'

'Hedwig!' riep hij; het kind sprong op zijne knie, - en een paar tranen, die de grijze wenkbraauwen verduisterden, rolden langs het blanke voorhoofdje neêr.

'God geve mij licht!' zuchtte Anne.

V

'Een oog in het zeil te houden, kan geen kwaad,' had de geneesheer tot zijne gade gezegd.

Ongelukkig was hun oudste zoon, een luitenant onzer marine, er bij tegenwoordig geweest.

'Papa!' had de zeerob aangemerkt, 'u doet als alle baren; u misbruikt de termen van janmaat.'

'Een oog in 't zeil houden, Dirk! wat zegt het anders, dan gâslaan, wat koers het schip zet?'

'Ha! ha! alle respect voor mama; doch ik verwed er de eerste rooversjonk de beste onder, die in het land van Winjewanje mijn prijs zal wezen - God betere het; wij maken er geene andere meer! - dat het eene verkenning op vijands kust zal worden, en geene vaart regt door zee.'

'Regt door zee, Dirk? - baar of geen baar, zeg ik u! regt door zee!' -

‘Raken we buiten nicht Elsabé's testament, in Godsnaam, papa!’

Het was mogelijk waar, - doch het leed geen' twijfel, doch het was zeker, dat doctor Goemans het laatst van alle deviezen, de lievelingsspreuk zijns zoons zou hebben gekozen: regt door zee! Er stond geen wapen, geene letters zelfs, op het rijtuigje, dat in de eerste dezer schetsen een oogenblik werd gezien; maar als er vóór jaren op de hooge koets van doctor Goemans regt door zee had gestaan, dan geloof ik, dat de buszieken het hadden uitgewischt, hoe weinige malen zij ook in de achterwijken verdwaalde. Regt door zee: en hij was de gunsteling geworden van epicuristen, die aan verstoppingen leden, en toch wilden blijven voortsmullen; - van ingebeelde zieken, die geneesmiddelen eischten, doch tot geen' prijs beteren wilden; - van oude heeren, die weder heel jong wilden worden; - van dames, die maar niet oud wilden zijn; - regt door zee, en zulk eene praktijk, zóó verkregen! Er zijn misschien physiologen onder mijne lezers, die zich verbazen, hoe een vader als deze een' zoon hebben kon als den zeerob - ik maak hun scepticisme mijn kompliment - moge de poging, om de onwaarschijnlijkheid te doen ophouden, den overigen niet verdrieten! Ook doctor Goemans was jong geweest - dat wil in zijn edelsten zin zeggen, hij had van ijver geblaakt; ook doctor Goemans was student geweest, - verklaar het als boven, hij had aan de wetenschap geloofd! Drie jaren na zijne afscheidspartij aan de A l m a m a t e r, behoefde hij zich voor de beste zijner akademiekennissen nog niet te schamen. Het laatste dier drie tijdkringen was het eerste van zijn huwelijk, was dat der geboorte van zijnen zoon; - telkenmale als sedert de wieg weêr moest worden geschommeld, was hij trager geworden in opmerking en onderzoek, vlugger in slenter en sleur. ‘M u n d u s v u l t

d e c i p i ’ - er zijn vele doctor Goemans in de wereld! Aanschellen - kwaalvragen - polsvoelen - tongkijken - opschrijven - hoedligten, in vier, ten hoogste vijf minuten bij de menigte, bleek het ware middel, om rijk te worden, mits men de luimen van de toongevers der maatschappij wist te vieren, mits men water in den wijn wist te doen. Doctor Goemans streefde naar s a v o i r v i v r e , r o u t i n e , t a c t , en de kunstjes loonden beter dan de kennis, de wereldwijsheid anders dan de wetenschap. Geweken was de wolk, die een oogenblik zijnen huisselijken hemel had verdonkerd. Als hij moede was gepraktiseerd, moê gereden misschien, dan lachten hem de geneugten toe, aan weelde verknocht. Slechts het opwassen, slechts de ontwikkeling van zijnen Dirk stoorde nog soms de sluimering, waaraan zijn geweten allengs gewoon raakte; - de knaap vroeg zoo onophoudelijk h o e ! de knaap vroeg van alles reden; - hij deed het bijwijlen, als de kwaal van dezen of genen lijder geweigerd had te zwichten voor de tooverbezwering eener reeks van recepten, door het gebruik geijkt. Doch was de natuur niet bestemd, om voor allen, ook voor artsen, de geheimzinnige Isis te blijven? Wel waren de oude Egyptenaren wijs geweest, toen zij den sluijer verhieven tot symbool. En weder rolde de koets van doctor Goemans, van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat, en weder genazen zijne kranken; de d i a g n o s i s der overlevering werd voor hem met iederen dag meer bevestigd, door de oppervlakkige o b s e r v a t i e , waaraan hij zich van tijd tot tijd nog bezondigde; man van uitgebreide, van allengs gezuiverde praktijk, zag hij zich, door den invloed van vrienden, tot lid onzer meeste geleerde genootschappen benoemd, werd hij in het bestuur van onderscheidene gestichten geroepen. Er zijn beteren, dan doctor Goemans, in vergaderingen van dien aard - veroesterd. Eene pijp, een glas wijn, een praatje, wat kwaad steekt er

in? - men moet monomaan zijn, op het punt van het nicotiaansche kruid; - men moet muzelman wezen, in afkeer van het druivensap; - men moet menschenhater zijn, als men die drie dingen niet mag! - en voor mij, ik gun allen besturen in ons landje een praatje, een glas wijn en eene pijp, mits de slotsom der werkzaamheden iets meer zij, dan dat de tabak in asch is verkeerd, dan dat de flesch is leêggedronken, dan dat de tijd is verbeuzeld. O prijsvragen uitschrijvende maatschappijen! doet het toch eindelijk eens die: ‘welke de oorzaak zijn mag, dat zes of zeven mannen in commissie minder zijn dan één man alleen?’ voor een overtuigend opstel, en andere bekroont gij niet, beloof ik u eene monster-medaille! Wie zou niet gaarne zijn penningsken bijdragen, om onzen vernuften, om den verdienstelijksten onder deze, niet langer eene verontschuldiging te laten voor de versnippering van hun leven, voor de verlamming hunner kracht? Indien gij het eerder hadt gedaan, doctor Goemans zou één' doorn in het vleesch minder hebben gekend! - ik vertelde zijne historie nog maar ten halve. Dirk de vraag-al was Dirk de flap-uit geworden, - karakters als het zijne, had de vader gezegd, passen slechts op zee, en - zeldzaam gelukkige overeenstemming! - de jonge heer wijdde zich even gaarne het goedronde beroep toe, als de oude heer hem in de gelegenheid stelde, naar Medemblik te gaan. Bevrijd van den last, scheen het een jaar vier, vijf, of onze geneesheer het goede der aarde in volle mate genieten zou, - geluk binnen'shuis, zijne overige kinderen waren aller-gezeggelijkst, - gezag er buiten, tien, twaalfderlei praesidiums in ééne week, - eene winstgevende praktijk, eene gevestigde reputatie; wat bedoelde ik toch, toen ik van eene weedoende wonde sprak? Spoedig tot luitenant benoemd, daar hij zich als adelborst op een paar kruistogten in de Oostindiën loffelijk onderscheidde, school in Dirk de oorzaak zijner smarte niet.

Voor des vaders bereidwilligheid om allerlei inrigtingen te bevorderen, - de zin is nevelachtig als de zaak, - werd aan dezen eene ridderorde beloofd - in de reden waarom zij uitbleef, steekt het geheim. Er was een kreet opgegaan, ‘een kreet van kwâjongens,’ zei doctor Goemans, dat alles geen goud bleek, wat te onzent in de geneeskunst blonk, en - trots de enkele bewijzen van overhaasting in dat oordeel, van vergissing in de feiten, tot staving dier verwijten bijgebragt, en welke den aanvallers door de aangevallenen, ‘c o m m e d e r a i s o n ,’ als zoo vele gruwelen op het geweten werden gelaên, - de beschuldiging zelve viel ook door doctor Goemans niet te ontzenuwen. Toch moest er iets worden beproefd, en de gegispte gebreken in hunne waarde of onwaarde daargelaten, als de twijfelaarsterm is, was niets gemakkelijker, scheen niets geradener, dan het doel dier vitters verdacht te maken bij de goê gemeente, welke vreemd had opgehoord, dat zoo vele verkeerdheden werden gestraft, noch geboet. IJdelheid - groot genoeg om geen verzuim in den vorm te kunnen vergeven, uit liefde voor de wetenschap; - traagheid - die de koorts op het lijf kreeg, bij de gedachte aan den omslag, waarmede onderzoek gepaard gaat; - botheid - die niet wist, waartoe de wind woei, - het doorluchtig driemanschap in alle tijden, van alle hervorming afkeerig, sloeg de handen ineen, en doctor Goemans werd er in opgenomen als bondgenoot. Weldra ging de sprake van ondankbaarheid voor genoten onderwijs; - de hedendaagsche Pallas eischte van hare priesteren grijze haren, zoo als de Apollo des verledens de eerstelingen van den baard; alle jeugd stak vol aanmatiging, verwaandheid, betweterij; menig hoogleeraar schikte zijne toga in statelijke plooijen, en sprak: ‘E t t u , B r u t e !’ Een paar Fransche vaandels, welke honderd malen aan flarden geschoten, toch in iederen strijd weder spikspeldernieuw moeten heeten, werden

gezwaaid: nul n'aura de l'esprit en ôte-toi de là, spreuken, die zelfs den letterzetter verdrieten, en waarom ik ze, uit deernis met den mijnen, maar niet voltooijen zal, moesten nog eens worden te pas gebragt; - doctor Goemans zelf vatte de pen op. En echter, hoe dapper hij zich kweet, in stilte verwenschte hij de uren, waarin hij iederen zijner presidents-hamers zoo gretig had aangegrepen; - wat ik u bidden mag, ken daarom onzen man geene gewetensbezwaren toe. Ongeduldig, grimmig zelfs, vroeg hij zich af, wat hij gewonnen had bij de uitoefening des gezags, dat hem weleer zoo begeerlijk scheen, dat hem thans zoo bitter werd verweten? De honoraria, de emolumenten, aan die betrekkingen verknocht, waren weinige of geene geweest; - de diners, de collations? - mogten ze naam hebben, had hij die niet driedubbel, door den tijd, dien zij kostten, betaald? O wat was het publiek ondankbaar, dat die opofferingen van doctor Goemans niet schatten wilde! - door welken duivel werd de jongere school toch bezeten, om niet te dulden, dat men iets deed dan met al zijne magt? Hij zelf was ook zoo geweest, maar de wereld had hem wel anders doen worden; intusschen, doctor Goemans bekende het zich in stilte, het leed langer bij hen, dan het bij hem had gedaan! En wat het ergste der jammeren was, die aankomende medici, welke geene partij kozen, welke schenen het de zijne te doen, die mogt hij nog het minst van alle. Waarlijk, de man van het schrapje, de man, die niet regt door zee ging, was de eerste, om hen door te zien!

Vergiffenis voor den langen omweg, dien ik u maken deed, om de familie Goemans ten huize van mevrouw de weduwe Ackermaels te brengen, aan welke zij eenen graad nader dan de Graevesteintjes was verwant, schoon op hare beurt ook te verre, om zich onvoorwaardelijke erfgenamen te beschouwen. Ge moogt u zelven voorstellen, welk eene onaangename ver-

rassing het voor onzen geneesheer was geweest, toen hij op een der wekelijksche bezoeken, welke hij ongevergd bij de oude vrouw kwam afleggen, de dochters van wijlen zijnen patiënt bij nicht Elsabé als concurrenten aantrof. Mr. Johannes Arnoldus Graevestein niet rijk, was eene kleine teleurstelling geweest. Een enkele d u b i e u s e post, ééne n o n - v a l e u r meer, maakte weinig uit, schoon geld hem hoe langer hoe liever werd; Anne en Doortje daarentegen, opgenomen in de woning met de mooije spiegelglazen, hielden de waardige echtgenooten eenen halven nacht uit den slaap. A m a u v a i s j e u b o n n e m i n e; mevrouw Goemans zou er eenige dagen na ons laatste hoofdstuk, eens weder eene visite maken; het doel van deze werd u in den aanvang van dit verklaard. En nu zie ik mij verpligt, u nogmaals vergiffenis te vragen, daar ik vrees, dat het tooneel niet aan uwe verwachting zal voldoen, dewijl de groep, die ge in gedachten reeds voor u ziet, veel - te veel belooft. Immers, die bonte kring van velerlei leeftijd: de drie en zeventigjarige nicht Elsabé, in haren leuningstoel, de hoofdpersone; de zusters op eenigen afstand aan hare zijde; mevrouw Goemans tegenover haar; Dirk, die zijne mama geleidde, ijdel als ze was op de opmerkzaamheid, die een zeeöfficier nog te onzent trekt, laatste hulde aan de gevallene grootheid! Dirk staande en gaande - immers, zulk een kring schijnt een belangrijk gesprek te waarborgen. En echter, al was er onderscheid van jaren, van levensbeschouwing, vooral bij de vrouwen, het onfeilbaarste middel tegen verveling, ge zult weinig hooren; mijn zeerob was niet de eenige c h a p e a u . Opdat het geene wonderspreuk schijne, zij hadden er Ten Have aangetroffen, in conferentie met nicht Elsabé en de zusjes; de oude vrouw kon geen ‘niet thuis’ geven, wegens haar been; de oude vrouw vergunde elk, die moeite nam haar te komen zien, te harent ‘uit te blazen of warm te worden,’ naar het zomer of winter was; en mevrouw Goemans

had het zwak, ‘dat zij altijd den wil wilde hebben van de reis.’ Ongelegen als zij gevoelden, dat zij kwamen, waren zij blijven zitten, tot - raad eens - maar gij kent den doctor nog voor geen vierde, als gij niet gist, dat deze er zijne bezoeken naar had geschikt, om op het uur van het bezoek zijner vrouw voor de deur van nicht Elsabé stil te houden.

Hij zat er met de overigen; hij had alle nieuwtjes van den dag verteld; zijne gade verzuimde op te merken, dat hij met de vingers op zijne gouden snuifdoos tikte. Het was een teeken, dat zij anders volkomen verstond.

‘Mama!’ zeî een nufje, dat de eer had dochter van mijn heer en mevrouw Goemans te zijn, dat ik over het hoofd heb gezien, in mijne optelling der gasten, - geen groot vergrijp, - ‘mama!’ zeî ze, toen papa, ongeduldig, andermaal tikte, ‘als we 't nicht maar niet lastig maken, op hare jaren.’

‘De jongste schepen,’ gaf Dirk haar de laag.

‘Drie en zeventig, Betje! drie en zeventig,’ hernam de oude vrouw, en keek den kring eens rond, wat de wenschers naar hare erfenis zeggen zouden, ‘maar te drok is 't mij hier niet.’

Anne hoorde het niet eens, of was zich bewust tot het vorige onbeduidende gesprek weinig te hebben bijgedragen, en liet dus het woord onopgemerkt voorbijgaan, doch doctor Goemans wipte ‘met uwe permissie, jufvrouw!’ haar voorbij, om der weduwe Ackermaels den pols te voelen.

‘Dat zoo laat mogelijk, neef!’ zeî de oude lagchende; - ‘eerst over een jaar of tien, als God het wil!’ - en de zonderlinge vrouw had er Doortje te liever om, toen zij, in het spiegelkabinet, hetgeen tegen over haren fauteuil stond, gewaar werd hoe deze oprees, om den bespiedenden blik te ontgaan, dien mevrouw Goemans bij de laatste woorden op haar vestte.

‘Zoo meende ik het niet, nicht!’ zeî het nufje, om toch iets te zeggen.

‘Ik geloof het wel, kind! maar nu het gesprek toch eenmaal op mijn persoontje geraakt is, Dirk! je hadt me in geen jaar twee, drie gezien; vondt je verleden week, dat je aan mij hadt gewonnen of verloren?’

Mevrouw Goemans blikte haren zoon aan met een paar oogen, die in staat zouden zijn geweest, menigeen te verschrikken; maar de borst, die voor geene kris was teruggedeinsd, gaf om hunne bezwering niet.

‘Verloren, nicht!’ zeî de zeerob, zonder aarzelen, ‘u is nog veel magerder geworden.’

‘Uitdroogen is op uwen leeftijd een goed teeken,’ pleisterde de medicus.

‘Als 't hart het maar niet doet,’ hernam nicht Elsabé; ‘tot nog toe heb je 't niet te vreezen, Dirk! ik heb menigmaal aan je gedacht.’

‘En ik eens uwe gezondheid gedronken,’ zeî de luitenant, ‘zoo als ik het nu andermaal doe; maar toen deden al de officieren van de J u n o mij bescheid.’

‘Laat hooren, jongen! waarom,’ lachte de oude.

‘Och, nicht!’ viel mevrouw Goemans in, ‘die scheepshistories zijn zoo ruw; ze duren zoo lang.’

‘Een kwartiertje heeft u nog wel tijd, niet waar, mijnheer Ten Have?’ vroeg de weduwe Ackermaels, en de voogd boog zich toestemmende, ‘Vertel op, Dirk!’

‘Ik zal het kort maken, nicht! Eene zwarte prinses had zin in mijne epauletten - en in mij op den koop toe. - Ik zeg eene prinses, want dat geeft ongeveer eene gedachte van haren rijkdom - de geheele ekwipaadje plaagde mij met de schrik-keljaars vrijerij. 's Middags, aan tafel, begon, waratje, de schoutbij-nacht er ook van: ‘Jongen!’ zei hij, ‘schop je fortuin toch niet met voeten - in onze marine kun je je leven lang luitenant blijven; als zij mij aanhaalde, wie weet, of ik geen Nabob

wierd!' De man is ongetrouwd, nicht! - 'Goemans! waarom wil je niet?' - 'Om twee redenen,' zeide ik, 'ten eerste, er zijn in Holland nog mooije meisjes, ook voor een' luitenant!' - hij zag Doortje eens aan - alle mooije meisjes werden gedronken, dat begrijpt u; 'ten tweede,' zeî ik, 'ten tweede heb ik nog eene nicht!' ....

'Dirk!' stiet doctor Goemans hem op de teenen.

'Eene nicht, die mij eene ton meêgeeft, als ik een huwelijk doe, n i e t om de duit - nicht Elsabé! uw lange leven! al de officieren dronken het mee!'

Mevrouw Goemans veegde zich het angstzweet van het voorhoofd, terwijl de overige gasten lachten, tot Anne toe.

'En nu kom je me je engagement vertellen?' vroeg de oude.

'Nog niet, nicht! maar 't is op til.'

En de schalk keek weêr naar Doortje.

'Waarlijk, we moeten gaan,' zeî mevrouw Goemans; de nuf, die bij de zwarte prinses eene kleur had gekregen, stond op, als mama.

'U heeft nu alle dagen gezelschap,' meesmuilde het ding tot de weduwe Ackermaels.

'U doet er een goed werk aan, nicht!' zeî mevrouw Goemans.

Anne beet zich op de lippen.

'Pietje!' zoo heette de gade des geneesheers; 'Pietje! je bent half paapsch met je goede werken,' weerde nicht Elsabé den onkieschen lof af; - 'Dirk! tot de eer van je dierbaarste te zien,' schertste zij, toen ze den zeerob ten afscheid de hand reikte.

Doctor Goemans speelde den edelmoedige; half hoorbaar verzekerde hij Ten Have, dat hij geene rekening had in te leveren; 'om de omstandigheden,' zeî hij, en zag de zusters aan, 'haal ik er gaarne de pen door.' -

'Dat behoeft niet,' hernam de voogd, terwijl zijn voorhoofd

zich fronsde, ‘ik was vertrouwder vriend van Graevestein dan u...’

‘Zoo als u wil, mijnheer Ten Have! maar haast heeft het niet,’ en hij herhaalde aan nicht Elsabé de dienstaanbieding, waarmede hij hare woning plagt te verlaten; ‘u weet, het is beter in tijds dan...’

‘Te laat?’ glimlachte mevrouw Ackermaels, ‘en drie en zeventig jaren, neef!’

Ten Have was beleefd genoeg, de familie en den doctor uit te laten; de vrouw des huizes trapte met den vluggen voet op de schel. ‘Daatje!’ zeî ze, ‘zet die stoelen ter zij, en neem die glaasjes weg;’ een omzien later was alles in orde; de conferentie kon worden hervat.

‘Anne! ga voort, als gij wilt,’ wenkte mevrouw Ackermaels.

‘Nicht Elsabé, mijnheer Ten Have!’ begon deze, ‘zoo als ik straks zeide, ik moet den verkoop mijner piano goedkeuren, al ware ik er liever over geraadpleegd - ik begrijp volkomen, dat we niet genoeg zullen overhouden, om van onze rente te kunnen leven; - ik ben bereid, ik verlang te beproeven wat in mijne magt staat. Sedert het eerste, ik hoop ook het laatste, verschil met nicht Elsabé, heb ik vrienden geraadpleegd, die mij zeggen, dat ik door de muzijk in staat zal zijn....’

Mevrouw Ackermaels zette groote oogen op, doch viel het meisje niet in de rede.

‘Onaf hankelijk te worden,’ ging Anne voort, ‘als ik een half jaar te Parijs mijne studiën kan voltooijen. Mijnheer Ten Have, ik vrage u als voogd, nicht Elsabé, u als vriendin, die zich over Doortje....’

Maar zij mogt den zin niet ten einde brengen: ‘Lieve Hemel!’ riep de vrouw des huizes, ‘de muzijk - een half jaar in Parijs - hoe komt het in uwe hersens op?’

Ten Have vergunde der verbazing haren loop. ‘Jufvrouw

Anne,' begon hij, toen mevrouw Ackermaels zweeg, 'ik zou kunnen volstaan met mijne toestemming te weigeren; ik wil beproeven u te overtuigen van het onvoorzigtige van uwen wensch. Welligt zijn onze karakters niet geschikt, om elkander te verstaan; gij zijt hartstogtelijk, ik ben beredeneerd; doch uw vader heeft mij de voogdij vertrouwd; welke geschiktheid me ook tot die taak ontbreke, ik meen het wèl met u.'

Voor eenen oppervlakkigen toeschouwer zou Anne de bedaarde, Ten Have de aangedane zijn geweest, zoo roerloos luisterde de eerste toe, zoo bewogen was de stem van den tweede.

'Ik heb uwen vader nooit de bekommering verzwegen, welke de wijze, waarop hij u opvoedde, mij inboezemde, - al moest ik, ongehuwd als ik ben' - (de man glimlachte weemoedig) 'mij met de opmerking vergenoegen. Bedrogen, jufvrouw Anne! bedrogen heb ik mij in u niet. Ongeschikt voor de werkelijke wereld, als ik u beschouwde, - vergeef mij, de waarheid wondt, maar niet om wee te doen, - vleide ik mij echter, dat de schok van het verlies u wakker zou schudden; dat ge uwen toestand zoudt leeren inzien; dat ge ten minste nicht Elsabé's - mevrouw Ackermaels! houd mij de gemeenzaamheid ten goede - dat ge nichts en mijn besluit zoudt hebben geëerbiedigd.'

'Mijne piano!' borst Anne uit.

'Het was slechts eene proef, of gij een offer zoudt kunnen, zoudt willen brengen,' voegde de voogd er bij, en poosde.

Nicht Elsabé merkte op, dat Doortje de oogen vol tranen schoten, en laakte het niet, - want haar zelve had de toets, in den slapeloozen nacht, wel wat wreed geschenen.

Anne zag Ten Have aan, of zij zeggen wilde: 'Harde man!' doch geen woord kwam over hare lippen.

'Er is karakter, ik erken het,' hernam de voogd; 'er is karakter in de wijze, waarop gij u na de weigering gedroegt,

al is het een karakter, dat ik beklaag in eene vrouw. Anne! zoo waar als uw vader mijn vriend was, stel die reize, stel die zucht naar roem uit uw hoofd; honderd kansen tegen ééne, dat gij niet slaagt, en wat zou u dan, - verondersteld dat ik dwaas genoeg ware, uwen wensch in te willigen, - wat zou u dan bewaren in allerlei gevaar!'

'Mijn karakter,' hernam Anne, en het viel niet te loochenen, dat Ten Have ditmaal met zijne eigene wapens geslagen was.

Doortje leunde op den leuningstoel van nicht Elsabé. 'Mag ik?' vroeg ze.

'Spreek, kind,' antwoordde de oude, 'waarom zoudt ge niet?'

'Och, ik ben nog zoo jong,' zei ze; 'maar, mijnheer Ten Have, ik ken mijne zuster misschien beter dan u het doet - het leven, dat u haar aanraadt, lijkt haar niet; als het mogelijk is, dat zij het door de reis naar Parijs in de muzijk verder brengt, laat haar gaan! Wij hebben geen regt van beschikking, zegt u, over het weinige, dat vader ons naliet; maar ik zal me iedere betrekking getroosten, die nicht goedkeurt, als die verdienste mag bijdragen, om er haar toe in staat te stellen .....'

'Goed kind!' zei Ten Have; Anne drukte hartstogtelijk hare hand.

'Door,' getuigde mevrouw Ackermaels, 'eer hebbe je harte! maar geloof je dan niet, dat ik zeggen zou: 'daar heb je reisgeld!' als ik het oorbaar achtte, dat de dochter van Sophie Verburg de wereld rondzwierf, als eene reizende kunstenares, als een tiktakster, als zoo'n madam?'

Anne lachte onwillekeurig; - Doortje beriep zich op mijnheer Ten Have, of het geen middel was, om onafhankelijk, om beroemd te worden?

'Beroemde vrouwen zijn beroerde vrouwen!' voer nicht Elsabé

in haren ijver uit, en voegde er verstandiger bij: ‘en wat die onafhankelijkheid betreft, afhankelijk zijn we allen van God[?] en zij, die gelooft, dat zijne liefde ons lot regelt, die is gelukkig - ik wil zeggen, getroost, - in welken stand Hij haar plaatste; die laat den man de wereld, die vergenoegt zich met het huis!’

Anne was te fier, om te zeggen: ‘eerst een huis hebben;’ Anne waagde een wanhopig middel, door een terrein te betreden, waarop nicht Elsabé onoverwinlijk was. ‘Maar ik zie niet,’ zei ze, ‘wat zonde er in ....’

‘Juffertje!’ hernam mevrouw Ackermaels, ‘laat ons daar een speldje bij steken; ik heb u eens gegriefd in uwen vader; ik heb er berouw over gevoeld; maar als ik bedenk, hoe de godsdienst uw gemoed had kunnen, had moeten temperen, dan zou ik u welligt op nieuw zeer doen ....’

Helaas! het was eene grieve tegen de nagedachtenis van Mr. Johannes Arnoldus Graevestein, die niet uit den weg te ruimen viel: tot lidmaten eener gemeente had hij zijne kinderen doen aannemen, maar er zich weinig aan laten gelegen zijn, maar er schier nooit naar gevraagd, of dat geloof haar diêr was geworden, als gids door dit leven, wat haar wedervaren mogt. Nicht Elsabé had het, in hare avondgesprekken met de meisjes eerder gevoeld dan begrepen; ‘onkruid en tarwe schijnen in die harten opgewassen, naar de bodem ze voortbragt; de hand eens hoveniers bespeure ik niet.’ Inderdaad, het hooghartige van Anne was zoomin door de aanneming gewijzigd, als het demoedige van Doortje er het gevolg van heeten mogt; de waarheden waren den hoofden ingeprent, waren den harten nog vreemd. ‘Als het lijden die heiligt aan heur gemoed, dan zal de armoede haar gewin zijn,’ was nicht Elsabé's woord tot Ten Have geweest, toen deze zijnen vriend over het verzuim niet verdedigen kon. Hij had de gissing gewaagd: ‘of

Graevestein er niet meer belang in zou hebben gesteld, als zijne menschenkennis hem inniger van het opregte onzer volks-vroomheid had overtuigd?' De vriend, de wijsgeer, de regter, was door eene oude vrouw beschaamd geworden. 'Veroordeelt een verstandig man, mijnheer Ten Have, veroordeelt die eenig middel, van welken aard ook, om het misbruik, dat hij er de menigte van maken ziet?' En zij was in den loop des gespreks verder gegaan; - 'u, mannen', had zij gezegd, 'gun ik deze of gene wijsbegeerte, schoon de beste van uw geslacht Christenen zijn geweest, maar voor ons vrouwen zij God geprezen, dat Hij zich heeft geopenbaard; wij denken minder, wij voelen meer. En het is niet het verstand, het is het hart, dat in staat stelt tot toewijding, verloochening, opoffering; - man! lees in den Heidelbergschen Catechismus het hoofdstuk: "Van de dankbaarheid" eens, en zeg mij dan, wat geschikter is, om het goede in den mensch te ontwikkelen, mijn geloof of uw' - nicht Elsabé had in het midden gelaten, welke wijsbegeerte Ten Have er op nahield, maar iederen avond getracht, gemoedelijke godsvrucht bij de meisjes aan te kweeken; haar den invloed van deze op handel en wandel te doen gevoelen; - of zij geslaagd was, daarover moge het vervolg dezer vertelling u vonnis doen wijzen. De stilte, waarmede hare laatste aanmerking was aangehoord, waardoor zij gevolgd was geworden, en welke ik mij voor deze uitweiding ten nutte maakte, die stilte duurde nog voort; de drie en zeventigjarige was de eerste, die haar afbrak.

'Kinders!' sprak zij, 'zoo als ik tot uwen voogd zeide, toen hij mij voor het eerst over uwe belangen raadpleegde, wat ik voor u doen mag, wil ik voor u doen; maar beraam niet zulke dwaze plannen, als die reize naar Parijs! Eene gezelschapsjufvrouw te hebben, eene gouvernante te houden, dat is tegenwoordig aan de orde van den dag; - ontbreekt er u

het eene of het andere toe, spreekt, en ik zal er in voorzien. Ik zeg het niet, dewijl ge mij tot last zijt; ik zeg het, dewijl ik in den omgang mijne gebreken heb, dewijl ik sterfelijk ben. Vóór vijftig jaren had ik in uwen toestand eenen winkel begonnen of een school opgerigt - het waren toen eerlijke beroepen, en ik zie niet, dat er nu schande in steekt; maar nog eens, haast u langzaam, zoo als Broes met alle wijzen zegt. Vóór vijftig jaren, och! toen was ik niet beter dan gij nu zijt; toen verlangde ik ook naar overvloed; - kinders! ik ben arm geweest, ik ben vermogend geworden; gelooft me, rijkdom is als de zeepbel, van buiten louter schittering, louter leêgte van binnen! En echter, ik mag niet ondankbaar zijn; er is ééne weelde aan vermogen verknocht, die het wenschenswaardig maakt; de mond der Waarheid heeft het gezegd: "het is zaliger te geven, dan te ontvangen!"'

En met het gezag, welks uitoefening nicht Elsabé gewoonte was geworden, beval zij, toen Daatje op het gebengel der schel verschenen was:

'Laat Geesje bovenkomen!'

'Anne!' voer zij voort, 'luister toe, en vergelijk in gedachten eens menschen met menschen, als gij overmorgen op Bloemendaal zult zijn.'

Geesje, de oude dienstbode van Graevestein trad binnen, met de zestig achter den rug, die er min of meer door was gekromd. 'Wat belieft mevrouw?' - kwam wel wat trager, maar nog even onderdanig over hare lippen, als vóór vijf en dertig jaar. Arme sloof! toen gloeiden die thans gerimpelde, of zij rijpe kersen waren geweest; menig snoeper, die harer verzoeking noode kon weêrstaan; - toen heette zij: 'mooije Geesje!' - die hare kans verkeken had, - zeiden de vrijers, welke bij haar een blaauwtje liepen, want gevraagd, dat was zij genoeg.

'Geesje,' zei mevrouw Ackermaels, 'zoo als jij gezien hebt,

het huishouden van mijne nichtjes gaat uit elkaêr, met Augustus zal de woning te huur worden gezet; tegen November moet alles afgeloopen wezen; uw kameraad heeft al eene andere dienst, hoor ik; hoe sta je er meê?'

'Slecht, mevrouw!' luidde het antwoord, door eenen zucht bezegeld; 'was er maar iemand, die mij hebben wilde, ik zou tegen het werk niet opzien, al ben ik wel zoo vlug niet meer, als toen ué mij op de fremiliedagen voor het groote vuur zag staan in de keuken van ué zuster.' -

'Een' heelen tijd geleên, Geesje! toen was je eene mooije meid, maar wat heel kieschkeurig.' -

'Och, mevrouw Ackermaels! het was me zeker niet opgelegd.' -

'Gees! Geeze! meid!' riep nicht Elsabé, levendig, als ware zij veertig jaren verjongd; 'denk je dan, dat het mij niet heugt, dat je vrijer dienst nam, dienst nam voor grof geld, dewijl het met zijne eerlijke ouders achteruit was geloopen; dewijl hun boêl anders aan de kamer zou zijn geweest; denk je, dat het mij niet heugt, hoe lang jij hem weêr hebt verwacht?'

'Elf, twaalf, dertien jaar!' snikte Geeze; 'na Waterloo wachtte ik nog.'

'Denk je niet, dat het mij heugt, hoe je zijn moeder hebt opgepast, onderhouden van je verdiensten, toen de broodwinning met den vader in het graf ging?'

'Hein's moeder was eene brave vrouw,' getuigde Geesje.

'En jij, braaf als zij, Geeze! - er is eene plaats open op het G u l d e n h o f j e ; en de begeving staat aan mij - met Augustus breng jij er je meubeltjes, een bed zul je er vinden.' -

'Och! "die wel doet, wel ontmoet," zei Hein's moeder altoos,' stamelde Geeze, terwijl zij naar mevrouw Ackermaels' stoel ging, om haar dank te zeggen.

‘Dank mij niet,’ sprak nicht Elsabé; ‘dank God, die 't me in 't harte gaf! de jufvrouwen zullen komen zien, hoe je 't op het hofje hebt, - als mijn been meê wilde, dan kwam ik zelve ook.’ -

En Ten Have sloeg aan den avond van dien dag het hoofdstuk ‘Van de Dankbaarheid’ in den Heidelbergschen Catechismus eens op.

VI

Er is een leeftijd, waarin het ouderlijk huis der dochteren te eenzelvig, te ernstig, te eng wordt; waarin zij onwillekeurig wenschen eene eigene woning uit te zoeken, in te rigten, te bestieren, al doen aangeborene schaamte en aangeleerde beschaving haar den oogenblik der vervulling van dat verlangen geduldig, getroost, gedwee te moet zien. We hebben het verschijnsel bij de zwakte opgemerkt; slaan wij het in onbelemmerde uitdrukking ook bij de sterkte gade. Eigen baas te zijn, als het volk kort en kernig zegt, is niet maar de bede, is behoefte voor de ontwikkeling des jonkmans, wiens kracht en moed hijgen om de wijde wereld in te gaan; wien de maatschappij voor zijne begaafdheden onafhankelijkheid belooft; die zich bewust is, dat hij slechts leerde gehoorzamen, om te kunnen gebieden.

Arme Hendrik van Oudenhove!

‘Vóór ruim twee jaren gepromoveerd,’ als zijn vader van hem zeide, in het gesprek met het hoofd van het huis O v e n s e n Z o o n; ‘nog jong,’ als de man, die het secretariaat te begeven had, er op volgen liet, zat hij daar in zijn studeervertrek. Eene achterkamer der ouderlijke woning, waren hare vier wanden met boeken bekleed, van de hooge Ter Burgsche zol-

dering af tot op het versleten Smyrnasche vloertapijt toe, een paar vakken tegenover de beide vensters van den kleinen tuin uitgezonderd, in welke de afbeeldingen der vermaardste Van Oudenhove's uit de zeventiende eeuw de betere dagen des geslachts herinnerden. Het begon avond te worden, en de stralen der zon weerden op die ure uit de bibliotheek het sombere, dat haar anders iets huiveringwekkends gaf; doch welke voorwerpen, door hare breking op de roode overgordijnen, die weleer grootmoeders zaal hadden opgeluisterd, vrolijker, milder werden getint. Hendrik zelven deden zij 't niet. Het voorhoofd in de palm der regterhand geleund, hield hij zijne oogen op het papier geslagen, dat zijn lessenaartje schier bedekte; - viel het vaalbleek zijner wangen aan een ziekelijk gestel, of aan eene neêrslagtige gemoedsstemming toe te schrijven? Hij zag op, - de pen ter hand, staarde hij of de gedachte komen wilde, dat hij haar grijpen mogt; iemand, die zulke oogen had, kon van vernuft noch gevoel misdeeld zijn; - weêr zuchtte hij. Eensklaps, achteruit stoof de leuningstoel; drie schreden, - welk eene ranke gestalte - en hij greep in den blinde ter welbekende plaatse een welbekend boeksken van eene der planken. Het was zijne dissertatie, die hij zoo goed als van buiten kende, van het eerste blad tot de drie of vier voorlaatste, en juist die sloeg hij op: een vers, hem door eenen zijner jongere akademievrienden gewijd, eene voorspelling!

Weêr schoven de koperen rolletjes van den stoel, over den laatsten zweem van wol, waarop het tapijt nog boogde; weêr zat hij voor het velletje postpapier en lagchende, als iemand die kiespijn heeft, schreef hij uit het boekske af, schreef hij verder, wat ge lezen moogt als ik, indien ge met mij over zijnen kroezen krullekop henen, de bewegingen zijner pen volgen wilt:

> ‘Die Themis in den bloei der jaren
> Reeds offert, waardig hare altaren;

Die geestdrift huwt aan onderzoek,
U zal voor redding de onschuld prijzen,
U zal de faam een' zetel wijzen
Bij Huig de Groot en Bynkershoek!'

'Opgewonden standje! dat ge me zaagt, nu ik dezen brief met uwe laatste logen beginne. Ge gaaft der Muze den zak, al verraste mijne jeremiade u in de vallei van Vaucluse, of op het graf van Virgilius; want wat weet ik het, waar vetturini en mijmerlust u al heenvoeren? In ernst, Arend! ge hebt de beste partij gekozen, de wereld te gaan zien, eer gij hier om eene hoogleeraarsplaats hengelt. Hengelen toch zul je moeten, trots al je fortuin; voor niemendal is onze Amsterdamsche Talleyrand ook niet tegelijk onze eerste hengelaar. Om op uwe "onschuld" en uwe "faam" te wachten, jongen! il faut avoir longue haleine. H. van Oudenhove, Advocaat, staat nu al langer dan twee jaren aan den post van de deur, maar och! dat schelletje gaat zoo zelden over. En als het dat dan nog doet, welk eene onschuld roept mijne verdediging in! Ge zoudt mijn' brief wegwerpen, als ik er u verslag van deed; poëtiseer eens over geldsnoeijers, huisbrakers, moordenaars, de corveën, die wij pour l'amour de Dieu waarnemen. Stomp denken en lam schrijven, dat kan men zich voor cliënten, die óf alles loochenen, wat middagklaar bewezen is, óf zoo schapig bij het eerste verhoor bekennen, dat er geen' glimp aan het feit te geven valt. Zie niet zuur, Arend! om die liefhebberij de wet te ontduiken - hoe kunnen wij anders naam maken? Een correctioneel gevalletje, een huistwist, ten gevolge dat de jeneverflesch niet lang genoeg vol is geweest, om zoowel het wijf als den vent te doen indommelen, die geven een loffelijke vermelding in den Volksbode; maar dat is ook al de pret die ge er van beleeft. Het zijn de groote deugnieten, die de groote reputaties bezorgen;

que voulez vous qu'on y fasse? Interessante questies van anderen aard? die vertrouwt men slechts aan de vermaardheden van het vak, - van mijne gansche familie heb ik nog maar drie leden bediend. De eene kreeg het met zijn' buurman te kwaad, over de verhooging van eene schutting: partij 's dol op perziken, en zijne boomen hadden loten geschoten, anderhalve hand lang. “Eene enkele plank meer op de negen,” zul je zeggen; maar mijn neef wil om den dood het uitzigt op de kaptafel van zijn' achterbuurtjes niet verliezen. Entre nous, hoort ge! want kreeg partij er de lucht van, zijne dochters verhuisden morgen, en uit was mijn geding. Het tweede - maar als ge, na het verslag van die eerste misère, dat van de tweede en derde nog noodig hebt, om te begrijpen, welk een lamzalig leven ik leide, dan zijt ge de snuggere bol niet meer, wien ik zijn uitstapje naar het Zuiden gaarne gunde, daar ik me vleijen mogt, hem eens als een' flinken kerel weêrom te zullen zien, - en dien ik toch benijdde, tot tandeknarsens toe. Ik heb je daar eene schets van mijne werkzaamheden gegeven; meet er eens naar af, welke mijne uitspanningen kunnen zijn. Lezen is een groot genot, maar lees eens altoos! Partijen? Ik sla uit den aard; als ik papa en mama zich er voor kleeden zie, of zij nooit meer uit waren geweest. Mijne moeder, heb ik weleens gehoord, “verveelde zich ook altijd in zulk goed gezelschap!” De societeit, het kransje met mijne collega's? zij bewaren het vonkje vernuft, dat er in mij zit, voor uitgaan; maar om het aan te wakkeren tot vlam, dat eischt eenen anderen adem. De Fransche comedie? drie avonden in de week leun ik, 's winters, in het parterre tegen de stookplaats, en kom slechts ontevredener te huis. La Camaraderie heeft mij in 't voorjaar drie slapelooze nachten gekost. Ik heb sympathie pour les beaux rôles; ik zou er door mij zelven, door mij zelven alleen

willen komen; maar die, haast had ik geschreven, vervloekte relatiën, - ik heb eene walg aan intrigues, en ik solliciteer! Arend wees niet te hard in je oordeel; bedenk dat je geld hebt, dat je vrij man bent. “Een goed huwelijk,” spot je, “bah!” zeg ik.’

Uit heeft ons kijkje over den schouder.

De deur van Hendrik's studeervertrek ging open: papa trad binnen, een briefje in de hand.

‘Eene invitatie, jongenlief! eene invitatie van Ovens, om over acht dagen op L i n d e n h o f te komen dineren; - je hebt zeker mevrouw ingepakt; - ik wed, dat je bovenaan staat, op de voordracht der kandidaten;’ en de man wreef zich in de handen van pleizier. ‘Ik heb mij moeten verontschuldigen, om het partijtje, bij den dijkgraaf, weet je; maar voor den secretaris i n s p e heb ik aangenomen, aangenomen van ganscher harte.’

‘Maar papa!’ viel Hendrik in.

‘Maar, jongenlief! zul je dan nooit leeren begrijpen, dat men alles in de wereld ligter weigeren kan, dan een diner bij een' man, wiens invloed men behoeft? Mevrouw Ovens zou 't je nooit vergeven, als ze op mijnheer Van Oudenhove gerekend had, en mijnheer Van Oudenhove kwam niet.’

‘Och, die naam!’ mompelde Hendrik tusschen de tanden.

‘Die naam is het laatste, wat mij van vroegere grootheid overschiet,’ hernam de vader half somber, half wigtig; - ‘het is een historische naam, Hein! in de regering van Amsterdam; - maar je kunt er meer partij van trekken dan ik - in den bloei van 't leven - met je nobele figuur - wat zeg je?’

Onwillekeurig viel Hendrik's blik op de laatste regelen van den begonnen' brief, en stilzwijgend schudde hij, bij de zinspelende, bij de uithoorende vraag zijns vaders, het hoofd; doch Van Oudenhove had nog meer op het harte.

‘Een lief meisje, die Louise Ovens, hè, Hein! - eene mooije blondine, wat fier, maar dat mag ik wèl.’

‘Zoo, pa!’

‘Zoo, pa! alsof je 't niet even goed gezien hadt als ik.’

‘Toch niet, papa! ik heb haar inderdaad naauwelijks opgemerkt.’

‘Hoe negentiendeëeuwsch jongeluiachtig, Hein!’ en Van Oudenhove nam van verontwaardiging eens een snuifje. ‘Dat maakt visites in een huis, om een' post te krijgen’ -

‘Waarlijk, niet met mijn' wil,’ viel Hendrik in.

‘En wat zou je dan willen, jonge heer! zou je dan willen leven van de lucht? 't Is waar, ik doe mijn' pligt slechts, als ik zorg en zwoeg; ik doe mijn' pligt slechts als huisvader; maar ik zou weleens willen weten, hoe jij je er door zoudt helpen, als ik je morgen eens ontviel? Toegegeven, de kinderen uit mijn tweede huwelijk zijn maar je halve’ -

‘Papa!’ deed Hendrik hem ophouden, ‘God verhoê, dat het gebeur'! maar de kleinen hebben mij nooit iets misdaan, en buitendien 't zijn ook uwe kinderen; zij dragen onzen naam’ -

‘Marianne,’ zoo heette Van Oudenhove's tweede echtgenoote, ‘Marianne,’ zeî hij, ‘heeft gelijk, als ze beweert, dat je, zoo goed als ik, den familietrots hebt, maar een beetje anders genuanceerd dan den mijnen, - den trots van uwe moeder, zegt ze.’

‘Mama beklaagt zich toch niet?’ vroeg Hendrik.

‘Over jou, jongenlief? och neen! - een beetje voorkomender, een beetje vriendelijker misschien, mag zij je wenschen, meer in je eigen belang dan in het hare, maar anders, als ooit eene tweede moeder haren man weinig lastig is gevallen met klagten over de kinderen uit zijnen eersten echt, dan is zij het.’

Papa Oudenhove scheen af te wachten, wat jongenlief antwoorden zou; maar Hendrik nam het voor notificatie aan, en volgde vaders voorbeeld, door eene wijle het stilzwijgen te bewaren. Wij zullen ons die pauze ten nutte maken.

Van Oudenhove's eerste echt was een kansspel geweest, dat boven verwachting geslaagd mogt heeten - voor hem altoos. Een wilde jeugd en zijne studiën hadden hem geld gekost, zonder dat menschenkennis of geleerdheid hem voor het verlies van de helft zijns vaderlijken erfdeels schadeloos stelden; - daar viel zijn blik op eene meer dan bemiddelde weeze, van overouden naam, maar die dreigde weg te kwijnen aan dezelfde kwaal, die hare ouders vroeg ten grave bragt. Val er der teringzieke Magaretha niet hard om, dat zij zich verbeeldde te worden bemind; Van Oudenhove was de eerste, die zwoer, dat hij haar liefhad; hoeveel gretiger leende zij het oor aan dien eed, dan aan het kwaad, dat verre verwanten, dat haar harpagon van een' voogd, van hem vertelden! Hij, Van Oudenhove, zou belangziek zijn! Al had zij geaarzeld hem te nemen, dat zij niet deed, de onverschilligheid, waarmede hij er genoegen in nam, dat, bij haar kinderloos overlijden, het grootste gedeelte van hare fortuin door hem weder zou worden uitgekeerd; de verzekering, die hij haar ongevergd gaf, dat het steeds aan hare keuze zou staan, deze, schier met uitsluiting van zijn' persoon, aan de kinderen uit hunnen echt te vermaken, zouden geëindigd hebben met haar over te halen. Vijf jaren lang was zij met hem gehuwd; of die echt haar ten minste vijf jaren geluks had gewaarborgd! Helaas, de uren uitgezonderd, dat zij met Hendrik aan hare knieën, die zij bij het wiegje van Suze, het jongere zusje van dezen, sleet, was haar huwelijk eene lange teleurstelling. De teringzieke had behoefte aan omgang naar den geest, en wat kon deze zijn bij Van Oudenhove's nulliteit? Van zijne zijde,

wat was de tonne gouds die zij hem aanbragt, waardig, als hij er geen genot van hebben mogt? Een buitentje, om den wille harer wankele gezondheid gekocht, verkeerde in eene plaag door de jagt- en vischvermaken, welke het hem opleverde; het verblijf in stad was voor haar dezelfde verlatenheid, ten zij ze zich optooide voor feesten, welker vermoeijenissen haar duur kwamen te staan. ‘Die man had nooit die vrouw, die vrouw had nooit dien man moeten nemen,’ zeiden beurtelings beider kennissen, terwijl zij voortgingen bij iedere verloving den bruidschat te wegen, en den mond slechts volhadden van: ‘welk eene goede partij!’ Dat zij Margaretha gezien hadden op haar sterfbed, die Van Oudenhove een derde haars vermogens vermaakte, terwijl zij haren twee kinderen het overige naliet; die hem zijne huichelarij vergaf!

Voor een' man van zijne beginselen verdiende, na een acht- of negenjarig weduwenaarschap, zijne tweede verbindtenis geen' anderen naam dan dien eener dwaasheid. Marianne was noch aanzienlijk, noch vermogend; Marianne was jong, zeer jong, - ach, dat Marianne te gelijk zoo schoon, zoo verleidelijk schoon was geweest! Gouvernante van Suze geworden, had zij zich minder om de opvoeding van het meisje bekommerd, dan om de verovering des vaders, en deze was haar gelukt. Hoe de Zwitsersche, in den eersten tijd van haren echt, naar lust den staf zwaaide; hoe partijen werden aangelegd en uitnoodigingen verkwist, opdat zij als gelijke mogt worden ontvangen in de kringen, wier toongeefsters haar in den beginne van verre lieten staan, haar later slechts schoorvoetend tegemoet kwamen; hoe de eene Rus voor, de andere Rus na, uit den effectentrommel van Van Oudenhove sprong! De publieke opinie sloot vrede met zijne keuze; de m o r g u e onzer weledelgeborene vrouwen moest zijne gade wel ‘een heel lief mensch’ vinden; Marianne bood hem haren eersteling aan, die anders op hem geleek,

dan de bleeke Hendrik, dan de zuurziende Suze. Ach, dat ik daar van die kinderen sprak! Het was of Van Oudenhove's voorhoofd rimpeliger werd, hoe ranker zij opwiessen; zoo de meesters Hendrik's vorderingen prezen, als zijnen leeftijd verre vooruit, dan zag hij zwart, zag hij zuur. Een instituut, een pensionaat, waren spoedig welkome afleidingen voor die bronnen van ergernis; - als de oudsten jaarlijks in de vacantie te huis kwamen, vonden zij een broêrtje of zusje meer. Het ware over te komen geweest, voor hen, meen ik, als papa met ieder kind maar niet knorriger was geworden. Het moest hun zonderling schijnen; maar het zonderlingste van alles volgde later. Onder den indruk der verwachting van het vijfde kind uit zijnen tweeden echt deelde hij Hendrik, die op het punt stond naar Leyden te vertrekken, vele vermaningen mede, en werd aangedaan en schreide. ‘Jongenlief!’ snikte hij, ‘ik waarschuw je welmeenend, ik waarschuw je bij ondervinding.’ Hendrik's eerbied voor zijnen vader vergunde dezen niet voort te gaan. ‘Och, Hein!’ sprak hij, ‘ik beroep mij liever op je liefde dan op je eerbied; hoû je genoeg van je vader, om het hem te vergeven, als hij, bij eigene verliezen, een deel van je vermogen inboette...?’ En Van Oudenhove had niet durven opzien, voor het hem uit den mond zijns zoons toeklonk: ‘Vader! is dat van Suze veilig?’ - ‘Ja, jongen!’ - ‘En kan ik van het overschot van het mijne nog studeren?’ Het was andermaal beaamd. ‘Laat ons dan nooit van het overige meer spreken, papa! ten zij uwe omstandigheden zich verbeteren.’

De vader had maar al te gaarne dien wensch van zijnen zoon vervuld. Het medegedeelde onderhoud tusschen beiden bewijst, dat hij zelfs verder gegaan was, en al het gezag had hernomen, met welks verlies hem de inlichting over zijnen achteruitgang bedreigde.

‘Als ik straks zeî, jongenlief!’ begon de heer van Ouden

hove weêr, ‘in mijn' tijd zou ik geene visite bij Ovens, bij iemand hebben gemaakt, of ik had, vóór mijne laatste buiging, het gansche vrouwentimmer des huizes op mijn duimpje gehad. Zelfs nu nog ontgingen mevrouw, met de délicate constitutie, en Mimi, met hare bolle wangen, me niet, al vond ik Louise -’

‘Eene mooije blondine, papa!’ hernam Hendrik glimlagchende.

‘Eene zeldzaam mooije blondine; je zult zien, dat ik gelijk had, als je op Lindenhof dineert; wees vooral....’

‘Wat, papa?’

‘Oplettend jegens haar, een beetje voorkomender, een beetje vriendelijker dan....’

‘Dan mama mij vindt,’ viel Hendrik, schier schamper, in.

Maar Van Oudenhove, die gedurende de pauze tot het besluit scheen gekomen, nu of nimmer zijn wit te beschieten, kreunde zich aan zulk eene kleinigheid, als dien minder eerbiedigen toon over eene tweede moeder, niet; Van Oudenhove voer voort

‘Jongenlief, verkijk je kans bij haar niet; zij staat schoon, zeg ik je.’

‘Maar, lieve hemel, papa! wie al heeft dat secretariaat niet te begeven! - Mijnheer Ovens, dien men winnen moet door belofte van vrijheid van handel; - mevrouw Ovens, welker délicate constitutie men verpligt is allerinteressants te vinden; - mejufvrouw Louise Ovens, in wie ik eene zeldzaam mooije blondine moet huldigen; - Mimi, zeî u niet, dat de kamenier zoo heette? Mimi misschien op den koop toe!’

‘Hein! je wilt me niet verstaan; Louise Ovens, verzeker ik je, Louise Ovens, de eenige dochter, onder maar drie kinderen van schatrijke ouders, heeft meer te begeven dan tien secretariaten: hare hand en haar -’

‘G e l d !’ smaadde Hendrik, zoodat zijn vader groote oogen opzette; - slechts als zijn zoon millionair was geweest, zou Van Oudenhove dien toon niet gek hebben gevonden.

‘Geld, jonge heer, geld!’ hernam hij, terwijl Hendrik, in gedachten verzonken, voor zich zag, ‘geld, waardoor men een rustig leven leidt; geld, waardoor men zeker kan zijn, zich met respect te zien bejegend; - geld, waardoor men vele vergrijpen kan goed maken; - geld, de god van onzen tijd!’

Het was, of die laatste woorden den zoon wakker schrikten uit zijne mijmering.

‘Vader?’ vroeg hij ernstig, en Van Oudenhove spitste zijne ooren, want papa was de alledaagsche titel; maar als het vader klonk, dan was Hendrik's gemoed warm; ‘vader! op het eerste gezigt af, louter om des gelds wille, heeft u mij Louise toegedacht - maar gelooft u dan waarlijk, dat dit alleen genoeg zou zijn, om haar en mij gelukkig te maken?’

‘Geluk? Hendrik, geld is er de eerste voorwaarde van; ik zou weleens iemand willen zien, die gelukkig was zonder geld!’

‘Papa,’ voer de zoon voort, die moed vatte ten gevolge van het ontwijkende in het laatste antwoord; ‘we zijn door uw gekscheren - ik hoop, dat het niet meer was, - op een ernstiger onderwerp geraakt, waarover ik mijn hart sinds lang lucht wilde geven; heeft u tijd, heeft u lust, om mij aan te hooren?’

Van verbazing nam Van Oudenhove een snuifje. ‘Biecht op, Hein!’ zei hij op bemoedigenden toon.

‘Het zijn minder gevoelens dan gedachten, papa. Ik heb nu twee jaren lang, schier dag aan dag, in dit studeervertrek gezeten, en zonder veel zaken, als u weet. Lusteloos mijmerende, met de hand onder het hoofd, zag ik dan die beide schilderijen weleens aan -’

‘Een M i e r e v e l d t, een S c h a l k e n,’ viel Van Oudenhove in, of er een vreemde voor stilstond.

‘Minder om der meesters wille, papa! dan om dien der mannen, welke zij schilderden, dan om onze betrekking. -’

‘Het waren ook vader en zoon, Hendrik!’

‘Maar die in omgekeerde verhouding tot elkander stonden, als wij, papa! - in omgekeerde verhouding, als ik ten minste gaarne staan zou,’ en een vlugtig rood tintte de wangen des jongelings voor een oogenblik, en met bewogene stem voer hij voort: ‘Die goede grijsaard, van wien onze opkomst dagteekent -’

‘Mis, Hein, mis! de Van Oudenhove's waren schildknapen van grave Floris in de XI^{de} eeuw!’

‘Doch die afkomst is zoo zonneklaar niet te bewijzen, papa, als dat Hendrik Jansz. van Oudenhove in het begin der zeventiende eeuw, maar een bemiddeld burger was, die op het Water woonde, in het huis, dat de drie leliën in den gevel had, en in de wandeling het Schild van Frankrijk heette; - wiens vader het nieuwe geloof was toegedaan geweest, en die er met dezen velerlei vervolging voor had geleên, - die aandeel nemen durfde in de uitrusting voor de vergeefsche togten om de Noord; - die vermogend werd door den goeden uitslag der Compagnie van verre; - die tot bewindhebber der Oost-indische werd verkozen; - die op het kussen kwam - en die hart in het lijf had, om in den raad zijne meening te zeggen, prins Maurits mogt zuur zien of niet.’

‘Het Huis van Oranje moest niet vergeten, wie wij geweest zijn,’ zuchtte Van Oudenhove.

Intusschen rigtten zich de oogen van zijnen zoon, van de schilderij van Miereveldt, op welke het levenlustige hoofd van den goeden grijsaard tegen den donkeren achtergrond symbolisch uitkwam, naar die van Schalken. Op deze troft ge noch

huisgewaad, noch kalotje aan; op deze zaagt ge een man, die den middelbaren leeftijd had bereikt, maar wiens gezigt minder uwe aandacht tot zich trok, dan de tallooze krullen, die van zijne kruin tot op zijne schouders kronkelden; dan het fluweel en de zijde waarin hij was uitgedost; dan het bijwerk en het verschiet.

'Onze voorzaat, uit de dagen van Willem III, vergat het zelf,' begon Hendrik weder. 'Als gunsteling van den prins grondvestte hij ons geslacht in de regering der stad, ten koste van de beginselen, die zijn vader op het kussen bragten, en welker voorstaan er dezen met meer eere deden afbonzen, dan ooit de nakomelingen des zoons wegdroegen, hoelang zij het ook hebben bekleed.'

'Hoe!' riep van Oudenhove verbaasd, verontwaardigd.

'Vader, uwe verwondering bewijst, helaas, wat ik zeide; bewijst, op welk een verschillend standpunt wij staan. Als die beide mannen van den wand op ons konden toetreden, dan zou u geen' moed genoeg hebben, den grijsaard de hand te geven, daar zoo iemand u om al uwe posten brengen kon, - dan zou ik met schaamte moeten bekennen, dat ik met den gunsteling van Willem III slechts te zeer het verloochenen, het prijsgeven mijner overtuiging gemeen had; maar tevens wenschen dat de oude zijne hand op mijn hoofd wilde leggen, zeggende: "het verledene zij vergeven; van nu aan, beter u!"'

'Jongenlief, jongenlief!' riep Van Oudenhove, 'dat stilzitten maakt je hypochondrisch; een uitstapje zal je goed doen; - ik woû, dat je acht dagen op Lindenhof bleeft; - Louise -'

'Vader!' borst Hendrik uit, 'heb ik dan vergeefs voor u mijn gemoed blootgelegd; vergeefs willen zeggen, dat u onze afkomst maar een middel van aanbeveling houdt, terwijl die mij van lieverlede helderder wordt, als verpligtingen opleggende; wilt ge, kunt ge mij dan niet verstaan? Och, lach

niet; ik houde u uwe laauwheid, uwe laagheid, - vergeef mij, vader! ik houde u alles ten goede, want in uwe jeugd wisselden de staatsliên van kleur als van hemd, want de eeden volgden elkander op bij den dag...'

'In mijne jeugd, jongeheer! vermaakte men zich wat meer dan tegenwoordig; in mijne jeugd deed men, als men de wereld gezien had, eene goede partij.' -

'Vader!' zwoer Hendrik, 'ik, die mij zelven al verfoei om ons solliciteer-systeem, ik zal mij ten minste er voor wachten, die gruwelen de kroon op te zetten, door eene vrouw te nemen om haar geld.'

'Ik wenschte, dat Willet hier ware,' dacht Van Oudenhove, in zich zelven, terwijl hij zijnen zoon met groote schreden de kamer op en neêr zag gaan; 'er mag bij zulk een' monomaan niets worden verzuimd.'

'God beware er mij voor!' vervolgde de zoon, zijner overtuiging lucht gevende, terwijl hij zich op de regterleuning van zijnen armstoel kruiselings neêrzette. 'God doe mij het duidelijk worden wat ik doen kan, wat ik doen mag, om mij van den last, die mij verlamt, te bevrijden! Ware ik alleen in de wereld, ik zoude mijne behoeften weten te regelen naar mijne verdiensten; het is de hoeksteen der onafhankelijkheid! Het mogt me goed, het mogt me slecht gaan, in alle omstandigheden zou ik mij zelven de getuigenis mogen geven, mij gedragen te hebben als een man; als een man, die om lief noch leed huichelt, maar zoo veel in hem was, het zijne bijdroeg, tot vooruitgang van zich zelven en zijnen tijd!'

'Jongenlief, je delireert!' zeide Van Oudenhove.

'Vader,' vroeg Hendrik, terwijl hij zich voor hem plaatste en het beven zijner stem zijne aandoening verried, 'vader, de menschen zeggen, dat u mijne moeder om haar geld heeft getrouwd! antwoord mij, niet op die vraag, want ge blijft mijn

vader, maar antwoord mij, gedachtig dat we elkander hierboven hopen weêr te zien: is u met haar gelukkig geweest?'

Van Oudenhove, onwillekeurig getroffen, streek met zijne hand langs zijn gezigt: Van Oudenhove schudde het hoofd; - maar opstaande, maar de kamer verlatende, zeide hij in zich zelven:

'Wat moet er van worden, als de geest des tijds, als de litteratuur van den dag, zulke tooneelen doet voorvallen tusschen vader en zoon?'

Die onschuldig schuldig-verklaarden!

VII

Op den spoorweg tusschen Amsterdam en Rotterdam, die toen nog slechts tot Haarlem reikte, die nog een nieuwtje was, schoof de conducteur de vensterkens van eene der c h a r s - à - b a n c s langs, en stiet het deurtje open en kwam binnen.

'Ha! ben jij er,' zeî een schommel van eene jufvrouw, welker omvang den man in zijne bewegingen belemmerde, 'ik ga altijd maar op het hoekplaatsje zitten;' zij scheen een heele habitué, - 'ik mag die halsbrekerij niet zien, dat moest anders worden ingerigt.'

De conducteur zeî geen dankje voor de humaniteit, maar deed zijn best haar niet op de teenen te trappen.

'Mijnheer!' rigtte hij het woord tot eenen jonkman, die op de tweede of derde bank over de jufvrouw zat.

En deze haalde een paar snippers geel papier uit zijnen vestzak, terwijl hij op een meisje wees, dat naast hem had plaats genomen.

'Juist!' zeî de dikke jufvrouw in zich zelve; een uitroep,

die niets anders beteekende dan dat zij het geraden had, dat dit paar bij elkander hoorde: om haars hoekjes wille was zij zelve de laatste van alle passagiers opgestapt.

Intusschen had de conducteur den jonkman de snippers teruggegeven, na er een stukje van te hebben afgescheurd - voorbij halfweg werd het onderzoek toen herhaald - en zeide andermaal: 'Mijnheer!' tegen iemand, die zeeofficiers-montering droeg.

'Ik zwalk al van stuurboord naar bakboord,' hernam deze zoekende, maar vond eindelijk het scheurpapier toch, en wees op zijne beurt zijn gezelschap aan in een preutsch juffertje, dat eene paarsche voile droeg.

'Juist,' mompelde de opmerkster op nieuws, toen ook hij zijne snippers terugkreeg, en het dus bleek, dat ook dit paar tot Haarlem zou worden meêgestoomd; 'juist,' zei ze, maar volgde de bewegingen des conducteurs niet verder. Uit de weinige woorden, welke zij vroeger de leden van het eene paar met die van het andere had zien wisselen - want hooren doet men op den spoorweg, op twee banken afstands, niet - begon zij te gissen in welke betrekking deze tot elkander stonden. En hare verbeelding schoot vleugelen aan, als die der meeste vrouwen gewoon is te doen op dat punt, en och ja! er werden twee huwelijken uit de vier jongelui: 'de zeeofficier had een goed oog op het bleeke meisje in den zwaren rouw, en de jonkman, die er zoo vrolijk uitzag, zou dat proper dingetje den mond wel uit de kerkplooi brengen; - juist! juist!'

Niet te haastig, schommeltje! niet te haastig.

Willem Ovens, want hij was het, die het eerst zijne gele snippers had voor den dag gehaald; Willem Ovens alleen verkeerde in eene stemming, die haar vermoeden eenigzins regtvaardigde; doch wat er in zijn harte omging, gold waarlijk het meisje aan de zijde des zeeofficiers niet. Louise had hem overreed, hoe weinig hij hare vriendin ook kende, Anne Grae-

vestein af te halen, om haar op Lindenhof te brengen, en zijn lievelingsros, voor den karikel gespannen, was dien ochtend den Kloveniersburgwal opgedraafd, om fluks voor de woning van mevrouw de weduwe Ackermaels ongeduldig stil te staan.

En het kabinetstukje van eene neepjesmuts had hem op de zaal gelaten, daar nicht Elsabé zoo vroeg niemand ontving; - liever, had hem de deur van dat vertrek slechts geopend, om hem aan te dienen; Doortje was hem te moet gekomen, te moet gezweefd. Wat drommel had er aan hem gescheeld, dat een mooi meisjesgezigt hem zoo beteuterd had gemaakt, dat hij zich maar links van zijne vergissing had hersteld, toen het lieve kind hem had ingelicht: ‘dat hare zuster fluks gereed zou zijn.’ Hij vroeg het zich zelven af, en Doortje stond hem weder voor den geest; zijne bruine kijkers tintelden, als zag hij andermaal, hoe hare blonde lokken eenen hals overschaduwden, die, om weêrgâloos blank te blijken, geen zwart floers behoefde, - o die blaauwe oogen, wat had hij er gaarne lang, gaarne diep in gezien! Maar hij had niet gedurfd - slechts zich zelven bekende hij 't. - Willem Ovens, die anders voor een' stoutert plagt door te gaan, had zich gedragen als een schaapshoofd; - voor het meisje van zestien jaar had hij schroom, eerbiedigen schroom gevoeld. Schroom? had hij haar dan niet uitgenoodigd: ‘och! u moest meê buiten komen!’ - en zij, ze had den wijsvinger van de kleine hand zoo schalk opgeheven, lagchende: ‘Ongenoode gasten...’ Lagchende, hoe fraai stond dat lachje aan die lippen, als kersen zoo rood en zoo frisch! Een kus.... Willem Ovens had er alles voor willen geven, en echter Doortje was verpligt geweest hem de hand te reiken, opdat hij niet zoo vreemd van verre mogt staan, toen zij Anne vaarwel zeî; was verpligt geweest dit te doen, eer hij het waagde, haar de zijne te biên. Een kus - zie, terwijl Willem Ovens er aan dacht, had de trein op halfweg

stilgehouden; maar wat had hij het gemerkt, als jufvrouw Graevestein hem niet had getikt, daar Dirk Goemans hem andermaal dezelfde vraag deed?

Anne kon zich niet weêrhouden te meesmuilen op den bok, dien hij, antwoordende, schoot; zij had hetzelfde gezigt gezet, toen hem, in den karikel, na eene lange pauze, de naïve betuiging was ontsnapt:

'- Ik wist niet, dat u zulk eene lieve zuster had.' -

'Zoo!' zeî Dirk Goemans, 'zoo!' en schreef de dwaasheid, die Willem hem over de droogmaking van het Haarlemmermeer wilde doen slikken, aan zijn baarschap toe, en besloot niet verder te vragen. Hoe den zeerob de vreeze vermaakte, die hij op aller aangezigten, bij de minste ongewone beweging des wagens, las! Liever was het hem geweest, in een' notendop op den oceaan te dobberen, de onmetelijke afgrond om hem heen, maar hij aan het roer; liever, zeg ik, dan in zulk eene kast te zitten opgesloten, 'het valluik potdigt.' Maar bang wezen, maar aan gevaar gelooven, wat weet Janmaat er van; wien vertelde hij ooit, dat hij het deed - eer het voorbij was? 'Betje, daar gaan we!' riep hij zijn nuffig zusje toe, bij eenen stoot, als de weg van zijne geboorte af, de kwade hebbelijkheid had te geven, een hebbelijkheid, die toeneemt, of hij ieder maandje een jaar ouder werd. - 'Betje! daar gaan we,' en hij mogt om den indruk, dien zijne woorden maakten, van het gansche gezelschap alleen een jongsken lijden, dat bloosde noch bleekte bij zijn' uitroep; dat hem stokstijf in het gezigt zag, en een oogenblik later zeide: 'Mis, mijnheer, u blijft!' Dirk Goemans wist niet, hoe hij het had; al de weêrzin, dien de f a n c y - d r e s s van het jongeheertje hem straks inboezemde, was verdwenen. 'Mevrouw!' kon hij zich niet weêrhouden tot de moeder van den knaap te zeggen: 'Mevrouw, als die krullebol varen wil, stuur hem dan naar Medemblik;

er steekt een hachje in!' Dank zijner epauletten, ergerde mevrouw zich aan de gemeenzaamheid niet; 'slechts was West-Friesland zoo ongezond,' zei ze: 'slechts bood onze Marine over het algemeen zoo weinig vooruitzigt op bevordering aan, al was mijnheer nog zoo jong, en toch reeds.....' 'Toch pas luitenant,' hernam Dirk Goemans, en verdedigde, voor de ik weet niet hoeveelste maal, het klimaat der streek, waarin een der wakkerste menschengeslachten opwast, en liet het andere onderwerp maar moedeloos glippen. Hij deed het te eerder, daar de koene knaap intusschen van de bank was gewipt, daar het jongsken hem vroeg, wat hij kennen moest, om adelborst te worden. Dirk Goemans had de helft nog niet opgenoemd, - daar waren zij al aan de provisionele station.

De schommel was o f c o u r s e de eerste van alle passagiers den wagen uit; maar de juistheid harer opmerkingen gedurende de eerste helft van het traject, werd door de geschetste houding der paren, onder het afleggen der tweede, zoo zeer in twijfel gesteld, dat zij een oogenblik kijkens over had, om te zien, waar zij bleven. Ei, - geheel onjuist was hare gissing dan toch niet geweest; zij behoorden bij elkaâr. Uit het gewoel der menigte kwamen Willem Ovens en Anne, en de zeeofficier met het nufje, zamen den hoek om; maar wie waren de derde twee, welke hen vergezelden, en wat beduidde de lijfknecht, die voor het zestal uitsprong, als had hij de beenen om een' duit? Ha! het waren grootere luî, dan zij hen had aangezien; eene élégante calèche stond gereed, om hen af te halen; de koetsier reed op, de knecht sloeg de treê neêr - en het derde paartje, dat, schoon smaakvol, toch eenvoudiger gekleed was dan de andere; het derde paartje, dat schier van verre stond, zou het thans niet met eene buiging afscheid nemen, zou het niet te voet zijns weegs gaan? 'Juist,' zei schommeltje; maar weêr bedroog zij zich. Willem Ovens was

zoo drok in de weer; Willem Ovens rigtte het woord beurtelings tot Anne en tot het nufje; en beider kopjes knikten: ‘ja!’ knikten: ‘gaarne!’ en zie, daar stegen zij alle zes in en op; daar zaten zij, de laatstgenoemde meisjes op de achterste bank; de derde, de onbekende jufvrouw en Dirk Goemans op de voorste; Willem Ovens naast den koetsier op den bok, en de derde, de ongenoemde heer, in den bak, naast den lijfknecht. Tik, zei de zweep, en weg stoven zij. Weg, maar niet zoo vlug, of ons schommeltje, dat hen nastaarde, had gezien hoe de heer uit den bak zijn v i s à v i s, het juffertje toeknikte; en in welk paartje zij zich ook dien ochtend bedrogen had, d à t vrijde. Zóó had haar Jan haar aangezien, eer zij hem zeven kinders schonk, eer zij wat zwaar werd! En den ganschen dag was zij gelukkig in de gedachte aan het paartje, gelukkig in de herinnering. Schommeltje! wees het lang, wees het spoedig in de vrijerijen van uw kroost - ik wil wel een beetje voor u inschikken, als ik u op den wagen weêrzie!

Willem Ovens had de leidsels van den koetsier overgenomen, en papa's bemind tweespan, - de merries met de beerenklaauwen - voelde het aan de hand, hoorde het aan de stem, wie haar mende. Daar waren zij de Groote Houtpoort uit; daar draafden zij de laan in, waarom bedwong hij hare drift, waarom weêrhield hij haar? Och, ge zoudt het niet vragen, indien ge, als hij, de stralen der zon hadt zien dansen door het donkere gebladerte; indien ge als hij in het bosch de weelde hadt gesmaakt der ure die den ochtend niet meer behoort en toch ook nog geene middagstraagheid heeft; - waarin het windje door de takken suizelt en met de twijgen stoeit, een oogenblik voor het zich ter ruste vlijt, waar het mos het zachtste is; waar het gebladerte het langste geurt! En dan, Willem moest eens omzien, een enkele maal, en al-

weder en dikwijls eens omzien naar den jonkman, dien hij er slechts noode in had doen stemmen plaats te nemen in den bak, en die daar nu toch zoo goed en zoo genoegelijk zat, de oogen op zijn meisje geslagen, oogen, als Willem er zoo gaarne op Doortje zou hebben gevest, om welker wille het hem geene zier schelen kon, of de lieve die blikken beantwoordde of hare kijkertjes neêrsloeg. Onwillekeurig knikte bij dat omzien Willem den onwilligen gast van tijd tot tijd eens toe, en bekommerde er zich zie dat niet om, wat deze wel van hem denken zou. Intusschen vielen de merries met de beerenklaauwen weêr in den draf, en andermaal hield hij haar in dáár waar de lommer het zwaarste is, waar de slingerpaadjes uitlokkendst zijn, waar het op vollen middag schemert. En zie, Willem had zich verbeeld al heel heusch te wezen, toen hij aan de station niet wilde toestaan, dat de schilder - want dat was de jonkman in den bak - zijn meisje - maar die betrekking riedt ge reeds lang - dat hij haar naar een optrekje aan den Heemsteêschen weg brengen zou, eer hij Louise op Lindenhof les kwam geven in het teekenen naar de natuur; - hij had zich verbeeld beleefd te wezen, zeg ik, en toch, hoe anders dacht hij er nu over! De vista's inglurende, wist hij wel, dat niemand ter wereld hem in de plaats van den jonkman had overgehaald van de wandeling met zijn meisje af te zien, al was Bloemendaal drie malen verder geweest, al had een onweder hem bedreigd! Een enkele vogel kweelde nog in de doorzigtige duisternis! bij eene kronkeling des wegs kwam in het verschiet eene bank aan het licht; verderop zou er nog wel eene veiliger, eene vrijere wezen; o poëzij der eerste liefde! - maar reeds waren zij den Hout uit, en het meisje draaide haar hoofd om, ten einde het optrekje aan te wijzen.

Het hijgen der merries gaf hare verbazing te kennen, hoe

het den jongen heer kon invallen te eischen, dat zij draven zouden door het zware zand, terwijl zij straks op den schulpweg niet hadden mogen loopen; maar gelukkig was het hekje van den tuin der huismanswoning, waarvoor zij mogten stilstaan, niet verre meer. Een vlaskop, die voor hare opene deur met eenen krulhond lag te spelen, keek eens op naar het mooije 'spul', maar speelde fluks weder voort; geene vrouw schoot uit het voorhuis toe; waren zij teregt? Stellig, uit het kamperfoeliepriëeltje kwam eerst een wolkje rooks, en toen een kort eindje, en met dat kwam een oud burgerman op zijne vilten pantoffeltjes te voorschijn, die zich ijlings omkeerde, zoodra hij gezien had wie in het rijtuig zat, wie hem van verre zoo vriendelijk had toegeknikt. En vrouwlief volgde uit het gezegde kamperfoeliepriëel, en repte zich vader vooruit, neen, stond een oogenblik stil, om te zien, of zij in de verbazing ook steken had laten vallen van de kous, waaraan zij zoo rustig te breijen zat. Eer een van beide de klink van het hekje konde opligten, was de lijfknecht al uit den bak gesprongen; was het portier al opengemaakt, en der dames dankzeggende voor de eer van het geleide, wipte het meisje de trede af, - in de armen van den schilder.

'Tot van avond,' zeî ze, en wilde oom en tante - want dat waren de burgerluidjes, die hunne koetjes op het drooge hadden, tot het huren van een optrekje toe - wilde tante en oom goeden dag zeggen; maar eerst eischte de minnaar een' kus. En al deed Willem Ovens op hetzelfde oogenblik de merries met de beerenklaauwen keeren, toch zag hij, hoe anders de lieve wegdook bij het afscheid nemen van den schilder, dan bij de welkomstgroete harer verwanten, en, 'c h a c u n s o n t o u r' mompelende, terwijl Louise's leermeester thans plaats nam in het rijtuig, deed hij der hijgende merries weldra de afgunst ontgelden, waaraan hij bij dien kus ter prooi was.

‘Als ik op mijn' ouden dag hier een buiten kon hebben met een pensioen van een duizend gulden of tien,’ zeî Dirk Goemans, ‘dan was het nog der moeite waardig te varen!’

‘Om, als de oom van mijn meisje, op sloffen voort te schuiven, mijnheer?’ vroeg de schilder.

‘En met den bril op den neus,’ liet Anne Graevestein er op volgen, ‘in de courant van een' slag te lezen, waar u niet bij was geweest?’

‘Voeg er dan, om den jammer te voltooijen,’ zeî de zeerob, ‘maar een schot kleinkinders van mijne zuster bij, hè, Betje?’

Het nufje zag voor zich, en het nufje zweeg.

‘We spreken allemaal,’ zeî de schilder, ‘van een' ouden dag op het land, en we vergeten, dat de oude dag gewoonlijk twee dingen mist, waardoor het landleven eerst genoegelijk wordt: goede beenen en goede oogen.’

‘Schort het niet daaraan,’ vroeg Anne, ‘dat wij h e t l a n d in onze gedachten verwarren met de r u s t? - maar hoe kom ik zoo pedant?’

Inderdaad, Dirk Goemans keek haar aan, of zij een boek was; slechts de schilder had de heuschheid: ‘Toch niet!’ te zeggen, had de grootere beleefdheid de gedachte te ontwikkelen, ten bewijze dat zij door hem ten minste begrepen was. Maar zie, eer hij het halverwege had gedaan, rolde het rijtuig reeds op nieuw over de straatsteenen van Haarlem; en den afgebroken' draad weder aan te knoopen, toen zij den Overveenschen weg opreden, toen men weder spreken en hooren kon, dat moge in menige didactische vertelling geschied zijn, in de wezenlijke wereld, in de natuur, gebeurde, gebeurt het niet. Op gingen de parasols en in het gâslaan van het spel van licht en schaduw op Anne's belangwekkend gezigt vond de schilder ruime vergoeding voor het gestoorde gesprek. De

middagwarmte had haar verpligt het rouwfloers ter zijde te ligten, en al zagen zijne gescherpte kunstenaarsoogen, in den zweem van kleur die hare wangen tintte, eer een blijk van vermoeijenis dan van levenskracht, schoon was zij; een weinig streng misschien, maar toch schoon. Luttel oogenblikken later, en de duinen, die zoo even van verre glinsterden, teekenden zich thans duidelijk tegen de dijnzige lucht af, de woudpartijen langs hare hellingen en aan haren voet vormden zich tot allerlei groepen; - de villa's onzer geld-aristocratie kwamen voor den groene uit; - hoe de schilder het Anne aanzag, dat zij opmerkte, dat zij genoot!

Dáár stond de calèche voor den slagboom van Overveen; - dáár week deze - daar draaide het rijtuig den hoek om naar Bloemendaal. ‘Zachtkens rijden,’ vroeg Anne, en Willem hield in. ‘De plaats van Dezen,’ en ‘de plaats van Genen,’ of ‘plaats en overplaats, allebeî van -’ ciceroneerde ons nufje, en Dirk Goemans mogt zich beroemen eene zuster te hebben, die Amsterdam om Haarlem wist weêr te vinden, van Heemsteê af tot Velzen toe. Al vergiste zij zich een paar malen, de schilder wenschte te zeer, dat ze zwijgen mogt, om haar teregt te wijzen; - Anne, geloof ik, hoorde haar niet eens. Dieper haalde zij adem, als voelde zij zich eerst daar bevrijd van de benaauwdheid der ziekenkamer in het huis haars vaders, van de borstklemming, waaraan zij in nicht Elsabé's woning ter prooi was geweest. Blijde zag zij om zich, waar het leven in al zijne liefelijkheid aanlacht; eene frissche, eene bloeijende, eene vrolijke natuur. Er was den vorigen dag een gewenschte regen gevallen, en het geboomte hief zijne veêrkrachtige toppen, hief zijne glanzig groene blaêren, weêr gretig naar het welkome zonnelicht op. Frisch waren de grasperken, of de luchte voetjes der lente er nog over dartelden; volbloeid de rozen, of de zomer ze winden woû door het donkere haar.

Een oogenblik rijdens tusschen kreupelhout, ten einde de afwisseling het genot verhoogen mogt, en dáár glooide de grond het hooge duin af, het diepe dal in; daar wist de blik niet, wat hij het eerst, wat hij het langst genieten zou, óf de heerenhuizinge boven, of het feeëneiland beneên; dáár gloeiden Anne's bruine oogen van verrukking, toen het verschiet op de stad haar hield geboeid. Eerst omving zij het met een' enkelen opslag; toen werden hare gedachten velerlei, als de kleurschakeringen van het landschap zonder wedergâ; eindelijk zag zij van de aarde op naar den hemel, en hare wimpers werden vocht. Maar hoe zacht Willem reed, het schouwspel was voorbij; - geloof het niet van den indruk, dien het op haar gemoed maakte.

Een korte rid nog, en Lindenhof lag voor hen; de lijfknecht opende het hek, en Louise stond in den zuilengang aan de trappen, verbaasd, wie toch de derde heer zijn mocht, die in de calèche medekwam; teleurgesteld, toen het bleek, dat het slechts haar teekenmeester was.

'A h ! m a c h è r e ! ge zult wel gefatigueerd zijn,' heette het tot Anne; 'maar, Willem! is dat uitblijven!' kreeg broederlief. Dirk Goemans werd op eene pretentieuse reverentie onthaald; Betje moest zich met een: 'welkom buiten!' vergenoegen.

'Schoot de schilder er dan over?'

Hij zou het gedaan hebben, als Willem hem niet bij de hand had genomen. Zonder van den rid naar den Heemsteeschen weg te reppen, zeî hij:

'Jufvrouw Ovens, mijnheer van Veen!'

'Vergeef mij,' herstelde Louise hare lompheid; 'maar we zijn oude kennissen,' - en weg huppelde zij, Anne en Betje meêtroonende. 'Willem, neem jij bij de heeren de honneurs waar!'

‘Malle meid!’ klonk het haar na.

Mevrouw Ovens - we zijn binnen, merkt ge, en onze dames hebben haar toilet gemaakt - mevrouw Ovens had ditmaal haren gasten eene welkome verrassing voorbereid: spijt r h e u m a t i s m e , spijt t i c , was zij wel. Hoe kon het anders? zulke interessante logé's: l a b e l l e p i a n i s t e en een zeeofficier! Uit haren fauteuil gerezen, wees zij hun, op den arm van den laatste leunende, den weg - het was de tweede verrassing, niet naar de eetzaal, niet eens naar den koepel, neen, naar de c h a r m e van de plaats, waarop zij het d é j e u n e r had doen gereed zetten, in de open lucht. Het is waar, de dag was er warm te over voor; maar echter q u e l r i s q u e voor haar aandoenlijk gestel; ‘uw papa,’ zeî ze tot Dirk Goemans, ‘zou 't mij niet permitteren; pardonneren moet hij 't mij toch!’ Weinige schreden wandelens, en zij waren er: eene linde breidde hare lommer uit over een terras, dat in het duin hoog genoeg was aangelegd, om de kronkeling des wegs aan uwen voet te zien, en welks westzijde door de helling zelve voor allen togt beschut bleek.

‘Hier is mijn hoekje,’ zeî mevrouw; ‘een lief gezigt, niet waar? M e s a m i s , r a f r a i c h i s s e z - v o u s !’

De op het terras gebragte tafeltjes boden er gelegenheid toe; een paar knechts maakten het den gasten gemakkelijk; onder de geurende linde waren vleesch en vruchten, waren wijn en water een dubbel genot. En echter, wat zou de schilder zich gaarne met eene enkele bete, met eene enkele teug hebben vernoegd, als hij zijn schetsboekje voor den dag had durven halen; als mevrouw Ovens niet zijne gastvrouw was geweest. Anne Graevestein lachte zoo schalk, toen zij, naar Willem omziende, dezen gewaar werd, terwijl hij Dirk Goemans bescheid deed, op de toast van den zeerob: ‘Als je een liefste hebt, dan jou liefste, Wim!’ Driftig stiet de zoon des huizes

aan; vocht en glas spatte en scherfde om hem heen. Het zou een c r o q u i s hebben kunnen worden, Victor Adam waardig, vooral door het s u p r ê m e d é d a i n, waarmede Louise op de cabaret-scène neêrzag; maar van Veen kende mevrouw Ovens te wèl, om niet te vreezen, dat ze zijn gedrag indiscreet zou noemen, en toch de e s q u i s s e behouden. - En zag hij dan niet, welke karikatuur zij zelve opleverde, omgeven, omzwierd, omstrikt, gepelerind en gefichud en geshawld, door allerlei opschik, waarmede ge de winkelkast eener modiste hadt kunnen vullen; opleverde tegen dien stillen duinachtergrond, veeltintig zilverzand, slechts hier en daar door de uitstekende boomwortels bruingeaderd? Waarlijk, ik weet het niet; maar indien hij de kunstbloemen in hare lokken, indien hij de halssieraden, welke Fürstenhaupt en Dammerval beter wisten te waarderen dan hij; indien hij hare dwaasheden dien dag eens had voorbijgezien, om den wille der heuschheid, waarmede zij hem als gast ontving, zoudt ge minder van hem houden?

'Mijnheer van Veen!' brak mevrouw Ovens de stilte af, die ten leste het gedruisch van het tafelgereedschap en de daaronder gevoerde gesprekken verving, 'Louise zal heden van u leeren zien; - accompagneer mijne gasten op het duin, en dineer later met ons.'

'Verpligt, mevrouw! - wat de wandeling betreft, ik zal gaarne van de partij zijn; maar u weet, over een paar uren wacht men mij op Bronsteê, verpligt dus voor de eer -'

'O mijnheer van Veen!'

En mevrouw Ovens rees op, als was de charme van de plaats geweken; andermaal leunde zij op den arm van den zeeofficier.

'Willem!' vroeg zij, toen ze weder in de gezelschapskamer waren gekomen, en hare gasten zich, b o n g r é, m a l g r é, op hunne vertrekken voor de geïmproviseerde wandeling kleed-

den; ‘Willem, m o n e n f a n t, hebt ge aan mijne depêches gedacht?’

‘Journalen, couranten en brieven, mama! het pak ligt op uwe bureau.’

‘Dat belooft ten minste een uurtje, waarin ik mij niet vervelen zal.’

En terwijl mevrouw Ovens zich in deze verdiepte, waren hare gasten de plaats af, den weg langs, het dorp uit, het duin opgegaan; Louise, den forschen arm van Dirk naauwelijks aanrakende - Willem met Anne, - de schilder, - och, arme! hij had wel zoo beleefd moeten zijn, - tot de ongezellige gezelligheid van het nufje gedoemd! maar de glooijing verkeerde schier in steilte, maar de weg werd naauw, en de heeren sprongen vooruit, der dames de hand reikende, bij het klimmen; hoe de zeerob het stuivende zand verwenschte, waarop de voet geen' vat had, zeide hij. Eén blinkert was bestegen, doch de zee daarom nog niet te zien. ‘Hooger!’ riep de schilder; ‘eerst omgekeken, als we daarginder zijn.’ En ons nufje gleed achteruit, maar Willem, die boven haar was, stoof het kind met eenen sprong op zijde, en reikte, haar om de middel optillende, het blozende ding aan Dirk Goemans toe. Als hij dat Doortje had mogen doen, hoe gaarne zou hij haar naar boven hebben gedragen! ‘Vergun mij,’ vroeg van Veen, - en waarom het verheeld, dat de oplettendheid Anne streelde? - ‘vergun mij!’ terwijl hij den doek, dien zij tot nog toe op den arm had gedragen, haar om den hals knoopte, - en weêr een blinkert was onder de knie. ‘Als de volgende nu de hoogste niet is, dan geef ik er den brui van,’ zeî de zeerob, terwijl hij met zijnen eigenaardigen gang opschoof, ‘zoo je me uitlacht, Willem! kom aan boord, en ik zal r e v a n c h e nemen;’ maar greep er niet minder gretig de hand om, die de flinke jongen hem bood, waar het helmkruid

nog glibberiger was dan het zand zelf. ‘En nu, mijnheer van Veen!’ riep Louise, - want boven waren zij - ‘denk aan wat u mama beloofd heeft: leer ons zien!’

Een oogenblik verliep, eer de schilder antwoordde: toen hij oceaan en landschap, en landschap en oceaan beurtelings had gadegeslagen, zeî hij:

‘Alsof men van een' dichter eischte: leer ons voelen!’

Het woord vond weêrklank in het gemoed van Anne, die tot geen' prijs den indruk, door het schouwspel op haar gemaakt, zou hebben ontleed, ten behoeve van derden; maar zich gesterkt voelde om den last des levens, hoe zwaar die zijn mogt, te dragen, als was de eeuwigheid haar in die zonnige zee veraanschouwelijkt.

‘Een schip! een schip!’ riep de zeerob.

‘Waar?’ vroeg Willem.

En Dirk Goemans strekte den wijsvinger uit, en wees, waar een wolkje ten zuiden aan de kim opdoemde; vruchteloos staarde Wim.

‘Zie, jufvrouw Graevestein!’ zeî de zeerob.

‘Och, mijnheer,’ was haar antwoord, ‘begrens me die oneindigheid niet!’

‘Jufvrouw Ovens,’ had de schilder de onvoorzigtigheid aan te merken, op Dirk Goemans wijzende; ‘daar heeft u het zien, dat men leeren kan, - hier heeft u het voelen, dat niet te leeren valt.’

En hij zag naar Anne Graevestein op.

‘Zoo, mijnheer van Veen?’ zei Louise spijtig.

‘Versta mij wèl,’ voegde hij er bij, zich naar het landschap keerende; ‘u te doen opmerken, hoe leelijk het werk van menschen is, in tegenoverstelling der schepping van God; - de loodregte lijnen dier fabrijkgebouwen, in het verre verschiet bij voorbeeld vergeleken met de golvende glooijing der duinen

aan onzen voet; of de roode daken en witte muren van gindsche huizinge, naast den suizelenden sluijer in de graangewassen over de aarde gespreid, wie zou schilder wezen, die het niet kon? Maar wie ook zou, dusdoende, uwen smaak niet beleedigen, alsof gij die aanwijzing behoefdet? Als u van zien spreekt, ik weet het, dan bedoelt u iets hoogers, dan verlangt u geene verklaring, waarom de kronkeling van dat water het oog verrukt, - waarom de blik die gretig volgt van voor-, tot midden-, tot achtergrond, hier wegschuilend onder het boschje, en daar te voorschijn springende bij de hut; neen, dan wilt ge leeren zien, welke schikking van voorwerpen, welke schakering van kleuren indruk maakt, en waardoor die dat doet; maar geloof mij, het valt met den vinger niet aan te wijzen, tenzij men het zelf voele; het is gave, het wordt niet geleerd.'

'A n c h ' i o s o n p i t t o r e !' zag Anne hem aan, maar wachtte zich wel het te uiten.

'Acht mij niet aanmatigend,' voer hij voort, 'om die teregt-wijzing; ik wenschte, dat het verband tusschen gedachte en gevoel mij helderder ware, en ik zou u meer kunnen zeggen. Mijn weêrzin tegen regte lijnen, om maar iets van het onverklaarbare bij te brengen, verloochent zich, ik beken het, als ik den toren van eene dorpskerk uit de lommer zie steken, want de heugenis van het Huis des Heeren, want de herinnering aan het heilige overmeestert me...' en hij raapte den zakdoek op, dien Louise Ovens voor zijne voeten vallen liet.

'Dank u, mijnheer van Veen!' zeî ze.

'Integendeel, ik dank u, jufvrouw!' en in Anne's oogen lezende, dat hij begrepen was, haalde hij zijnen cigarenkoker te voorschijn, en lachte hartelijk, toen Willem, onder het vuurreiken, gulgaauw tot hem zeide:

'Jongen, je moet met mijne zuster zoo hoog niet praten;

zij leert maar uit liefhebberij, - doch zeg eens, wat voor gebrekkige heeft Goemans daar opgeschommeld?'

Aller oogen rigtten zich naar den zeerob, die hen zwijgende verlaten had. 'Jaap Janszen!' riep de schilder, 'hoe drommel komt hij hier? - Hij is mijn model geweest voor mijn laatste genre-stukje,' voegde hij er tot zijn gezelschap bij.

'Een fraaije figuur,' merkte Louise aan.

'Er stak nog al poëzij in, jufvrouw Ovens!' - en de kring stond stil, daar zij Dirk Goemans hadden ingehaald, stond om den jonkman van nog geene dertig jaren heen, dien de zeerob fluks had geloofd, toen hij vertelde, dat hij matroos was geweest.

'Dag Jaap, hoe gaat het?' sprak van Veen hartelijk, en greep de linkerhand van den verminkte, die geen' regterarm meer had.

'Och, hoe zou 't gaan, mijnheer? altijd wenschende, dat ik in eene week, tien, twintig jaar ouder mogt worden: 's daags klim ik op de duinen, en 's nachts droom ik van de zee; - voor het overige ben ik een doeniet.'

'Dat zeggen zij je in den molen niet na, Jaap!'

'Ik heb het er in uitgehouden, mijnheer, al dacht ik nooit, dat het gaan zou - mijne zuster is in de kraam geweest; zij heeft een' jongen als eene wolk.'

En hij zweeg een poos.

'Heb je lang gevaren, maat?' vroeg Dirk Goemans.

'Zestien jaar, luitenant! Ik was ter sluik aan boord geraakt.' En hij lachte in zich zelven.

'Ter sluik?' herhaalde Anne.

'De visscher, jufvrouw, vond me 's ochtends in zijn netten; moeder wou niet hebben, dat ik varen zou; zonder dat Kees het wist, was ik meêgezeild, "maar de borst hield zich puik," zeî de man, toen hij me weêr te huis bragt, "hoe rouw het weêr was."'

‘En van toen af mogt je varen?’ vroeg Dirk Goemans.

‘Vader had er niemendal tegen, luitenant! Ik had nooit zin in den molen gehad, en Louw, - we waren maar met ons beide kinders, - was een ware meelzak. Moeder ging het al nader aan het hart; ik zie haar nog voor mij zitten, zoo als ze op Biddag in de kerk zat, er vielen heete droppels op haar kerkboek, - en toen wij naar huis gingen, en ik opsprong van vreugd, bij het zien van de buis, waarin ik zou uitzeilen, och, toen schudde zij het hoofd: “Kind! kind!” zeî ze, “God geve, dat het je nooit berouwe!” Gelukkig zou ze mij nooit zoo zien.’

Was er iets welsprekends in den blik, dien Jaap Janszen bij die laatste woorden op zijn' verminkten arm sloeg? De meisjes waren aangedaan, de mannen lieten hem voortvertellen.

‘Ik ben overal zoo wat geweest, luitenant, waar ons volkje nog wat te doen heeft; een' keer of drie met eene kof naar de Middellandsche Zee, om kaas te brengen, weet je - toen naar de West, en eindelijk naar de Oost, waar ik mijn' arm brak, ik weet nog niet hoe, maar wis genoeg, om er levenslang mooi meê te wezen. “'t Is gelukkig, dat je een tehuiskomen hebt,” - zeiden de maats van den bak, en zeker, het was gelukkig, want ook mijn voet is niet vlug meer,’ - en hij hief eene kruk op, waarmeê hij den hinkpoot te hulp kwam; - ‘gebrek heb ik wis niet; als de molen maalt, maalt hij voor mij meê, schoon vader ter ziele is - maar niettemin heb ik in het laatste jaar wel honderd malen gewenscht, dat ik dood was!’

‘Hoe!’ zeî Anne.

‘Och, jufvrouwlief, je weet niet wat een lust het varen is voor iemand, die als ik, van kind af, ik mag wel zeggen, de zee liefhad. “Kom meê, kom meê,” zong ieder eb voor mij, en als de vloed opzette, dan zat ik in gedachte op het schuim. - En

dan, luitenant, ik had overal mooije meisjes gezien, maar nooit aan een hylik gedacht; dat valt zoo niet in een' matroos, als je weet - maar, daar vrijde mijn broêr, toen ik te huis kwam, met een kind, dat ik altijd wel had mogen zetten, dat mij wel eens zoo onverhoeds voor oogen stond, als ik de wacht had aan boord....'

'Jaap, je bent het immers te boven?' vroeg van Veen.

'Zeî ik dan niet, dat ze in de kraam is geweest? dat zij een' jongen heit als eene wolk? Of zij al zes, zeven kinders had, dat ik er meê varen kon op de Brouwerskolk; of zij een dochtertje had, dat ik op mijne knie mogt nemen, en zeggen: "kus mij, kind!" zonder dat men van mij zeî: "kijk! die stumper vrijt ook!"'

Hij had zijn hart lucht gegeven: hij zweeg.

'Jongens, Jaap!' zeî de schilder, 'je stukje bevalt zóó, dat ik je nog eens voor model hebben moet. Ik koos hem op het duin, uitziende naar zee,' voegde hij er tot Anne bij, 'en in zijne matrozenplunje, verminkt als hij is.'

'En ieder die 't stukje zag,' getuigde Jaap naïf, 'kon 't mij aanzien: wat ik graag weêr varen zou!'

'Jaap, tot weêrziens!' zeî de schilder, en niemand der overige gasten, die niet beloofde den matroos eens op den molen te zullen bezoeken; - voor zij Lindenhof weder opwandelden, nam van Veen afscheid en sloeg den hoek naar Bronsteê om.

'Een geniaal mensch,' zeide Anne.

Louise zweeg; Willem vulde aan: 'die een weêrgaas mooi meisje heeft.'

En het diner op Lindenhof was gereed, - doch alles wat ik er van te vermelden heb, is, dat mevrouw Ovens aan m i g r a i n e souffreerde, ten gevolge der depêches.

'Louise!' zeî ze, 'de halve wereld kan niet komen, maar Hendrik van Oudenhove nam de invitatie aan.'

Anne Graevestein werd bleek, doch gelukkig merkte niemand het op.

VIII

De portefeuille onder den arm, verliet van Veen omstreeks vijf ure Bronsteê; onze epicurusten mogen er het hoofd over schudden, zoo hard het hun lust, hij was gelukkig te moede, al had hij voor dien dag, bij wandelen en les geven, zijn middagmaal ingeschoten.

Eenig kind zijner ouders, was van Veen de steun zijner moeder geworden, maar langs geheel anderen weg dan zij gemeend had hem te doen bewandelen. Vroeg weduwe, had zij den linnenwinkel haars mans voortgezet, ten einde het jongsken daarin eens zijn bestaan vinden mogt; - het bestuur der zaak, dacht zij, zou haar niet zwaar vallen, dewijl zij er van kindsbeen af in was opgevoed; - hare ouders hadden die gedreven, haar man ze te hunnent geleerd. En wanneer eerlijke beginselen; wanneer heuschheid jegens, wanneer dienstvaardigheid voor hare kalanten volstaan hadden om haar te doen slagen, zij zou rijk geworden zijn. Haar goed-rond gezigtje, hare blanke vingers, pasten zoo volkomen bij dat hagelwitte weefsel, waarvan zij den fijnen, maar sterken draad te regt prijzen mogt. Beide, de koopvrouw en de koopwaar, als ge mij de uitdrukking vergunt, waren even hollandsch-mooi, even hollandsch-deugdzaam. Van 's ochtends vroeg, tot 's avonds laat, zat zij in den winkel, achter de kleine vensterglazen, zat zij er altijd eenig werk ter hand, zat ze er nooit leêg; en echter, waaraan haperde het, dat haar vertrouwen beschaamd werd, dat de zaak verliep? Al zeldzamer overschre-

den kijkers, die nog geene koopers zijn, zoomin als bloesems vruchten, maar die tot elkander toch ongeveer in dezelfde verhouding staan, al zeldzamer overschreden zij haren drempel. Er gingen ochtenden en middagen om, gedurende welke zij naauwelijks behoefde op te staan, van het oogenblik af, dat haar jongen, naar school springende, de stilte in haar huisje achterliet, tot het oogenblik toe, dat hij met zijne makkers de stoep weêr opstoof, maar voor haar de vreugde niet medebragt: er was niets verdiend! Overeischte zij misschien? doch met minder winst, het heugde haar het haren vader te hebben hooren zeggen, ging men de poort uit. Werd zij welligt beet genomen door fabrikanten, van welke zij inkocht? maar die zelfde menschen hadden hen weleer steeds naauwgezet bediend. Of behoefde de zaak, om goed te gaan, inderdaad het toezigt eens mans? het waren vragen, die zij zich zelve deed aan het einde van het tweede jaar harer vergeefsche pogingen. De tranen schoten haar in de oogen, schoon zij een omzien vroeger had geglimlacht, bij de herinnering aan het onderscheid tusschen de beide vrijers, die zich om haar als weêuw hadden beijverd. De eene, een fijmelaar, van niet onder de vijftig jaren, had haar aan den uitgang der kerk opgewacht, om haar onder zijne katechiseermeestersparapluie te nemen, met een beschermend: ‘Zuster! ik zal je droog te huis brengen.’ Vreemd had zij opgezien; maar zonder blikken of blozen was hij hare verbazing te keer gegaan, met de vraag: ‘We zijn immers allemaal broeders en zusters in den Heere?’ Het was alle betrekking gebleven, waarin zij tot hem verlangde te staan. De andere, een wildzang, maar van over de dertig, was onder het eerste voorwendsel het beste op de toonbank gaan zitten om een praatje te maken, en het had niet aan hem geschort, dat zij nog nooit in de Variétés was geweest: ‘Zóó zijn jeugdig leven te verkniezen, is zonde en schande!’ Den volgenden

dag was hij weêr langs gekomen, maar hare deur stond niet open, maar zij groette noô. ‘Gemorken!’ mompelde hij, en ging verder. Waarlijk, geen van beide aanzoeken had zij een oogenblik overlegs waardig gekeurd; doch als haar een passender voorslag gedaan werd, zou zij ‘ja’ moeten zeggen, om haar kind? Ik zeide, dat ze in eenzaamheid zich niet weêrhouden kon te schreijen; mogt zij haren Gerrit dan vergeten; kon zij het zoo vroeg al doen? Wat was zij dwaas, daarover te peinzen; had zij dan geene zorgen die zwaarder wogen? Hoe weinig zij van boekhouden wist, het leed geen' twijfel, dat zij inteerde, en wie verzekerde haar, dat haar jongsken ooit met lust linnenkooper worden zou? Hij was nog tusschen mal en vroed: maar, een winkelier in den dop, ach, wat had hij er van? Eene boodschap doen, een pakje te huis brengen, hij was er de willigheid zelve voor; doch luisteren naar haar loven en bieden, doch opmerken hoeveel de onderscheidene soorten van linnen verschilden, zij had er hem nog nooit op betrapt, hij gaf er niet het geringste blijk van. Achter de toonbank te staan, hoe ongaarne deed hij het; maar achter de toonbank te zitten, in het hoekje aan het venster, met een stukje papier en een potlood, om den eersten voorbijganger den besten, die hem door iets bijzonders in gewaad of gestalte trof, uit te krabbelen, dat was zijn lust! Had zij hem soms niet van daar moeten jagen, dewijl de schalk het ook hare kalanten deed, terwijl zij met deze stond te praten? - Had zekere bogchelige regentes van een weeshuis, dat zij bediende, er hem niet op betrapt, er haar niet voor doen boeten? Echter was het meer geweest, dan de alledaagsche naäpens-, of wilt gij het liever veredeld uitgedrukt, alledaagsche nabeeldings-zucht, die in de meeste kinderen steekt, en hen gewoonlijk het eerst naar de gebrekkigen doet grijpen, niet enkel dewijl die belagchelijk, maar ook, maar vooral, omdat zij in het oog

vallende zijn. - Een groot heer, een oud vrijer, die twee en zeventig overhemden kocht, had het jongsken bij zijne prullaria van schetsen verrast; had die doorgesnuffeld met blijkbare belangstelling, had hem eene plaats op de Akademie der Beeldende Kunsten beloofd, en om den wille der handshoogte, die de knaap opsprong, toen hij hoorde, dat hij teekenen leeren zou, woord gehouden. De weduwe van Veen verweet zich zelve in de overpeinzing, van welke ik sprak, dat zij de bede had ingewilligd, wat zeg ik? dat zij, door de vreugde van haar kind verleid, er den grooten heer mede om had verzocht. Schoon de borst zich op de burgerschool, die hij 's daags bezocht, door zijne vlugheid onderscheiden bleef; schoon zijn gedrag haar geene reden tot klagten gaf, het vooruitzigt, dat er eens een bezadigd winkelier uit hem groeijen zou, was niet helderder geworden, sedert hij zijner aangeboren zucht voor de kunst botvieren mogt. Maar al ontbrak der moeder, in spijt van het gevaar, dat zij er uit voorzag, de moed, haar eenig kind die vreugde te ontzeggen, de vrouw vergenoegde zich met eenen zoo onbevredigenden uitslag der beschouwing van haren toestand, als louter verzuchten zou zijn geweest, niet. Wakende bragt zij den nacht op haar eenzaam leger door, tot de klok vier ure sloeg; toen scheen zij een middel ter gemoetkoming in hare uitgaven te hebben gevonden; toen bad zij, toen sliep ze in. Den volgenden morgen vroeg ontwaakt, leed het niet lang, of een timmermansknecht spijkerde een bordje aan eenen der posten van hare deur: ‘twee kamers te huur.’ Het was geen klein offer, kommensalen te gaan houden voor haar, die het nooit bij hare ouders gewoon was; het zou hard zijn, hare vrijheid te missen, maar liever dat, dan achteruitgang, dan armoê. De buurt had er den mond vol van - een weeûwtje, dat heeren in huis nam, - de meid vertelde het haar; - Warner, zoo heette haar kind, vroeg

zijner moeder herhaalde malen, waarom zij toch schreide, maar kreeg geene verklaring; - van welk verdriet zij hem vertrouwde konde maken, van dat niet. Intusschen, hare onschuld, haar doel zich bewust, ging het spoediger voorbij, dan zij had geloofd, dat het geval zou zijn; - in het verhuren der vertrekken, liep het haar mede: - de huisheer, dien zij begrepen had er kennis van te moeten geven, bewilligde er in; na verloop van eene maand ontving zij de haar verschuldigde huurpenningen, zij had er geen' cent meer om verteerd. En vrolijk, meent ge misschien, vrolijk zat zij weder in haren winkel, en verbeidde wie komen zou? Gij bedriegt u, ge doet het u niet alleen, dewijl de laatsten slechts weinigen waren. Ten gevolge van haar rusteloos nadenken, rees er een vermoeden bij haar op, een vermoeden, dat zij zich zelve te ontveinzen, dat zij, toen ze dit niet meer kon, te ontzenuwen zocht; het vermoeden, dat de tijd voor winkels als de hare, verstreken was, daar de groote magazijnen alle koopers tot zich trokken; daar slechts de groote magazijnen hunne inkoopen op eene zoo uitgebreide schaal konden doen, dat de lagere prijzen, waartoe zij verkochten, nog winstgevende konden zijn. Als de luttel kijkers, die nog te harent kwamen, geweten hadden, wat er omging in het harte dier vrouw, welker gelaat met iederen dag magerder werd, zij zouden haar niet zoo wreed hebben gezegd, dat zij te weinig voorraad had, om te kunnen uitkiezen, dat men zich elders, dat men zich bij - zoude voorzien. Als de koopers, die haar verlies boden, en welke zij toch vreesde te laten gaan, en wien ze eindelijk het linnen maar veil gaf, omdat de wissels geen uitstel meer leden; als zij vermoed hadden waarover zij met die weduwe, met die moeder onderhandelden, zij zouden niet zoo onbarmhartig hebben gedongen. Doch laten wij geene deernis vergen, waar de verhouding de gedachte aan haar niet

eens doet opkomen, waar men haar ziekelijke gevoeligheid schelden zou; - het koelste verstand zal ons na die erkenning te eerder toegeven, dat die vrouw beklagenswaardig heeten mogt; eenen raadsman missende, die haar het opgeven der worsteling gebood. Er kwamen nachten, waarin zij er, ook zonder dezen, aan dacht; waarin zij het denkbeeld, haren toestand den schuldeischer open te leggen, niet langer met afschuw van zich stiet. Maar als de dag aanbrak, keerde met dezen de hope weêr; maar als Warner haar goeden morgen kuste, vroeg zij zich in stilte af, wat er dan van haar, wat er dan van hem worden zou?.... En weder eene week lang, weder eene maand, zagen hare oogen uit naar betere dagen, en, och! hoe zij God dankte, als eene enkele maal hare verwachting werd vervuld, hoe haar geweten zich dan een' oogwenk verruimd gevoelde van den last, die er allengs op begon te wegen, die dagelijks drukkender werd! Het waren echter maar witte raven, en zij besloot den opgeschoten' knaap over hunne toekomst te spreken; zij wilde.... wat? verligting, ten koste van zijne opgeruimdheid, gedurende de weinige maanden, die het aan haar stond, hem nog zorgeloos te laten genieten? - de woorden stokten haar in de keel, en zij luisterde naar het verhaal zijner vorderingen op de Akademie, als had zij hem niets te zeggen gehad. Inderdaad, de laatste waren groot, grooter dan zij waarderen kon, grooter nog, dan hij zich vleijen durfde; - de volgende prijsuitdeeling overtuigde er beide van. Welk een zamenloop van lief en leed! Daar kwam Warner den winkel in, het geschenk onder den arm, het hoofd duizelig van de bevordering tot de klasse naar het leven; - moeder was niet achter de toonbank; moeder liep in de binnenkamer heen en weêr; moeder pakte haar goud en zilver zaam. Voor het eerst was er een deurwaarder in haar huis geweest; het protest harer acceptatie lag op de tafel. Als zulke

herinneringen niet tot diegene behoorden, welke men zich met geen' glimlach weder te binnen brengt, hoezeer men dien toestand te boven kwam; als zij niet altijd pijnlijk bleven aandoen, dewijl schaamte ons op dat oogenblik het bloed naar de wangen joeg; dewijl de vreeze voor schande ons hart krimpen deed; hoe goed zou van Veen dien oogenblik nog in een genreschilderijtje kunnen veraanschouwelijken! Moeder weende uit aan zijn hart; - moeder wierp schichtig een' doek over de weinige kostbaarheden, op de tafel uitgespreid, toen de meid, door nieuwsgierigheid naar de binnenkamer gelokt, hen bij deze dreigde te verrassen; - moeder nam in aller ijl hoed en doek. ‘Neen,’ zeide Warner, ‘dat kan ik doen;’ en zoo er zijn, die het alledaagsche leven prozaïsch wanen, ik wenschte, dat zij zich den jonkman voorstelden, die een oogenblik te voren in de wolken was over den door hem behaalden prijs, en die nu de eene straat voor de andere straat na insloeg en uitging, tot het zoeken van een afgelegen pandjeshuis. Hij vond er eindelijk een, door niemand bespied; - hij gleed het in, hij stapte het uit; - hij was in een omzien weder in den winkel van zijne moeder. ‘Waar woont de deurwaarder?’ fluisterde hij, - en had het naauwelijks gehoord, of was al op weg. En de man mogt niet meer te huis zijn, mogt onder zijne pijp en zijne flesch een partijtje maken in zijne societeit, hij bewoog dezen het geld aan te nemen - de deurwaarder zou het hem gerust tot den volgenden morgen hebben gelaten; hij zag wel, dat zijn bezoek het eerste geregtelijke bij de weduwe van Veen was geweest! De goede vrouw, zij had in lang geenen zoo gelukkigen avond doorgebragt, als deze voor haar werd, onwillekeurig bemoedigd door de beradenheid, die Warner in het gevaar had betoond, door de plannen, welke hij voor de toekomst ontwierp. ‘Opgeven,’ zeide hij - ‘fout, failliet,’ wilde niet over zijne lippen; - ‘opgeven, dat mogten zij niet! een wei-

nig geduld nog, en hij zou haar helpen het geleden verlies te boven te komen.' Hoe gaarne achtte zij waarschijnlijk, wat zij wenschte! En echter, toen middernacht geslagen was; toen de beide kommensalen waren ingelaten, en moeder en zoon, nadat de laatste het huisje gesloten had, naar bed waren gegaan, toen bleek het hem als haar, in dubbele eenzaamheid, hoe flaauw de hoop was, waarmede zij zich vleiden. De weduwe van Veen had het onweêr zien overdrijven, zonder dat de bliksem was ingeslagen; maar de lucht was daarom voor haar nog niet helder, en geene tweede maal kon de lombard hun afleider zijn. Warner had zich veel voorgesteld van zijne toekomst als kunstenaar; doch hoeverre was hij in den zaaitijd nog van den oogst, en, trots al zijn' moed, waarvan zouden zij leven, tot hij de vruchten van zijn talent plukken zou? 'Ik zal zien wat ik kan uitzuinigen,' had zij gezegd; doch toen zij den volgenden ochtend de hand aan die taak wilde slaan, toen moest zij zich zelve bekennen, dat er niet meer in te krimpen viel, zoo zij geen gebrek zouden lijden aan het noodige. 'Ik zal beproeven wat te verdienen,' had hij beloofd; maar hoe vurig hij het wenschen mogt, waartoe was hij geschikt, wat kon hij doen, met behoud van het uitzigt op de verwezenlijking zijner zoetste hoop? Beider karakter werd op den toets gesteld in den bangen tijd, dien zij hadden door te worstelen. Uitwinnen zou de weduwe van Veen, en der ééne meid, die werk te over had, daar zij de kommensalen meê bediende, werd de dienst opgezegd; en een kind van een jaar veertien, vijftien, enkel voor den dag, in hare plaats genomen; alles, waarin dit te kort schoot, vulde de jufvrouw zelve aan. Het was slooven van den ochtend tot den avond. Maar al kwam de wildzang, dien zij tot tweeden man had kunnen krijgen, hare deur voorbij met een dametje, toegetakeld als eene prinses uit een paardenspel, zij zuchtte niet; maar al bleef

de fijmelaar, die haar droog te huis bragt, voor haar venster drentelen, zij wierp hem geen oogje toe. Gerrit stond haar levendiger voor den geest dan ooit. Werk zoeken wilde Warner, en werk vond hij, al was het er naar, in prenten kopijëren en platen kleuren, voor een prijsje, als hij zijne armen lam had gewreven aan de verwtafel van een' meester zijner kennis, die hem schilderen leeren zou voor niemendal; werk, dat hem eenige weken te voren zou hebben verdroten, maar dat hij thans gaarne deed, denkende aan de guldens, die hij er moeder door ter hand stellen kon. Wat ging het hem aan, dat zijne vroegere makkers hem den naam van gierigaard gaven; dat zijne kennissen hem, die niet uitging, allengs lieten loopen; de kommensalen zijner moeder mogten zoo laat te huis komen, als zij wilden, hij wenschte, hen wachtende, niet met hen te zijn uitgeweest. Wie is er onder mijne lezers, die aan moeder of zoon den lof onthoudt, dat zij en hij de proef doorstonden, de proef der verloochening en ontbering, waarop zoo velerlei liefde bezwijkt? Of twijfelt iemand er aan, dat zij onder dat leed inniger, hartelijker aan elkander waren verknocht, dan eer de weduwe aan Warner beider toestand openbaarde? Dat hij hen hadde gezien, elkander voorkomende in de vervulling dier weinige wenschen, wier bevrediging hen niet werd ontzegd! Het is hartbrekend er te moeten bijvoegen, dat de dubbele zelfopoffering niet baten mogt, om den kanker des verloopen' winkels tegen te gaan; - nog altijd verzette zich het eergevoel van Warner tegen het inroepen der genade hunner schuldeischers, of die der wet, - en de moeder willigde die vergeeflijke, schier had ik geschreven die vereerende zwakheid, slechts te gaarne in. Eene maand zes, zeven hadden zij beproefd het hoofd omhoog te houden, en waren er, worstelende als ik hen schetste, in geslaagd; daar naderde de 1ste Mei, de dag der verschijning

hunner huur, de dag der vervalling eens wisselbriefs van nog grooter bedrag dan dien waarover ik u straks sprak; en schoon Warner zich lang met uitkomst vleide, in de laatste week van April gaf hij den moed op: er was zoo weinig verkocht, en de zaamgegaarde som reikte niet eens voor de helft van een' der beide posten toe. Luttel wisten moeder en zoon, welk eene verzoeking hun bewaard was, toen drie dagen vóór den eersten een man van jaren hunnen winkel binnentrad, en eene der fijnste linnensoorten verzocht te zien. De weduwe van Veen rolde stuk bij stuk voor de kleine, maar dikke gestalte, in meer dan halfsleten' overjas, open; Warner wist naauwelijks waarom hem eene huivering door de leden voer, toen hij opmerkte, dat de oude minder de fijnte der draden, dan de uitdrukking van het gelaat zijner moeder gâsloeg. - ‘Hoe gaat het met de n e g o t i e ?’ klonk het uit den tandeloozen mond, en Warner begreep waarom hij gehuiverd had, door het accent, waarmede het laatste woord werd uitgebragt; die man, in wien hij instinktmatig een' woekeraar had gezien, was inderdaad een Israëliet. ‘Zoo, zoo!’ beantwoordde de weduwe van Veen zijne vraag; maar haar gedrukte toon, maar haar ingevallen gezigt wijzigden de uitdrukking in die mate, dat de kijker niet aarzelde er op te laten volgen: ‘Een slechte tijd, jufvrouw; veel behoeften en weinig verdienste!’ - ‘Wel waar, mijnheer,’ zeî de sloof, en ik vergeef het haar, al had zij, het laatste toestemmende, het eerste moeten ontkennen. Hetzij de Jood iets dergelijks op Warner's gelaat las, die stug aan het einde der toonbank staan bleef; hetzij het terugnemen van het verwijt slechts een middel was om den gebroken' draad des gespreks weêr aan te knoopen, hij voer voort: ‘Dat gaat gekleed, prinselijk! - nah, ik zeg het niet van jou, en van je jongen ook niet,’ - Warner zag al stugger, - ‘maar van je koopers, jufvrouw! die misschien van verleden jaar nog te boek staan!

Wat zouden er al eerlijke luî bankrot zijn gegaan, als goede menschen, zoo als ik, hen niet uit de benaauwdheid hadden geholpen!' En de oogen van den ouden woekeraar gingen van moeder tot zoon. 'A h ! l ' h o n n ê t e h o m m e !' las de verzoeker in den blik der vrouw; maar de straffe uitdrukking van Warner's gelaat voldeed hem niet. 'Sta je me meer stukken te laten zien?' vroeg hij eensklaps, en onwillekeuriger heeft nooit dogge gehoorzaamd, dan de jonkman nog eenige rollen op de toonbank smeet. 'Er is kwaad geld bij,' grijnsde de oude, bij iedere prijsvraging; 'er is kwaad geld bij,' maar deed geen bod, maar nam spoedig afscheid onder de belofte over een paar uur weêr te zullen komen; 'we doen zeker zamen negotie, als het je zoon maar belieft!' Hij was al eene lange wijle weggegaan, eer moeder of zoon het somber stilzwijgen afbraken, dat zijn vertrek opvolgde. Zoo was het dan zoo verre met hen gekomen, dacht de laatste, dat het roofgedierte van verre zijne prooi rook; dat zij kiezen moesten tusschen oneerlijke onderhandelingen met eenen woekeraar, of de schande, die, schier onverdiend, echter levenslang aan hunnen naam kleven zou. 'Warner!' begon de weduwe van Veen. - 'Moeder!' snikte de borst. - 'Dat mogen we niet, woudt ge zeggen, en zweegt het slechts om mij. God loone je medelijden, jongen! Als ge wilt, we zullen wijzer gaan raadplegen, dan wij zijn.' En de knieën der vrouw knikten, toen zij zamen een half uur later de stoep der woning eens advokaats opklommen, en bleeker zag Warner haar nooit, dan toen deze een faillissement niet slechts voorsloeg, niet slechts aanried, maar in al zijne phases beschreef, opdat ze zijne beslissing billijken mogt. Wij zullen hem daarin niet navolgen; wij zullen evenmin beproeven zijne schets aan te vullen, door te gewagen, van wat hij, menschelijk, verzweeg: de verslagenheid des gemoeds, waaraan beide er onder ter prooi zouden zijn.

Warner zou zich op het oogenblik, waarin wij zijne kennis maakten, niet half zoo gelukkig hebben gevoeld, zonder zijn verleden, dat ik nog maar ten halve schetste. Welk een schild was het geweest, om hem te bewaren voor de overprikkeling der zinnelijkheid, het grootste gevaar misschien aan de studie zijner lievelingskunst verknocht; - hoe zou de ontwikkeling zijner gaven eerst geboren worden uit den val, dien zij zoo lang hadden vertraagd, dien zij zoo zeer hadden gevreesd! Eenige dagen lang hadden moeder en zoon ervaren wat het zegt in ‘een' faillieten boedel’ te zitten; ervaren in alle opzigten, behalve in het eenige, waaraan zij behoefte hadden, aan deernis. De buren zagen er niemendal vreemd van op; de deurwaarders hadden immers die stoep al zoo lang plat geloopen! Dat de weduwe en Warner zich alle ontberingen hadden getroost, om de onkosten aan deze weêr uit te winnen, scheen door niemand te zijn opgemerkt. De kommensalen verwenschten het uur, waarin zij die kamers hadden betrokken, om het gevaar, hetgeen zij zich verbeeldden, dat hunne luttele have liep. Schoon zij gerust hadden kunnen zijn, dat de eerlijkste getuigenis over het mijn en het dijn zou worden afgelegd door moeder en zoon, die niets hadden verborgen, niets hadden verheeld, spraken zij geen' van beide toe, schuwden zij hen. Er zijn oogenblikken, waarin kleinigheden grievend krenken; onze ongelukkigen werden met verachting bejegend, tot door hun dagmeisje toe; de deerne durfde zeggen, dat zij geen goede dienst zou kunnen krijgen, uit zulk een' boêl. De maat was nog niet vol. Het had den huisheer goedgedacht, eens te komen omzien, hoe men het hebben zou met den voorraad linnen, dien hij vermoedde, dat zou worden geveild. ‘Vrouwtje! vrouwtje!’ sprak hij der weduwe van Veen aan, ‘als jij je jongen anders hadt opgebragt, je zoudt er nu zoo niet toe zitten.’ Een zucht was al het wederwoord der gefail-

leerde; maar Warner sprong uit den hoek van zijnen stoel op, en bedwong toch de bitterheid, waarvan zijn hart overvloeide; want moeders blik verbood allen uitval. ‘Als hij een ambacht had geleerd, als hij had willen werken,’ ging de onbarmhartige voort, ‘dan zou je nu geen gebrek hebben geleden; maar dat moest op de akademie gaan, dat moest een lui leven leiden achter den ezel!’ - Eer Warner de beschuldiging weêrleggen kon, vroeg eene heusche stem hem: ‘Schildert gij, jonkman?’ Het was die van den regter-kommissaris in het faillissement. De man had zich eene lange wijle in de boeken van de weduwe van Veen verdiept, had zich een uur in stilte verbaasd, hoe men voor zoo weinig failleren kon. ‘Ik had schilder willen worden, mijnheer!’ antwoordde Warner verslagen, ‘thans....’ - ‘Laat mij uw werk eens zien,’ hernam Ten Have, want niemand anders dan hij was tot de genoemde betrekking in den boedel benoemd; het gunstig berigt, hem door den advokaat-curator over de gefailleerde gegeven, had hem uitgelokt eens naar haar toe te gaan. En Warner haalde zijne portefeuille met teekeningen voor het licht, terwijl de huisheer mompelde: ‘Die prullen zijn zeker niet eens het verzegelen waard geweest.’ - ‘Is u kenner, mijnheer?’ vroeg Ten Have hem, waardig. - ‘Ik, mijnheer? och neen! - het gaat er mij bij als de aap, die in den bijbel keek,’ antwoordde de huisheer, grinnekende om zijne eigene geestigheid. - ‘Leer dan van mij,’ hernam Ten Have, ‘dat men geen vonnis vellen mag, zonder kennis van zaken te hebben.’ - ‘Wij zullen zien, wij zullen zien,’ gromde de huisheer, en wij gunnen hem zijn grommen, terwijl wij opmerken, hoe gelukkig de schilderkunst zich achten mag, door de onafhankelijkheid, welke zij waarborgt, te onzent in de schatting van den fatsoenlijken stand zoo hoog te zijn gerezen, dat deze haar door de drieste domheid niet langer straffeloos honen laat. We staan

het u gaarne toe, de algemeene vatbaarheid om haar schoon te genieten, voor een loodje in de schaal te werpen, als ge maar erkent, dat de gedachte, welk een bestaan zij opleveren kan, den evenaar doet overslaan. Stel eens, dat de jonkman, in plaats van te schilderen, verzen hadde geschreven of letterkundige ware geweest, meent ge, dat Ten Have zou hebben verzocht zijne opstellen te mogen medenemen? Dezelfde gemoedelijkheid, die hem Anne Graevestein deed afraden, zich eener zoo onzekere toekomst te wijden, als de muzijk in zijne oogen eener vrouw beloofde, zou hem weêrhouden hebben een oogenblik van Veen's hoop voedsel te geven, zoo deze, in plaats van op zijn penseel, op zijne pen had gerust. En wie durft zeggen, dat hij tegenover hem, als tegenover onze pianiste, ongelijk zou hebben gehad, dat hij niet voorzigtig zou hebben gehandeld? Ademloos - onze tusschenzin is ten einde - ademloos stond Warner aan zijne zijde, en haalde blad bij blad uit de portefeuille te voorschijn; Ten Have wees hem drie teekeningen aan: ‘Wilt ge morgen ochtend om tien ure met deze bij mij komen? we zullen ze dan iemand laten zien, die er meer kennis van heeft dan ik.’ Warner beloofde het, al was het andermaal uitstel, al zou hij er tien jaren van zijn leven voor hebben gegeven, dat de regter-kommissaris oogenblikkelijk vonnis hadde geveld. ‘Ongeduldige!’ zeî zijne moeder, toen zij weldra zamen alleen waren, en merkte op, dat hij dankbaarder had moeten zijn voor de betoonde belangstelling, dat zij Gods vinger in dat bezoek meende te zien. Helaas! Warner was zoo geloovig niet. De groote heer, - de oudvrijer, zoo hij u nog heugt, - die hem op de akademie bezorgde, had zich sedert niet meer om hem bekommerd, had hem niet te huis doen geven, hoe dikwerf hij te zijnent aanschellen mogt; - voor Warner's meester was de kunst maar de koe, - en tegen de professoren der akademie had hij te

hoog opgezien, om zijne schetsen onder hun oog te durven brengen. Een paar aanrakingen met kunstkoopers van beroep hadden geen ander gevolg gehad, dan dat hem door ieder' van deze een stukje tot spotprijs was afgezet, terwijl ze zwoeren, het uit medelijden te nemen. Geen wonder dus, dat hij laag van zich zelven dacht; dat, andere Thomas, hij zich niet vleijen durfde met een vrolijk verschiet. En echter oefenden de woorden zijner moeder eenen weldadigen invloed op hem uit. Morgen, eerst morgen, maar morgen vroeg ook zeker zou hij weten, of hij voortaan ambachtsman wezen zou, of kunstenaar worden mogt! De uren wachtens, de uren van den middag vielen lang, maar gingen toch om; het werd avond, het werd nacht. ‘Is er des avonds geween, des morgens is er gejuich,’ zeide de weduwe, toen zij te bed zouden gaan; maar Warner sliep niet, Warner droomde, Warner had de koorts. Zedigheid en tegenspoed mogten hem weêrhouden hebben, tot nog toe wakende hoog van zijn werk te denken, in zijne sluimering, slaap mogt het niet heeten, had hij zijner verbeelding botgevierd, was het hem of hij zijne moeder onderhouden kon, was het hem of het hun wèl ging! De dag lichtte pas aan, toen hij wakker werd; hij was te zeer schilder, om den eigenaardigen, neêrslagtigmakenden indruk onzer graauwe schemering niet te ontvangen; hij stond maar op; hij las, een uur blaadjes omslaan, en hij wist niet eens wat of waarover hij gelezen had. Het leed niet lang, of moeder stommelde beneden; ook zij had weinig geslapen, hij zag het hare trekken aan. Het ontbijt was spoedig genuttigd, en toen viel Warner's blik op eenen leêgen stoel, en de moeder begreep wat hij zocht. ‘Ik had je beste plunje wel klaar gelegd,’ snikte ze; ‘maar wat zullen de buren zeggen, als zij je zien met je rok, in het faillisse...’ Warner bedwong zijne aandoening, wat moeite het hem kosten mogt. ‘Zoo kan ik niet gaan, moeder! ik zal den rok die-

nen aan te trekken - al is het ook voor de laatste maal.' De weduwe rammelde met den sleutelbos, terwijl Warner zijne portefeuille uit den hoek kreeg; - rok en hoed lagen op den stoel, de drie teekeningen in een schutblad op de tafel: - 'Ik geloof, dat ik maar gaan zal,' zeî Warner. - 'Het is nog geen acht ure,' hernam de moeder. - 'Een' singel omloopen zal me goed doen.' - ''t Is waar,' zeî de vrouw, 'en de jufvrouw hierover is nu ook nog niet op.' - 'Och, moeder!' viel Warner in, 'hang toch zoo niet aan het oordeel van menschen; wie weet hoelang wij allerlei laster nog zullen hebben te verduren!' - 'En God is getuige, jongen, dat ik het niet heb verteerd; och, of Hij met je was!' - De weduwe liet hem uit, achter de luiken van het gesloten huis wegschuilende, en Warner, waartoe het verzwegen? zag regts noch links, zag stijf voor zich, tot hij de straat, waarin ieder hem kende, achter den rug had, tot zich in eene andere buurt eene andere wereld voor hem ontsloot. Eerst toen verloor zijne houding het schichtige, zijn stap het gejaagde, waardoor hij straks de opmerkzaamheid, die hij wilde ontgaan, juist tot zich trok. Hij zag om zich, als ware hij weder vrij man geworden; hij sloeg den weg naar den buitensingel in. En de stilte, de morgenlucht, het frissche landschap deden er hem goed, al genoot hij die slechts ten deele door de onrust in zijn binnenste, door de vrees, die zijn hart bijwijlen hoorbaar kloppen deed. Thans zou het toch wel tijd zijn: - och, neen! de poortklok wees naauwelijks half negen ure. Nog een' singel, en nieuwe voorwerpen vertoonden zich aan zijne oogen en nieuwe gedachten kwamen bij hem op; maar trots al de ontvankelijkheid voor gewaarwordingen der jeugd eigen, Ten Have, de kunstkenner, bij wien deze hem brengen zou, spookten op vollen dag voor hem in het verschiet. Eindelijk, het was over negen - en als de weg langzaam door hem afgelegd werd,

dan zou hij niet veel te vroeg aan het huis van den regter-kommissaris zijn, als hij er nu maar heenging; - waarom versnelden zich dan op de brug zijne schreden reeds, of hij haast had, groote haast? Trager dus, en hij hield den wandeltred een paar straten uit; maar weêr viel hij in den draf. Ha, daar was een uitdragersstalletje, waarbij hij eene wijle kon stilstaan! ‘Wat van uw gading, mijnheertje? ik heb negotie voor je!’ en dat accent, en dat woord n e g o t i e herinnerden hem het bezoek van den woekeraar zoo levendig, dat hij voortliep, voortstoof, of hij een' roof had gepleegd. Daar speelde eene kerkklok half tien ure, neen, kwartier voor tienen, - vijftien minuten wachtens zijn dra om. Och, gij die het zegt, hebt haar nooit doorgebragt in eenen angst als dien, waartoe Warner's onrust klom. Speelde de klok dan geen' voorslag? vroeg, dacht hij honderdmaal, en gaf de hoop schier op, dat het ooit tien ure zou worden. ‘Tingting,’ - klonk het evenwel, en hij naderde het huis; ‘ting, ting, ting,’ hij was op de stoep, en pas zei de klok: ‘bom!’ daar ging de schel over. ‘Gaat ué in de zijkamer,’ verzocht hem de meid, toen hij gezegd had, dat hij van Veen heette; - Ten Have was te zeer man van orde, om zelfs zoo iemand te laten wachten. Welk eene pijniging hij er door bekortte, giste hij niet eens. Inderdaad, hoe konde hij zich voorstellen, wat er omging in het gemoed van den jonkman aan zijne zijde, in den uitzonderingstoestand van dezen, bij zijne overspannen fantasie? De huizinge, waarin van Veen's talent zou worden gewogen, was niet verre meer; haar eigenaar stond al aan een der vensters uit te zien - een man van meer dan zestig jaar, maar bewegelijk, maar levendig, maar vlug, als ware hij pas dertig geweest. Warner volgde Ten Have de kamer in; bij bedaarder stemming zou het hem niet ontgaan zijn, van hoeveel smaak de stoffaadje van deze getuigde. Hij had er in zijne verwarring

geene oogen voor; hij zag slechts het kracht uitdrukkend hoofd van den kunstkenner, door grijze lokken omkruld; en als deze ijdel genoeg was, om den indruk, dien zijne groote oogen blijkbaar maakten, een omzien te genieten, de oude was tevens zoo humaan, den borst, die hem innam, door zijne heuschheid aan te moedigen. ‘Goeden morgen, heeren! - hoe maak jij het, Ten Have? - ha! daar hebben we onzen teekenaar - hij heeft het warmer dan ik - maar hij is ook eenige meimaandjes bij mij ten achter; - gaat zitten, heeren!’ volgden elkander snel op. Ach, het was niet de voorjaarslucht, die Warner het bloed naar de wangen joeg; hij verlangde naar, hij vreesde tegelijk voor het volgende oogenblik. ‘Als gij wilt, mijnheer!’ zeide de grijsaard, en hij stak de hand uit, om de eerste teekening, die van onder het schutblad te voorschijn kwam, over te nemen. Warner's vingers beefden, toen hij haar overreikte; de oude was zoo beleefd zich te houden, als merkte hij het niet. Eene lange pooze beschouwde hij het blad; toen knikte hij een paar malen goedkeurend, toen schudde hij het hoofd eens. ‘Heeft u lang geteekend?’ vroeg hij. ‘Vier jaren op de Akademie,’ was het antwoord. ‘Ik teekende van mijn zevende jaar,’ zeide de oude, en legde het stuk papier neêr. Warner haalde de tweede schets voor het licht: ‘Goed, heel goed!’ klonk het, ‘maar....’ en het bleef er bij; en al was de oude heer een uur lang blijven voortstaren, de jonkman zou geen' moed hebben gevoeld te vragen, welke partij dat ‘maar’ gold. De arme! hij was zoo gelukkig in den uitslag, dien de toets scheen te beloven; - voor het eerst in het laatste etmaal hoopte hij meer dan hij vreesde; - als hij eenig begrip van kunst had, dan moest de derde teekening de schaal te zijner gunste doen overslaan. ‘Schildert u ook, mijnheer?’ zette de kunstenaar zijn onderzoek voort. ‘Het mag geen' naam hebben,’ hernam Warner; ‘ik zou eerst regt beginnen te leeren, toen....’ en

een hooge blos vloog over zijn gezigt. ‘Laat mijnheer het derde stukje zien, dat ik heb uitgekozen,’ hielp Ten Have hem uit de verlegenheid, van het faillissement op te halen, en Warner deed het. ‘Verduiveld!’ riep de liefhebber, en het was hem aan te zien, dat de groep hem beviel, als de voorstelling van een ouden haveloozen straatkunstenaar bij zijn stervend graauwtje dien naam verdient. Daar lag de ezel op het stroo, dat zijn meester met hem had gedeeld; daar lag hij, den geest gevende, zoo gij de goedwilligheid, het geduld, die in dat dier woonden, niet maar instinkt noemt. Men zag het der houding des mans aan, hoe hem die dood ter harte ging; hij boog zich over zijn' makker, over zijn' vriend, en de stok, wiens slagen het beest zoo dikwijls had gevoeld, ontgleed der hand des meesters; als zijne ruige wimpers ooit vocht konden worden, dan verzoenden zijne tranen thans het graauwtje. De kunstkenner zag van de teekening naar den teekenaar op; hij had, na den eersten uitroep, de schets al zwijgende, zóó lang beschouwd, het blad voor zich opheffende, dat dezen het hart weder ontzonken was; stokstijf staarde Warner den oude aan. ‘Heb ik mijn leven!’ zeî de laatste, en hield op, als door eenen plotselijken inval getroffen; ‘die ezel is misteekend,’ borst hij uit, en vestte zijne groote oogen op Warner. ‘Mijnheer!’ luidde het verslagen antwoord. ‘Wat, geeft ge toe?’ vroeg de kunstenaar. ‘Och, mijnheer!’ viel Warner in, ‘zeg mij in Gods naam, is mijn werk geld waard? mijne moeder - ik -’ en hij snikte. ‘Ten Have! hoe hebben wij het?’ vroeg de oude heer; en hij schelde, en de knecht moest water brengen en wijn ook, en kwam er meê binnen, toen de regter-kommissaris de opheldering van Warner's toestand, die ik niemand meer schuldig ben, gegeven had. ‘Je zult schilder worden, al zou je jaren lang voor mij alleen schilderen,’ verzekerde de kunstkenner, zoodra hij Warner een glas wijn en water had

doen drinken; ‘ik wilde maar eene proef nemen, of gij den moed zoudt hebben, wat er goeds in uw werk steekt, in mijn gezigt te verdedigen; ik mag geen' kunstenaar, die het niet durft! Doch Ten Have had mij moeten zeggen, wat molensteen u om den hals hing. Jij een linnenkooper, dat niet, maat! zoolang ik leef, zoolang er nog liefhebbers in het land zijn! Ik heb er al meer voortgeholpen, die mij nu mijne eigenzinnigheden niet vergeven kunnen, maar al zou je denzelfden weg opgaan, ik zal er, wie na je komt, mits hij zoo knap is als jij, niet minder om bijstaan, tot hij mij kan ontberen.’ En hij spoedde zich de binnenkamer in, waar hij zijn kantoor hield - hij was maar een makelaar - en keerde weêr met tien gouden tientjes: ‘Van Veen, wij hebben kennis gemaakt; dat geld geef je mij in je eerste schilderij met woeker weêr!’

En ik zou u mededeelen, hoe het bij die hulp niet bleef, als ik mij ten langen leste niet herinnerde, dat van Veen in den tijd voor mijne vertelling vereischt, wel honderdmaal van Bronsteê naar het optrekje had kunnen gaan.

IX

Het groote boek der natuur is voor niemand onzer gesloten; en echter hoe weinigen, die zich niet met een vluchtig omzien, eene wijle doorbladerens, een vaak verpoosd ter hand nemen, vergenoegen, schoon het van hem, die het genieten wil, dieper studie vergt, dan eenig menschenwerk; behoef ik er bij te voegen, hoeveel meer het deze verdient, hoeveel milder het er voor beloont? Eenige bladzijden, wij zullen ieder het zijne ge-

ven, eenige bladzijden is men overeengekomen te bewonderen; als ik de beeldspraak voortzetten mag, het zijn die, door welke men zich verbeeldt, van den Geest des Scheppers den treffendsten indruk te ontvangen, alsof het algemeenst en dus minst ontwikkeld gewaarwordingsvermogen een' maatstaf voor zijne openbaringen heeten mogt! Echter zijn er enkele, en ik weet niet wat ik meer doe, hen om die gave gelukkig prijzen, of om die studie hoogschatten; echter zijn er enkelen, die geen schokken behoeven, om uit den sluimerlust der onverschilligheid te worden wakker geschud; die het stoute slechts éénen der vormen van het schoone achten; die God zien, zoowel in wat wij maar het goede noemen, als in wat wij onder het groote of geduchte verstaan. Voor hen is niet maar ééne luchtstreek dichterlijk, voor hen niet maar eene landstreek schetsenswaard; voor hen is er poëzij in hemel en aarde, waar ook de eerste zich over de laatste welft. Ik heb onze oude landschapschilders zoo lief, dewijl zij, tot voor ons misdeeld moeras toe, die waarheid aan het licht bragten.

Van Veen had zich verlustigd onder de lommer van Bronsteê; van Veen genoot er niet minder den alledaagschen weg om, die voor hem lag. Een kronkelend zandspoor, - ter wederzijde afwisselende, maar slechts vlakke wei- en bouwlanden, - hier en daar eene huismanswoning, - een vervallen bruggetje over eene sprongbreed waters in het verschiet; - wat schijnt de stoffe schraal te zijn, ook voor de weeldederigste fantasie! Doch laat eene vogelvlugt om u suizelen; doch word ros en rund op de malsche klaver gewaar; doch bespied boersch leven, en wat al studies biedt die straks zoo weinig uitlokkende weg aan! Intuschen heb ik maar weinig van u geëischt; wat zoudt ge meer waarderen, zoo gij oogen hadt voor bloemen en boomen, als een schilder er heeft, die in opmerkzaamheid voor de eerste bij geen' kruidkenner mag ach-

terstaan; die de stammen van de laatste op zijn duimpje moet hebben als een houtvester! Het zijn twee vereischten tot genot, die het niet in mijne magt staat te bedeelen; maar verbazen zou het mij, zoo Warner's verrukking u nog langer vreemd voorkwam, als ik over dat landschap den gouden glans uitgiet der naar het westen nijgende zonne. Hoe wisselen licht en schaduw zich bij iederen voetstap af op het eensklaps kleurrijk geworden wandelpad; hoe schijnt het plantenrijk, als door een' tooverstaf, duizenderlei gewassen te hebben gewonnen; hoe komt het leven uit! De koe, die haren kop over het hek steekt, of zij de melkmeid roepen mogt; - het veulen, dat op onbeslagen hoeven rondhuppelt, of zijne afkomst uit het land des lichts het nog heugde; - de eiber, die zoo stil, maar tevens zoo snel, op uitgeslagen wieken het nest op de schouw nader drijft, waarachter de hemel gloeit of de wolkjes wemelen in vloeijend vuur; alles heeft kleur, alles karakter gekregen. Kies zelf het beeldje, waarmeê ge uwe schets bezielen wilt, uit het drietal, dat mij in het oog valt: een' hengelaar onder eene wilg, ter zijde van het verweêrde bruggetje, als ge spotziek zijt; - een boertje, dat de zweep over zijn flink tweespan legt, hoe zwaar ook de vracht hoois zij, als ge gaarne tevredenheid teekent; - eene deerne als melk en bloed, achter de schutting verrast door den borst, wien het niet enkel om mallen te doen is, wien het meenens is; als ge om dien toestand te schilderen het talent hebt, dat Huygens aan Helvetius van den Bergh heeft vermaakt.

Warner zag naar het eene noch het andere, want Warner was den hoek omgedraaid, die de huismanswoning, welke hem thans van alle de liefste was, in het verschiet verborg. Scherp staarde hij, scherp naar het vensterken boven hare deur, en lachte er in zich zelven om, want hoeverre zijn blik reikte, tot op zulk een' afstand droeg niemands: en toch leed het

geen tien tellens of hij vestte er alweder zijne oogen op. Was het digt? Neen, ja, neen, - dat verduivelde venster! - Als de muur met klimop bewassen was, dan zou hij zich kunnen verklaren, hoe het zoo lang wegdook in de schemering; maar nu, Teunis-baas had er niet eens eene wijnrank langs geleid. Ha! daar verbeeldde hij zich, dat hij eene gestalte op die hoogte gewaar werd, dat deze er zich uit voorover boog; vier of vijf verhaaste schreden, - hij had misgezien, het was digt! 'Aafje!' mompelde Warner teloorgesteld; - mijn lezer herinnert zich, hoop ik, dat hij zijne kennis maakte als minnaar? Hoe zeer van Veen het heeten mogt, bewees hij op dat oogenblik misschien voldingendst door die onredelijke ontevredenheid, dat Aafje niet naar hem uitzag; hij bestrafte er zich zelven over, eer hij den halven weg, die hem nog van het huis scheidde, had afgelegd. Het stond hem fraai nog blijken van belangstelling te eischen van haar, wier liefde voor hem, hij moest haar die getuigenis geven, zich geen oogenblik had verloochend van den morgen af, dat hij haar op den Amstel had zien schaatsrijden met haren broeder, en haar gevolgd was en haar bij den omzwaai had verbeid, en voor haar was geweken, en haar weder had ingehaald en haar zoo dikwerf van nieuws was ontmoet, en haar slechts schijnbaar eindelijk uit het oog had verloren, om haar ten leste nog eens lang aan te staren, tot haar broeder zich noode weêrhouden kon hem te vragen: 'wat hij wou?' Trots den grammen blik van dezen had hij zijne schaatsen afgebonden zoodra zij over de plank was weggehuppeld; de stad in hare schreden volgende, had hij haar eene woning zien binnengaan, aan welker deur dezelfde naam stond, dien een der schuldeischers zijner moeder droeg. Eerst des middags, want spijt zijnen schrik, spijt het hopelooze van zijnen toestand, mogt het geen avond worden eer hij die woning weêr was langs gegaan, eerst des

middags had hij een verschil in voornaam opgemerkt; het baatte den arme luttel, daar het hem bij zijne eerste navrage bleek, dat de vader der lieve, die hem had betooverd, de broeder des mans was, dien zijne moeder eens niet meer onder de oogen zou durven zien. Hij herinnerde het zich, zeide ik, - Goddank! die bange dagen waren voorbij.

'Warner!' zoo werd zijne mijmering afgebroken, want Aafje was hem te gemoet gesneld; Aafje haalde met de slinkerhand zoo zachtkens de klink van het hekje omhoog, terwijl de wijsvinger harer regter op de frissche lippen rustte. 'Zoetjes, hoor! tante doet haar dutje.'

En van Veen knikte haar toe, en gluurde, binnentredende, eens naar het kamperfoeliepriëeltje - oom zat er niet; - een, twee, drie had de schalk zijn' arm om de middel van het meisje, en haar kopje stribbelde tegen, of tante ook een' kus hooren kon.

'Warner!' knorde ze, 'ik ga nooit weêr boven uitzien...'

'Zijt gij dan toch aan het vensterken geweest?'

'Liefde, merk ik, ziet verder dan kunst,' plaagde zij hem.

'Aafje!' wilde Warner op zijne beurt knorren; maar hij bedacht zich, hij konde iets beters doen; - oom liet zich nog altoos wachten - naar het kamperfoeliepriëeltje troonde hij haar, - en het was of Aafje begreep, dat zij boeten moest voor het ondeugend verwijt.

Hand in hand zaten zij daar, - en de theeketel kookte over op het komfoor, zoodat de asch bij tusschenpoozen omhoog stoof; maar schoon tante Aafje eene huishoudster prees, zoo als zij er zich, wanneer zij eens ziek werd, wenschen zou, Aafje stond niet op, om de kolen een weinig op zijde te leggen. Hand in hand zaten zij daar, - en de krulhond, die van Warner nog geen goed woord had gekregen, dreigde vast, het vruchteloos opspringen tegen zijne knie moede, de voorpooten aan zijne

schouders te vlijen, daar hij op de bank was gewipt; maar Warner keerde hem niet af, Warner liet hem begaan. Hand in hand zaten zij daar, - en zagen elkander aan en lazen, zij in de bruine en hij in de blaauwe oogen, lazen wat ik u toe wensch, dat gij eens als een van beide lezen moogt, liefde louter liefde!

Het scheen een hoofdstuk zonder einde te wezen, want vijf minuten verliepen, en nog lazen zij voort, en weêr vijf verstreken, en nog altoos lazen zij met dezelfde belangstelling, en daar kwam oom uit den moestuin, om zijn eindje pijp maar voor de tweede maal te stoppen, daar tantes dutje dien middag geen einde nam.... Op vlogen Aafje en Warner, en de krulhond had het hun geen' dank te wijten, dat hij niet op den theeketel te land kwam.

'C a r d o e s !' zeî de oude, het beest streelende.

'Oom!' schertste van Veen, 'wij moesten ons stilhouden. -'

'En knor ik dan, Warner? Kom, Aafje! het is jaren geleden, maar ik ben ook jong geweest - ga maar eens zien waar tante blijft.'

Een hart, dat zich in den herfst des levens gaarne herinnert, hoe het in zijn' groenen tijd te moede was, verzoent het u niet met de vilten pantoffeltjes, lezer, waarin ik dien man het eerst voor u opvoerde; wischt die trek niet tevens de verdenking van dommelzucht uit, waaraan ik het paartje onwillekeurig prijs gaf, door het dutje van tante? Dat ge ja kniktet! Ge zoudt er de vreeze door beschamen, dat men voor onze burgerlui geene belangstelling winnen kan, ten zij men hunne zwakheden verzwijge; ge zoudt er mij moed door geven ter verdere getrouwe navolging eener natuur, die ook zonder pracht of passie treft. Vijf en dertig jaren waren mijne oudjes getrouwd geweest, vijf en dertig jaren, welker slotsom zich in weinige woorden vermelden laat. Van meet af begonnen, zaten zij er

nu warmpjes in; ik begin met de hoofdzaak, merkt ge, te onzent heeft ieder eerbied voor geld. Onder ééne voorwaarde, en ons volk is er nog niet van vervreemd haar te maken, onder die, dat het eerlijk gewonnen zij, strekt de eigenaardigheid het niet tot laster, maar tot lof; de luidjes, die ik u voorstelle, hadden in dit opzigt voor God een vlekkeloos geweten. Doch de middelen, waardoor zij zich dat vermogen verwierven, hoe eerbiedwaardig op zich zelve, werden soms belagchelijk, soms laakbaar door overdrijving; een proefje van beide, ten bewijze, dat ik billijk wil zijn. Orde had in hun huis geheerscht - wien ging het ooit goed zonder haar? - maar tante had immers hare nachtrust niet veil moeten hebben voor het verzuim van den bleeker, hare wasch vóór primo November en geen etmaal later weêr te zenden, dewijl in die maand het goed maar wegwaait; al was het loffelijk van oom, dat hij zich niet eerder op zijn gemak bevond voor hij gevonden had, in welke schrijffout de stuiver school, waardoor met ultimo December zijne balans maar niet sluiten wilde. Vlijtig waren zij geweest - traagheid is het ware woord voor niet weten wat tijd waard is - maar oom had er vijf en twintig jaren lang 's avonds den lust niet om moeten missen, in iets anders een' blik te slaan dan in zijn beursboekje, al mogt het er door, dat tante onder de hand gaarne een steekje breide, als zij te lezen zat in een goed boek. Spaarzaam hadden zij huis gehouden - in hunnen stand is het naleven dier wet een waarborg voor onafhankelijkheid - maar tante deed niet wel om een half el zijde uit te winnen, alleen een kleed zonder strooken te dragen, al had oom gelijk, dat hij geen geldzakje toegaf op de schuld, die hij kweet; gelijk, dat hij er vijf centen voor naar zich streek. En echter - drijve den spot met hen, die er lust in heeft, inschikkelijk voor gebreken, die nog naar deugden zweemen, verbeelde ik mij, dat gij eerbied gev-

oelt voor vijf en dertig jaren lang eendragtig en trouwhartig huishouwens, als voor een' der hoeksteenen onzer maatschappij. Gij kunt u in ander gezelschap dan het hunne geestiger vermaken, het is waar; maar zonder innigheid van gemoed, die zich evenwel den eerste den beste maar niet bloot geeft, zoude hun huiselijk verkeer, door zijne weinige afwisseling, ondragelijk vervelend zijn geworden, en nog doen zij het zich bij elkander niet. Geregeld, schier scherts uittartend geregeld zijn ze zondag voor, zondag na, twee malen ter kerk gegaan; doch de kleine verschillen met hunne verwanten en vrienden werden ook telkens bijgelegd, eer zij ter nachtmaalstafel aanzaten; allengs zeldzamer lieten zij zich door hunne driften vervoeren, en hoe langer hoe meer blijken twist en toorn hun hoofd en hun harte vreemd. Het is hun welgegaan, welgegaan boven mate; maar als ge de huisgenooten des geloofs, maar als ge de armen, zonder onderscheid van sekte, tellen kondt, die hunne gave heeft gespijsd en gelaafd, die hun woord heeft verlicht of vertroost, die hunne tusschenkomst aan beroep of bestemming heeft weêrgegeven, ge zoudt erkennen, dat wij het denzulken verschuldigd zullen zijn, zoo ooit onze volksveerkracht in volksvroomheid herleeft. God heeft hen beproefd; doch ge zult slechts kort naar hen behoeven te luisteren, om het te hooren - immers, waar het harte vol van is, vloeit de mond van over.

‘Aafje! Aafje!!’ zeî tante, die intusschen hare plaats voor het theeblad had ingenomen, ‘welk een huishouden hebben wij hier - er is nog geene thee gezet, en het water al van de kook; - wat eene aschboel!’

Het lieve kind kleurde tot achter de ooren.

‘Mijne schuld!’ riep Warner, ‘ik heb Aafje belet, er een hand aan te slaan.’

En hij zou voortgegaan zijn zich te verpraten, als Aafje van

het komfoor, waarover zij zich vast boog, niet, half smeekende, half schalk, had opgezien, terwijl zij tot tante zeide, dat Warner zooveel van mevrouw Ovens te vertellen had.

‘Toch, kind!’ mogt de vrouw antwoorden, wier mutsje wel iets van het hernhuttersche had, zoo zedig was het geplooid en gestrikt, ‘toch, kind? maar wat worden je wangen rood van dat vuurblazen, hé?’

‘Willem Ovens schijnt uit den aard te slaan,’ viel oom, zich tot Warner wendende, vragend in; ‘het was heusch van hem, Aafje hier te brengen; zijn papa noch zijn broêr Piet zouden het hebben gedaan.’

‘Die ken ik heel weinig,’ zeî van Veen; ‘maar wat u van Willem zegt, is waar; altijd vriendelijk, altijd vrolijk’ -

‘Wie was dat meisje in den rouw toch, dat hij bij zich had?’ vroeg Aafje, - het theewater kookte weêr.

‘Jufvrouw Graevestein,’ antwoordde Warner; ‘de oudste der beide dochters van den advokaat Graevestein, zeî Willem mij; ze moet zeer mooi piano spelen’ -

‘Van den advokaat Graevestein?’ herhaalde oom; ‘en was die bij Ovens gevraagd, Warner? Dat is vreemd, zeer vreemd.’

‘Waarom, manlief! Waarom? denkt ge dan nog, dat advokaten meenen, wat ze zeggen? Stokebranden in de hel zijn ze’ -

‘En al gaf ik je dat toe, Truitje!’ hernam oom, ‘dat ik van Graevestein evenwel verre ben te doen, ik zou het er geene zier minder vreemd om vinden, dat mijnheer Ovens zijne familie vriendschap liet houden met de dochter, terwijl de vader hem duchtig de ooren wiesch. Vriendschap met de dochter, zeg ik, want tusschen die beide mannen was afkeer, zoo geen haat. Het heugt me nog als van daag, al is het een jaar of vier geleden, hoe vaalbleek het gezigt van Ovens werd, toen Graevestein hem de les las. Ovens, moet je weten, Warner, was commissaris van eene naamlooze vennootschap, ter

bevordering van -; maar weet je wel eens wat eene naamlooze vennootschap is?'

'Ongeveer, oom,' antwoordde de schilder; 'door actiën wordt een kapitaal bijeengebragt, en daarover een directeur benoemd; - of vergis ik mij....'

'Zoo kwaad niet geantwoord voor een' kunstenaar,' lachte oom; 'want de meeste van die dingen worden maar opgerigt om des directeurs wille, en zoo was het ook in die zaak van Ovens. Er kwam nog iets bij, dat ook al niet ongewoon is: de man, die aan haar hoofd stond, was van zijne maagschap, - en toch had hij niet alleen daarom er eenige aandeelen in genomen; het gaf hem gelegenheid wat oude winkeldochters af te zetten.' -

'Suiker en melk, Warner?' vroeg tante.

'Dank u voor suiker,' zeî van Veen.

'Och, ze is er al in!' zuchtte de vrouw.

'Geene zwarigheid, tante!' redde Aafje hare moei, die er eerst aan gedacht had het te vragen, toen de kopjes al waren volgeschonken; 'ik neem er twee, en Warner wacht nog een beetje.'

'Goed,' knikte van Veen, 'goed,' en won het harte van oom, door dezen andermaal een luisterend oor te leenen. 'Ovens' mede-commissaris was gestorven,' zeî de man, 'en men moest de deelhebbers wel bijeenroepen om iemand in zijne plaats te verkiezen, al had men hen een paar jaren te huis gelaten, hun slechts met een briefje kennis gevende, dat er geene rente kon worden betaald, maar de balans aan het bureau te kijk lag. Een jaar of zes vroeger zou ik die met iedere maand van Maart zijn gaan inzien [want ik was gek genoeg geweest mij te laten bepraten, om een paar aandeelen te nemen]; maar sedert den dood van mijn' zoon hecht ik zoo veel niet meer aan geld.'

Oom zou het bij den zucht, die hem zijns ondanks over het verlies van hun eenig kind ontsnapte, hebben gelaten, daar hij zag, dat tante het te kwaad kreeg.

‘De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, Truitje!’

‘Ja, man!’ zeî tante, ‘vertel maar verder.’

‘Ik ging dan naar de vergadering,’ zeî oom, ‘en och ja! als in alle faillite massa's, een advokaat, de advokaat van Ovens, deed het woord,’ - en weêr hield de man op, want wie van het gezelschap bij die laatste woorden op zijn gemak was geweest, Warner niet; oom zag het hem aan; oom zeî: ‘Jongen! je moest toch afleeren je zoo te schamen voor 't geen voor jou geen schande is; bovendien, heb je de kleine schulden van je moeder niet gekweten?’

‘'t Viel mij ligt, want ze waren zoo weinige,’ hernam van Veen.

‘En leidt ze nu niet een gelukkig leven bij je?’ vroeg oom.

‘Niet gelukkiger dan ze aan mij verdiend heeft,’ getuigde Warner; ‘maar u ging naar de vergadering, oom!’ ....

‘Jongen, ik ben er nu twee malen ingeloopen met mijne historie; op jou rekening, als ik het voor de derde maal doe?’

Warner knikte ja, hij wenschte eene afleiding voor de onderscheidene aandoeningen, welke door den gang des gespreks waren opgewekt, - en Aafje had te meer gelegenheid hem eens toe te lagchen, wanneer hij de oude luidjes bezig hield.

Voor mijn' lezer deed ik misschien best, het verhaal van oom onbarmhartig te bekorten, daar ik niet zeker ben, dat hij een Aafje over zich heeft, en de oude man hem dus alligt vervelen kan; maar er schuilt toch te veel waarheid in zijne schets, om haar geheel weg te laten. ‘Het eerste,’ zeî oom, ‘het eerste, dat ik deed, toen ik in de zaal, waarin wij waren zaamgeroepen, binnenkwam, was eens naar mijne schoenen te kijken, die kraakten, kraakten wat ben je me! Mijn mededeelhebbers, die al plaats hadden genomen, zagen verbaasd

om, wat voor wijsheid daar aankwam; ik verwenschte mijn' schoenmaker en zette mij neêr op den stoel, die het digtst onder mijn bereik was. Eerst toen ik eene poos gezeten had, en allen, die mij volgden, op hunne beurt ook naar hunne laarzen had zien gluren, merkte ik op, hoe stil, hoe doodstil het in die groote zaal was. Op eene soort van bordes zaten Ovens en zijn advokaat en de directeur; - de laatste kroop in zijne schulp, - maar de beide eersten staarden ieder, die binnenkwam, aan, of zij eerbied van hen eischten! Men voelde zoo dadelijk, dat men de eer had, in tegenwoordigheid van het bestuur te wezen, - schoon wij, aandeelhouders, er ons geld bij hadden ingeschoten; wie ons gezien had, zonder te weten waarom wij daar waren, zou het bestuur voor de regters, en ons voor de aangeklaagden hebben gehouden, zoo geduldig verbeidden wij, zoo gedwee hoorden we aan.'

Warner vergeleek in gedachte die doodsche vergadering bij eene zamenkomst zijner kunstgenooten, op uitnoodiging van commissarissen hunner societeit. Hoe belangstelling hen bezielt, hoe zich groepen vormen, hier eene partij van deze, daar eene partij van gene kleur - eindelijk eene derde, de kleinste in getal, maar de grootste in kracht, door de overtuiging, die van de aangezigten harer leden spreekt. Zoo ongeveer zou hij ook eene vergadering van gildebroeders uit vroegeren tijd hebben geschilderd; waren hedendaagsche kooplieden dan geheel van die voorzaten ontaard?

De advokaat van Ovens had, volgens oom, de zitting geopend, en den deelhebbers kennis gegeven van iets, dat allen weken lang reeds hadden geweten: het afsterven van wijlen, enz., enz.; maar hij had tevens uitgeweid over de vele verdiensten van den overledene, - verborgene gaven, voorzeker, daar hij er hun in zijne betrekking van commissaris geen blijk van gegeven had. 'We zien ons dus de droevige

verpligting opgelegd,' was de advokaat voortgegaan, 'de opengevallene plaats weder te bekleeden; en terwijl het bestuur den deelhebbers verwittigt, dat de belangen der zaak geen uitstel dier keuze gedoogen, vleit het zich, met de eischen der zaak vertrouwd, hun te zullen behulpzaam zijn, door de voordragt van een drietal kandidaten.' En de advokaat had de namen van drie vertrouwde vrienden van Ovens afgelezen, en een bode was rondgegaan, om de witte en zwarte boonen uit te reiken. 'Dat ging me wat repje, scheerje,' zeî oom. 'Ik zag eens links, ik zag eens regts, ik zag verwonderde aangezigten; maar niemand, die boe of bah zeî; dat, dacht me, was toch wat erg, en ik stond van mijn' stoel op, en ik vroeg het woord. - 'U heeft het,' zeî de advokaat. - 'Wij hebben in de laatste jaren geene rente gezien,' mogt ik beginnen. - 'Permitteer me, mijnheer!' zeî de advokaat, 'maar u is hier geconvoceerd ter ballotage,' en de man wenkte den bode voort te gaan. - 'We weten allen, dat de staat van zaken niet gunstig is.' - Doch de man stampvoette van ongeduld. 'Permitteer me, mijnheer! maar de balans is te zien geweest' - en hij keek naar het einde van de zaal. - 'We hebben reden om te twijfelen,' begon ik weêr, 'dat het bestuur ....' - Voor de derde maal liet hij me niet uitspreken: 'Permitteer me, mijnheer! dat wij overgaan tot de orde van den dag; - aan twijfelingen is geen einde,' en hij lachte triomfantelijk. Ik zag weêr links, ik zag weer regts, ik wist, dat de aanwezigen het met mij eens waren, en toch hielden zij allen den mond, uitgezonderd' -

'Graevestein!' viel Warner in.

'Geraden,' antwoordde oom. 'Het woord,' klonk het door de zaal, toen de advokaat den naam van den eersten kandidaat wilde aflezen, en bedaard vroeg Graevestein het artikel der statuten te mogen weten, waaraan het bestuur de bevoegd-

heid ontleende, een drietal voor te dragen. De advokaat haperde niet, maar zwetste zoo wat van beleefdheid, van zaakkennis, enz. ‘Artikel 44,’ hernam Graevestein, zonder den bluf te weêrleggen, ‘draagt de zamenstelling daarvan aan de drie grootste deelhebbers met den overblijvenden commissaris op.’ Ovens zag zijnen advokaat aan, of hij zeggen wilde: ‘Weet je dan geen uitvlugtje!’ De gaauwert was er bij de hand genoeg voor: ‘En wie der drie grootste deelhebbers hier aanwezig,’ begon hij, ‘wie van hen heeft iets tegen ons drietal?’ - Doch die vlieger zou niet opgaan. ‘Ik protesteer!’ zeî Graevestein, ‘en ik geloof te mogen zeggen: de vergadering protesteert met mij ...’ ‘“Ja! ja! ja!” werden eindelijk de slapenden wakker; - maar je lacht, Warner; maar je zult wel zeggen, dat het dom van ons was, geen van allen die statuten te huis te hebben nagezien; en je hebt gelijk, jongen; als we ons in alles zoo lamlendig gedroegen, als op vergaderingen van vennnootschappen, al onze mony was lang naar de maan!’

‘Het heeft er ten minste veel van,’ zeî Warner, ‘of de handel aan den leiband der advokaten loopt.’

‘De man van Ovens had intusschen een nieuw middel bedacht. Het bestuur trok zijne kandidatenlijst in, zeî hij, en zag die der drie grootste deelhebbers te gemoet; de overblijvende commissaris wilde te hunnen behoeve gaarne afstand van zijn regt doen. Er was weder aarzeling; - als er geene flinke opinie tegen gesproken had, de drie grootste aandeelhouders waren in staat geweest, de lijst van het bestuur over te nemen, om maar van het geharrewar af te zijn.’

Warner dacht onwillekeurig aan de onverzetbare hoofden op onze oude regentenstukken.

‘Gelukkig aarzelde Graevestein niet. “De zaak is van te groot gewigt,” begon hij, “om die keuze overijld door te drijven; ik vertegenwoordig hier slechts een aandeel of wat; maar het

zijn aandeelen eener weduwe, die er belang bij heeft, dat het der maatschappij in het vervolg beter ga, dan tot nu toe het geval is geweest. Ook de overige aandeelhouders, ook de overgeblevene commissaris moeten dit verlangen; verre van mij zij het doel, hem te krenken; maar er zijn misbruiken te keer te gaan, in welker afschaffing bijzondere betrekkingen hem belemmeren." - "Personaliteiten, mijnheer!" viel de advokaat van Ovens in. - "De overgeblevene commissaris," voer Graevestein voort, "staat in menig opzigt te hoog, om ook in het toezigt eener vennootschap niet een voorbeeld te geven; - de gestie van vele dier maatschappijen werpt een vlek op meer dan éénen grooten naam onzes tijds." Ovens werd vaalbleek. "Ik stel eene bijeenkomst der drie grootste deelhebbers voor," besloot Graevestein, "met den overgebleven' commissaris." - "Waarbij ik mij door volmagt zal laten vertegenwoordigen," viel Ovens onvoorzigtig uit.'

'Alweêr zijn advokaat,' zeî Warner.

'Juist,' zeî oom; 'maar ook Graevestein werd benoemd door den laauwste van onze drie groote deelhebbers; maar Graevestein, - ik heb er achting om voor den doode, - raadpleegde ons allen [zonder er voor te rekenen], wie de geschiktste man voor mede-commissaris wezen zou; en zoo de maatschappij sedert van directeur heeft gewisseld; zoo zij verleden jaar ten minste drie percent heeft uitgekeerd, na het stijven van de reservekas, ik wijt het Ovens geen' dank; Ovens, die zich jegens Graevestein gedroeg, als ware hij zijn doodvijand geweest. Daarom begrijp ik mij niet, hoe hij nu zijne dochter als vriendin te gast vraagt' -

'Och,' zeî Warner, 'wie weet hoe weinig deel hij er aan heeft? Mevrouw Ovens houdt zoo veel van verrassingen; mevrouw Ovens is zoo grillig....'

'Die arme kinderen!' zeî tante.

‘Soms is zij hoog als eene prinses; van daag moest ik meê wandelen op het duin; van daag vroeg zij mij zelfs ten eten.’

‘En ge naamt aan?’

‘Raad eens, Aafje!’

‘Raden?’ plaagde tante haar; ‘ik dacht, hij had zoo veel van mevrouw Ovens verteld, dat gij dat lang wist.’

Warner vroeg nog eens: ‘Aafje! wat raad je?’

‘Neen!’ zeide ze; ‘maar waar hebt gij dan gegeten?’

‘Ik?’ antwoordde Warner, en lachte.

‘Aafje! wat wilt ge?’ vroeg hij, en zette haar na, het huis in.

‘Wacht een omzien, Warner!’

Wie zich liet gezeggen, niet hij; in de keuken der huismanswoning was hij haar op de hielen, en Geerte-moêr, het huiswijf van Teunis-baas, die voor de achterdeur eenen ketel stond te schuren, had er schik in, eens te zien, hoe lang het wel duren zou, eer op hare eikenhouten tafel het hagelwitte servet lag uitgespreid; eer Warner aan Aafje vergunde bedaard de borden en glazen neêr te zetten, en er mes en vork naast te leggen. Vergunde? wou hij haar dan niet behulpzaam zijn, tot nastuivens toe, de trappen af, den kelder in, om de ossenlende te halen? zat hij haar dan niet roerloos aan te kijken, toen zij sneedje brood voor, sneedje brood na, smeerde, of hij in geene zeven jaren gegeten had? ‘Ik eet niets,’ had de schalk gezegd, ‘of ge moet het mij hier geven,’ ten einde haar te beletten den geïmproviseerden maaltijd in de binnenkamer te brengen; ‘ik eet niets, of ik moet mogen zien, hoe het in ons huishouden zal toegaan.’ En al kleurde Aafje bij ‘ons huishouden,’ klinken zou ze met hem, klinken op - en een kus vulde het aan; Geerte-moêr had van haar leven zoo'n prettig paar niet gezien. ‘Eet toch,

Warner!' - 'drink toch, Warner!' riep Aafje, want zij was al weêr opgewipt van het bankje, waarop zij tegenover hem een omzien gezeten had; maar hoe sappig het vleesch mogt zijn, en hoe keurig oom op zijn wijn was, Warner vermaakte zich met toe te zien, hoe Aafje ei bij ei stuksloeg en in de pan wierp, die voor een omzien hem nog aan den wand had toegeblonken, die nu al te vuur was. 'Beurt om beurt,' zeî Warner, en greep naar den steel, neen, naar Aafje's hand, die zoo'n zwart ding niet mogt aanraken, zeî hij. 'Alsof Geerte-moêr hem niet zindelijk hield,' lachte zij hem uit, en liet even hare blanke palm zien. 'O wat heb ik in ons huishouden nog niet te leeren!' plaagde hij haar weêr; maar - 'klaar!' juichte Aafje, en zette hem den eijerkoek voor, en sneed er hem een stuk uit, of hij vier dagen gevast had. En weêr was zij den kelder in, en weêr ontmoette hij haar op de trappen. 'Om de laatste!' zeî hij, zoodra hij zag, dat ze kersen had gehaald, en fluks waren ze gewassen, en fluks zaten ze aan. En een aardig studietje leverden zij op, aan den uithoek van de eikenhouten tafel, waar Geerte-moêr hen niet begluren kon, hij in zijn fluweelen jasje en zij in haar lichtkleurig zomerkleed; hij met zijne donkere c r i n s d e l i o n, en zij met haar bleek blond à l ' e n f a n t ; hij zoo stout en zij zoo bloode! En het ging om de laatste, maar met menige tusschenpooze; - om de laatste, die Aafje, zij wist wel waarom, niet hebben wou, en die Aafje toch kreeg - dat spreekt!

Toen Warner en Aafje eindelijk naar het kamperfoeliepriëeltje terugkeerden, waren oom en tante er niet meer, waren zij de voordeur in naar binnen gegaan; het werd buiten zoo koel. Weldra kwam de maan op, en de oude luidjes hadden er niet tegen, dat de jonge luî, eer van Veen naar stad moest - Amsterdam, weet ge, de stad bij uitnemendheid - eene

wandeling deden: ‘als het maar bij een half uurtje bleef.’ Warner hield woord, want hij wilde vóór het vertrek van den laatsten trein te Haarlem wezen; zij waren het kerkje van Heemsteê maar eens omgewandeld; zij hadden een kijkje genomen van het meir. ‘En is dat alles, wat we er van hooren?’ vraagt men mij. Alsof de jeugd, - want wie anders zoude het doen? - niet fantasie te over had, om zich het geluk van beide in dat liefelijke landschap voor te stellen; alsof mijn proza niet te kort zou schieten bij zoo veel poëzij; - Warner, het schoone der natuur genietende, aan den arm zijner liefste; Aafje beminnende en bemind; - Warner gelukkig in de onafhankelijkheid, die hem vergunde zijne moeder te verzorgen, vergunde dat meisje te vragen, wanneer hun trouwdag toch zijn zou; Aafje beminnende en bemind; - Warner vol van zijne toekomst, van zijnen roem, van hunnen echt; Aafje beminnende en bemind.

X

‘Vergelijk in gedachten eens menschen met menschen, als gij op Bloemendaal zult zijn,’ had nicht Elsabé tot Anne Graevestein gezegd, toen de eerste de zelfverloochenende liefde van het oude Geesje vergold, en Anne was er maar te zeer toe in de gelegenheid, gedurende de weinige dagen, welke zij op Lindenhof sleet, van dien, waarop wij er haar bragten, tot dien, waarop wij er haar weder aantreffen, den dag van het groote diné. Helaas! het bleek haar spoedig, dat mevrouw Ovens de b e l l e p i a n i s t e slechts had gevraagd als eene a c q u i s i t i e voor hare s o c i é t é. Zoo dikwerf Anne, om haren rouw, zwarigheid maakte, op de naburige buitens meê bezoe-

ken af te leggen, werd zij er à l' i m p r o v i s t e door eene m i g r a i n e toe geforceerd. Ware het daarbij gebleven! Maar die visites werden beantwoord, punctuëel beantwoord, want men wist, dat mevrouw Ovens zoomin op het land als in de stad eenige tekortkoming van dien aard vergaf; ongelukkig voor Anne, was het nu de r a g e der eigenares van Lindenhof geworden, al dien gasten eene surprise te menageren, door de talenten harer logé. Hoe de arme weeze Dirk Goemans en het nufje benijdde, die, na een paar dagen verblijfs buiten, naar het huis hunner ouders waren teruggekeerd! 'Betje,' had zij den zeerob tot zijne zuster hooren zeggen, 'als ik dat spook van een wijf aan boord had, ik zette haar waarachtig op een onbewoond eiland aan wal!' Ook hij was door mevrouw Ovens als eene curiositeit de gansche buurt rondgevoerd; maar er eene knorrige bui zijns vaders aan wagende, had hij het naauwelijks opgemerkt, of er ook voor bedankt. Het eerste voorwendsel het beste volstond in zijnen toestand tot zijn vertrek; Betje was - maar à l a s u i t e !

Anne daarentegen, Anne had voor veertien dagen haar woord gegeven, en als deze verstreken waren, wat zou ze? Terug-keeren naar nicht Elsabé? Hoe eigenzinnig zij de drieënzeventig-jarige achten mogt, dat regt liet zij haar weêrvaren, een jaar op den Kloveniersburgwal zou dragelijker zijn, dan nog eene maand op Lindenhof; maar wat zij er ook door winnen zou, het zou haar geene schrede verder brengen tot het doel, dat haar nog altijd voor den geest stond, tot de voorgenomene reize naar Parijs. O de reeks van maanden, die er nog verloopen moesten, eer zij zou mogen beschikken over het weinige, dat haar vader haar had nagelaten; hoe wenschte zij dat die mogten omgaan, om, niet in eene week, als de matroos uit den molen tien, twintig jaren van zijn leven wilde zien vervliegen, maar in éénen nacht. Of zij smeedde allerlei ont-

werpen, om zich dien tusschentijd ten nutte te maken, ten nutte in dubbel opzigt, studerende en winnende; - dat Burdach haar ook zulk een droevig tafereel van dat lesgeven had geschetst! Ach, zij mogt zich niet ééne vriendin toekennen, met welke zij kon raadplegen; Louise Ovens, zij had het ervaren, Louise had geen hart.....

'En had zij zelve er een?' vroeg zij zich, want op den ochtend des dags, voor het groote diné bestemd, op het oogenblik, waarin wij onze kennis met haar vernieuwen, zat zij op de c h a r m e van de plaats, met een' brief van Doortje in hare hand, en had hem nog niet geopend, hoezeer Willem Ovens haar dien reeds vóór een kwartier had gegeven. 'En had zij zelve een hart voor hare zuster?' vroeg zij zich, want ofschoon Willem haar opgetogen vertelde, dat Doortje er den vorigen dag, toen hij het episteltje was gaan halen, allerliefst had uitgezien, het was toch onverschillig, onvergeeflijk onverschillig van haar, dien nog niet te hebben geopend, waar zij hem ongestoord, waar zij hem alleen lezen kon.

Zij brak den brief open, en zij las:

> Lieve Anne!
> Wat ben ik gelukkig geweest met uw briefje; wat doet het mij een pleizier, dat Bloemendaal u zoo goed bevalt! Het moet er heel mooi wezen; de heer W.O. heeft er Nicht veel van verteld. Hij was zoo beleefd ons uw billet zelf te komen brengen, en verzocht mij, het dadelijk eens in te zien, of er ook commissiën in waren, die hij, weêr naar buiten gaande, meênemen kon.

Anne staakte een oogenblik de lektuur. - 'Ik had Willem op zijne vraag toch gezegd,' - mijmerde ze - 'dat er geene

commissie in mijn billet was,' - en met een fijn glimlachje voer zij voort te lezen:

> Gij weet, dat hij vergeefs wachtte, want ge vroegt niets; intusschen heeft hij Nicht een kwartiertje prettig gekort. Haar Ed. is vóór twaalf jaren het laatste te Bloemendaal geweest; volgens zijne beschrijving, zou ze vooral Overveen niet weêr kennen. Ik hoop, dat de frissche lucht er u veel goed zal doen; als mevrouw en uwe vriendin even vrolijke menschen zijn als zeker iemand, dan krijg ik spoedig een' heel opgeruimden brief van u.

'Willem voor - Willem na,' zei Anne in zich zelve; 'die argelooze Door!'

> Het is hier al zoo bij het oude, - maar neen, ik heb toch een groot nieuws voor u. Raad eens? Doch ge zoudt het niet raden, al gaf ik u een uur tijd om te gissen. Ik ga - ook naar Bloemendaal? - neen Annelief! Ik ga leeren - 'wat?' zeg je met die donkere kijkers, waarin papa zoo gaarne uwe liefde las, als hij bij de piano zat; - ik ga mutsjes, hoeden wat weet ik het al? leeren maken. Nicht keurt mijn plan goed; onze voogd heeft er vrede meê. M o d i s t e wezen als Mad. Pelletier is zoo kwaad niet, Anne! - zij gaat om eene haverklap naar Parijs. Maar ik hoop, zusjelief! dat gij er heen zult geweest zijn eer ik het zoo verre gebragt heb. Intusschen, houd het groote nieuws nog maar voor u; voor ik den slag van mijn werk beet heb, behoeft niemand te weten, waarom ik alle ochtenden zoo geregeld uitga. Nicht heeft aan de mevrouw, die c h e f is van het etablissement, - zijn er ook vrouwelijke c h e f s , Anne? - Nicht heeft haar beloofd, 'dat zij genereus zou worden beloond, als ik in het magazijn discreet werd getracteerd.' - 'Nu

en dan een vreemd woord moet men toch maar koeteren,' zeî Nicht, toen m a d a m e vertrokken was, tot mij, 'anders houden die modepoppen iemand slechts voor een p a r v e n u .' - 'Ik had dat nooit achter mijne nederige Nicht gezocht,' antwoordde ik haar gulweg. - 'Maar Door!' zei ze, 'men ziet toch geene stegen voor straten aan; nederig voor dat volkje van 't jaar Vijf en Negentig!'
En nu, Anne, ik heb niets meer te vertellen, dan wat je wel weet, hoe van harte ik ben

Uwe liefhebbende Doortje.

P.S. 'Amuseer u goed, maar blijf niet al te lang weg; de korte scheiding is mij reeds zoo vreemd; wat zal mij die lange naar Parijs zwaar vallen! Doch het moet gebeuren, en de middelen er toe vinden wij zekerst in ons zelve. Vele groeten van Nicht.'
T.à.v.

Anne's blikken hadden het laatste gedeelte van den brief minder gelezen dan verslonden. Allerlei aandoeningen was zij er onder ter prooi. Onaangename verrassing, door hare zuster te zijn voorgekomen in het nemen van een besluit; - valsche schaamte over het middel, door deze ter bereiking van onafhankelijkheid gekozen; - ongerijmde afgunst op de vrolijke stemming, welke zij, in spijt der onzekerheid van haar lot, te bewaren wist, wisselden zich snel af, werden - ik boek onpartijdig, hoop ik - werden uitgewischt, werden opgewogen door bewondering voor Doortje, door waardering harer trouw. Een traan viel op het papier, dat niet enkel het ochtendwindje in hare slanke vingers trillen deed. Andermaal wilde zij den brief inzien; doch daar hoorde zij een geschoffel van voetstappen achter haar, een geschoffel, dat van het duin kwam; het was de oude heer Ovens.

‘Hier zoo alleen, jufvrouw Graevestein?’ begon hij verwonderd; ‘heeft de drukte ook u uit het huis gejaagd; maar hoe kan ik het vragen? de m a t i n é e m u s i c a l e is immers aangelegd’....

‘Om mij?’ vroeg Anne, en het schreijen was haar nader dan het lagchen; ‘om mij, o ja!’ herstelde zij zich, ‘maar uw zoon had mij een' brief van huis, ten minste van mijne zuster medegebragt’ -

‘En ik stoor u dus?’ viel Ovens op zijne beurt in, ‘vergeef mij,’ - hij wilde heengaan.

‘Blijf hier, mijnheer, - immers als u zou gebleven zijn, zoo ik niet hier geweest ware; u is niet muzikaal, en die toebereidselen kunnen u dus niet aangenaam zijn, terwijl ik mij toch dien te kleeden.’

‘Uwe zuster,’ hernam Ovens, met meer wereld, dan men hem zou hebben toegeschreven, ‘uwe zuster had ook moeten worden geïnviteerd.’

‘Doortje is veel jonger dan ik,’ verontschuldigde Anne het verzuim van de vrouw des huizes, ‘en geene kennis van Louise.’

‘Ha! ge waart i n s é p a r a b l e s , zou mijne vrouw zeggen, op school, niet waar? Ge hadt haar sedert getrouwer moeten bezoeken....’

‘Papa leefde zoo stil, mijnheer; we zagen weinig menschen; een' enkelen vriend als onzen voogd uitgezonderd.’

‘En onder deze behoorde ik niet, het is waar.’ - Verbaasd zag Anne hem aan, en huiverde onwillekeurig, want zijn voorhoofd rimpelde zich, want de aderen aan zijne slapen werden zwaarder, want zijne oogen drukten haat uit. - ‘Maar hij moet in zijne ziekte velerlei hebben geleden; doctor Goemans vertelde het mij.’

‘Hij stierf den dood des regtvaardigen,’ zeide zijn kind, schoon zij niet wist, tegen wien zij het zei.

‘Jufvrouw Graevestein!’ hernam Ovens geraakt, en zag haar scherp in het gezigt; ‘vergeef mij,’ liet hij er op volgen, daar hij in den blik van Anne slechts verbazing las; ‘kindlief, gij weet niet, hoe ook wij mannen elkander soms misverstaan; - maar ik zou wel een dissonant worden in uwe matinée musicale.’

‘Ik loop zelve gevaar te laat klaar te zullen zijn - tot de eer, mijnheer Ovens!’

‘Tot het genoegen, kindlief!’

En Anne verliet de c h a r m e van de plaats, om zich te kleeden voor het muzijkfeest e n f a m i l l e, tot welks bijwoning op Lindenhof de b e a u m o n d e der naburige buitens was uitgenood, en Ovens bleef op de c h a r m e van de plaats achter, om ten minste nog eene sigaar in vrede te rooken, eer dat ook hij zich zou moeten getroosten toilet te maken voor dat voorspel des dinés. In vreê, zeiden wij, en hebben schier lust er een vraagteeken achter te plaatsen. Ofschoon hij er zich weinig aan liet gelegen zijn, wie zijne gade als l o g é s op hun landgoed ontving, zou hij de invitatie der dochter van Graevestein, zoo zij deze aan zijn oordeel had onderworpen, niet alleen hebben goedgekeurd, maar was er voor zijnen trots zelfs eene zoete wraak in geweest, het kind zijns vijands, in den glans van zijnen voorspoed, onder zijn dak te mogen ontvangen. Zoo vergeeflijk hem echter dat gevoel toescheen, zoo zeer berouwde het hem zijn' haat te hebben verraden. Wat moest Anne van hem denken? wat diegenen, aan welke zij over die uitbarsting misschien ophelderingen vragen zou?

Als hij geenen anderen navorscher, geenen anderen regter vreesde dan haar, had hij voor het oogenblik gerust kunnen zijn; want op hare kamer gekomen om zich te kleeden, las zij Doortje's brief andermaal, en schaamde zij zich hare eigene zelfzucht te zeer om over die zonderlinge hartstogtelijkheid van

haren gastheer na te denken. Slechts toen een blik uit het venster haar overtuigde, dat rijtuig bij rijtuig in het verschiet stofwolkjes deed opgaan, herinnerde zij zich, waarom zij naar dit vertrek de wijk nam, en legde zij in allerijl de hand aan den vereischten tooi.

Op hare chaise longue zat mevrouw Ovens reeds in de zaal, - heureuse, mais heureuse comme une reine, want een grooter getal gasten, dan zij zich op den dag van Anne's aankomst op Lindenhof vleijen mogt, heden te harent te zullen zien, had hare bede gehoor gegeven; het gerucht van de matinée musicale was niet te vergeefs verspreid. ‘Kom toch koffij drinken,’ had zij de buren innemend toegefluisterd; - ‘mais venez vers midi,’ waren de laatste woorden geweest van menige schriftelijke uitnoodiging. - ‘Mijnheer en mevrouw Ovens verwachten de familie vroeg,’ had de last geluid, aan Thomas opgedragen; - ‘on s'assemblera à une heure de relevée,’ was tot verbazing der minder gemeenzame vrienden op het invitatiebillet gecrayonneerd; - en men kwam - men kwam in calèches en in tilbury's - en te paard, en te voet! - Ik zal er mij wel voor wachten uitspraak te doen, welke gasten mevrouw Ovens de liefste waren, de meest of de minst door de fortuin bedeelden, want zoo de namen der eerste klonken als eene klok - onder een kassiersbriefje, de laatste leverden célébrités du premier rang op, - pour notre petit pays toujours. En nog verzweeg ik wat hare triomf voltooide; nog repte ik geen woord van den cavalier, die ter zijde harer chaise longue stond, en hoezeer hij ook in zijn hart de ure verwenschen mogt, waarin hij haar zijn woord gaf, tot de muzikale verrassing te zullen bijdragen, toch uiterlijk louter buigingen en beleefdheid was; - de cavalier, aan wien zij hare aanzienlijkste gasten presenteerde, met een honderd malen herhaald:

‘Baron Aemssens!’ alsof zijn oud-adellijke naam ter zeissen strekte, waarmede zij in die weinige patricische aren sloeg! Wij gaven hem den lof te goeden toon te bezitten, om zich, eenmaal door zijne belofte gebonden, niet geduldig op te offeren; doch moeten hem tevens den tact toekennen, trots al die buigzaamheid, den verstandigsten onder hen, aan welke hij werd voorgesteld, de verbazing in te boezemen, hoe hij een werktuig voor deze verrassing van mevrouw Ovens geworden was. Niets natuurlijker echter. Op een der buitens in de buurt gelogeerd, had hij kennis gemaakt met de bewoners van Lindenhof, had hij Louise en Anne muzijk makende verrast, en de vriend dier kunst was de gevangene van de grilzieke vrouw des huizes geweest, eer hij het vreesde. Eerst had het slechts een ochtendje tout en famille gegolden, toen zouden eenige kennissen worden gevraagd, en een klein diné de zamenkomst besluiten; - heden, te loochenen was het niet, il y aurait fête, il y avait foule! Maar mevrouw Ovens wist wel, waarop zij viseerde, in Anne's particuliere positie, sa pianiste protégée; - die verontschuldiging had Baron Aemssens geïntrigueerd, en nog was zij hem niet geëxpliceerd; maar wat zoude hij doen? Eene scène maken, zijn' schimmel laten voorbrengen, en drie dagen lang het onderwerp aller gesprekken in Bloemendaal zijn, pas si bête! Hij kon er immers veel meer pleizier van hebben, als hij der eigenaresse van Lindenhof haren wil liet; de folie zou de tour der Haagsche cercles doen, dat beloofde hij haar!

‘Het is heel lief van u, mijnheer Van Oudenhove,’ zeide mevrouw Ovens, toen Mr. Hendrik van dien naam haar begroette, ‘het is heel lief van u, zoo vroeg te komen. Monsieur votre père nous a désappointés!’

‘Ik maak nogmaals zijne excuses,’ zeî de advokaat.

‘Die heeren-partijen moeten wel onwederstaanbaar zijn,

Baron Aemssens!' - Hendrik was hem al gepresenteerd - 'Baron Aemssens, u is toch geen dijkgraaf, hoop ik?'

'Ik ben van de oppositie, mevrouw; en u weet, alle heemraadschappen geven dinés; bij gevolg -'

'Zijn alle heemraadschappen corrupt?' lachte Hendrik van Oudenhove.

'Maakt men zich ten minste suspect, door er lid van te worden; slechts de leden van de Tweede Kamer kunnen dineren - en oppositie blijven.'

Doch het gesprek werd afgebroken, daar Anne de zaal binnentrad, en haar schuw rondzien in die bonte schare den baron bewoog der weeze een eind weegs te gemoet te gaan. Toen zij zamen de c h a i s e l o n g u e van mevrouw naderden, was Hendrik van Oudenhove op zijne beurt voor andere gasten geweken. Anne had hem in de eerste verwarring niet opgemerkt; Anne zag hem ook thans nog niet; al wat zij gewaar werd, was de menigte, op hare muzijk genood, en schroom deed haar onwillekeurig de oogen neêrslaan, en van schaamte verbleekten hare wangen, en Aemssens boog zich tot haren stoel neêr, en vroeg haar 'wat haar deerde?' - 'Welk een publiek!' zuchtte zij. - Maar: 's i v o u s v o u l e z , m o n s i e u r l e b a r o n !' klonk het aan zijne andere zijde, en Louise Ovens werd, op eenen wenk harer mama, door broêr Willem naar de harp geleid, aan het eind der zaal bij de piano geplaatst, en Aemssens vatte Anne's hand. Een oogenblik gedruisch en het dertigtal gasten had plaats genomen, tegenover de dilettanten en Willem, die, onder voorwendsel den spelenden van tijd tot tijd de behulpzame hand te biên, door het omslaan van een blaadje, enz., de weinige heele lieven onder de genoodigden in gedachte met Doortje vergeleek, en er geene enkele onder vond, die bij haar halen mocht. Een oogenblik gedruisch, zeide ik, en Aemssens redde zich geestig uit het gekke zijner positie, door de

betuiging, dat hij vreezen zou ‘het publiek,’ en hij drukte op dat woord, alleronaangenaamst ‘te verrassen,’ en hij drukte op het laatste nog sterker, als hij niet overtuigd was, dat de talenten, die hij accompagneren zou, zijne viool zouden doen vergeven en vergeten. Hij las zijne zege op de gezigten van drie vierde des gezelschaps; hij tikte zachtkens met den strijkstok, en de trio begon. Te zeggen, dat de muzijk dadelijk alle aanwezigen verrukte, zou overdrijven zijn; er waren enkelen, ja, die van den beginne af aan de maat meê sloegen, met de vingers of met den voet; er waren, die dit deden met het hoofd, gezigten trekkende, waarbij een glimlach geene doodzonde was; maar wat zegt eene overwinning op wie zich vrijwillig gevangen geeft? Vijf, tien minuten lang mogt de menigte een luisterend oor leenen; meer zag men haar ook niet aan. ‘Van wie is die trio?’ vroeg eene fluisterende stem in dezen, en eene fluisterende stem in genen hoek, tot voldingend bewijs, dat de trio zelve zich nog niet gelden deed. Geen wonder - hij had te kampen met het zonnige landschap, met de zoele lucht, dat men buiten gewaar werd, die binnendrong; eenige critici, - onder dertig gasten zoudt gij er niet aantreffen? - eenige critici maakten reeds de aanmerking, dat men op het land geen muzijk maken moest. ‘De nachtegaal en de natuur,’ eene mooije tirade. En echter, de drie stemmen - want daarin verkeerden de instrumenten in de vingers van Aemssens, van Louise en van Anne - de drie stemmen, welke zich een oogenblik zamen hadden doen hooren, om elkander fluks af te wisselen, alle drie denzelfden hartstogt schetsende, maar iedere harer, in eene zijner oneindige verscheidenheden; de drie stemmen, thans schijnbaar met elkander in strijd, schertsende, klagende, juichende; de drie stemmen, elkaâr slechts weêrstrevende, om zich op te lossen in te schooner akkoord, zij boeiden, zij bevleugelden de gedachten

weldra tot vergetens van Lindenhof, en van mevrouw Ovens, en van de m a t i n é e m u s i c a l e toe! Het gezelschap genoot, - en ondanks dat het met de wetten der beleefdheid streed, gaf de bewondering zich luide lucht, toen de trio zijn einde bereikte.

Och! dat mevrouw Ovens ook oogenblikkelijk ververschingen ronddienen liet!

'Louise, nu uw groot a i r,' zeide zij, zoodra de pauze, zoodra het praatje, dat zij zelve had uitgelokt, haar te lang duurde.

Louise Ovens droeg een hemelsblaauw kleed, en wij zijn slechts billijk, zoo wij er bijvoegen, dat zij blaauw dragen mogt, blaauw, dat eener Fransche brunette een' doodschrik op het lijf zou hebben gejaagd, want zij was blank, blank zonder weêrga; - en Louise Ovens preludeerde: laat ons er bijvoegen, zoo iemand, zij mogt harp spelen, want de vorm harer armen liet in fijnte noch in rondheid iets te wenschen over. Een paar donkere strikjes zetten iets piquants aan het kapsel harer bleekblonde lokken bij; men zag het elke harer bewegingen aan, dat zij les had genomen, hoe iets bevalligs te geven aan de bewegingen, voor het speeltuig vereischt. Een weinig meer ziel in de oogen, een weinig meer gevoel van wat zij zong in den zang, en zij zou 'p a r f a i t e' zijn geweest - ach, het weinige, dat wij daar eischen, is zoo veel. 'Uw groot a i r,' had mama gezegd, en trots eene bedenking van Anne, aan deze euvel geduid, en trots eenige bezwaren, door Aemssens geopperd, maar door de moeder niet geteld, speelde en zong Louise eene b r a v o u r e uit eene opera van den dag, welke om strijd kostuum en karakter eischte, zoude zij voldoen. Eilieve, denk u eens, eene S e m i r a m i s op eene m a t i n é e m u s i c a l e, of eene D e s d e m o n a op Lindenhof! Mevrouw Ovens las het op de aangezigten dier gasten, welke onder het bereik van haren blik vielen, dat zij bewonderden,

maar niet werden geëlectriseerd. Het was hare eerste ergernis; - doch de tweede, die deze onmiddellijk opvolgde, griefde dieper. Daar vielen hare oogen op Hendrik van Oudenhove: eene andere dan hare dochter was het voorwerp zijner opmerkzaamheid; eene andere dan hare dochter riep eenen blos op zijn bleek gelaat, en die andere, - het kon eener vrouw die fixeren durfde, als de gade van Ovens, wanneer zij zeker wilde zijn, niet lang verborgen blijven wie - die andere was niemand anders dan hare pianiste-protégée, dan Anne Graevestein. Het was eene teleurstelling, om eene beroerte te krijgen; maar was het gevaar zoo groot als zij vreesde? Het kon slechts eene voorbijgaande vlaag, het kon la fascination d'un instant zijn; zij vleide er zich mede, zij vermoedde het, zij mogt meer dan het vermoên. Al verzuimde mevrouw Ovens er om, der vriendin aan hare regte, op de belangstellende vraag van deze, of het harer delicate constitutie in de zaal niet te warm werd, te verzekeren, dat zij zich volmaakt wel bevond; - al verzuimde zij, onvergeeflijker vergrijp! den gast aan hare slinke, dankbaar toe te knikken, bij de betuiging, hoe zeer de zang harer dochter hem verrukte, staren op beide, tour à tour et sans leur accorder une seconde de répit,' dat zou ze, dat deed ze, - hare logé bemerkte, beantwoordde de blikken van den secretaris in spe niet. Er werd een steen van het harte der eigenares van Lindenhof gewenteld. Anne zag voor zich, te zedig zelfs voor zich, en de oogen van den jongen advokaat zwierven af, zwierven af naar Louise; hij luisterde aandachtig naar haar, hoe zeer zij het Italiaansch ook martelen mogt, - bij zijne hartstogtelijkste uitdrukkingen niet slechts meesteresse van haar gevoel, maar zich schier geenerlei gevoel bewust. Gelukkig voor onze harpspeelster, volgde in haar air weldra roulade op roulade; - er was niemand in de zaal zoo onverbiddelijk

critisch, om zich te ergeren aan het onnatuurlijke van deze in den toestand, die de zang te veraanschouwelijken zocht - door het verzuim van Louise hem uit te drukken, verbaasden zij niet, werden zij schier vergoêlijkt. ‘Onverbeterlijk!’ - ‘C h a r m a n t !’ - ‘Welk eene vaardigheid!’ - ‘D é l i c i e u x !’ - ‘Spel en stem!’ - ‘A m e r v e i l l e !’ - volgden elkander op, en klonken dooreen. - Louise neeg bij de toejuiching, om te stelen!

Weder eene pauze, in welke mevrouw Ovens er zich niet aan ergerde, dat de gasten een weinig in beweging geraakten, om hare dochter te komplimenteren, in welke zij Hendrik van Oudenhove naar Louise zag gaan, in welke zij beide eene lange wijle kouten zag, - weder eene pauze, maar die toch ook een einde had.

‘Anne, m o n e n f a n t !’ riep de vrouw des huizes.

Anne stond bij de c h a i s e l o n g u e .

‘Ge moest het gerepeteerde stuk laten rusten; t â c h e z d e f a n t a i s e r .’

‘Maar, mevrouw!’ antwoordde onze weeze, die wel verschrikt mogt zijn door eenen voorslag, welke, als niemand haar te hulp kwam, weldra herhaald, in wet verkeeren zou. De dochter Graevestein's zag naar Aemssens op.

‘Als ge aan zoo groot publiek niet gewoon zijt,’ merkte hij vast aan, ‘dan is het te veel geëischt, mevrouw Ovens!’

‘A u c o n t r a i r e ,’ viel deze in, ‘het zou eene gelegenheid wezen, p o u r f a i r e s a r é p u t a t i o n , en wat talent betreft, ik beroep mij op Louise - Louïson! - och, m o n s i e u r l e b a r o n , roep haar eens hier!’

Het ware weinig geweest, zoo Louise alleen was gekomen; maar met haar naderde Hendrik van Oudenhove, wiens gesprek met de dochter des huizes door den baron was gestoord.

‘Jufvrouw Graevestein,’ zeide onze oude kennis, ‘wat hebben wij elkander in lang niet gezien!’

Het waren onbeduidende woorden, m a i s c ' e s t l e t o n q u i f a i t l a m u s i q u e, zou mevrouw Ovens zeker hebben gezegd, als zij op dat oogenblik niet louter aandacht was geweest voor Louise. Moeder en dochter overreedden den baron, hoe weinig iemand van Anne's begaafdheid bij eene fantaisie wagen zou; mama voegde er s u r u n t o n d e m y s t è r e bij, dat zij er veel, dat zij er alles door kon winnen.

‘Jufvrouw Graevestein,’ begon Aemssens, ‘ik aarzel waarlijk, na alles wat ik hoor, het u af te raden; - als u den moed heeft om te fantaiseren, niemand zal het aangenamer zijn dan mij.’

‘Ik bid u, doe het!’ bad Hendrik van Oudenhove; ‘er was een tijd, dat....’

Mevrouw Ovens mogt gissen zoo veel zij wilde, raden wat er in Anne's gemoed omging, deed zij niet. Zonder Hendrik aan te zien, wendde zij zich tot Aemssens:

‘Als u mij in den beginne accompagneren wil,’ smeekte zij, en gaf hem den toon aan, en het thema, dat haar voor den geest zweefde.

‘Om u, gaarne,’ zeî de baron, en Anne plaatste zich voor de piano; maar Hendrik van Oudenhove stond ditmaal buiten het bereik der blikken, die mevrouw Ovens van hare c h a i s e l o n g u e werpen kon.

En zal ik nu eene uitvoerige schets geven van wat zich naauwelijks schetsen laat? van eene improvisatie op de piano, slechts bij lange tusschenpoozen door de viool van Aemssens versterkt of vervangen? eene improvisatie, die door Hendrik van Oudenhove alleen volkomen werd verstaan? Het schitterende gehoor verbaasde zich misschien over den eenvoud des aanhefs, over het rustige van het motief, dat Anne's klankenvloed ter

welader strekte; voor hem herriep het de stille woning, waarin hij, door eene toevallige aanraking met den ouden Graevestein, toegang verworven had; waarin hij enkele malen onder de weinige toehoorders van haar spel had behoord. Eene stemme van hartstogt stoorde die harmonie; - hij wist wel wiens stemme het was geweest - maar geen antwoord als zij smeekte, verwierf ze, het rustige motief rolde op nieuw door de zaal. ‘Allerliefst,’ zeide zijn buurman; hij herhaalde: ‘allerliefst,’ met een gezigt, welks pijnlijke uitdrukking die woorden logenstrafte, en weder wilden de klanken, die den eerste dien lof hadden ontlokt, zich doen hooren; maar zij gingen onder; maar zij werden gesmoord in eene elegie, welke niet enkel Hendrik van Oudenhove begreep, waaraan de schare, door hare peinzende verteedering, de schoonste hulde bragt. Er sprak eene smarte uit, die noopte tot tranen. Aemssens bemerkte de aandoening, aan welke Anne ter prooi was, en viel in, met eene herhaling van den kreet van hartstogt, straks door de piano geslaakt; eene korte wijle ruischte alleen het vioolspel op de lucht; dáár herstelde de bewogene improvisatrice zich. Een nagalm der elegie, en geene opvanging, geene beantwoording van de bede om liefde - hoe Hendrik van Oudenhove zich verweet, haar niet te hebben bezocht in haren rouw! - een nagalm der elegie verteederde nog eenmaal het gehoor, en werd vervangen door een stouter lied, door eene telkens hooger steigerende vlugt, als ge mij dat woord vergunt; het was of eerzucht den boezem der spelende blaakte. Hendrik herkende die drift in het tegelijk steigerende en onbevredigende maar te wel. Vergeefs wilde Aemssens nog eenmaal invallen; forscher sloeg de verbeelding der improvisatrice hare vleugelen uit: jubelend scheen zij de bereiking van haar doel te begroeten; plotseling enkele sombere toonen, en het spel was gestaakt.

De zaal daverde van toejuiching; maar wie er ook voor deze dank zeide, Anne Graevestein niet. - ‘Lucht!’ riep zij, ‘lucht,’ en troonde Louise mede, toen Aemssens haar zijnen arm bood, - in het volgende oogenblik was Hendrik van Oudenhove het drietal op zij.

De overige gasten gingen ook naar buiten, en geen hunner of harer, die der pianiste niet om strijd betuigden, hoe zeer zij haar hadden bewonderd. Slechts mevrouw Ovens ontbrak onder de huldigenden; - voor het eerst van haar leven verdroot het haar, dat zij eene delicate constitutie te soigneren had; dat zij het gezelschap in de opene lucht, behoudens hare reputatie, niet volgen mogt. Behoef ik op te merken, dat het haar minder ergerde, dewijl zij Anne niet komplimenteren kon, dan dewijl er, d a n s l e p r e m i e r é l a n, voor haar zoo veel zou zijn te zien geweest? Een oogenblik dacht zij aan een toeval, om de gasten, p ê l e - m ê l e, in de zaal te herroepen; maar het ging niet; als het grootste vertrek des huizes, moest de zaal voor het diné in orde worden gebragt; de receptiekamer was reeds voor het muzijkpartijtje te klein geweest.

‘Willem!’ riep zij, en liet zich in den zuilengang brengen, uit welken haar blik de wandelende paren bespiedde. Baron Aemssens had Louise den arm geboden; - het was iets, het was niets! Schoon zij wist, dat hij anderhalf jaar weduwenaar was geweest, met zoo hooge verwachtingen vleide zij zich niet: ‘Baronnesse Aemssens zou anders heerlijk klinken!’

Indien zij eens geweten had, dat Aemssens slechts over Anne sprak; dat hij beraamde haar voor te stellen te zijnen huize zijne mama gezelschap te houden, en tevens hare studiën voort te zetten! Hij had van Louise de bijzonderheden van haar lot vernomen; hij was over haar talent in de wolken.

Het tweede paar, dat zij onderscheidde, waren Anne en Hen-

drik van Oudenhove, - het stond slecht met het secretarisschap van den jongen advokaat.

‘Jufvrouw Graevestein,’ zeî Hendrik, ‘heb ik andermaal mijn vonnis moeten hooren?’

‘Ik heb achting, ik heb vriendschap voor u,’ was haar antwoord, maar’ -

‘Anne!’ verstoutte Hendrik zich, ‘gelukkig zult ge door dien roem niet zijn’ -

‘Roem!’ zuchtte zij; - maar Aemssens en Louise waren hun op zijde, en de eerste deed haar den voorslag, kennis met zijne mama te komen maken. ‘Eene invitatie zal ze u zenden, zoodra ik haar heb verteld, hoe ge ons heden hebt verrast.’

1844.

P.S.
Gerne hätt' ich fortgeschrieben,
Aber es ist liegen blieben.

De letterkundige bentgenooten te Parijs.

> Car le peuple de Paris est tant sot, tant badault et tant inepte de nature, que ung Basteleur, ung porteur de roguatons, ung mulet auecques ses cymbales, ung vielleuz au myllieu d'un carrefour assemblera plus de gens que ne feroyt ung bon prescheur euangelicque.
>
> RABELAIS.

Wanneer wij u verklaren, lezer, dat wij die woorden van één der grootste vernuften der zestiende eeuw, ook in onzen tijd, nog op Parijs toepasselijk houden, zult gij ons niet van het doel verdenken, u in Frankrijks hoofdstad eene school der zeden te willen doen zien. Zij was dit - indien wij de geschiedenis met vrucht lazen - zoo min in de dagen van den ridderlijken Frans I, als in die van den bijgeloovigen Karel IX; even weinig onder het bestuur van den grooten Hendrik, als onder dat van den grooten Lodewijk, en minst van alle tijden

in de laatste levensdagen van den opvolger van dezen. Zoo gij ons vroegt, waarom zekere goede lieden te onzent, die het hevigst tegen het hedendaagsch Parijs uitvaren, bijna nooit van dat tijdperk spreken, wij zouden u antwoorden: ‘dewijl zij in de eerste Omwenteling geene Nemesis willen erkennen, die wraak nam over de gruwelen, toen bedreven.’ Wij zouden er bijvoegen: ‘dewijl de brave gemeente bij den naam van Robespierre siddert, zoo als onze voorzaten het bij het woord Ducdalf deden, en de menschen slechts groote kinderen zijn, die men het gemakkelijkst overtuigt, wanneer men hen bang heeft gemaakt.’ Doch wie weet, of gij het ons wel eens vraagt?

Pour revenir à nos moutons, hoe zoude Parijs in onze dagen een toonbeeld van voortreffelijkheid kunnen zijn? Veertig jaren in twist en strijd van allerlei meeningen doorgebragt, verdwaasden ook dáár meer hoofden, door overdreven begrippen, dan zij harten voor het goede, edele en schoone ontvlamden. Er worden maanden vereischt, om de hulk, die schipbreuk leed, in eenen dragelijken toestand te herstellen: pas het beeld op Frankrijk toe, waarvan Parijs het roer heeten mag, en beslis, indien gij het durft, hoe vele jaren er noodig zijn, om de sporen van zóó veel ongenade van stormen en golven uit te wisschen? Niets is gemakkelijker, dan er het oog met verachting van af te wenden; niets is onverstandiger tevens: want datzelfde Parijs is de modeprent van Europa; want van Stockholm tot Konstantinopel aapt men de zeden der Franschen na. Van daar, dat wij het niet ongepast houden, van tijd tot tijd, eenen blik op de tegenwoordige Fransche litteratuur te slaan, ter waarschuwing ja, voor het kwade, dat haar aankleeft, maar ook ter waardering van het goede, dat zij bezit. Er openbaart zich bij ons zekere strekking, over al hare vertegenwoordigers hetzelfde

vonnis te strijken, niet in naam der kunst, maar in naam der zedelijke nuttigheid, de toetssteen der Cato's onzes lands. Wij willen heden over de bevoegdheid dier regters, noch over het gepaste van hunnen eisch spreken; en bepalen er ons toe, hun de volgende vraag te doen: ‘Indien het waar is, Mijne Heeren, dat men voor de studie van elken Schrijver, die, volgens uwe begrippen, niet volstrekt zedelijk-nuttig is, moet waarschuwen, en haar, waar men kan, verbieden, dan zie ik niet, hoe gij drie vierde uwer Classici, hoe gij Ariosto en Rabelais in uwe boekenverzameling moogt dulden; dan zijt gij verpligt de schilderijen van Titiaan en Correggio ten vure te doemen; en Montaigne, en Bredero, en Hooft, en Molière, de op eenige plaatsen alles behalve stichtelijke Molière vooral, vliegen uw venster uit, gevolgd door.... Doch waartoe zoude ik de naamlijst verlengen, welke zich, gij weet het, ligt over drie bladzijden zoude uitstrekken? Het éénige, dat ik u nog te zeggen heb, Mijne Heeren, is, dat uw zuiveringstooneel waarlijk eenen aardigen tegenhanger zal opleveren van het bekend onderzoek en oordeel van den Pastoor, en Meester Nicolaas, en de huishoudster, over de bibliotheek van Don Quixote; - ik wensch u eenen Cervantes toe.’

Zoo lang echter het aanleggen van eenen Index met de beginselen der Hervorming strijdt, lezer, vergunne men ons te gelooven, dat wij iets beters kunnen doen, dan boeken verbranden; of wilt gij liever den banvloek over eene gansche letterkunde uitspreken, welke, trots die doove bliksems, eenen onmetelijken invloed op de Europeesche uitoefent? Schilder hen zoo afschuwelijk als gij wilt, de vroeg rijpe, ook vroeg rotte heesters en struiken, welke het woud ontsieren der Fransche onzer dagen; het woud, dat zich op de bouwvallen van eenen keizerlijken troon uitbreidde, zoodra de Man gevallen was, wiens snoeimes en hakbijl het met den dood bedreigden. Maar

gij tast de uitspannings-lektuur bij voorkeur aan; welnu, ik zal mij tot deze bepalen - en u wederspreken dat er wrange vruchten aan vele boomen aldaar gegroeid zijn? Neen - gij zult mij niet hooren beweren, dat de romans van Jacob voor meer dan de ééne helft van het menschelijk geslacht zijn geschreven; dat Frédéric Soulié zijnen dubbelzinnigen naam niet op zijne schriften wenscht te zien toegepast; dat George Sand of de vrouw, welke zich achter dien pseudonyme verbergt, haar genie niet misbruikt; - maar zie hier, wat ik van u meen te mogen vergen: Leg niet evenveel bekrompenheid van oordeel als eenzijdigheid van smaak aan den dag, door het nabaauwen van regters, die met namen en klanken schermen; - door een' schrijver, om één mislukt boek, te veroordeelen, schoon hij er tien schreef, die voortreffelijk mogen heeten; - verwerp niet alles, dewijl gij slechts weinig kent. De letterkunde is de uitdrukking van den verstandelijken, maatschappelijken en zedelijken toestand des volks; zóó diep is Frankrijk niet gezonken, dat er geen, dat er nog niet veel frisch loover en smaakvol ooft in het reusachtige woud te plukken valt. Indien het zulks ware, de wensch van onzen grootsten dichter en partijdigsten beoordeelaar zou vervuld zijn: Parijs was in vlammen ondergegaan!

Ge zult erkennen, dat ik mij aan de schaduwzijde van Frankrijks litteratuur wage, zoo ik een stuk kieze, dat tot het genre der fraaije letteren behoort; doch ook dáár schuilt veel voortreffelijks onder hetgeen luide voor boos wordt uitgekreten. Een bewijs voor mijne stelling wil ik aan uw oordeel onderwerpen. Het is geene tooneelpoëzij van Casimir Delavigne - welke letterkunde heeft een blijspel opgeleverd, dat bij zijne É c o l e d e s V i e i l l a r d s haalt? - het zijn geen elegiën van De Lamartine - er is in zijne M é d i t a t i o n s veel waarachtig godsdienstig gevoel; - het zijn geene lyrische

zangen van Victor Hugo - heb toch een weinig eerbied, bid ik u, voor zijne F e u i l l e s d ' A u t o m n e ! - het is geen proza van Nodier; geene vertelling van Dumas; geen feuilleton van Janin; geene kritiek van Sainte-Beuve - het is slechts, schrikt niet, Mijne Heeren! het is slechts een blijspel van Scribe.

'En hebt gij het stukje over d e J o d i n in de *Letteroefeningen* der vorige maand gelezen?'

Helaas ja, mevrouw, en er dadelijk bij gedacht, UEd. de volgende vragen te doen:

1°. Of UEd., schoon UEd. wel eens ter kerk gaat, om iets moois te hooren, ooit eene loge nam, om gesticht te worden, wanneer men een opera gaf? Zoo ja - ik wil u nu niet over het eerste beknorren, want ik heb nog meer te vragen - zoo ja, dan zoude UEd. mij ten hoogste verpligten mij te zeggen, wat UEd. in den tijd, toen UEd. jong was, uit Mozarts D o n J u a n leerde? UEd. weet, dat ik toen de eer niet had UEd. te kennen. Ik was anders geen oud vrijer geworden.

2°. Of UEd. ooit een operaboekje kocht om dat te lezen en niet om er uit te hooren zingen, en of UEd. dit misschien in rood marokijn laat binden? Ik zal dan bij gelegenheid om d e C a l i f v a n B a g d a d en Z e m i r e en A z o r zenden; het moeten leerzame boekskens wezen.

3°. Of UEd. in den Haag ook flaauw is gevallen - UEd. wordt nog al door vapeurs gekweld; - toen men d e J o d i n in de kokende olie wierp? Ik vond het minder akelig, dan het den schrijver dier beoordeeling, in den Belgischen nadruk - een bewijs van des schrijvers huishoudelijkheid - toescheen.

4°. Of UEd. ook bij UEd^{s}. oudsten of bij UEd^{s}. jongsten zoon - die een ware wildzang is - na het zien van de J u i v e sporen heeft ontdekt, welke UEd. aanleiding geven te ver-

moeden, dat hij troon en altaar onderst boven wil werpen?

Doch die laatste is eene teedere vraag, mijn lezer, op welke mevrouw verstandig genoeg zal zijn mij niet te antwoorden, indien de schrijver juist heeft gezien. Ik twijfel er echter aan, daar ik meer blijken van onjuistheid van oordeel in dat stukje meende op te merken. Ik wil niet zeggen, dat de Jodin van Scribe reeds een onjuiste titel was, - en toch zegt men: il Barbiere di Rossini, la Dame Blanche de Boyeldieu, die Euryanthe von Weber, - maar eene opera mag, kan nooit ten maatstaf strekken van de hoogte, waarop letterkunde en dichtkunst staan; ik protesteer er uit naam onzer hollandsche litteratuur tegen. Halévy, de componist, wordt in de gansche beoordeeling niet genoemd; Halévy vroeg woorden voor vreeselijke toestanden; de poëzij was ook dit maal - zoo als zij het altijd bij opera's is - de gewillige dienares der muzijk; Scribe gaf eene vloeijende en beschaafde dictie, voilà tout! Aan meesters in de toonkunst late men de beoordeeling dier muzijk over; wanneer wij, zeldzame gasten, den drempel van haar heiligdom overschrijden, doen wij het op de uitnoodiging van den franschen meester:

> Ah! rendez-vous à ce palais magique,
> Où cent plaisirs font un plaisir unique -

en nemen volksvertellingen, geestverschijningen en wonderdoeners voor goede munt aan, tot de finale gespeeld is. Indien ik iets op den tekst der Juive moest aanmerken, het zoude zijn, dat er te veel verstand in steekt; liever, dat Halévy, als alle allerlaatste toonkunstenaars, te weinig gevoel, te veel gedachte wil uitdrukken.... Doch ik dwaal af.

Er is geen tooneel in, dat de zedelijkheid kwetst; en waarom het Hof dus de voorstelling in den schouwburg niet zoude

hebben mogen bijwonen, verklaar ik niet te begrijpen. Of wilde de schrijver misschien, dat ons koninklijk geslacht toon zoude geven in kunsten en letteren? Wij wenschten het - maar welligt niet als hij; wilt gij een voorbeeld h o e ? Het zoude ons gestreeld hebben het v e t o te hooren uitspreken, toen het een' vreemdeling inviel van Willem I een' operaheld te maken; de Zwijger had weinig aanleg tot zingen. Wij wenschten, dat men, wanneer Z.M. de hoofdstad met een bezoek vereert, vaderlandsche stukken van vaderlandsche dichters ten tooneele voerde. Laat ons duidelijk spreken. Verre van het van den Vader des vaderlands te eischen, na een uren lang vermoeijend gehoor geven - Nederlands koning verwierf er zich eene welverdiende populariteit door - een Treurspel van vijf bedrijven bij te wonen, zoude men twee bedrijven kunnen kiezen - het volk komt om de doorluchtige gasten, en niet om het stuk - uit een treurspel van Wiselius of Bilderdijk, van Walré of 's Gravenweert, Klijn of van Halmael. Die keuze zoude den smaak der hooge personaadjes eer aandoen, en eene vleijende hulde aan ware talenten zijn. En dit is niet alles! Welk eene gelegenheid bieden vele dier stukken, welke ons in den Spaanschen vrijheidsoorlog verplaatsen, het volk niet aan, om zijne liefde voor het Huis van Oranje uit te drukken? Zulk een avond mogt dan teregt een groot huiselijk feest heeten. Indien men dit doel in den hollandschen schouwburg niet uit het oog verloor, zouden wij er weinig tegen hebben, dat men in den franschen en duitschen, bij bezoeken der vorstelijke familie, opera's opvoerde. Muzijk is het stokpaardje onzes tijds, en, zoo als een oud vriend eens juist aanmerkte: ‘ik heb in mijnen tijd allerlei stokpaardjes zien berijden: het liefhebberijtooneel, het goochelen, het exerceeren, het biljartspelen, het verhandelen en wat niet al; de muzijk is verreweg het beste!’

Eene enkele aanmerking van den schrijver dier beoordeeling verdient loffelijke vermelding; zij is waar, zeer waar, onbetwistbaar waar: een nederlandsch letterkundige (?) had ons al de akeligheden uit de J u i v e niet in eene opera, maar in een treurspel of een' roman opgedischt; want wat, goede lieden, wat dischт men ons in nederlandsche treurspelen, maar driewerf meer nog in nederlandsche romans, niet op! Eilieve, neem eens uit uwe boekenkast.... Maar laat ons over Scribe spreken.

Welke schrijver der nieuwere Fransche school wij ook gedacht hadden door onze kunstregters te zien aanvallen, Scribe het minst en laatst van allen; de beschaafde, geestige, verstandige Scribe, die de rede altijd aan de hooger hand van het gevoel doet gaan; Scribe, evenzeer in dat opzigt als in natuurlijken stijl de tegenstelling van Marivaux. Hij was in vollen zin des woords de tooneeldichter der Restauratie, en verzoende in den schouwburg, wat zich nergens anders verzoenen liet: de dochter van den rijk geworden bankier met de adelijke telg van eenen P a i r d e F r a n c e, - de oude grombaarden uit de grenadierschool van Napoleon met de piep-jonge kolonels der Bourbons, die geen ander vuur kenden, dan dat der liefde. Hij schertste met de Republiek, met het Consulaat, met het Keizerrijk, en gispte alle feilen van hoofd en hart, maar zacht, humaan en lagchend, de vernuftige schrijver, die geloofde, dat zijn volk rust behoefde, en die deze rust wilde bevorderen door het te vermaken. Achttien honderd dertig bedroog hem als duizend anderen; eene nieuwe omwenteling stortte het volk in nieuwe onheilen; de beschermster des dichters, de Hertogin van Berry, werd het offer van staatkundige stormen, en in 1833 verscheen Scribe's B e r t r a n d e t R a t o n. Kent gij geestiger satyre der omwentelingszucht? Het zegt weinig, dat zij hem de poorten der A c a d é m i e

Française ontsloot. Sedert Beaumarchais' Mariage de Figaro[1] maakte geen tooneelstuk dieper indruk; ik wenschte, dat een man van smaak, oordeel en vernuft eene vergelijking van beide beproefde - het geschreeuw tegen Frankrijk en de Franschen zoude te onzent gewijzigd worden. Welk een verschil tusschen Figaro, die aan alles twijfelt en niemand spaart; die de hovelingen geeselt en den krijgslieden hunne slavernij verwijt; die door kwinkslagen het hoog gezag eene vrije drukpers tracht af te dwingen; en eindelijk toont, dat hij zich des noods met geweld zal weten te verschaffen, wat men lust mogt gevoelen hem op zijn verzoek te weigeren; en de woorden van Marthe en Raton, aan het einde van het bewijs, hoe waar Lafontaine's fabel is. Herinnert gij u die, lezer? Marthe verwijt haren man, dat hij alles, zijn vermogen, zijn bestaan, zelfs het leven van hunnen zoon gewaagd heeft, en waartoe?

RATON.

Om er anderen partij van te laten trekken.

MARTHE.

Steek u dan weêr in zamenzweringen!

RATON (*haar de hand reikende*).

Wees er niet bang voor, wijfje!.... ik laat ze voortaan voorbijtrekken. De duivel moge mij halen, zoo ik er mij ooit weêr meê bemoei.

Zulk een verschil is er tusschen 1784 en 1833 in het staatkundige. Er is geen minder onderscheid tusschen de zedelijke begrippen der spelers van beide tijdvakken. De kinderen van welke eeuw waren de gevaarlijkste buren? - De hemel zij geloofd,

1 Wij jagen niet naar woordspelingen; maar kunt gij uwen grimlach weêrhouden, wanneer wij u zeggen, dat Mevrouw N.C. van Streek ons van dit blijspel eene vertaling schonk? Welk een tijd!

onze jeugd behoefde dergelijke lessen niet; - driewerf wee het volk, dat zijne begrippen van pligt en regt, orde en vrijheid uit die van vreemden putten moet! - Maar hoe kan men onder de apostelen der zedeloosheid, ontucht en goddeloosheid den man, die Bertrand et Raton schreef, rangschikken? of zijn ook bij den regter der Juive de woorden van Molière toepasselijk, welke tot motto van Scribe's Camaraderie ou la Courte-Échelle[1] dienen:

Nul n'aura de l'esprit hors nous et nos amis? -

Wij hebben ons vaderland innig, opregt, hartelijk lief, maar gelooven niet daarom blind te moeten zijn voor de schoonheden, welke bij vreemden... Doch gij hebt gelijk, mevrouw, en Voss had het ook, toen hij in zijne Luise de oude, verstandige huisvrouw des Leeraars zeggen liet:

Kinder, der Kaffé wird kalt; ihr prediget immer und ewig!

Laat ons over Camaraderie spreken:

Edmond de Varennes, een jong advokaat te Parijs, bezit alle talenten tot zijnen stand vereischt; maar verstaat niets van de kunst, die, volgens Scribe, in Frankrijks hoofdstad, in onze dagen de noodzakelijkste is, de kunst zich vrienden te kiezen. - Hij heeft gemeend, dat zijne talenten alleen hem den weg zouden banen; arme jongen! Zonder dat ik het u zeg, vermoedt gij, dat hij, als de held van het stuk, verliefd moet wezen, en gij hebt niet ongelukkig gegist. Eene nooit geopenbaarde liefde voor Agathe, de dochter van den Graaf de Miremont, Pair van Frankrijk, maakt Edmond de vergetelheid, waartoe hij, trots zijne ijverige studiën, gedoemd schijnt, dubbel ondragelijk. Vergeefs heeft hij eenige processen gewonnen. De wereld, om welke hij zich niet bekommert,

1 Comédie en cinq actes et en prose. Paris, J.N. Barba, libraire, au Palais-Royal etc, 1837.

betaalt hem met dezelfde munt en bekommert zich niet om hem. Eindelijk echter draagt de Graaf de Miremont hem de behandeling eener zaak op, die de belangen zijner dochter geldt - en gij vermoedt, dat de loop van dit pleit het stuk vult, en dat Edmond eindigt met het te verliezen? Ditmaal hebt gij ongelukkig gegist. In het vierde tooneel, van het eerste bedrijf, hooren wij van Agathe, dat hij ook haar proces glansrijk won. Hare vriendin Zoé de Montlucar, de gade van un grand seigneur et homme de lettres, - titels, die ik liefst onvertaald laat - noodigt hem (die later optreedt) uit de dagbladen in te zien, welke een verslag van zijn pleidooi geven, opdat hij moed scheppe, zich tot vertegenwoordiger van Saint-Dénis op te werpen. Agathe heeft hem een oogenblik te voren aangemoedigd, die ijdele beschroomdheid en modestie de dupe - kennen wij, Hollanders, dat laatste niet? - ter zijde te zetten, welke hem beletten zich te doen gelden; zoude Edmond iets weigeren, waar zij op aandringt? - Hij neemt het blad op, en Zoé vraagt hem, terwijl hij het open slaat:

Beeft gij van aandoening?

EDMOND.

Waarlijk.

ZOÉ.

Hoe kinderlijk is hij nog!

AGATHE, *tot* EDMOND, *die het dagblad inziet*.

Welnu, Mijnheer, welnu!... dat geeft u moed, niet waar? Zijt ge tevreden?

EDMOND.

Ach, dat is schandelijk!

BEIDE VROUWEN.

Wat scheelt u?

EDMOND.

Het is uit met mij; die laatste slag verplet me, mijn pleidooi

verminkt en mismaakt..... het tegenovergestelde van hetgeen ik beweerd heb; en bij alle plaatsen, die het meest uitkwamen.... waar men mij luid toejuichte..... daar heeft men tusschen twee haakjes gezet.... ‘gemompel onder de toehoorders!’ (*Terwijl hij het dagblad aan* ZOÉ, *geeft*) Dáár.... dáár.... zie het zelve.

ZOÉ, *het dagblad inziende*.

Het is waar. (*Zachtkens* AGATHE *voorlezende*): ‘de eisch heeft zich zelven verdedigd; er was niets logisch, niets wegslepends in het pleidooi; nergens verried een stoute greep den meester in de redeneerkunst, en elk verwonderde zich bij het sluiten der zitting, waarom men toch deze zaak niet aan den jongen Oscar Rigaut had toevertrouwd, wiens vurige welsprekendheid veel beter bij het onderwerp zou hebben gepast!’

AGATHE.

Oscar!

Eene opmerking, eer wij voortgaan. Over het algemeen mogen wij geene hooge letterkundige waarde aan onze dagbladen toekennen; met zeldzame uitzonderingen spiegelt zich echter in de weinige, die niet als de *Haarlemsche Courant*, enz. louter stemmen uit verre landen en boden van huiselijke voorvallen zijn, de goede trouw van ons volkskarakter af. In Frankrijk is het anders; en zoo onberekenbaar als de invloed is, welken die beheerschers der openbare meening dagelijks uitoefenen, zoo weinig kiesch zijn zij dikwijls in de middelen. Beaumarchais beweerde, ‘q u ' i l n ' y a q u e d e p e t i t s h o m m e s q u i r e d o u t e n t l e s p e t i t s é c r i t s ;’ maar wie zal beslissen, hoeveel de gedurige en niet altijd edelmoedige, dikwijls onregtvaardige aanvallen der dagbladen van de oppositie op de thans verdreven Bourbons gedurende de Restauratie, bijdroegen, om hen in de schatting des volks te doen dalen, nadat zij langzamerhand de liefde voor hen hadden verdoofd? Bazile heeft het in den B a r b i e r d e S é v i l l e juist uitgedrukt; ik mag die gelegenheid, Scribe regt te doen wedervaren; niet

verzuimen. Zie hier de plaats; het geldt een middel, om den Graaf Almaviva de stad te doen ruimen, en Bartholo noemt het door hem voorgeslagene (den laster) een zonderling middel.

BAZILE.

> Den laster, Mijnheer? Ge weet waarlijk niet wat ge versmaadt; ik heb er de braafste lieden bijna onder zien bezwijken. Geloof mij, dat er geene laffe boosheid, geen gruwel, geen ongerijmd verdichtsel is, dat men den leêgloopers eener groote stad niet voor goede munt kan doen aannemen, mits men het wel aanlegge; en wij hebben hier lieden, die bekwaam zijn zonder voorbeeld.... Eerst loopt een los gerucht, den grond onder het voortzweven scherende, zooals de vleugelen der zwaluw het dien voor den storm doen, en mompelt p i a n i s s i m o , en vliegt verder en verbreidt alom den vergiftigen zet. Deze of gene mond vangt het op, en fluistert het u, p i a n o , p i a n o , behendiglijk in het oor. Het kwaad is gedaan, het schiet wortel, het ontkiemt, het groeit op, en r i n f o r z a n d o van mond tot mond, doet het voor den duivel in vlugheid niet onder; en eensklaps, ik weet niet hoe, ziet gij den laster zich verheffen, hoort gij hem sijfelen, wordt hij van oogenblik tot oogenblik grooter en sterker. Hij rijst op - breidt zijne wieken uit, dwarrelt rond, ontwikkelt, rukt los, sleept mede, barst uit en dondert, en wordt, dank zij den hemel! een algemeene kreet, een verdoovend c r e s c e n d o , een door allen aangeheven chorus van haat en verbanning. Wie duivel zoude dien wederstand kunnen bieden?

Ziedaar Beaumarchais; gij lacht onwillekeurig; de voorstelling boeit u, zonder dat zij u sidderen doet - (in het oorspronkelijke zoudt gij haar bewonderen). Zie hier Scribe; Edmond heeft uw hart gewonnen, en hij wordt er het slagtoffer van; gij beklaagt en verfoeit! Zoé troost hem, dat andere stemmen zich ter gunste der waarheid zullen verheffen, dat zijne toehoorders overtuigd zijn, dat hij goed gepleit heeft:

EDMOND.

> En hoe velen waren er? twee of drie honderd menschen misschien,

en dát blad is bestemd voor vijftien of zestien duizend geabonneerden, en morgen zullen in de s a l o n s d e l e c t u r e, op alle openbare plaatsen, tweemaal honderd duizend lezers verzekerd zijn, en het herhalen, dat ik een advokaat ben zonder kennis en zonder talent, die er geen slag van heb de belangen, welke men mij toevertrouwt, te verdedigen!

- De Heeren van het zedelijk-nuttige zouden hier waarschijnlijk, een' hevigen uitval of eene lange rede tegen de dagbladen hebben ingelascht; Scribe schijnt zich te vergenoegen met de zekerheid, dat elke ware en fraaije schildering van eenen menschelijken toestand zedelijke gevolgen hebben kan en moet; van daar, dat zijne stukken zulken opgang maken. -

Zoé vraagt Edmond, hoe hij op die gedachte komt?

EDMOND, *het dagblad inziende*.

Het is geschreven.... het is gedrukt! - Uw echtgenoot komt er beter af!... Ik lees hier eene weidsche lofrede van zijn laatste werk .... (*Lezende*) 'Wat toch is de genie? Is het niet de elektrieke vonk, die men niet grijpen kan, schoon zij het ijdel doorrent?....'

ZOÉ, *verwonderd*.

Ach! mijn God!

EDMOND.

ZOÉ, *ter zijde naar de tafel ziende, waarop het opstel van de hand haars echtgenoots ligt*.

Ha! thans begrijp ik het.

Maar gij begrijpt het niet, en het is mijn pligt u te verklaren, waarom dat artikel over een werk van haren gade haar in zulk eene verbazing bragt.

M^{r}. de Montlucar is, wat de Engelschen a w o u l d - b e g e n i u s zouden noemen, een man, die al zijne vrienden tot

geniën maakt; b.v. zijn' vriend Dutillet, den boekhandelaar, het genie van den boekhandel; zijn' vriend Desrouseau, den landschapschilder, het genie der schilderkunst; zijn' vriend Bernardet den geneesheer, die genie in de geneeskunst gebragt heeft; een man eindelijk, die op de naïve aanmerking zijner gade:

> Iets dat mij verwondert, Mijnheer, is dat alle uwe vrienden geniën zijn, ten antwoord geeft:
> Ja, Mevrouw, men bezit tegenwoordig niets anders. Alles genie!

Waarop gij, mijn lezer, misschien geneigd zult zijn met Zoé te hernemen:

> Het is droevig; want het zoude niet kwaad zijn, zoo men een weinig vernuft had.

M^{r}. de Montlucar is een man, die door geboorte en fortuin onafhankelijk is, de wetenschappen voor zijn plezier beoefent, wiens werken twintig drukken beleven (te zijnen koste?), en die zijne dagen doorbrengt met allerlei middelmatige lieden te prijzen en te bewierooken, om, gij raadt het, zelf bewierookt te worden. Een man, die op zijne onafhankelijkheid stoft, en inderdaad de slaaf is zijner gewenschte vermaardheid; die, om hem u in ééns te doen kennen, zelf de weidsche lofrede over zijn werk schreef. Zoé heeft dat opstel - in klad - eenige oogenblikken te voren - in zijne handen verrast - er, trots al zijne weigering het haar te laten inzien, den aanhef van gelezen - gij begrijpt nu, welk een licht haar opging.

Gelooft gij, dat wij ook te onzent w o u l d - b e g e n i u s s e s hebben, die lofredenen op hunne eigene werken schrijven? Hollandsche Zoé's, ik beveel u geheimhouding aan! -

II

Welligt vermoedt gij, dat M[r]. de Montlucar redacteur van het dagblad is, waarin Edmonds pleidooi werd mishandeld, waarin de A n o m a l i e s p o l i t i q u e s e t l i t t é r a i r e s van den eerste hoog geprezen worden? Dat hij zoo gelukkig ware! - maar neen, t h e l e a d i n g s p i r i t van dien tolk der openbare meening is.... laat Agathe het u verklaren; zij zal u hare ouders juister schilderen, dan ik het vermag.

AGATHE (*tot* ZOÉ).

Edmond mishaagt aan mijne stiefmoeder Césarine, en mijn vader ontvangt niemand op vriendschappelijken voet, dan die de eer hebben aan zijne vrouw te bevallen.

ZOÉ.

Het is onbegrijpelijk, hoe men zich dus kan laten beheerschen.

AGATHE.

Maar hij vermoedt volstrekt niet dat hij beheerscht wordt.... Hij beweert integendeel, dat hij een' wil... een' vasten wil heeft.. (*grimlachende*) maar het is die zijner vrouw....

ZOÉ.

Verhaal mij toch, want ik heb het mij nooit kunnen verklaren, wat of wie gaf aanleiding tot dat huwelijk?

AGATHE.

Ach, goede hemel, het was mijne schuld!... Ik ben er oorzaak van... Het heugt u, hoe Césarine op onze kostschool, waar zij, dewijl ze geen vermogen had, tot ondermeesteresse was aangesteld, mij beschermde en begunstigde?

ZOÉ.

Volkomen, Agathe! Gij waart de rijkste van allen, en wij beklaagden ons over de onregtvaardigheden, waartoe dit aanleiding

gaf. Ik herinner mij nog, hoe u een prijs voor uitmuntend gedrag werd toegekend, dien ik verdiend had.

AGATHE (*grimlachende*).

Gelooft gij dat?... Ik was gevoelig voor hare genegenheid, hare vriendschap, hare zorg... ik sprak er mijn' vader over, en wanneer hij mij kwam bezoeken, werd ik in de spreekkamer altijd door Césarine vergezeld, die zich jegens hem allerbeminnelijkst gedroeg, zich allerbevalligst voordeed en geene dier kleine oplettendheden verzuimde, waarvan zij alleen het geheim bezit. Toen ik haar bij het naderen der vacantie voorsloeg dien tijd op het kasteel mijns vaders door te brengen... haastte zij zich die uitnoodiging aan te nemen, en Mr. de Miremont was verrukt van vreugde... Zij was altijd gereed een partijtje piquet of schaak met hem te spelen, en, sterker dan hij in beide, verzuimde zij nooit hem te laten winnen, ten einde den overwinnaar het genoegen te gunnen, haar spijtig en toornig te zien op eene wijze, die hem betooverde... Zij las hem de dagbladen voor en was zijn secretaris;... met grenzenlooze bewondering, die zich soms zelfs in tranen uitte, hoorde zij alweder aan wat hij haar wel honderd malen had verteld, welke ambten hij onder het Directoire en het Consulaat bekleedde; in één woord, het was een stelsel van beminnelijkheid en behaagzucht, dat ik toen ver was van te doorzien, maar waarin zij zoo volkomen slaagde, dat na verloop van drie maanden, toen wij naar de kostschool hadden moeten terugkeeren, Mad^{lle} Césarine Rigaut, wier bloedverwanten kooplieden in hout zijn, te V i l l e n e u v e s u r Y o n n e, Mr. De Miremont, Pair van Frankrijk, huwde. Ik bemerkte toen eerst, dat ik bij onze oude ondermeesteres nooit meer dan eene scholier zou zijn.

ZOÉ (*opstaande*).

Die Césarine is dus zeer geslepen.

AGATHE.

Geslepen? Zij heeft het instinkt, zij bezit de genie der intrigue, - het is haar aangeboren; het is eene bepaalde roeping, en nu intrigueert zij nog voor hare familie, voor de haren, die zij uit hunnen vergeten' stand zoude willen opheffen. Zij heeft haren echtgenoot

> acquéreur-actionnaire van een onzer eerste dagbladen doen worden, hetwelk hem een onmetelijk gezag, een' onwederstaanbaren invloed geeft, dien hij naauwelijks vermeent te bezitten, en waarvan zij alleen partij trekt. Gelukkig wie door haar beschermd wordt! geene plaats is voor hem te hoog; hij komt waar hij zijn wil.
> Madame de Pompadour en Césarine, lezer! c'est toujours le même régime; maar Voltaire huldigde de eerste, hij zoude de laatste bestreden hebben; - wie huldigen deze in onze dagen?

AGATHE.

> Door het dagblad, waarvan haar echtgenoot eigenaar werd, is Césarine het middelpunt geworden van alle parlementaire en litterarische côteriën; zij is de ziel en bijna de voorzitster van een gezelschapskring Jeune-France, welken zij sedert eenigen tijd ontvangt. Het zijn jonge lieden van allerlei rang en stand, met opgeheven hoofd en afdoende stem;... groote mannen in den dop, gloire surnuméraire, toekomstige vermaardheden, die afzonlijk niets zouden vermogen, maar die zich vereenigen om iets te beduiden, en zich op elkander stapelen, om zich te verheffen.

Ziedaar de lieden, welke Scribe de geeselslagen van zijn vernuft wil doen gevoelen; - hoe naauwkeurig kent hij zijnen tijd! Sedert 1830 is de letterkunde, zijn de dagbladen het middel geworden om ambten en waardigheden te bekomen; zoude hij den eernaam van blijspeldichter verdienen, zoo hij die dwaasheid zijner eeuw niet gispte? De vertegenwoordiging is door de liberalen aller landen voor het beste geneesmiddel aller staatkundige ziekten uitgekreten; - de dichter schetste ons in Bertrand et Raton, hoe men en wie vooral van eene omwenteling partij trekt; in Camaraderie wil hij het ons aanschouwelijk maken, op welke wijze men volksvertegenwoordiger wordt. Wij zullen het tafereel niet van de zijde der staatkunde toelichten, wij willen het enkel van die der letter-

kunde beschouwen, en schoon wij in het algemeen geene vrienden van toepassingen zijn - in leerredenen moet de spreker die maken; in opstellen van anderen aard late men dit den lezer over - den blik soms van de Parijsche bentgenooten op de onze wenden. Wij hebben er in onzen tijd drieërlei gekend.

Het is de liefde, die Edmond overhaalt zich tot vertegenwoordiger van Saint-Dénis aan te bieden. Agathe zegt, zonder hem aan te zien, onder het omslaan van haren shawl (het fransche meisje! dat haar vader er niets tegen zoude hebben zijne dochter aan een' d é p u t é te geven. Zijn eerste verzoek om eene stem - bij Mr. de Montlucar - levert een aller-geestigst tooneel op.

Mr. DE MONTLUCAR (*vrij koel*).

En waaraan ben ik zoo vroeg de eer van uw bezoek verschuldigd?

EDMOND.

Eene belangrijke zaak... Er moet te Saint-Dénis een vertegenwoordiger benoemd worden...

Mr. DE MONTLUCAR (*nog koeler*).

Ik hoorde er van spreken... want ik bemoei mij weinig met de politiek...

EDMOND.

Ik betaal er vrij wat belasting.

Mr. DE MONTLUCAR (*met eene vriendelijke houding*).

Het wordt mij duidelijk, gij zijt kiezer... en komt mij bezoeken...

EDMOND.

Niets natuurlijker... uw invloed, uw groote naam... uwe uitgestrekte goederen...

Mr. DE MONTLUCAR (*altijd even vriendelijk*.)

Gij zijt al te goed... ge komt, begrijp ik, uit naam uwer collega's.

EDMOND.

Wie bedoelt gij?

Mr. DE MONTLUCAR.

Eenige kiezers uit het arrondissement.

EDMOND.

Neen, mijnheer! ik kom uit mij zelven....

Mr. DE MONTLUCAR (*op hartelijken toon en zijne hand grijpende*).

Ik betuig er u te meer dank voor, en kan u niet zeggen, mijn waarde Edmond! hoe gevoelig ik over dien stap ben, - hoezeer hij mij niet weinig in verlegenheid brengt en hindert; - schoon velen mijner vrienden mij op dit punt reeds bijna geweld aandeden.... Maar gij begrijpt zelf mijnen toestand.... ik ben geen staatkundig persoon meer, ik ben geheel letterkundige... als zoodanig heb ik mij zekere onafhankelijkheid weten te verschaffen, zekere begrippen, en ik durf zeggen eenigen roem... die ik niet op de tribune in de waagschaal wil stellen...

EDMOND (*met verwondering*).

Hoe dat?

Mr. DE MONTLUCAR (*levendig*).

Dat verwondert u, maar het is zoo, en ver van u dank te weten voor de eer, die gij mij aandoet, brengt gij mij in de verzoeking er knorrig over te worden... want het valt mij zwaar u te weigeren.... En toch, ik, die zoo gelukkig was in mijne huiselijke rust, die er niet in het minst op rekende... die mij voor alle pogingen van dien aard beveiligd waande... gij brengt mij in den moeijelijksten en pijnlijksten toestand.
(*Met eene zachte stem en als gereed om toe te geven*).
Want in waarheid... ik kan geen député worden...

EDMOND.

Stel u gerust en duid het mij niet ten kwade... het was niet dit, wat ik u kwam voorstellen...

Mr. DE MONTLUCAR.

Hm... wat zegt gij?

EDMOND.

Ik begrijp uwe beweegredenen volkomen... en ik kwam u voor een' ander...

Mr. DE MONTLUCAR (*terwijl hij zich poogt te herstellen, en een vrolijk voorkomen huichelt*).

Dat laat zich hooren... gij hadt mij bang gemaakt... maar ge geeft mij mijne rust weder... En die andere, wie is hij?

EDMOND.

Dat ben ik!

Mr. DE MONTLUCAR (*verbaasd*).

Gij!...

(*Met eene houding van meerderheid*).

Zeker, mijn waardste, ik zoude u met groot genoegen mijne stem geven, want dat komt ge mij, naar ik vermoed, vragen... maar men kent mijne meening en de uwe... Onze beginselen zijn niet dezelfde...

EDMOND.

Zij zouden u echter veroorloofd hebben van mijne stem gebruik te maken...

Mr. DE MONTLUCAR.

Maar niet om u de mijne te geven... Dat zoude mij bij mijne partij, bij mijne staatkundige vrienden schade doen... Het zoude den schijn hebben, dat ik van tint veranderde, iets dat ik nooit zal doen... Gisteren nog hebt gij voor mademoiselle de Miremont gepleit, die tot den nieuwen adel behoort, den adel van het keizerrijk, en gij hebt een proces gewonnen tegen eene der oudste familiën van Frankrijk, eene groote dame uit de voorstad Saint-Germain!

Wij klagen, dat wij geene oorspronkelijke blijspelen bezitten, en zijn gereed dit gebrek te verklaren door de eenvoudigheid onzer zeden, het burgerlijke onzer leefwijze en wat dies meer zij. Ik wil niet beweren, dat de verkiezingen te onzent wedergades van bovenstaand tooneel aanbieden; maar indien wij een waarachtigen blijspeldichter bezaten, gelooft gij, dat het hem

aan onderwerpen zou ontbreken? dat onze aristocratie - zoo die van geboorte als die van geld - onze patriciërs - zeg mij niet dat dit eene reminiscentie van vóór 1795 is - onze degelijke, burgerlijke huisgezinnen, wier hoofden gedurende vijf of zes geslachten achtingwaardige kooplieden waren, - onze effecten-handelaars en de luchtverhevelingen, die aan hunnen hemel maandelijks blinken en ondergaan, hem niet overvloed van stof zouden opleveren? Het is waar, hij zoude in elk dier kringen moeten omgaan, ten einde die standen dóór en dóór te kennen; menschenkennis moest zijn grootste schat, menschenvrees zijn geringste zwak wezen; de beschuldiging, waarmede de kleingeestigheid elk talent van dien aard zoude ontmoedigen: 'gij hebt portretten geleverd!' moest hij voor de vleijendste lofspraak houden. Doch is het dan zulk een alledaagsch sieraad, de lauwerkrans, welken Thalia om het hoofd van haren echten priester vlecht? Vleit er u niet mede, blijspeldichters! die, om uw gehoor te doen lagchen, uwe toevlugt neemt tot karakters, aan het dolhuis ontstolen; leert van Scribe natuurlijk zijn; maar waarlijk, ik vergat, dat men dichter geboren en niet gemaakt wordt; ge ziet, dat ik nog een man van de vorige eeuw ben. Veelligt hebt ge buitendien mijnen ouderdom reeds uit mijne praatzucht geraden, ik stelde uw geduld te lang op de proef: de Parijsche bentgenooten zullen dadelijk voor u optreden.

Een der merkwaardigste personaadjes uit den hoop is Oscar Rigaut, de advocaat, die in het dagblad ten koste van Edmond de Varennes geprezen werd, zijn schoolmakker; een vriend, dien Edmond sedert uit het oog verloren heeft, en welken hij, nadat zijn bezoek bij M^{r}. de Montlucar tot eene volslagen breuk heeft geleid, ontmoet. Oscar, de rijke Oscar, lacht hem over zijne werkzaamheid uit, biedt hem geld aan en vraagt hem, als Edmond dit weigert, wat hem scheelt?

EDMOND.

Dat mij niets gelukt.

OSCAR.

Dat is verwonderlijk, ik slaag in alles... Ik begrijp niet, hoe men zoo ongelukkig kan zijn niet te slagen...

EDMOND.

Dat bewijst veel geluks of veel talent.

OSCAR.

Waarlijk niet.... dat is zeer natuurlijk, dat gaat van zelf... ik geef mij geene moeite... Ik weet niet hoe het toegaat, alles loopt mij meê, wordt mij aangeboden!..

EDMOND.

In waarheid?

OSCAR.

Ik spreek u niet van de balie, voor welke ik reeds opgang maakte, maar die ik voor altijd vaarwel zeg, omdat ik andere bezigheden heb, die mij beter passen.

EDMOND.

En welke?

OSCAR.

Weet gij het dan nog niet? - Ik heb een' bundel verzen geschreven.

EDMOND.

Gij...

OSCAR.

Als iedereen! Dit is mij op zekeren morgen onder het ontbijt aangewaaid.... Le Catafalque ou Poésies funèbres d'Oscar Rigaut.

EDMOND.

Gij! een dikke, vrolijke jongen?...

OSCAR.

Ja, ik heb mij van de uitvaarten meester gemaakt... ik zag ver-

geefs naar iets anders om: al het overige was door onze vrienden weggekaapt! Wat hebben de b e a u x, de g a n t s j a u n e s der letterkunde, scheppende geniën waarachtig! wat hebben zij niet uitgevonden? Het zoude dubbel werk geweest zijn, indien wij allen hetzelfde genre hadden geschapen. Daarom heb ik hun de nevel-poëzij - de ridder-poëzij - en de pittoreske-poëzij overgelaten, en de lijkstaatsie- en de kerkhof-poëzij uitgevonden, en ik slaag boven verwachting met mijne lijken... men verdringt zich om mijn werk te koopen; en zie, zie... (*op de tafel wijzende*) hier ziet gij zelf zes exemplaren liggen.

EDMOND.

Ik heb geene woorden voor mijne verbazing.

OSCAR.

Maar leest gij dan geene dagbladen?... 'Den jongen Oscar Rigaut, wiens uitzinnige verbeelding hem aan het hoofd van het jeugdig heir plaatst, komt de lof toe...' Hebt gij dat niet overal gelezen?

EDMOND.

Voorzeker heb ik dat gelezen: maar het kwam niet bij mij op dat men van u sprak.

OSCAR.

Het gold mij... mij, met al mijne titels... (*hem het boek toonende*) Lid van twee letterkundige genootschappen, o f f i c i e r d e l a g a r d e n a t i o n a l e e t m a î t r e d e s r e q u ê t e s; - in de volgende maand krijg ik het eerekruis; het is mijne beurt, het is afgesproken.

EDMOND.

Met wie?

OSCAR.

Met de onzen... zij, die als ik aan het hoofd van het jeugdige heir staan; want zij staan ook aan het hoofd; wij staan allen aan het hoofd; een dozijn vertrouwde vrienden, die elkander onderschragen, elkander optillen, elkander bewonderen, eene maatschappij van onderlinge bewondering... De een brengt zijne fortuin in,

de ander zijn genie, de derde niet met al; het een weegt tegen het andere op, wij slaan alles door elkaêr en bereiken allen ons door de een den anderen voorthelpende.

EDMOND.

Het is onbegrijpelijk!

OSCAR.

Het is zoo... Gij ziet het, en indien gij wilt, heeft het u slechts één woord te kosten... Ik zal u beschermen, ik zal u voorthelpen... Één meer, wat zegt dat?...

EDMOND.

Ik bedank u, mijn vriend, ik dank u hartelijk: maar ongelukkig staat hetgeen ik verlang niet in uwe magt.

OSCAR.

Wat is het dan?

EDMOND (*zuchtende*).

Ik zoude gaarne d é p u t é worden.

OSCAR.

Waarom niet? wij maken er zoo velen.

EDMOND.

Gij schertst!

OSCAR.

Echte d é p u t é s , d é p u t é s , die stemmen; ik zeg niet, dat zij spreken, maar wat maakt dat uit!... Er zijn zoo vele anderen, die niets doen dan praten. - Wees gerust, wij zullen u doen benoemen. Wanneer ik u aan onze vrienden voorstel, zullen zij allen de uwen worden... op kosten van wedervergelding; zoodra men in onze bent aangenomen is, heeft men talent, geest, genie, dat behoort er toe, dat wordt door het reglement vereischt. Gij zult getuige zijn hunner werkzaamheden.

EDMOND.

Maar waar en wanneer!

OSCAR.

Nog dezen ochtend. Ik heb te mijnent een déjeuner de garçons, laat ik u mijne kaart geven... Zult gij komen?

EDMOND (*het adres lezende e*n *aarzelende*).

Wat waag ik er bij?... Nog beter dát, dan mij te verdrinken.

Minnaars-logica, mijn lezer!

Vergun ons, eer wij u dat ontbijt-tooneel - een der aardigste uit Camaraderie - mededeelen, een enkel woord in het midden te brengen over het lot van letterkundigen te onzent, - den invloed, dien men zich door de beoefening der litteratuur in Holland verschaffen kan - het lot, dat gij en ik onzen grootsten geniën ten deel zaagt vallen. Het moge eene inleiding zijn tot de omtrekken der bentgenooten, die ik in ons vaderland gekend heb.

Ik heb medelijden met elk jong mensch, wiens aanleg hem in Holland de studie der litteratuur boven andere beroepen de voorkeur doet geven. Er is grooter waarschijnlijkheid onder ons, als marskramer, dan als letterkundige onafhankelijk te worden. Wij bedoelen door die onafhankelijkheid geen' rijkdom, geene ontheffing aan de verpligting te arbeiden; wij wenschen niet dat allen tot hoogleeraren worden benoemd, opdat allen (des verkiezende) mogen kunnen rusten; wij hebben er den bloei der letteren te lief toe. Al is niets gewoner bij de weinige vrienden van dergelijke slagtoffers van hunnen aanleg dan de klagt, dat het hard is, dat mannen van genie bij het blad moeten werken, dat geleerden verpligt zijn jaarlijks één of meer boeken uit te geven, om te kunnen leven; wij heffen die klagt niet aan: in het vaderland van het gezond verstand moest men zich schamen het publiek zulke flaauwheden op te disschen. Voor den handwerksman, voor den landbouwer, voor den winkelier, voor den koopman, voor allen hangt welvaart van ijver

af en zijn geld en vlijt bijna synonym: waarom zoude het lot den letterkundigen gunstiger zijn? Op den kansel, voor de balie, aan het ziekbed, wie slaagt er, dan hij, die onvermoeid werkzaam is, dan hij, die zijne rust voor zijnen roem veil heeft? Wij eischen geene andere voorwaarden voor de letterkunde; maar hoe zeer verschilt de belooning aan hare studie verknocht!

Zondert de weinige gelukkigen uit, die tot een' hoogleeraarsstoel worden geroepen, en zegt mij, wat levert de loopbaan der overigen op? Daverend handgeklap bij eene voorlezing, - eene laauwe beoordeeling in een tijdschrift - de ongenade van eenen boekhandelaar - kommer en gebrek tot gezellen op de kleine studeerkamer - de smadelijke woorden: ‘het is een schrijver!’ - erger nog: ‘het is een dichter!’ waar het de bedeeling van een ambt, het vertrouwen van zijne medeburgers, de waarneming der kleingeestigste beroepsbezigheid geldt, - en, ten gevolge van dat altijd veile bewijs van onbevoegdheid, een gasthuis in het verschiet. O, het is iets schoons in Holland der muzen te offeren, wanneer uwe voorzaten u een uitgestrekt landgoed of een groot vermogen nalieten, wanneer gij uwe werken op velijn kunt laten drukken en in satijn laten inbinden; men zal u eenen genialen zonderling noemen, maar eerbied voor u hebben; u niet al de onbeschaamdheid van familie-trots, geld-trots en ambtenaars-trots doen gevoelen, want gij kunt uw wapen op uw rijtuig laten schilderen, indien gij het verlangt; men weet, dat gij eenen zaakwaarnemer voor uwe eigendommen of uwe fondsen houdt; een man als gij bekleedt slechts eereposten, hij is voor niemand gevaarlijk. Doch de natuur schijnt er zich in te vermeiden, de gaven van geest, genie en gevoel niet enkel aan de gunstelingen der fortuin toe te deelen; ach, dat zij in Holland allen, die

zij met deze hooge geschenken verwaardigt, zin voor beeldende kunsten, talent voor palet en penseel schonk! Voor dezulken staat de gansche wereld open; voor dezulken is het te onzent mogelijk onafhankelijk te worden; voor den kunstenaars-trots derzulken huigen zich aanzienlijke dwazen, onbeduidende rijken, stijfhoofdige beurspilaren; hunne onsterfelijkheid hangt van den laag geboren', opgekomenen, alles aan zijne kunst verschuldigden schilder af!

Ik zoude onbillijk zijn, indien ik niet erkende, dat men te onzent schrijvers en dichters bij voorkeur ééne soort van vrijheid toestaat; maar ik zoude ook der waarheid te kort doen, indien ik er niet bij vermeldde, dat die inschikkelijkheid niets anders is dan eene grove beleediging. Men vindt het natuurlijk, men houdt het voor eene gegeven zaak, dat geniale menschen, dat dichters vooral, allerlei dwaasheden begaan, dat zij de wetten der zedelijke en burgerlijke maatschappij schenden, en wanneer men er hen hun leven lang de gevolgen van heeft doen bezuren, verklaart men die feilen na hunnen dood voor ziekelijke geaardheid, verkeerde bloedmenging, en wat niet al? en sticht hun gedenkzuilen en bewierookt hunne schimmen, neen, koopt de bewijzen hunner zedelijke verkeerdheden of verstandelijke dwalingen tot hoogen prijs, als gedachtenissen, aan. Hoe dikwijls riep ik bij dergelijke gelegenheden met Moore uit:

> 't Is too absurd - 't is weakness, shame,
> This low prostration before Fame -
> This casting down, beneath the car
> Of Idols, whatsoe'er they are,
> Life's purest, holiest decencies,
> To be career'd o'er, as they please.[1]

1 Het is overdwaas, het teekent zwakheid, het mag schandelijk heeten, zich aldus voor vermaardheid in het stof te buigen, aldus de zuiverste en heiligste welvoegelijkheden des levens aan de zegekar eens afgods prijs te geven, om die naar lust te vertrappen en te verguizen.

Maar hoe weinig durfden wij dan vervolgen, immers met de bewustheid, dat dit hun te onzent was ten deel gevallen:

> No, - let triumphant Genius have
> All that his loftiest wish can crave,
> If he be worshipp'd, let it be
> For attributes, his noblest, first -
> Not with that base idolatry
> Which sanctifies his last and worst.[1]

En toch - indien gij dezulken niet uit uw midden verdreven hadt - indien gij hen niet behandeld hadt als vreemde dieren, aardig om te laten zien, altijd op behoorlijken afstand te houden, - indien gij hun, in beschermende wetten voor hunnen eigendom, het middel hadt aangeboden, hunne burgerlijke verpligtingen te vervullen - indien gij de waarde van dat wenschelijk kopijregt van eenen hollandschen letterkundige verhoogdet, door niet aan allerlei wrange uitheemsche vruchten de voorkeur te geven boven goede inheemsche - ge zoudt die kostelijke vrijheid tot laakbare ongeregeldheden kunnen terugnemen; geen dichter onder onzen koelen hemel geboren, zoude haar meer van u verlangen. Eerst wanneer de ondervinding ons leert, dat de achting der maatschappij - de eerbied het talent verschuldigd - de hulde, waarop genie regt heeft, dingen zijn misschien in Utopia te vinden, maar waarnaar men in Holland tevergeefs zoekt, breekt een vurige geest de teugels der welvoegelijkheid, die jegens allen, behalve jegens hem, wordt in acht genomen, - verlaagt

1 Neen, laat der zegevierende genie geofferd worden, wat zij in hare stoutste droomen wenschenswaard achtte, doch de aanbidding gelde hare hoogste en edelste hoedanigheden, en men bedrijve geene lage afgoderij, door haar gemeenste en slechtste te huldigen!

de behoeftige zijne kunst tot eene koe, die de zijnen van melk en boter verzorgt. Droevige waarheden! Hebt gij het dan nooit gevoeld, dat het tot de kenmerken van een vrij, groot, beschaafd volk behoort, eene rijke, oorspronkelijke, fraaije letterkunde te hebben? Of indien gij meer gevoel voor het nuttige dan voor het schoone hebt, schonken uwe kinderen u nooit gelegenheid op te merken, welk eenen invloed een boek op het hart, de schrijvers, die hunne eerste begrippen vormden, hunnen lateren kennislust bevredigden, hunne uren van uitspanning kortten (doodden had ik misschien moeten zeggen!) op hunne ontwikkeling als verstandelijke en zedelijke wezens hadden? Gij gelooft aan een volgend leven, en het is u onverschillig, met welke begrippen men hier zijn hoofd bezwaart, zijn hart vervult? Indien ik kinderen had, zij zouden geen dier dichters lezen, wier maatschappelijke toestand hun gemoed verbitterde. Ik zoude hun bij voorkeur die boeken geven, door eenen geest geschreven, met God en mensch in vrede, - die meer eerbied voor zich zelven had, dan voor het publiek, en wien het publiek op zijne beurt eerbied toedroeg. Daarom - maar ik wil geene namen noemen, want ik zoude hen beleedigen, die ik verzweeg; ik wil liever wenschen, dat eerlang de tijd aanbreke, waarin Nederlands letterkunde bij al hare voortreffelijkheden, die voege, hare beoefenaars onafhankelijk te maken; waarin het den kunstregters zal invallen, het voor de uitmuntendste eigenschap van een werk te houden, dat het van een mannelijken, fieren, krachtigen geest getuigt, die in harmonie is met zijn gemoed.

Schoone tijd! Eerst dán zal het regtvaardig zijn bij ons als in Engeland, Frankrijk en Duitschland den staf over die enkelen te breken, welke in groote gaven van geest een' vrijbrief zien voor grove gebreken van hart, - eerst dán zullen wij met Moore een kruistogt kunnen prediken:

Out on the craft - I'd rather be
   One af those hinds that round me tread,
With just enough of sense to see
   The noon-day sun that's o'er my head,
Than thus, with high-built genius cursed,
   That hath no heart for its foundation,
Be all, at once, that's brightest - worst -
Sublimest - meanest is creation.[1]

III

En nu tot de Parijsche bentgenooten terug! Het tweede bedrijf verplaatst ons in eene naar den laatsten smaak gestoffeerde jongeheerenkamer, in welke wij Oscar Rigaut aantreffen met den geneesheer Bernardet, ook een lid der bent, die Oscars bedienden beveelt, voor c h a m p a g n e e t h o m a r d à l a g l a c e te zorgen. Indien gij hem vroegt, wat zijn deel uitmaakt van den gemeenschappelijken inleg? hij zoude regt hebben u te antwoorden: vernuft om van alles partij te trekken; hij zoude verstand genoeg hebben, om zich slechts te beroemen op de fijnste tong ter wereld, om een gastmaal voor zijne vrienden aan te regten. Daarom heeft hij het ook op zich genomen, het d é j e û n e r bij Madame Chevet te bestellen, de hoogste reputatie in dat vak in het Parijs onzer dagen; eene vrouw, aan wier etablisse-

1 Weg met den listigen drom! - ik zoude liever een der boeren-kinkels zijn, die hier om mij heen drentelen en niet meer verstand hebben, dan om zich in de warmte der middagzon te koesteren, die boven mijn hoofd staat; dan als zij, ten vloek met de hoogste soort van genie bedeeld, die in hun hart geenen wederklank vindt, te gelijk alles te wezen, wat er in de gansche schepping schitterendst en verachtelijkst, verhevenst en laagst is!

ment hij den lof toezwaait, que toutes les bonnes maladies sortent de là.... Dáár vertelt hij Oscar, die zich gelukkig gevoelt rijpaarden voor zijne vrienden te hebben en voor zijne vrienden de loges in den schouwburg en de diners au Rocher de Cancale te betalen, dat hij bijna de voorzitter der bent is; qu'il a la bosse de la sagacité... die goede Oscar, die niet begrijpt, dat al die lofspraken eigenlijk zijne beurs gelden! En wie verwachten zij? Den grooten uitgever - den grooten schilder - den grooten romancier en nog zeven of acht andere vermaardheden meer; slechts op hunne camarades fashionables durven zij niet rekenen: deze zijn op de repetitie eener opera van hunnen vriend, den grooten Timballini. Maar daarentegen zullen Montlucar en de Miremont het déjeûner met hunne tegenwoordigheid vereeren. Scribe maakt van het noemen van den laatsten naam gebruik, om het karakter van dien man toe te lichten; ik schrijf geene vertaling van Camaraderie, en toch wil ik die schets overnemen: ditmaal moogt gij zelf de toepassing maken.

BERNARDET.

> Hoor, mijn waardste! want gij, die den bult der scherpzinnigheid hebt, gij verstaat mij met een half woord - wanneer gij voor u of voor uwe vrienden iets van Mr. de Miremont, Pair de France, verlangt, vraag het eerst aan zijne vrouw. -

OSCAR, *verbaasd*.

> Ha, bah!... dat is een omweg!....

BERNARDET, *koel*.

> Dit is de kortste weg! Mr. de Miremont is een man van verdienste, maar van eene stille verdienste, die in de loopbaan van ambten en waardigheden weinig vooruit, maar nooit achteruitgaat... In 1804 tot lid van den Sénat Conservateur benoemd, heeft

hij sinds dat oogenblik aan niets anders gedacht, qu'à conserver ses places, en hij is er in geslaagd... hij heeft er acht!..

OSCAR.

Acht ambten!...

BERNARDET.

Acht!... en bekleedt in het paleis de Luxembourg nog heden als onder de restauratie den zetel van een Pair de France. Vijand van alle schokken en van alles, dat eenigerhande verplaatsing ten gevolge kan hebben, kleeft hij de partij van hen, die zich boven weten te houden, aan; is hij een dweepzuchtig vereerder van alles wat bestaat, zonder echter ooit aan het licht te treden of zich ergens in te willen zien betrokken. In zijne verheffing weinig bekend en vergeten levende, is hij bang van zich te doen spreken, en legt zich twee maanden vooruit te bed, wanneer er eene politieke crisis of een politiek proces op handen is... Ik weet het, ik ben zijn arts, en wij beginnen niet te herstellen, voordat het vonnis geveld is... Voor het overige is het een uitmuntend man, die gelooft, dat hij te zijnent gezag uitoefent en zich altijd door iemand heeft laten leiden... Op dit oogenblik is het zijne vrouw, die dit doet... zij, die zich door niemand laat leiden...
Maar gij kent Césarine reeds, mijn lezer! en onze blijspeldichters behoef ik niet opmerkzaam te maken, hoe juist Scribe al de karakters zijner personen teekent, hoe goed hij daardoor hunne daden motiveert. Oscar heeft naauwelijks den tijd, Bernardet te verwittigen, dat hij hem een' nieuwen vriend heeft voor te stellen, een advocaat, 'ça peut être utile, ça parle, ça fait du bruit' (het is de geneesheer, die spreekt, heeren en meesters!) of Mr. de Miremont en Césarine verschijnen. Ik moet die geestige tooneelen overspringen, hoezeer zij de finesse der vrouw en den ambtlust van den arts opluisteren; het éénige, wat ik er u van wil vertellen, is, dat Césarine hopeloos bemind heeft. Wien? het zal u later blijken; - voor heden zij het u genoeg te weten, dat zij den weinig beduidenden Oscar gaarne

tot d é p u t é zag benoemen, dewijl hij van hare familie is. Madame de Miremont kan zoo min als haar gade aan het d é j e û n e r deel nemen; zoodra zij vertrokken zijn, komt Oscar met Edmond op het tooneel; Bernardet heeft geen tijd gehad zijnen rijken vriend te vragen, hoe de nieuwe bentgenoot heet.

BERNARDET.

Is alles besteld en geregeld?... Zal men ons spoedig waarschuwen, dat het ontbijt gereed is?

OSCAR.

Ik kondig u alreeds een gast aan. (*Zachtkens tot* Edmond, *hem* Bernardet *aanwijzende*.) Hij is een der onzen... (*Tot* Bernardet, *hem* Edmond *voorstellende*.) Ik stel u een vriend, een vertrouwd vriend voor, u n c a m a r a d e d e c o l l é g e, van wien ik u dezen morgen sprak...

BERNARDET, *op gezwollen toon*.

Den jongen en uitstekenden advokaat, over wien wij zoo lang gepraat hebben...

OSCAR.

Hem zelven.

EDMOND, *naar* BERNARDET *toe gaande*.

Het is niet weinig eer voor mij, en ik was ver van te verwachten...

BERNARDET.

Wanneer men verdiensten als de uwe bezit, mijnheer, mag men er op rekenen...

EDMOND.

Mijn vriend Oscar heeft u dan wel over mij willen spreken?

BERNARDET.

Hij behoefde dit niet te doen. Zulk eene europesche vermaardheid als de uwe... een zoo bekende naam... (*fluisterende tot* Oscar.) Zeg mij toch, hoe hij heet!... (*Zich omkeerende en ziende, dat* Oscar *niet, zooals hij dacht, naast hem staat, maar bezig is eenigen zijner bedienden bevelen te geven*.) Het maakt niet uit; er zijn geknipte

volzinnen ten dienste van de balie... (*tot* EDMOND.) Het is u gelukt, mijnheer, de balie der nieuweren met de welsprekendheid te verzoenen.

EDMOND.

Mijnheer!...

BERNARDET.

Die urbaniteit van dictie, dat fashionable van fijne scherts, die niets aan de kracht der redenering en aan de warmte van den stijl ontneemt; - gij zegt buitendien goed op, eene zeldzame gave: een zeer fraai orgaan.... veel edels in de gebaren.

EDMOND.

Gij hebt mij gehoord?...

BERNARDET.

Ik heb met wezenlijke belangstelling al uwe pleidooijen bijgewoond.

OSCAR.

In waarheid? (*tot* EDMOND.) Gij ziet, dat hij u kent, en hij had het mij niet gezegd!

BERNARDET (*ter zijde, terwijl hij de schouders ophaalt*.)

Welk een volmaakt eerlijk man!

EDMOND.

Hoe! gij waart onder de toehoorders bij mijn laatst pleidooi?

BERNARDET.

Ik was er niet op mijn gemak... uit hoofde der tallooze menigte, en ik heb zonder twijfel veel verloren; maar niettemin heb ik er tot mij zelven gezegd: ‘Ziedaar iemand, dien ik gaarne tot mijn vriend zou maken, want ik ben de vriend van alle talenten;’ en, dank zij onzen goeden Oscar, mijn wensch is vervuld.

Hoe vele tooneelen van letterkundige kennismakingen te onzent, met dit in bespottelijkheid wedijverende, zoude ik u kunnen schetsen, indien ik mijne herinneringen, van 1795 af, wilde prijs geven!

Weinigen toch getroosten zich, - zoo als ik het mij tweemaal in mijn leven deed, - wanneer zij den volgenden morgen aan deze of gene vermaardheid zullen worden voorgesteld, des nachts geen oog te luiken, om hunne schriften ten minste meer dan bij naam te kennen. Ik zoude er u kunnen aanwijzen, die juister noch fijner zijn in hunne pligtplegingen van dien aard dan zekere fransche hertogin heeten mogt, welke Chateaubriand verzekerde, dat zij z i j n e n *Robinson Crusoë* met het grootste belang gelezen had en hem geluk wenschte met de oorspronkelijke figuur, dien hij in Vrijdag ten tooneele had gevoerd.

Maar ik mag u niet langer het beloofde ontbijt-tooneel onthouden; Saint-Estève, de dichter en romanschrijver, des Rouseaux, de schilder, en Dutillet, de boekhandelaar, zijn opgetreden - Oscar heeft Bernardet verzocht, Edmond de Varennes aan die genieën voor te stellen, terwijl hij zich om eenige toebereidselen tot het d é j e û n e r te maken, verwijdert; hoe aardig somt de geneesheer hunne onderscheiden verdiensten op, in zijn binnenste Oscar verwenschende, die hem nog niet gezegd heeft, hoe onze held heet:

BERNARDET (*langs* Edmond *heengaande, dien bij de hand nemende en hem* Dutillet *aanwijzende*),

> Mr. Dutillet, de boekhandelaar, die al onze vrienden naar de onsterfelijkheid voert, terwijl hij zelf haar het eerst bereikt...

DUTILLET.

> Mijn waarde Bernardet!...

BERNARDET.

> Wat is natuurlijker? hij, die den wagen ment, komt het eerst van allen aan. Mijnheer heeft het gesatineerd papier uitgevonden, de bladen met witte randen van acht duim breedte, de aankondigingen, welke vijftien vierkante voeten ruimte beslaan; hij heeft nu plan er te geven, die grooter dan dertig voeten zullen zijn. (*naar* des Rouseaux *tredende*.) Onze des Rouseaux, onze groote

schilder, die het romantische landschap heeft uitgevonden; een scheppend genie, dat zich niet verlaagd heeft als de andere de natuur na te volgen; hij heeft eene natuur uitgevonden, die niet bestond, en die gij nergens zult aantreffen. (*Ter zijde*). Oscar komt mij nog niet ter hulpe! (*Naar* Saint-Estève *toegaande*). Onze groote dichter, onze groote romanschrijver, die in onze letterkunde plaats nam, als de obelisk met hare verpletterende zwaarte, met hare hieroglyphen... (*Zich omkeerende en* Oscar *gewaar wordende, die de tafel doet binnenbrengen*). Hé! kom toch, mijn waardste Oscar, kom mij helpen in het geven van een overzigt van al onze vermaardheden.

OSCAR (*met eenige knechts, die de tafel dekken*).

Meent gij het in ernst? dan zouden wij den ganschen dag geen tijd hebben te ontbijten.

Zie nu, hoe elk der bentgenooten zich voorstelt van den jongen advokaat partij te trekken, en merk het onderscheid tusschen Frankrijk en Holland op; - of hebben wij zulk eenen boekhandelaar, - of geeft de *Muzen-Almanak* ons niet altijd deftige lieden, ik wil zeggen, deftig gekleede heeren te zien? - of zoude men te onzent voor de balie niet nutteloos tijd en talent verspillen, zoo men er naar streefde welsprekend te zijn?

DUTILLET.

Hij zal gratis mijne processen waarnemen, ik, die er alle dagen met de auteurs heb.

DES ROUSEAUX (*tot* Edmond, *die zich weder in hunnen kring begeeft*).

Ik hoop, dat mijnheer mij vergunnen zal, zijne lithographie te maken; zij wordt sinds lang met ongeduld verwacht.

EDMOND.

Gij schertst!

OSCAR (*zich bij hen voegende*).

Gij moogt het niet weigeren. Wij werden allen gelithographeerd.. met open hemdsboord en zonder halsdoek; dus behoort het. L e

déshabillé de l'enthousiasme, dat is niet duur en dat staat goed; het is een middel om zich overal te laten zien.

SAINT-ESTÈVE.

Onze nieuwe vriend zal mij wel willen veroorloven van hem in mijn eersten roman te spreken... Ik heb over zijn beroep eene bladzijde vol vuur en gloed geschreven, die geheel op zijn persoon toepasselijk is en waarin de gansche wereld hem zal herkennen.

EDMOND.

Gij zijt al te goed.

SAINT-ESTÈVE.

Gij zult er mij in uw eerste pleidooi voor beloonen.

DUTILLET.

Waarvan ik twee duizend exemplaren zal laten drukken. Geef mij uwe improvisatiën slechts den avond vóór gij die 's morgens uitspreekt... en de proef zal u bij het einde der zitting geworden...

SAINT-ESTÈVE.

Aankondigingen in al de dagbladen.

BERNARDET.

Lofspraken in al de salons.

OSCAR.

Gij hoort het, mijn vriend; het is zeker, dat gij opgang zult maken... Zoo als ik u zeide, opgang door onderlingen waarborg.

EDMOND.

Een zeer vreemd middel!

BERNARDET.

Waarom toch?... wij leven in eene eeuw van actiehouders; alles wordt door ondernemingen en maatschappijen tot stand gebragt... Waarom zoude men ook geene vereeniging sluiten, om beroemd te worden?

DUTILLET.

Hij heeft gelijk!

Die woorden van den boekhandelaar zijn ook te onzent wel in toepassing gebragt; zelden echter met goed gevolg, want het publiek ziet u op ons klein tooneel zoo spoedig in de kaarten! - De geneesheer leidt het gesprek op de keuze van eenen vertegenwoordiger, dewijl het ontbijt zich nog altijd laat wachten, omdat al de gasten nog niet gekomen zijn. Het schijnt mij een meesterlijke trek van Scribes vernuft toe, dat hij juist op dit oogenblik, waarin Edmond geheel verwachting is, de zwarte zijde der bentgenooten doet uitkomen; Bernardet zegt, dat het sluiten van een aanvallend en verdedigend verbond met hen de voorwaarde is, waaronder zij hem opnemen.

SAINT-ESTÈVE.

Wij zullen uwe vijanden aanvallen, zoo in poëzij als in proza...

BERNARDET.

Mits dat gij het op uwe beurt de onzen doet; wanneer gij, bij voorbeeld, in eenige geruchtmakende zaak, - het is mij hetzelfde hoe, - middel vindt een uwer c o n f r è r e s beet te nemen, op wien ik het geladen heb...

EDMOND.

Vergun... Mijnheer!...

(Oscar *komt weder binnen en plaatst zich bij* Edmond).

BERNARDET.

Een onbeduidend advokaat... die zich vermeten durfde mij in een zijner pleidooijen aan te vallen en te bespotten... een vergeten mensch... een man, dien niemand kent... die Edmond de Varennes heet.

EDMOND.

Mijnheer!

OSCAR (*zachtkens tot* Edmond).

Zwijg!... ik had hem uwen naam niet gezegd; gij bemerkt, dat hij, dit punt uitgezonderd, wèl jegens u gezind is... Ha!...

(*Zich omkeerende en* Mr. de Montlucar *gewaar wordende*.) Ziedaar nog een gast!

De vonk is gevallen, maar de ontploffing volgt niet oogenblikkelijk; Scribe verzuimt geene gelegenheid den w o u l d - b e g e n i u s ten toon te stellen, die geen staatkundig persoon meer is, die zijnen roem niet op de tribune wagen wil, die zoo gelukkig was in zijne huiselijke rust, en die zelf eene prijzende beoordeeling van zijn werk gaf. Het blijkt, dat hij des Rouseaux, Dutillet en den geneesheer reeds om hunne stem heeft verzocht; de laatste stelt Edmond aan hem voor; zie hier het herkennings-tooneel:

Mr. DE MONTLUCAR.

Hoe mijnheer! gij hier?

EDMOND.

Ik zoude u dezelfde vraag kunnen doen... gij, die zeidet, geen lust te hebben d é p u t é te worden... die niemand om zijne stem pleegt te verzoeken....

Mr. DE MONTLUCAR.

Ik heb uw voorbeeld gevolgd. (*Tot* des Rouseaux, *die naast hem staat*.) Mijnheer is een liberaal en hij kwam een legitimist om zijne stem verzoeken.

EDMOND (*tot* Oscar, *die naast hem staat*).

Mijnheer is een legitimist en hij vraagt der gansche wereld hem hare stem te geven.

Bernardet komt tusschen beide; hij is de c a m a r a d e p a r e x c e l l e n c e, en toont aan, hoe verkeerd Edmond en de Montlucar zouden handelen, indien zij om hunne verschillende staatkundige kleur met elkander braken. Het Bentgenootschap heeft er volgens hem belang bij, dat het keizerrijk, het gemeenebest en het koningrijk, dat alle partijen in hunnen kring worden vertegenwoordigd, opdat zij bij alle partijen

steun en hulp mogen vinden; opdat zij schijnbaar in vijandelijke gelederen tegen elkander over staande, bij de wereld niet het minste vermoeden hunner vereeniging doen oprijzen, wanneer zij de een den ander voorthelpen, optillen en lofzingen.

Daarom eindigt hij:

> Heerlijke unie! die te hechter mag heeten, omdat zij tot grondslag heeft, wat er ter wereld eerbiedwaardigst is... ons belang! (*De hand van* Montlucar *grijpende, die haar nemen laat*.) Kom, uwe hand! (*Tot* Edmond.) De uwe!...

EDMOND (*de zijne met kracht terugtrekkende*).

> Nooit! ik was ver van te vermoeden, hetgeen ik hier hoorde en zag; ik wist niet, dat gij het tot eerste voorwaarde uwer vriendschap maaktet, dat men zijne overtuiging en zijn geweten ten dienste uwer belangen veil heeft... Neen, ik geef zulke waarborgen niet, en ken niemand het regt toe, die van mij te vergen.

BERNARDET.

> Een verrader in ons midden!

DUTILLET.

> Een verrader der vriendschap!

En na een vurigen uitval tegen die schennis van dat heilig gevoel verlaat Edmond de Varennes eensklaps het vertrek, - hij aarzelt noch onderhandelt, - hij overweegt niet, in hoe ver het geoorloofd is zijn kiesch eergevoel voor zijn maatschappelijk belang geweld aan te doen; hij is nog jong. Ik schat, als Scribe, de jeugd om die edelmoedigheid hoog.

Bernardet vraagt aan de Montlucar, wie de jongeling is, die hen aldus in het aangezigt durft wederstaan; zoodra deze hem ingelicht heeft, hooren wij:

OSCAR.

> Iemand, wiens vriend gij wenscht te worden, wiens pleidooijen gij met wezenlijke belangstelling gehoord hebt.

BERNARDET.

Maar welk eene slechte gewoonte heeft ook die duivelsche Oscar ons boezem-vrienden voor te stellen, wier naam men niet eens kent!

OSCAR (*tot* Bernardet).

Is het mijne schuld? door den lof, dien gij hem toezwaaidet, dacht ik, dat gij hem beter kendet dan ik.

Mr. DE MONTLUCAR.

Maar gij voelt wel, dat dit zóó niet kan afloopen.

BERNARDET.

Is het u ernst? een vijand ondanks hem zelven eene dienst te doen, door hem vermaardheid te verschaffen?... er zijn lieden in de wereld, die zich zouden laten doodslaan om bekend te worden, en gij zoudt hem zulk eene kans, zulk een voordeel aanbieden? - Daar hebt gij te veel geest, te veel doorzigt, te veel wereldkennis toe!

Dat is Parijsch van top tot teen!

Eenige figurant-bentgenooten, Léonard, Savignac en Pontigni, treden binnen; men gaat eindelijk over tot de keuze van een d é p u t é . Het is weder Bernardet, die het woord voert: hij zelf verlangt niet te worden benoemd, dewijl hij door Césarines invloed professeur à l' E c o l e d e m é d e c i n e hoopt te worden; maar hij zoude gaarne zien, dat de keuze der bent zich op haren neef Oscar Rigaut bepaalde. Zij heeft hem door hare m i g r a i n e s en hare s p a s m e s n e r v e u x eene uitgebreide praktijk bezorgd; hij dient haar daarentegen tot G a z e t t e a m b u l a n t e en B u l l e t i n à d o m i c i l e voor de geheimen, welke zij wereldkundig wil hebben; zij intrigueert op dit oogenblik voor hem bij een minister en hij intrigueert voor haren neef bij de bent. Welk een rijkdom van intrigue! - ook dát is Parijsch van het hoofd tot de voeten.

Bernardet is van gevoelen dat elk der bentgenooten verdienste genoeg bezit, om d é p u t é te worden; doch dat men bij die keuze dient in het oog te houden, wie van de overige leden in die betrekking het meest nuttig zal kunnen zijn. Savignac juicht dit plan toe, en t h e w o u l d - b e - g e n i u s merkt aan:

Mr. DE MONTLUCAR.

> Eene a s c e n d a n t e, of liever ascensioneele keuze, dat wil zeggen, die allen zooveel mogelijk klimmen doet.

BERNARDET.

> Dat is het juist, wat ik zeggen wilde. Hij is overgelukkig in de keuze zijner woorden; hij heeft mijne gedachte keurig uitgedrukt!

DUTILLET (*zich in het midden plaatsende, zoodra* Bernardet *naar de regterzijde treedt*).

> Dan schijnt het mij, mijne heeren, dat ik, die onmiddellijk en dagelijks in aanraking ben met al wat schrijft, drukt en uitgeeft, mij natuurlijk in staat gevoel, de gansche wereld de hand te reiken... en daarom alleen zet ik mij op den voorgrond... want, wat maakt het voor het overige uit, wien men zal benoemen? een weinig vroeger, een weinig later, wij zullen er allen komen; de hoofdzaak is eene eerste sport te zetten en dat die hecht sta.

Mr. DE MONTLUCAR.

> Het is daarom, mijnheer, dat ik door mijne maatschappelijke stelling de betrekkingen, welke mijn geslacht, mijne geboorte en mijn vermogen mij vergunde aan te knoopen, den vertrouwelijken voet, waarop ik in den F a u b o u r g S a i n t - G e r m a i n verkeer, misschien in staat zoude wezen, en dat beter dan mijn edelmogende vriend...

BERNARDET (*ter zijde*).

> Zij wanen reeds in de Kamer te zijn.

Mr. DE MONTLUCAR.

> U van de hooge plaats, die ik bekleed, de hand te reiken en

u hechter steun te waarborgen... Evenwel, of ik de eerste of de tweede zij, dat is onverschillig, dat komt op hetzelfde neêr; wij zijn slechts één: zoodra één onzer binnen is gelaten, hebben wij allen voet.

SAINT-ESTÈVE (*tusschen* Montlucar *en* Dutillet *doorgaande*).

Ziedaar de reden, mijne heeren, waarom het mij toeschijnt, dat eene kolossale en pyramidale reputatie in het midden der Kamer geworpen...

DUTILLET.

Veroorloof...

SAINT-ESTÈVE.

Laat mij uitspreken...

DUTILLET.

Ik begrijp u...

SAINT-ESTÈVE.

Gij waant...

DUTILLET.

Ik zeg u, dat ik u volkomen versta... ik ben gewoon aan dien stijl... en daarom verzoek ik... dat men er toe overga de stemmen op te nemen.

LEONARD.

Er zal slechts ééne stem zijn!

PONTIGNI.

Dat is zonneklaar.

SAVIGNAC.

Wij zullen het allen eens zijn!

Allen.

Laat ons stemmen!

BERNARDET.

Waartoe?

Het is mij als zag ik den spotzieken grimlach, die bij deze vraag om de lippen des geneesheers speelt. De Montlucar slaat voor, schriftelijk te stemmen. Met uitzondering van Oscar, die eindelijk de oesters op doet brengen en de stoelen gereed zetten, schrijven allen den naam van het voorwerp hunner keuze op een strookje papier; Bernardet vult het zijne met dien van Oscar Rigaut in; en de overigen?... hebben allen ééne stem; Saint-Estève ééne - Montlucar ééne - des Rouseaux ééne - Dutillet ééne - Léonard ééne - enz. Elk verwondert zich ten hoogste.... maar niet over zijne eigenliefde. Er moet óvergestemd worden. De geneesheer intrigueert, en belooft allen de tweede députés-plaats, mits zij Oscar tot deze benoemen. Oscar merkt op, dat de chablis, de oesters, de champagne hen wachten. Dutillet maakt de tweede briefjes open. Nu is het: Oscar, één! Oscar, twee! Oscar, drie! Oscar, vier!...

OSCAR (*verwonderd*).

Hoe, wat is het?

BERNARDET.

Gij zult député zijn!.... Tu Marcellus eris!!

En zij drinken eeuwige vriendschap.... met champagne. Weet gij bij ervaring hoe lang deze vriendschap duurt?

IV

Zonder der verdiensten van hen te willen te kort doen, die ons geschiedenissen der Nederduitsche dichtkunde schonken, wenschten wij, dat die schrijvers de bentgenootschappen van vroeger dagen eenigszins meer hadden doen uitkomen, en zich minder hadden bepaald tot het kiezen dier bloemen, welke hen in de onderscheiden hoven het meest aanlokten. Schoon wij niet willen beweren, dat eene historie der benten

eene volkomene historie der poëzij zoude zijn, gelooven wij, dat zulk eene behandeling van het onderwerp aan die opstellen iets meer pragmatisch zou hebben gegeven. De bent van Hooft en die van Cats b.v., welk een onderscheid tot in de vrouwen toe, die daarbij voorzaten! eene Tesselschade of eene Duarte bij den eerste, Anna Maria Schuurman of Cornelia Baers bij den laatste. Want de minnaar van het wonder zijner eeuw wijdde in later dagen de ‘gouvernante’ zijner ‘huyshoudinge op Sorghvliet’ de H o f g e d a c h t e n toe, die beginnen met een vers: ‘op 't gesichte van Kickvorsschen.’

Het feit, dat wij reeds zoo vroeg bentgenootschappen in onze letterkunde zien, dat wij het er voor houden, dat zulke mannen aan het hoofd daarvan stonden, moge ons vrijwaren voor de schromelijke gevolgen, waaraan de ligtgeraaktheid van schrijvers en dichters elk bloot stelt, die, hoe onpartijdig en bescheiden ook, van dezelfde vrijheid wenscht gebruik te maken, welke dagelijks door de armzaligste prozaïsten en vervelendste poëtasters wordt misbruikt: zijne gedachten te laten drukken. Ik voeg er echter gaarne, voor wie er belang in mogt stellen, bij, dat ik lang de jaren te boven ben, waarin een tweegevecht eene zekere vermaardheid geeft, of een schimpdicht eene blaauwe scheen doet loopen; het is mij om waarheid te doen, zij heeft niets gemeens met kogels of pijlen.

Mijne herinneringen, zeide ik, loopen tot den jare 1795, en ik zoude u dus het eerst de bentgenootschappen van het einde der 18de eeuw moeten schetsen. Maar buiten dat de heer J^{o} de Vries, in het bekende stuk door de Bataafsche maatschappij van taal- en dichtkunde bekroond, in een besluit of kort overzigt de verdiensten van de zangers van dien tijd toetste, hangt Bilderdijk er ons in een zijner verzen een te fiksch gepenseeld schilderij van op, om dat niet over te nemen:

'k Had meê denzelfden ijver
En, dacht ik bij my zelv', mijne armen zijn niet stijver
Dan andren; Pindarus, leen gaauw een veêr vijf, zes,
En gy, vriend Flaccus, en gy, Lesbos zangeres!
Nu, nog een slagpen van Homeer daar by vergaderd,
En dan - eene kleine zet! en 't stargewelf genaderd!
Zoo wordt men dichter; zoo, verheven Lierpoëet,
Eer iemand om kan zien, ja, eer men 't zelf eens weet.
Dus, vrienden, ging het my, en 't heeft my nooit gehaperd
Aan d' een of anderen recht opgetogen gapert,
Die juist wel niet te diep ten hemel in kon zien,
Maar toch een stem had; wie den vliegprijs best verdien'!
Men lach' er om of niet, de breede dichtrenorden
Ben ik in vroege jeugd dus ingelijfd geworden;
En, ja, 'k was overtuigd: ik zong nog ruim zoo fraai
Als Vondels of Homeers voornaamste papegaai.

Is het u niet, jeugdige dichters onzer dagen, als waart gij gast, getuige en genoot geweest op die hofstede in de Meer, waar de kleine Piet Nieuwland voor de Ooms Jeronimo en Bernardus de Bosch, ‘in gezelschap van daartoe genoodigde heeren en dames gebragt werd,’ - (lees dat allerliefst beschreven tooneel verder in den brief van de Vries aan Westerbaen vóór de Gedichten en Redevoeringen van P. Nieuwland): - of dáár:

Waar de Rijn zijn zilvren baren,
Langs Bydorp stuwt door lis en wier,
Weleer verhemeld door de snaren
Van Winters en van Merkens lier.
Wat eedle rei van kunstgenooten
Was altijd daar voor ons ontsloten:
Weemoedige herinnering!

(dat ik u niet aanraad verder te lezen, maar dat ge vinden kunt in *Mijn laatste Dichtsnik* van Mr. R. Feith, die echter

de laatste niet was); of eindelijk van de opdragt dezer verzen van de Baronesse J.C. de Lannoy aan Bestuurderen der Leydsche maatschappij.

> 'k Voorzag het immers wel, neen, 't kan niet mooglijk weezen,
> Mijn heeren, 'k had van u geen weigering te vreezen.
> Gij, van wier minzaamheid elk met vernoeging spreekt,
> Gij, in Minerva's vest, zoo dicht bij 't hof gekweekt,
> En nog op 't fijnst beschaafd aan 't hof der zanggodinnen,
> Gij kondt om stug te zijn niet wel met mij beginnen;
> Geen acht slaan op mijn bede en tegens 't goed fatsoen,
> Aan 't gansche jufferschap een onbeleefdheid doen....

wanneer onze tweede Vondel voortgaat te klagen:

> Och 'k heb somwijlen meê in kunstschool-maatschappijen,
> In aanzien toen geducht, my neder moeten vlijen,
> En o, wat hoorde ik voor orakels! bentgezwets,
> Ten halve waar, heel valsch, werd dichtren tot een les,
> Een Taal of Poëzy had niemand leeren kennen,
> Maar enkel willekeur en kinderlijk gewennen.
> Voor my, 'k moest bukken, als een jong'ling.

Doch de achttiende eeuw, die - vergun mij deze verpersoonlijking - tot in hoogen ouderdom, meer van het karakter eens epicuristen dan van dat eens liberalen had, veranderde als tachtiger eensklaps van aard, en verkoos niet met staartpruik en haarzak, - die hij zoo wél wist op te zetten - met de zijden onderkleederen, - waarin hij zich zoo vlug en los wist voor te doen, - met de gouden snuifdoos en den gouden rottingknop, - waarmede hij zoo bevallig wist te spelen - ter rust te gaan; neen, verkeerde plotseling in een' dollen woelgeest en zette ook te onzent eene roode muts op, die echter wel iets van eene slaapmuts had. Onze staatkundige geschiedschrijvers schijnen gezworen te

hebben, over die zwakheden van zijnen ouderdom een veelbeteekenend stilzwijgen te bewaren, dat, zoo het al niet zeer verstandig mag heeten, ten minste zeer voorzigtig moet worden genoemd; ons, voor wie de letterkunde hoofdzaak is, ons vraagt gij misschien, welke bentgenootschappen in het tijdvak van het Bataafsch Gemeenebest (1795) bloeiden? Wij zouden u kunnen antwoorden, dat het tot de zonderlinge teekenen van dien tijd behoorde, dat de muzen geene rol van eenig belang in die staatkundige twisten speelden, dewijl zich in het verschiet eene guillotine dreigend verhief; - wij zouden kunnen aanmerken, dat zoo min toen, als vroeger of later, de letterkunde in Holland de beschikster over ambten, waardigheden en titels was - ik heb niet vergeefs de omwenteling beleefd - doch ons antwoord zoude dan waarheid behelzen en waarheid verzwijgen. Beide partijen telden mannen van genie onder hare vanen; doch de uitstekendste handelden meer dan zij schreven en schreven nog minder dan zij dachten: louter handelende bentgenooten behooren niet tot ons onderwerp. De middelmatigheid daarentegen verkwistte tijd en inkt zonder voorbeeld; doch vergun ons op onze beurt u eene vraag te doen: hebt gij ooit in eene woestijn gereisd? Zoo ja, dan weet gij bij ervaring, dat op uwen togt de groene plekken tot de barre zandvlakten stonden als één tot duizend; dan hebt gij weinig lust die reize over te doen of iets te ondernemen, dat naar dat verdriet zweemt. Zoo neen, mogt gij nieuwsgierig zijn, bij ondervinding te weten, hoe moede het hoofd wordt, wanneer genot slechts zeldzaam de ééntoonige verveling tempert, hoe men op eenen togt door de woestenij naar het einde van den onafzienbaren weg haakt, lees, bid ik u, de stapels pamfletten, verzen, almanakken, dagbladen en schotschriften van het Bataafsch Gemeenebest; roep die getuigen onzer dwaas-

heden uit de schuilhoeken eener bibliotheek te voorschijn, en luistert, luistert, luistert! Maar de titels boezemen u weêrzin in - vlugschriften maken geene letterkunde uit - alles is dooréengehaspeld, boert en ernst, het vreemde en het inheemsche, de godsdienst, de regtsgeleerdheid en de staatkunde. Er ontbreekt niets aan den vijf-en-negentiger dan eene ziel; daarom grijpt de verveling der woestijn, de hoofdpijn der koorts u aan, zoo dikwijls gij u op die zandzee inscheept. Wat zeggen enkele fraaije verhandelingen, eenige weinige uitmuntende lierzangen, in den hoop te vinden, tegen die walgelijke lasterschriften, die droeve verspillingen van talent? Laat u de L a n t a a r n e n van doctor van Woensel brengen zoo gij slapen wilt eer gij de almanakken hebt uitgelezen. Om uwe geeuwspieren in lachspieren te verkeeren, wil ik de volgende fraaije plaats voor u afschrijven, uit een verslag van de plechtige volksfeesten binnen Amsterdam gevierd bij gelegenheid der illuminatie, enz. enz.

'Jammer is het ondertusschen, dat de illuminatiën over het algemeen niet aan de verwachting beantwoordden, hetgeen grootendeels moet worden toegeschreven aan het ongunstig weder, want het woei vrij hevig: g r o o t e n d e e l s zeg ik; want er werden, zoo men meende, gegronde bedenkingen gemaakt, of er niet wel oorzaak tot dat mislukken was gegeven, (hetzij dan schuldig of onschuldig): vele lampions, zegt men, vond men niet behoorlijk gevuld; in anderen zouden de pitkurkjes het onderst boven gekeerd geweest zijn; van vele anderen waren de pitten niet met terpentijn genat; wat hiervan de waarheid zij, dit is waar, dat men zich, desaangaande, niet weinig in zijne vleijende verwachting te leur gesteld vond.'

O beuzelarij!

Doch indien wij niet geneigd zijn het Bataafsch Gemeene-

best in staatkundigen zin een Bataafsche letterkunde toe te kennen; Feith gaf, omstreeks het einde der achttiende eeuw en in den aanvang der negentiende, het grootste gedeelte zijner werken in het licht, en van zijnen invloed dagteekenen de s e n t i m e n t e e l e bentgenootschappen, die ten minste dit republikeinsche hadden, dat hij niet als e m i n e n t h o o f d bij de zaamkomsten voorzat. Ik twijfel, of het aan den gemoedelijken toon zijner gedichten viel toe te schrijven: maar bijna elke pastorij verkeerde in eene vergaderplaats van sentimenteele bentgenooten. Niemand hunner, die geen Alcest tot vriend, geene Sophie tot vriendin had, die eene Cephise tot meisje wilde. Allen leerden in de maan zien, en des zondags hoordet gij geen gebed van den kansel, waarin niet een seraf of een engel, en eene made of een worm voorkwam. Veelligt werpt gij mij tegen, dat dit geen bentgenootschap was in den hoogsten stijl. Ik geef u toe, dat het meer duitsch dan fransch, meer dweepend dan werkzaam mogt heeten; neen, ik beken zelfs, dat het niet tot de drie behoorde, welke ik de benten bij uitnemendheid zou willen noemen. Ook heeft het bijna reeds uitgebloeid. Wanneer echter gij, zoo als ik, den tijd hadt beleefd, waarin Feith's zedelijke begrippen - hoe weinig logisch zij ook in zijne leerdichten ontwikkeld zijn - de toetssteen waren van verdraagzaamheid en verlichting, waarin het eerste tijdschrift dier dagen zijnen lof ongetemperd predikte, waarin drie vierde onzer dichters hem nazong, waarin men Bilderdijk tegen Feith overstelde, en den laatste ten koste van den eerste verhief, die overgevoeligen zouden u welligt niet minder hebben geërgerd, dan zij het de Kantianen bij Beertje deden. Of hing toen, voor Feith's verklaarde volgelingen, van de waarde, die men den zanger van Boschwijk toekende, niet alles af, wat de letterkunde in Holland den onderscheiden' standen schenkt: bevor-

dering van een dorp naar eene stad - een min of meer beroemde naam - de hoop op een ridderlint? - Immers, hoezeer zij hem voornamelijk in zijne zwakheden geleken: de platonische liefde, - de hut van klei, - en het gedurig ruischen van beekjes, windjes en blaadjes, lieten zij hem over. Deze geneugten waren nooit de voorwerpen hunner wenschen geweest; schoon zij van geene zinspreuk grooter afkeer toonden dan van de woorden van Göthe:

> Dichten ist ein lustig Metier.

Reeds in de kraamkamer van het republikeinsche jongsken - of wilt gij liever het Bataafsch Gemeenebest - had men hooren mompelen, dat het wicht slechts weinige jaren zoude leven. De uitkomst bevestigde de voorspelling en een vreemdeling kwam - ik weet niet uithoofde van welke verwantschap - de erfenis aanvaarden. Maar koning Lodewijk miste een der hoofdtrekken van het volk, dat hij aan zich trachtte te verbinden. De man wist niets van spaarzaamheid, en stichtte zich paleizen, als had hij over even zoo vele rijken geheerscht als zijn land gewesten telde. Alles moest met kleine middelen op eene groote schaal worden ingerigt: van daar de velerlei misgeboorten, welke zijne regering kenmerkten. De merkwaardigste zijner stichtingen echter, die het minste geld van alle kostte, waarschijnlijk het langst van allen duren zal, en van wie wij hopen mogen, dat zij alle in verdiensten zal overtreffen, was een genootschap, een bentgenootschap, het eerste der drie p a r e x c e l l e n c e uit mijnen tijd. Ik bewonder nog de deftige houding, welke al de leden van deze bent wisten te bewaren op de eerste vergadering; het was de bontste ter wereld. Verbeeld u wie er elkander al ontmoetten: oude prinsgezinden en oude staatsgezinden; zeven-en-tachtigers en vijf-en-negentigers; in het

vaderland wedergekeerde uitgewekenen en lieden, die het te hunnent met elke partij hadden weten te vinden; mannen van gisteren, mannen van heden en mannen van morgen; vernuften, die naar het verledene omzagen; vernuften, die letterlijk vóór zich op den grond zagen; vernuften, die ver vooruitzagen..... doch ik schrijf een' volzin, of ik een duitscher ware en geen fransch onderwerp behandelde. Zij bogen voor elkander, zij reikten elkander de hand, en ik geloof waarlijk, dat hun eerste besluit was, de les van Solon, dat elk goed burger partij moet kiezen, tot hoofdregel aan te nemen, met de uitlegging van Talleyrand, dat Solon, die een wijze was, daarmede de heerschende partij bedoelde. Het had iets van het vijfde bedrijf van een tooneelspel van Iffland; het was eene algemeene verzoening, en zonderling genoeg beijverde elk zich zijne persoonlijke vijanden tot medeleden voor te dragen, in plaats van, zoo als bij andere bentgenooten en in andere tijden het geval plagt te zijn, zijnen neef, zijnen bewonderaar, of zijnen wat dan ook, binnen te schuiven. Of de verbroedering zoo opregt was als zij scheen, ware eene onbeleefde vraag. Zeker is het, dat koning Lodewijk de onderscheiden kleeding der leden van het bentgenootschap te veelkleurig vond en een gewaad voorschreef, dat allen bijna hetzelfde voorkomen zoude geven. Bijna, zeg ik, want gelaat en gestalte spotten met alle eenvormigheid, en doen dikwijls iets regt kluchtigs geboren worden, waar men iets regt deftigs verwachtte. Van de vroegste tijden af, - denk slechts aan het kleedingstuk, dat Dejanira aan Hercules, en aan den veelverwigen rok, dien Jacob aan Jozef gaf, - kleeft er iets noodlottigs aan gegeven rokken. Wilt gij het in den geest onzes tijds uitgedrukt? deelt het kleed den man, die het draagt, zekere eigenschappen mede, die hij vroeger niet bezat. Zoo leert - want twee voorbeelden, mits zij

juist zijn, vervelen minder dan honderd - zoo leert een preekrok deftig zien - een hofrok staan - een uniformrok exerceren, goed zwenken; dat is, niet te vroeg, niet te laat, op de regte plaats en met de regte houding, statig en waardig te zwenken. Die kunst zet der exercitie de kroon op, want ik kende lang de lading in twaalf en in vier tempoos, eer ik zwenken leerde. Begrijpt dus, hoe gevaarlijk die gift was, en - Maar zoo gij nu zelf het gevolg nog niet kunt opmaken, behoort ge tot de menschen, die tittels op de i's verlangen, en men prentte het mij in mijne jeugd, als lid van de Oeconomische Maatschappij, in, dat een huishoudelijk man die uitwint.

Het letterkundig bentgenootschap, waarmede ik u zoo lang bezig hield, overleefde zijnen stichter en diens opvolger, maar nam geen anderen rok aan, deels, dewijl de tijd tot zwenken verstreken was - deels, dewijl het een besluit schijnt te hebben genomen, bij voorkeur onder ouden van dagen zijne jonge leden te zoeken en die taak dezen welligt meer lastig dan welkom zoude wezen. Het ontbreken van dat staatsie-kleed verminderde echter den luister der plegtigheid van het gedenkfeest, dat - Lieve hemel, welk een courantenstijl! Laat mij u naar de verslagen mogen verwijzen, welke voor weinige jaren het licht zagen: zij zullen u in staat stellen regt te doen wedervaren aan de werkzaamheden van het genootschap, dat ik het o v e r d e f t i g e zou willen noemen. Zij zijn te wijd van omvang, te ernstig van aard, te gewigtig van onderwerp, om door mij naar eisch te worden vermeld.

Diepen indruk maakten zij op het volk minder; want, schoon het eene stichting van koning Lodewijk was, ik weet u van de letterkunde van het koningrijk Holland - in denzelfden zin genomen, waarin wij van die van het Bataafsch Gemeenebest spraken - weinig meer te zeggen, dan dat in de dagen

dier monarchie de hollandsche taal door den eersten hollandschen dichter werd verloochend.

> Maar Abbas gaat ten strijde,
> En Sadig heeft geen brood:

de hand des lots is Bilderdijk harder gevallen, dan zelfs zijne vijanden wenschten; ons toeft belangrijker schouwspel, dan de zwakheid van eenen uitstekenden geest.

Hollands naam werd uitgewischt van de wereldkaart: Hollands letterkunde was nooit schooner, dan in die dagen van rouw. Ik wil geene levenden vleijen, maar ook geene dooden zien verongelijken. Kunstregters onzes tijds, predikt in het belang der poëzij een kruistogt tegen den bombast, waarvan Helmers beste verzen overvloeijen; maar predikt tevens, zoo ge billijk wilt zijn, eene beêvaart naar Helmers graf, opdat de profetie bewaarheid worde, door van Hall in deze meesterlijke regels uitgesproken:

> Nooit zult ge, o Vaderland! vergeten
> Den Bard, die in uw' jammernacht,
> Al zingende op uw puin gezeten,
> Daar stervende u nog offers bragt;
> Die u, gelukkig door 't verleden,
> Volzalig roemde in 't naadrend heden:
> Die, tijd en lot vooruitgesneld,
> Aan 't hoofd van uwe Dichtrenscharen,
> Den val van uw geweldenaren
> En 's werelds vrijheid heeft voorspeld!

Als had het hollandsche proza ditmaal niet onder willen doen voor de hollandsche poëzij, tartte Fokke in zijn volksboeken het geweld en blies het heilig vuur aan, dat nooit te onzent waakzamer priester behoefde. Verheft u dan, beoordeelaars onzer prozaschrijvers, met ijver tegen de gezochte geestigheid, de flaauwe aardigheden, de duldelooze platheid

van uitdrukking, die zijne werken ontsieren; maar kent dien armen veelschrijver voor het minst ook den lof toe, dat hij een onzer verdienstelijkste burgers was.

Wij mogen onze jeugd nog te weinig voor onze nakomelingschap houden, om haar oordeel, dat de regering van Willem I Nederlands tweede gulden eeuw van kunsten en letteren verdient te heeten, volkomen geldend te verklaren; maar het schijnt ons toch toe, dat het koningrijk der Nederlanden dagen beleefde, wier luister slechts voor die van Frederik Hendrik zwicht. Het is hier de plaats niet dit te ontwikkelen; doch het mogt mij niet van het hart, tot de schets der bentgenootschappen, welke het zag ontluiken, over te gaan, zonder eerst in die algemeene hulde een bewijs te hebben geleverd, dat ik, trots de zwakheden dezer eeuw, hare verdiensten niet voorbij zie.

Een tijdvak van rust volgde de voorbeeldeloos woelige, schrikkelijke en bloedige jaren van het keizerrijk op; en wij allen, lezer, luisterden met welgevallen naar den begaafden dichter, die ons in de dagen des leeds door tooneelen van huisselijk geluk geboeid had, die u misschien in het zijne het uwe voorspiegelde. De wereld was den krijg moede, en wij waren dit nog meer dan eenig volk der aarde; hoe streelden ons dus die zangen van echtelijk geluk, kinderlijke onschuld, ouderlijken zegen; hoe verrukte ons de zanger, die, met niet weinig talent voorwaar! ons voor alles wat hollandsch was, wist in te nemen, ons met alles wat hollandsch was, leerde dweepen, en in welluidende verzen alles wat Hollanders hoogschatten en heilig houden, loffelijks bedreven en edels bezitten, zong en prees. Gij herkent Tollens aan die trekken; zeven achtste zijner populariteit is hij aan zijne sympathie met onze deugden, een achtste, indien gij wilt dat ik rondborstig zal zijn, een achtste aan zijn oogluiken voor

onze gebreken verschuldigd. Ach, dat ook dit genre de prooi eener bent moest worden, die ik u als de h u i s s e l i j k e moet voorstellen.

‘En is 't van Tollens niet - het is hem nagezongen,’

schreef Messchert. Zegt mij, waar gij in ons vaderland wonen moogt, kent gij in uwe buurt geen dorpskoster of geen schoolmeester - hebt gij geen oom of geen neef, op wien dit vonnis niet toepasselijk is? Mij heugt de tijd, dat men geen glas hippocras kon drinken, bruidstranen, heette het, bij het aanteekenen, - geen kandeelstok roeren in eene kraamkamer, - geen stuk taart eten op een verjaringsfeest, - of men moest er een vers bij slikken, in den trant (en, helaas, niet meer dan den trant) van den man, wien studie de kunst leerde met de taal te tooveren. Want het bentgenootschap, aan de Maze gesticht, had meer dan éénen vertegenwoordiger in elk Departement der Maatschappij: *tot Nut van 't Algemeen*, van de Hunze tot den Moerdijk. Alles zong van zijne vrouw en zijne kinderen - alles schreef vaderlandsche romances - geen stuk ter wereld werd misschien meermalen te goeder trouw geparodiëerd dan d e E c h t s c h e i d i n g . En berisptet gij die lieden, - ik wachtte er mij wel voor; want hoe euvel zoude men het mij ouden vrijer niet genomen hebben! - dan zeide men het u, dat gij geen zin voor huisselijk geluk hadt, even als moest men er mede te koop loopen om dit te bewijzen. Thans echter is dit bentgenootschap s a d l y o n t h e d e c l i n e , waarschijnlijk tot groot genoegen van Tollens zelven; want niets is ondragelijker dan zich van apen omringd te zien, al werpen die apen ons kushandjes toe.

Litteraire associatiën van twee personen, die in het oudste of in het jongste onzer tijdschriften, in de noten hunner

werken, op publieke plaatsen en in gezellige kringen, het rijmpje van Cats:

> Spel en min en heeft geen val
> Zonder overgaande bal -

ook op letterkundige vriendschappen toepasten (blijken van jeugdige eerzucht of grijze zaakkennis!), behooren niet tot mijn onderwerp. Ik zag die altijd met leedwezen; want zij leidden meer tot wederzijdsche verachting dan tot algemeene bewondering. Een woord over de bent d e r w r a k e, eer ik eindelijk de omtrekken der twee hedendaagsche c a m a r a d e r i e s bij uitnemendheid geve.

Heugt het u, hoe voor eenige jaren een guerilla-oorlog onze lettterkunde duizend angsten aanjoeg? hoe de gelegen-heidspoëzij zich verschool, de middelmatige romantiek haar schoudermanteltje digt trok, hoe de rijmelarij geen voet meer op straat durfde zetten? Uit allerlei hoeken brandde eensklaps een schrootvuur tegen de drie jonkvrouwen los. Voorzeker waren het geene ongeoefenden, die de buksen afschoten; want, waar gij den knal hoordet, was het:

> Wond, val en dood in 't eigen oogenblik.

Maar, hetzij dat de bent der wrake, om de leenspreuk te laten varen, eindelijk het uitpluizen van middelmatige boeken moede was, hetzij dat zij vreesde, dat ons publiek weldra over gebrek aan lectuur zou klagen, even plotseling als zij verrezen was, verdween zij weder. Ondanks den eerbied, dien zij voor de ware verdienste van eenigen gedurig aan den dag legde, ondanks haar doel eene soort van aristocratie van vernuft en talent te doen huldigen, om welke beide hoedanigheden velen hare leden voor veertigers hielden, herinnerde mij elke hunner tuchtigingen te sterk aan Rehabeams woorden: ‘mijn vader heeft u met geeselen gekastijd, maar

ik zal u met schorpioenen kastijden,' om geene jonge lieden in die aanvallers te zien. Mogt ik mij niet bedriegen, zoo geloof ik wèl te doen met hun toe te roepen: 'Doet meer dan veroordeelen, verbetert door voorbeeld.'

De twee bentgenootschappen par excellence, met welke ik van de hollandsche scheide, staan lijnregt tegen elkander over, en gij zoudt, indien het u lustte, de eenen de Dissenters en de anderen de Orthodoxen kunnen noemen, zonder dat ik er veel anders tegen in te brengen zou hebben, dan dat ik niet gaarne de godsdienst in bentgenootschappen betrokken zie, dat ge die woorden dan in een ruimeren zin dan eenen louter kerkelijken moet opvatten. Het eene bestaat uit lieden, die gaarne stillen in den lande heeten, maar wier stille verdiensten vaak door een ridderlint, en altoos door den roem van braafheid, beloond worden; lieden, die, veelal rijkelijk met tijdelijke vermogens gezegend, de onontbeerlijke steunpilaren van alle commissiën en nuttige inrigtingen zijn; die het hollandsche schouwtooneel schragen, sedert het op zijne grondvesten waggelt, en bij zijn instorten de planken naar huis zullen dragen, om er een huisselijk tooneel van op te slaan; lieden, van welke ge niet vermoeden zoudt, dat zij eenigen invloed in de letterkunde wenschen uit te oefenen, zoo zedig is hun voorkomen, maar die echter geleerde kransjes houden, om het nut te wegen, dat er in nieuw uitgekomene boeken steekt, en op dit oogenblik bezig zijn een verbeterhuis voor misbruikte talenten op te rigten. Een der herkenningsteekenen, waardoor zij zich meest bloot geven, is hunne gewoonte, den man, wiens karakter, volgens Nederlands eersten redenaar, de schoonste dagen der oudheid waardig was, de groote Kemper, 'den onzen' te noemen. Wilt gij echter nog zekerder toetssteen, wie er toe behoort, zoo deel ik u onder de roos mede, dat gij

het gesprek op Bilderdijk brengen moet. Dan zult ge hooren, dat zij niet, als de grootste grieve tegen hem, van zijne partijdige beginselen of de leemten en feilen zijner G e s c h i e d e n i s d e s V a d e r l a n d s gewagen, maar oogenblikkelijk van zijne uitvallen tegen een onzer landgenooten ophalen, in wiens zijdelingsche verdediging zij jaren lang hunne gewigtigste taak zagen.

Ge zoudt u bedriegen, indien gij geloofdet, dat ik de andere in die lieden begroette, wier gemoed hun niet vergunt, zich te vereenigen met de leerstellingen in een kerkgenootschap gepredikt, waarin zij werden opgevoed. Zij zijn vreemd aan mijn onderwerp, en het oordeel over hen betaamt mij niet. Neen, het o u d e r w e t s c h bentgenootschap, dat, ondanks dezen titel, zeer in de mode raakt, dat scherp uitvalt en driest doorslaat waar de N u t t i g h e i d s-bent aarzelt en weifelt, dat u op vollen dag een slag in het gezigt geeft, terwijl het andere u gaarne in het duister knijpt, heeft zoo veelsoortige leden onder grijsheid en jeugd, onder patriciërs, die er hunne voorvaderen hooren verguizen, en plebejers, die er leeren hoe den nek te buigen, dat ge bij wijlen geneigd zijt te vragen: ‘Hoe komt Saul onder de profeten?’ en men u mogt antwoorden: ‘Hij komt zijns vaders ezels zoeken; zijn ze hier?’

Waarin de parijsche bentgenooten van de hollandsche bentgenooten verschillen? Waarlijk, ik zoude uw oordeel beleedigen, zoo ik dit, na de uitvoerige schets der eerste, aan Scribe ontleend, - na mijne lange rede over het lot der letterkundigen te onzent, nog ontwikkelde. Indien mij uw geduld tot hier vergezelde, blijft mij niets over, dan u mede te deelen, dat niet Oscar Rigaut, maar Edmond de Varennes d é p u t é wordt. ‘En Agathe de Miremont huwt?’ Scribe laat het u vermoeden; doch l a C a m a r a d e r i e heeft hooger

doel dan honderde v a u d e v i l l e s , die met een blos en een ach! eindigen. Edmond wordt vertegenwoordiger door de loosheid van Zoé de Montlucar, ondanks de kuiperijen der bent: schalke trek, die het meesterlijk geheel, naar mijn oordeel, waardig bekroont.

Welligt hebt gij reeds vergeten, dat ik u op eene andere plaats van dit opstel op eene oude liefde van Césarine opmerkzaam maakte, en dus ingewikkeld beloofde, het h o e van den afloop mede te deelen; maar schoon ik het mij herinner, acht ik het thans in uw belang dat woord te breken. Ik verzwijg u de d é t a i l s van den afloop, om u niet van de verrassing te berooven, welke u bij de opvoering van het stuk verbeidt, en streel mij nu reeds met het lachje van verrukking, dat ik, dezen winter, in den schouwburg der residentie, bij die gelegenheid op uw gelaat hoop te zien.

Ontvang echter, eer wij scheiden, eene les, welke drie bladzijden toepassing opweegt en waarvan ge partij kunt trekken, hetzij ge bentgenoot zijt of niet - ik vond haar aan het slot der C a m a r a d e r i e .

OSCAR RIGAUT (*tot* Zoé).

> Welnu, gij ziet het aan Edmond, die onzen bijstand weigerde... men komt er als men bentgenooten heeft.

ZOÉ.

> Ja, mijnheer.... maar men blijft als men t a l e n t bezit.

1837.

Lief en Leed in het Gooi.

I Wij.

Was er iets daemonisch in de keuze van het air, dat de schalk floot? Wist hij, welk tooneel mij aan de bemoste plek achter dien wiegelenden dennentak boeide, toen hij op het onverwachtst dat sein hooren deed?

> ‘Komm in mein Schloss, mein Leben!
> Es ist nicht weit von hier -’

blies hij nog eens op zijne dwarsfluit, en de wellustige, verleidelijke, betooverende noten stierven niet, maar kwijnden weg in de zoele middaglucht tusschen de digte gordijnen van gebladert in het Soester bosch. Het lieve paar in het verschiet, door mij, laat ik het bekennen, steelsgewijze gadegeslagen, werd er belangrijker door. Ik kon het den jongen man aanzien, dat het air uit den D o n J u a n van Mozart streelende herinneringen bij hem verlevendigde; maar hij staarde op zijne gade, en werd somber. Wat had hij te vreezen? Vertrouwelijk sloeg zij de groote blaauwe oogen naar hem op; hij greep hare hand.

> ‘Es hilft kein wiederstreben,’

klonk het; het ware onheusch van mij geweest niet te gaan. En toch dierf ik er welligt een bewijs door, waarmede ik een kampioen van de almagt der muzijk zoo gaarne geplaagd had, dat een allerliefste jonge vrouw, in de wittebroodsweken, die melodie, bij gebrek der woorden, noch begreep noch gevoelde.

'O, de vleeschpotten van Egypte, mijn t a b l e d' h ô t e in Utrecht!' hoorde ik uitroepen, toen ik mijn zakboekje, waarin ik eenige regels neêrkrabbelde, weggeborgen, en een vijftig schreden, in de rigting der toonen van de dwarsfluit, mijmerend afgelegd had. 'Albert, zeg mij, waarom was ik zoo dwaas meê te gaan?'

'Brammetje,' was het antwoord, en de fluit zweeg, 'ik anticipeer wel op hetgeen ik krijgen zal, maar niet op hetgeen ik worden moet. Hoe drommel kunt gij u verbeelden, jongen lief, dat ik lust heb regter te spelen, eer ik er deftig toe benoemd ben? De studie, waarom de menschen zoo dwaas zijn, welk een allerprettigst verschiet!'

'Het onze is nog pleizieriger,' zei Brammetje; 'geen middagmaal van daag!'

> Weet iemandt beter saus als honger tot de spijzen,
> Of bedde dat zoo zacht als vaake slapen doet,
> Weet iemandt beter smaak, in drank, als dorst te wijzen?

riep ik, den hoek der struweelen omkomende, mijnen vrienden - want zij waren het, die mij geseind hadden - met de woorden van Hooft toe.

'Gooische pannekoeken, Brammetje!' schertste Albert.

'Ge zijt geroepen,' voerde de vierde onzer, een jeugdig schilder, mij lagchend te gemoet, terwijl hij een stuk vloeipapier over de teekening wierp, die hij op zijn veldstoeltje had nedergelegd, 'ge zijt geroepen om den hoogen raad voltallig te maken: de togt naar Hilversum is vergeefsch geweest.'

‘Vlijt u hier bij mij neder,’ riep Brammetje: ‘het is geen ziel te vergen, na zulk een loop, met eene ledige maag, staande raad te plegen.’

Gun mij, lezer, de eer u mijn gezelschap voor te stellen, in de orde, waarin wij ons om hem plaatsten. Wij beginnen natuurlijk met het middelpunt.

Wanneer gij in Brammetje door zijnen eersten uitroep een student in de theologie vermoeddet, bedroogt gij u niet; maar zoo gij hem, om zijne bezorgdheid voor het middagmaal, schraal of rank waandet, vergistet gij u deerlijk. Ik weet u geen beter begrip van zijnen buik te geven, dan door u de vreugde te doen kennen, waarvan zijn hart overvloeide, toen zijn kleermaker hem vertelde, dat de mode ons dit jaar rokken bestemde, welke niet waren digt te knoopen. ‘Hoezee!’ riep hij uit: ‘zulk een frak bevalt mij, - hoe luijer ik ben, hoe gezonder ik worde - een rok, die niet aan het licht brengt, wat ik dagelijks win, is een ideaaltje. Het is zoo vervelend te hooren: “Wel man! je moet goede dagen hebben; je kleeren worden je te naauw;” alsof ik voor mijn verdriet aan de akademie was.’ Men kwelle zich niet met de vrees, dat die omvang Brammetje later in het verkrijgen van een beroep hinderlijk zal zijn: de boeren eischen niet minder een man van gewigt, dan een wigtig man. En het ontbreekt zijnen geest niet... Maar ik heb u slechts den uiterlijken mensch voor te stellen; in gezelschap is men te beleefd, iets meer te eischen. Het logge lijf in de stralen der zon koesterende, deed hij op dat oogenblik een elzen twijg den dubbelen post van vliegewaaijer en zonnescherm waarnemen; op zijn blozend gezigt lag eene uitdrukking van ontevredenheid, welker oorzaak u reeds bekend is.

En nu de fluitspeler, Albert, wiens witte zomerpantalon en zwart fluweelen jasje de rankheid zijner gestalte fraai deed

uitkomen, en die, terwijl hij zich ter zijde van Brammetje op eenen boomtronk plaatste, den breed geranden hoed van geel stroo uit de oogen schoof. Zoo ik u in vertrouwen toefluister, dat hij een jongeling van smaak was, dan heeft hij geen blank gezigt, geene blonde haren, geene fletse, blaauwe oogen, maar een bruin gelaat en zwarte lokken, en donkere kijkers vol vuur en geest. Wie, die deze mist, en er niet gaarne allerbespottelijkst uitziet, zou zich aan dien zuidelijken tooi durven wagen, welke door zeven achtste onzer zomerdagen gegispt wordt? De linkerhand van mijn vriend liefkoosde een reusachtig grooten hond, op wiens zilveren halsband men in het Jonkheer, dat den naam des eigenaars voorafging, het bewijs van zijnen adel las. De edele lijnen van Alberts gelaat weêrspraken die hooge geboorte niet. In Duitschland ware hij op het eerste gezigt met een E u e r G n a d e n begroet.

Er is dikwijls geklaagd, dat het de voortbrengsels onzer hedendaagsche schilderschool aan poëzij ontbreekt: ik heb opgemerkt, dat onze jeugdige volgelingen van Apelles dit gebrek trachten te vergoeden door er zoo poëtisch mogelijk uit te zien. Als ware aan het dragen eener muts, zoo als Rembrandt er droeg, het bezit van een talent als het zijne verknocht, plooit de ijdelheid van den onbeduidendsten beuzelaar in verwen zich zwart fluweel om den schedel. Als bestond de vrijheid van den kunstenaar in het schenden van de wetten der wellevendheid en de gebruiken der maatschappij, leggen de knoeijers in de kunst, gespoord, een bezoek bij u af, en treden zij met knevels in het burgerlijk leven op, schoon hun zwaard even ver te zoeken is als hun paard. Mijn vriend droeg noch het een, noch het ander; geene muts op zijn Rembrandtsch, geene sporen te voet, geene knevels in vredestijd, zelfs geen golvende haren, niet eens een naakten hals. Hij zag er zoo min bijzonder uit, als gij of ik het doen; slechts zijne oogen

verrieden, dat hij een kunstenaar was. Liefde voor eenvoudig natuurschoon had hem het plan van ons togtje in het G o o i - hij nam het in den ruimer zin van vroeger tijd - doen ontwerpen; Albert was medegegaan, om zich te amuseren, Brammetje ter betere digestie, en ik - het zal u blijken.

'Het is te Hilversum als overal,' zeide Brammetje, terwijl hij zich half van zijn veelkleurig leger oprigtte, om zijne klagt uit te boezemen: '"ik zou u gaarne logeren, mijnheer! maar mijn huis is vol Amsterdammers."' - 'Studenten zien op geen flesch,' mogt ik zeggen. - '"Amsterdammers zitten ook op geen droogje,"' was het antwoord. - 'Twee kamers, waard! ik heb te Utrecht nog al kennissen onder den adel, en zou je kunnen aanbevelen.'

Albert glimlachte.

'"Kooplui zijn scheutiger, mijnheer!"' zei de vent.

'En ge gaaft uwen schimmel de sporen?' vroeg Otto - het was de voornaam des schilders.

'Dat minder,' hernam Brammetje: 'de oude knol stiet zoo erg, dat ik liever te voet terug wandelde. Ik heb hem aan den toom naar den boer geleid.'

'Zou hij alleen niet naar stal zijn gedraafd?' schertste ik.

'Hij draaft even weinig uit lief hebberij, als ik het doe,' hervatte Brammetje: 'maar waar zullen we eten, vrienden! dat is de hoofdzaak. Lach vrij, Willem!' - dat gold mij - 'waarom anders schrijft en wrijft en drijft men in de wereld?'

'Ge hadt er "kijft men" bij kunnen voegen.'

'Ik sla Baarn voor,' viel Otto bevredigend in.

'Dan pas ik,' riep de theologant: 'het is nog geen drie weken geleden ... en, jongens, ik ben zoo kennelijk!'

'Uit duizenden,' hernam Albert. 'Dan te Soestdijk?'

'Daar hangt de schaar in d e L i n d e b o o m ,' antwoordde eene stem.

‘Of te Eemnes?’ vroeg Otto.

‘Bravo!’ borst Albert vrolijk uit: ‘maar,’ voegde hij er verlegen bij, ‘en echter,’ liet hij er op volgen, ‘zoo gij haar ...’

‘Schenk wijn of water in,’ riep Brammetje. ‘Wat dit voor een mengsel is ...’

‘Jongelui,’ hernam de jurist, ‘ten prijs der confidentie, die ik u ga doen, eisch ik de belofte, dat geen van u drieën mijn medeminnaar zal worden.’

‘Laat hooren!’ antwoordde de schilder.

‘Van mij hebt ge niets te vreezen; ik ben al drie jaren geëngageerd,’ zei Brammetje, ‘en mijn proeftijd zal een proeftijd Jacobs zijn: drie jaren nog voordat mijne dissertatie klaar is, en dan drie jaren voordat ik een beroep heb.’

‘Liefde is zulk een onwillekeurige hartstogt!’ was mijne bedenking.

‘En zulk eene uitspanning!’ hervatte Albert. ‘Hoe vervelend scheen mij dit bosch, eer ik er haar in aantrof, toen gij, Willem, op jagt waart gegaan, en Otto zijn zwart krijt puntte. Hij verspilde al zijne welsprekendheid - ik meen die zijner oogen, - op het afwisselende licht en bruin van het rietendak der boerenwoning, in het verschiet. En ik benijdde hem zijne fantasie, toen hij een paar trekkebekkende duiven, op een til, dat slechts in zijne verbeelding bestond, aardig contrasteerde met drie plukharende jongens - de droes weet, waar hij ze zag. “Moedertje!” riep hij, en het werd mij te bang, want hij getroostte zich een praatje met de vrouw over den velen regen en haar jongste kind, en de rijpe boekweit en de hooge pacht, allerbelangrijkst in een landelijken roman - dat is, een roman daar men het land van krijgt - en ik ging. Zie niet zuur, Otto. Op uwe schets maakt het allerliefste wijfje, dat de bolle wangen van den jongen knijpt, eer zij

hem de borst gaat geven, een effect om te stelen. Had ik het kunnen voorzien, ik was misschien niet gegaan.'

'Zoo gij zeker gezegd hadt ware het een compliment geweest.'

'Het zou jammer geweest zijn, Willem. Op geen honderd schreden afstands werd ik eene gestalte gewaar.... Zoo Juno nooit den gordel van Venus had geleend, ik had deze bij die der hemelkoningin vergeleken. Maar het faalde mijner verrassing aan geenerlei bevalligheid.'

'Verbazend!' viel Brammetje in. 'Ik heb tusschen hier en Hilversum slechts stof en zand, en zand en stof gezien.'

'Zij was schoon,' vervolgde Albert, 'het zij ze, met de kleine hand op het sierlijke zonnescherm leunende, het bosch gadesloeg, of, voor mij uitzwevende, mos noch gras door den tred harer kleine, lieve, fijne voetjes kreukte, of zich bukte, om eene woudbloem te plukken, waarvan zij reeds een sierlijk ruikertje verzameld had. Ik sloeg een zijpad in ...'

Brammetje haalde ongeduldig zijn horlogie uit.

'Ik sloeg een zijpad in, maar ik volgde het niet verder, Brammetje, dan tot daar, waar eene kronkeling des wegs mij gelegenheid schonk, den afstand van drie dennen van mijne schoone te winnen. Er was geen beter middel ter bereiking van mijn doel. Het gelukte mij; ik was haar voor - en, buigende der bekoorlijke genaderd, zeide ik: "Mejufvrouw!"'

'Vermetele!' riep Otto.

'Haar gelaat was te schoon om het niet te zijn,' hervatte Albert. 'Noem er mij fat om zooveel gij wilt, zij scheen meer verrast dan ontsteld. "M o n s i e u r ," antwoordde zij; lompert als ik was, een jager volgde haar! "M a d e m o i s e l l e ," verbeterde ik, en reikte haar een s o u v e n i r over, hetwelk ik vermoedde dat zij verloren had, en waarvan ik mij gelukkig schatte, de vinder te zijn geweest, dewijl mijne beschei-

denheid mij verboden had hare zoete geheimen - gij weet, zulk eene phrase eindigt met een lach of een blos. Er straalt toch uit zuidelijke oogen eene betooverende bekoorlijkheid, jongelui, waarvan wij geen begrip hebben! Er schuilt in zuidelijke manieren iets bevalligs...'

'Nam zij uw s o u v e n i r aan?' vroeg Otto.

'Gij waart verloren geweest, zoo zij het gedaan had,' zei Brammetje. 'Er staat rijp en groen in.'

'En zijne discretie,' merkte ik aan.

'Zij had mij gered,' ging Albert voort. 'Zoo zij het al geopend had, was het van een ander geweest; maar e l l e n'a v a i t r i e n p e r d u.'

'P a s m ê m e s o n c o e u r,' schertste ik.

'N o u s v e r r o n s,' antwoordde de jurist. 'Zij logeert te Eemnes; een gebroken wiel harer reiskoets verpligt haar er van daag te blijven.'

'Waarachtig, vrienden, als wij er niet dadelijk heen wandelen,' ik behoef niet te zeggen, wie er op aandrong, 'dan zullen wij ons niet over den kok mogen beklagen; ieder kwartier, hem beknibbeld, is een schotel minder.'

'Het einde van uw avontuur, Albert!'

'Maar er is nog geen einde,' antwoordde hij mij, terwijl hij zijn lieveling Ador riep, en Otto de strikken van zijn portefeuille digtknoopte.

'Eerst moet ik uwe teekening zien.'

'Laat ons ruilen!'

'Wat?'

'Het versje, dat gij heden schreeft.'

'Tegen uwe teekening? Nooit, nu ik Albert's beschrijving gehoord heb. Het zou u berouwen.'

'Onbeziens.'

Otto las; laat hij mij aan u voorstellen.

II In 't bosch van soest.

1
‘Haagsche heeren,
Zei de deeren,
'k Zie ze geeren,
   Over straat;
Maar vrijaadje,
Met een paadje,
In 't bosschaadje,
   Dank je, maat!’ -

2
‘“Aardig zusje!
Met een kusje,
Doof en blusch je,
   Sprak de guit,
Alle vonken,
Die er blonken
In mijn lonken,
   IJlings uit!”’ -

3
‘Al zijn dagen!
't Waar te wagen;
't Lastig vragen
   Had gedaan.’
En de pronker
Van een jonker
Bood een flonker-
   Ring haar aan.

4
‘“Ik vereer 't je!”’ -
‘Dank je, heertje!
Maar wat deert je?’ -
    ‘“Oef, mijn hand...
‘“Foei, hoe pruil je!”’ -
‘Claes! waar schuil je?
Linkert! druil je?
    't Geldt zijn pand!’

5
Met kwam Claesje,
't Eêle baasje;
Als een haasje
    Vlood de wulp,
‘“““Dartel kwantje!
Haal je pandje
Uit haar mandje
    In mijn stulp!””””

III Gij.

Ge hebt een buiten, lezers, en ge laat het gaarne uit heuschheid, niet uit ijdelheid zien; maar waarom kwelt gij uwe bezoekers, door hen het gezelschap van uwen tuinman op te dringen? Hij is de vervelendste aller cicerones, die gisteren, heden en morgen hetzelfde liedje opzegt: ‘Zulk een eilandje vindt mijnheer nergens elders.’ - Of: ‘Nu moest mevrouw links zien.’ - Of: ‘heeren en dames, wat speurt gij in het verschiet?’ enz. enz.

Schaft die kwade gewoonte af, bid ik u. Eischt niet langer

een klinkend bewijs onzer dankbaarheid in eene gift aan uwen hovenier, waar wij, op tien schreden afstands van zijne steenen, pas geschilderde, door wijngaard en klimop omslingerde woning, de bouwvallige hut der armoede zien. Heft eene schatting, zoo gij een cijns vordert voor een blik op uwen rijkdom; maar doet het niet ten behoeve van zijn welgevoed en welgekleed kroost: int haar voor de dreumels van den daglooner, die ginder, half in den natuurstaat, op den weg spelen. En mogt uw vertrouwen op onze bescheidenheid u een krans dalleliën of een tuiltje vergeet-mij-nietjes, of eene handvol lindebloesems of een bouquet rozen - die voorwerpen der sentimentele steelzucht - kosten, wat nood? Vindt uwe schadeloosstelling in het zuiverder genot, dat gij er allen door zult doen smaken, voor wie uw gebladerte dan eerst in waarheid schaduw zal hebben gespreid, het vischje uit uw vijver spartelend, naar boven zal zijn geschoten, de nachtegaal in den hoogen olm zijne klagt vertrouwelijk zal hebben gekweeld.

Of gij hebt geen buiten, lezers, maar ziet gaarne die van anderen, zonder eenigen wegwijzer dan uw open zin voor het schoone der natuur. Volgt ons voorbeeld, zoolang mijne stem geen ingang vindt; wij hadden in den lusthof, die Eemnes zoo vermaard maakt, slechts onzen schilder tot gids. Wilt gij in het geheim worden ingewijd? Otto had zich een witten zijden zakdoek, als een schootsvel om het lijf gestrikt; het was genoeg, om de tuinlieden te verschalken. Toch zou het niet billijk zijn, zoo ik hunner snuggerheid te kort deed, door te verzwijgen, dat de list te beter gelukte, dewijl hunne aandacht door een overvloed van andere nieuwsgierigen van ons werd afgeleid. Hoe genoten wij, in allerijl de balanceer-brug overgewipt, de verrassendste partijen der heerlijke plaats naar lust en wil! Zouden wij half zoo veel bewonderd hebben, indien wij gedwongen waren geweest stil te staan, waar de

tuinier adem had willen scheppen? De uitdrukking is onjuist, zoo wij als schoothondjes hadden moeten volgen, werwaarts hij het touwtje zou hebben getrokken, en het buiten voor gezien moeten houden, zoodra het hem behaagd zou hebben de hand uit te steken met een: ‘En nu, mijneheeren!’ Ik twijfel er aan. Toen ik de talrijke vreemdelingen, van welke ik gewaagde, onder de leiding der dienstbare geesten eerst de eene en toen de andere zijde van het water - die lion der plaats - langs zag drentelen, dacht ik aan de afwisselende uitspanning van den kwaker, die nu eens den regter duim om den linker draaide, en dan eens den linker om den regter, maar die toch altijd draaijende bleef.

Albert vermeide zich in de beschouwing van het hooge geboomte; Otto's oogen verslonden de kleurschakeringen van water en oever; mij boeiden de bruine beuken in het midden van den stroom. Er was iets karakteristieks, in wat elk onzer het meest aantrok. De adellijke had op met die zonen des wouds, welke, zoo ver hunne bladerkroonen reiken, geene mededingers dulden. Het is, of zij aan alle jeugdiger broeders, die het wagen den afstand, welken zij voorschrijven, te overschrijden, groei en bloeio ntzeggen. Maar hoe liefderijk beschutten zij daarentegen voor zonnebrand en regenvlaag eene wereld van kruipers en heesters, veldbloemen en grashalmen, eene wereld aan hunnen voet! - Welligt rezen er bij onzen jurist herinneringen op, hoe zijn geslacht weleer dien eik geleek.

‘Ik geloof waarlijk,’ zeide hij, ‘dat ik zooveel van oude stammen houde, omdat het niet in de magt van den nieuwelings rijke staat, die te scheppen.’

‘Wel die te koopen, Albert,’ was mijn antwoord.

‘Wat is koop bij erf?’ hernam hij. ‘“Het zijn gedenkteekenen, die mijn bet-overgrootvader zich gesticht heeft,”’ dat zegt men met opgeheven hoofde en verbreede borst. Maar:

‘“ja, ik weet het waarlijk niet - onze familie is zoo verstrooid - toen die boomen geplant werden - was er nog geen zus of zoo in Holland.”’ Hoe zegt men dat, zonder te denken, dat zijne voorzaten toen misschien dorschten of rooiden?’

‘Vlegels of vee waren,’ schertste Otto.

‘Foei, een landgoed zou mij liever zijn, zoo ik het mij verworven had, dan wanneer het mij vermaakt ware,’ viel ik in.

‘Burgerlijke trots,’ beweerde Albert.

‘O gij bewonderaars der schoone natuur!’ riep de schilder uit: ‘aan wien behoort dat bosch en die stroom dan aan nimfen en najaden, een geslacht, dat er in heerschte, voor dat het uwe bestond, Albert; dat al het prozaïsme onzes tijds, Willem, er niet uit verdrijven kan. Het is middag, en de speelzieken schuilen in grotten en zalen, waaruit niemand, die ze aanschouwde, ooit wederkeerde; maar laat de schemering invallen, en gij zult haar door het loover zien zweven en op de golfjes zien dansen.’

‘En aan wien behoort dat eilandje, door bruine beuken in eeuwige duisternis gehuld, dan aan de sombere poëzij onzer dagen, die eene klagelijke klagte klaagt...’

Mijn volzin bleef onvoltooid; er ruischte iets door het loover: daar trad zij langs ons heen, de schoone van Albert uit het Soester bosch, gevolgd door haren onafscheidelijken jager! Onze reisgenoot had hare schoonheid niet te hoog geprezen. Ofschoon er iets grilligs was in haren tooi, stond deze haar uitmuntend. De half van hare schouders afgegleden roode shawl liet al de evenredigheid eener buste zien, die het wagen mogt de tressen en strikken te dragen, welke de geliefkoosde sieraden der poolsche schoonen zijn. Hare vormen waren weelderig genoeg, om niet onder dien rijkdom weg te zinken.

De jurist sprong op als een getroffen hert, en wilde haar

met eene ligte buiging naderen; een opslag harer donkere oogen weêrhield hem.

Zij moest de mimiek bestudeerd hebben, om dien indruk te weeg te brengen; ook was er evenveel talent als natuur in dien blik.

Maar zijne beschroomdheid bleek voorbijgaande te zijn, als de schaduw van het wolkje, dat over onze hoofden dreef. Hij wenkte Ador; en wat het dier zoeken moest, een vogel of een blaadje, ik weet het niet, maar de schoone, door zijne vaart verschrikt, zag schichtig naar ons om, en Albert was haar op zijde.

'Waar schuilt ge, jongelui? Volg mij, en help me!' klonk het eensklaps achter ons; - waarom keerde ook ik mij om? 'Die partij, die verwenschte partij!' Het was Brammetje, die ons hijgend gezocht en eindelijk gevonden had.

'Welke?' vroeg Otto.

En ik had mijn hoofd reeds weder in de vroegere rigting gewend; maar, helaas, de schoone en Albert waren verdwenen.

'Eene - teleur - stelling!' klaagde ik.

'Vindt ge niet, Willem?' hernam Brammetje, bij misverstand: 'maar ik durf zeggen, wanneer ge mij niet tot hofmeester hadt aangesteld, het zou er bitter hebben uitgezien. 'De heeren kunnen hier slapen,' zei deze hospes: 'dat gaat aan; want dan is de partij over: maar eten, vrouw? hoe zouden wij het schikken? alles is voor de partij bezet.' - 'Dat is eene verkeerde leer, man,' was mijn antwoord: 'eerst eten en dan slapen.'

'Maar werwaarts troont gij mij, vriend,' vroeg Otto, wien Brammetje onder den arm had genomen.

'Wel, naar het d é j e û n e r à l a f o u r c h e t t e ; ik heb het ginder voor drievierde zelf gereed gezet; want door die verwenschte...'

‘Partij,’ schertste Otto.

‘Zult gij ons eindelijk zeggen welke, Brammetje!’

‘Als ik mij eerst geëtablisseerd heb, Willem,’ - en wij naderden de hermitage. ‘Jongens, het ziet er nog povertjes uit,’ zeide hij, een blik op het tafeltje werpende, ‘mais on fait ce qu'on peut et non ce qu'on veut,’ en hij schoof een stoeltje onder zijne voeten. - ‘Zit niet in de zon, Otto; dat eet niet prettig.’ Met de punt van het servet droogde hij zijn glas om. ‘Schenk eens in, Willem; ik heb dorst van al het praten. - Hm, hm! niet van de beste, waard! - Maar zeg, waar is Albert?’

‘Dat is een raadsel als uwe partij, Brammetje.’

‘Zoo, valt er niet op hem te wachten? Dan moet hij zich schadeloos stellen, als wij te Baarn komen; - ik heb er een souper besteld. Bij den avond zie ik geen gevaar in het Regthuis; te Eemnes kan men niet dan slapen. En dat zullen wij na zulk een dag - maar ge wildet van de partij weten. ‘Eene koningstafel, mijnheer!’ zei de hospes: ‘ik durf zeggen, dat alles kostelijk is; maar ge moet ook niet naar de kosten vragen!’ - Die karbonaden zouden goed zijn, zoo het zout er niet uit vergeten was. - ‘Een deftig gezelschap, een deftige disch,’ ging de hospes voort; de duivel hale zijne deftigheid! ‘Hoe nu? Seltzer-water en Bordeaux-wijn, maar geen citroen? - Hola, Jan!’

De knecht antwoordde, als alle knechts: ‘Als het u belieft, mijnheer!’ en hij deed als vele, hij ging verder.

‘Ik zeg hier, Jan!’

‘Maar de partij, mijnheer!’

‘De gansche wereld is hier bezeten door die verwenschte partij.’

‘En wij weten nog niet welke!’

‘Maar, Willem, hebt ge dan dat legio van heeren in het

zwart - reik mij de peper eens aan, de bus is leêg, de partij moest gepeperd, - maar hebt ge dan dien sleep van dames niet gezien? Eene zilveren bruiloft, dacht ik in mijzelven, zoodra ik hen van verre gewaar werd; - ik heb een instinct voor zulk soort van feesten. Livereiknechts, die bedaard, dat wil zeggen, niet beschonken zijn, - jonge meisjes, die zich gruwelijk vervelen, - heeren, wien men het aan kan zien, dat zij liever bij hunne zaken waren gebleven, - dames, wie het ijsselijk hindert te moeten bekennen, dat zij voor vijfentwintig jaren toch een dagje jonger waren, - en een hospes, die u dol maakt door zijn gerel, dat alles bij hem allerlekkerst, maar ook allerfatsoenlijkst zal zijn. Dat is eene zilveren bruiloft in eene Amsterdamsche regeringsfamilie, - wat wilt ge wedden? De kaas, Otto!'

'Brammetje, Brammetje!' antwoordde de schilder, 'hoe zult gij eens de genoegens van den echt schetsen?'

'Bij ondervinding,' was mijn antwoord.

'Spotter!' hernam de theologant, 'de flesch, als ge wilt!'

'Als ge vijfentwintig jaren gehuwd zijt, zult ge het luidruchtige, dartele, overdadige niet meer voor bewijzen van ware vreugde houden.'

'Eene koningstafel!' viel Brammetje in.

'Stille dankbaarheid voor de weldaden u geschonken, een zwijgende blik op het kroost, waarin gij u herleven ziet.'

'Fijne wijnen, Willem! De waard heeft mij van avond op een proefje genoodigd; ik zal woord houden.'

'De bescheiden hoop, Brammetje, dat gij, omgeven door dezelfde vrienden, uw gouden bruiloft zult vieren!'

'Dacht ik het niet?' hervatte de theologant; 'het gewoon slot van een vers bij die gelegenheden; zelfs poëten weten er geene verscheidenheid in te brengen; een dronk is ook hun besluit. Hoeveel ik er van houde, daar past hij niet; zulke

herinneringen zijn te ernstig voor een maaltijd, of de maaltijd is te zinnelijk voor de herinneringen.'

'Waarlijk, Brammetje?'

'Op eene fransche zilveren bruiloft laat ik het gaan. Jongens, ik heb een historie voor je.'

'Vertel,' zei de schilder.

'Dien mij eerst nog eens van die pasteitjes,' hernam Brammetje. 'Het was een curieus gesprek tusschen een jager en een koetsier, - die dingen zijn waarlijk zoo kwaad niet; - maar ik heb slechts drievierde gehoord; want de hospes bleef al voortrazen over zijne partij, ge moogt het ontbrekende aanvullen. ""Supkroptf,"" sprak de jager tot den koetsier - een welluidend naampje, vindt gij niet? - ""Supkroptf, viert men in Rusland de v i n g t c i n q u a i n e s nog?"" - "En waarom niet?" antwoordde de held van den bok. E n t r e d e u x, jongens, ik wou dat ik Russisch kon.'

'Mijn hemel, waarom?' vroeg Otto.

'Er viel een bluf te slaan over de herkomst van dat woord b o k, in verband gebragt met de lange baarden der Russische koetsiers; de sik van deze doet voor dien van geen gehoornde onder, hij is honderd gulden waard voor een liefhebber. Maar tot mijne vertelling! 'En waarom niet, Jasmin?' zeide Supkroptf. - 'Wel, het is oorlog geweest.' - 'En wat zou dat?' zei Supkroptf. - 'Dan gebeuren er mirakelen,' antwoordde Jasmin. Het is jammer, vrienden, maar het is toch waar: de hospes schreeuwde op dat oogenblik zoo luid: 'Joannes, breek vooral die flesschen niet!' dat ik onwillekeurig naar den champagne keek, en Jasmin en Supkroptf vergat. Maar daar hoorde ik den eerste weer: 'Babet!' zei mijn vader, 'wij zullen hem vieren.' 'En een voorbeeld van goede zeden geven, Colin!' - 'Elf zonen en negen dochters, Babet!' - 'Maar als gij zoudt opbiechten, Colin!' - 'I l s s o n t

passés, ces jours de fête!’ - ‘Et nous trinquerons à la paix, Colin!’ - ‘En toch, Supkroptf!’ dáár liet de hospes een schotel vallen, waarop een tempel der huwelijkstrouw staan moest. ‘Zoo als ik zei, Supkroptf, trouw nooit, als ge aan geen mirakelen gelooft!’

Wij lachten. ‘Fransche moraal,’ zeide ik.

‘Toegestemd,’ riep Brammetje. ‘Te onzent ongehoord.’

‘Wandelt ge mede?’ vroeg de schilder hem, opstaande.

‘Dank u,’ was het antwoord.

‘Albert mogt komen.’

‘Daarom minder,’ meende Brammetje: ‘hij zal liever, groot scheeps, te Baarn souperen, maar de siesta is eene weelde, waarvan ik geen afstand doe. Dool zoo ver rond als ge wilt, maar zorg, dat ge voor acht ure hier zijt. Au revoir!’

En met de beenen op een bankje uitgestrekt, dutte hij, terwijl ik met Otto de schoonste plekken dier streek bewonderde, waarin de rogge, het vlas en de boekweit slechts gezaaid schijnen, om het oog te verrukken. Hoe zou ik het durven wagen u eene schets te geven van dat veelkleurig veldtapijt!

Veldtapijt zeg ik, en doe der bewegelijkheid te kort, die het tooneel zoo belangrijk maakt. Het windje ruischt, en de wateren van dien goudstroom schijnen zaam te zullen vlieten met de blanke golven van dat oproerig meir; het windje zwijgt, en het is of ginder vloeijend zilver om het smaragd van het vlas kronkelt. Hoofdschuddende verwijt gij mij, dat ik rijkdom schilder, en geene schoonheid. Lezers, gaat het zelf zien!

Hoe benijdde ik Otto, die er meer dan herinneringen van bewaren mogt!

Maar Eemnes heeft nog eenen anderen indruk op mij gemaakt, dan dien zijner bevallige landschappen. Het werd het

levendigst, toen ik den schilder in het elzenboschje verlaten had, en in het dorp met eene goede vrome best koutte. Hij blijke u uit het volgende stukje: mogt het u ter navolging-aansporen! Weinige uwer zijn rijk, gelijk hij was; maar ik zal u gelukkig noemen, zoo gij u zelven de getuigenis durft geven, dat ge hem in algemeene welwillendheid evenaart. Er u het beminnelijke van te schetsen, ware vermetelheid: wie weet niet, dat Nederlands eerste redenaar ons in de schilderij dier deugd een meesterstuk schonk, dat even veel eer doet aan zijn hart als aan zijnen geest?

IV Het grootje van Eemnes.

1.
Er was rouwe op het huis,
Er was rouwe in de kluis,
Toen de Heer ons gebed had verworpen;
Want zoo lang als hij leed,
Ging een biddende kreet
Als een offerand op uit de dorpen!

2.
Toen de doodsmare kwam,
Zie, mijn wangen zijn stram,
Maar ik schreide als het kind van mijn kinderen!
In der schamele nood
Gaf hij meer nog dan brood,
Als een vriend had hij troost voor zijn mindren.

3.
O hoe heugt mij de dag,
Toen mijn bitter geklag
Mij geen uitstel der pacht mogt verwerven!
En ik wenschte bij Reyn
Op het kerkhof te zijn,
Zoo mijn weezen ook mij konden derven!

4.
Het werd nooit mij verteld,
Wie het hem heeft gemeld,
Maar hij kwam eer de schemering daalde;
En 't mag stervend zijn geest
Nog ten troost zijn geweest,
Dat hij 't zoo voor de weduw betaalde.

5.
Want voor arm en voor rijk
Is het doodsbed gelijk;
Aller laatste is een bede om ontferming;
Hij werd zeker verhoord!
Was hij steeds, naar Gods woord,
Den verdrukten geen schild ter bescherming?

6.
Ik ben de eenige niet:
Neen, zoo ver in 't verschiet
Uit de schouwen daar rookwolkjes rijzen,
En ge sikkels in 't graan
Door de Eemnessers ziet slaan,
Blijven dankbare harten hem prijzen.

V Hij.

Uit den regen in den drop, het arme Brammetje! Wij soupeerden te Baarn in het Regthuis; maar hij, die zich den ganschen middag met dat vooruitzigt gevleid had, genoot er slechts den geur der spijzen en het gezigt van den wijn. Die onverzoenlijke wraakgodin!

'Wat ik nog vergeten heb te zeggen, en wat eigenlijk het principaalste is,' merkt een van de ijverige priesters der Baarnsche Themis aan, terwijl wij er aan het dessert zaten, hij namelijk, met Albert, Otto en ik, 'er is meer gelijk dan eigen, en zoo ik uwen oppasser op straat ontmoet had, ik zou hem door een paar van mijn trawanten de poets betaald hebben gezet, die de student mij speelde. Zes flesschen Rhijnwijn!'

'Het zou een nieuw bewijs zijn geweest, hoe onregtvaardig soms de geregtigheid is,' hernam Albert: 'het verheugt mij, er u voor te hebben behoed. Hein, geef mijnheer toch een schoon bord!'

En Brammetje - want hij was het, die aldus werd aangesproken en ons bediende, waar hij zich zelven zoo gaarne bediend had - Brammetje nam het bord weg, en stortte den wijn en de aardbeijen, er op overgebleven, over den kraag van den priester der Baarnsche Themis, zoodat zijn overhemd er den volgenden dag nog sporen van droeg.

'Lompert! schaam je! Vergiffenis, mijnheer!' bad Albert. 'Ja, de jongen is onhandig, - maar ook vlijtig, trouw en eerlijk zonder voorbeeld. Wat ziet hij er welgedaan uit, en toch is hij lid van het matigheidsgenootschap! En hij is het niet als drievierde van die heeren: onthouding in de graantjes, mits overdaad in den wijn. Hij drinkt nooit dan water!'

‘Ik zou er op hebben willen zweren,’ antwoordde onze gast verwonderd, ‘dat het tegendeel waar was; want - wat ik nog vergeten heb te zeggen, en wat eigenlijk het principaalste is - toen gij binnenkwaamt, zei ik in mijzelven: “Daar heb je den likkebroêr van mijn Rhijnwijn!”’

Ik kon het Brammetje aanzien, dat die herinnering eene groene plek in zijne zandwoestijn was.

‘En zie, mijneheeren!’ voer de man voort, ‘eene flesch of zes is wel de heele wereld niet, maar ik had ze door gelegenheid van een vriend uit Rotterdam, die een kenner is; en wat ik nog vergeten heb te zeggen, en wat eigenlijk het principaalste is, hij was bestemd voor de verjaring van mijn dochtertje, dat...’

‘Een lief kind is?’ vroeg Albert.

‘Een engel om te stelen, mijnheer!’ - Brammetje zette groote oogen op - ‘des zondags heeft zij in de kerk meer bekijks dan al de jufvrouwen van de buitens.’

‘Hm! hm!’

‘Drink een glas water, Hein,’ zei Otto: ‘ge hebt eene leelijke kuch.’

‘Waarlijk?’ vervolgde Albert tot den ijverigen priester van Themis: ‘dan zal ik den student, die u zoo beet had, - hij is nog niet geëngageerd, weet ge? - eens aanraden hier te komen preken: ge zoudt hem toch niet aanhouden, zoo als ge mijn oppasser woudt doen?’

‘O, een stuivertje kan raar rollen, mijnheer; maar na de preek zou ik hem zeker een woordje in het oor bijten: het is een slecht leeraar, die “doet naar mijne woorden en niet naar mijne werken” leert, en zijn arbeid in mijn wijngaard..’

‘Was de stichtelijkste niet,’ viel Otto in.

‘Wat ik nog vergeten heb te zeggen, en wat eigenlijk het principaalste is, zes flesschen Rhijnwijn, mijnheer; hier, waar

niemand dat merk had, waar ge het voor geen goud krijgen kunt...'

'Te Eemnes is hij zuur,' voegde Albert er tusschen.

'Hm! hm!'

'Die leelijke kuch! Een glas water, Hein!'

'En die,' wendde ik mij tot onzen gast, 'voor de verjaring van uw dochtertje bestemd was...'

'Juist, mijnheer. Onze gansche familie was gevraagd, en mijn neef - de eerste klerk op onze secretarie - had een versje gemaakt, waarin hij ons Lotje bij den Rhijnwijn vergeleek. Begrijp nu, hoe gek het viel! Hij droeg het versje toch voor...'

'Dat spreekt,' zeide eene stem.

'Bij het goud van Lotjes lokken had hij eene conditie - ja wel, er was geen Rhijnwijn; bij den glans van Lotjes oogen weêr een - maar wie kan dien in rooden wijn zien? En wat ik...'

'Was er dan geen middel om u van die lastige indringers te ontslaan?' vroeg ik.

'O, zoo ik niet met mijn been in het kussen had gezeten - "het pootje? papaatje! ons voorland!" zeiden de spotters - ik zou ze getroefd hebben. Gij zaagt wel, hoe ik straks uwen oppasser in de borst greep.'

'De hals beefde als een riet,' getuigde Albert.

''t Beertje liet zich grijpen als een lammetje,' merkte Otto aan.

'Hij werd zoo bleek als een handdoek.'

'Neen, mijnheer, rood als een boef; het is vreemd bij iemand, die slechts water drinkt.'

'Overmaat van gezondheid,' verklaarde Otto.

'En zoo mijnheer de Baron niet tusschenbeide was gekomen, zouden de knechts uit het Regthuis, dat sinds jaren mijn koffijhuis is, mij hebben bijgestaan.'

‘Ik voorzag het,’ zei Albert: ‘en om alle misverstand te doen ophouden...’

‘Waart gij zoo vriendelijk, mij uit te noodigen, om met u te souperen. Met dit glas zij u dank gezegd!’

‘Haast u niet, vriend! - Hein, ga zien of de calèche voor is. - Een boordevolletje, mijnheer; ik wil den goeden naam der Akademie bij u herstellen.’

‘Wel moogt gij er uw best toe doen; want, wat ik nog vergeten heb te zeggen, en wat eigenlijk het principaalste is, zij hebben zich verbaasd onkiesch gedragen. Toen mijne vrouw weigerde meer dan twee flesschen voor de vier studenten te geven, weet ge wat ze toen zeiden? “Twaalf kusjes, Lotje-lief, of nog twaalf glaasjes; papa zal het je niet weigeren.” En mijn dochtertje...’

‘Gaf de kusjes?’ vroeg Albert.

‘Neen, mijnheer! Mijn eerbaar kind haalde nog weêr een Niersteiner, en zoo vlogen nummer drie, vier, vijf, tot zes toe...’

‘Wel, het was dom, dat zij weêr binnenkwam.’

‘De calèche is voor, mijneheeren!’

‘Als ge wilt, vrienden! - Hein!’

En de schalk fluisterde Brammetje iets in; het laatste, dat ik hoorde, was de raad om de knieën gebogen te houden, als hij achter op het rijtuig zou staan, daar hij anders zeker kon zijn van er af te zullen vallen. ‘Ik ben dood nuchter,’ antwoordde de theologant, de bezorgdheid van Albert miskennende, ‘en ik zal zal het u bewijzen.’ Volmaakt in zijne rol, nam hij een kandelaar op, om de heeren uit te lichten.

En de ijverige priester der Baarnsche Themis vergezelde ons, dankende en buigende, tot aan de trede van het rijtuig.

‘Vaartwel, mijneheeren!’ riep hij. Daar blies iemand het

licht uit, en onzacht werd een vierde bij Albert, Otto en mij in de calèche geduwd. De onverwachte gaf geen geluid ter wereld. De trede was opgeslagen, het portier digtgemaakt.

'Voort, koetsier!'

Dat was Brammetjes stem; hij stond dus achterop. Wie mogt het vreempje zijn?

'Houd stil!' riep Otto; maar de paarden renden voort als in eene spookgeschiedenis.

'Wie zijt gij, mijnheer?'

Geen antwoord dan de zweepslag des koetsiers, die eene passie scheen te hebben voor hollen.

'Onderzoek,' zeide ik: 'alle nevelen klaren er voor op.'

En wij renden!

'Phantasie,' hernam Albert; 'ik wed dat het Lotje-lief is.'

Mijne uitgestoken hand ontmoette een hard ligchaam.

'Geen adelaarsneus,' zei ik.

'Die zijn meer raar dan fraai,' beweerde Albert.

'En een mond, mijneheeren, opengesperd als een leeuwenmuil en opgevuld met' - het maanlicht brak door de wolken en kwam mijner nieuwsgierigheid te hulp - 'met een chinaasappel: onze gast van zooeven, vrienden!'

'Oef! - ik stik - oef! - wat - ik ver - geten...'

'Houd stil, Brammetje!'

'Maar, mijneheeren, waar voert ge mij heen? - laat er mij uit, smeek ik, - wat het principaalste is - mijne vrouw wacht mij - en Lotje-lief, mijnheer de Baron - heb deernis!'

Wij hadden ze, maar Brammetje had er geen, en de koetsier zweepte zijn tweespan, als had het gansche hoogloffelijke geregt van Baarn ons op de hielen gezeten. Wij hadden ze, zeg ik, en toch vrees ik, dat, zoo gij den man ooit spreekt en hij niet wijs genoeg is te zeggen: 'het gebeurde niet mij, maar mijn buurman,' hij zich ook mijner onbarmhartigheid

zal beklagen. Ik heb nooit koddiger duo gehoord, dan Brammetje's zegeschateren en zijn geroep om Lotje-lief.

Plotseling hield de calèche, na een vierde uur harddravens, stil.

'Begeert ge voldoening, mijnheer?' zeide Brammetje, terwijl hij op de trede van het rijtuig stond: 'maar ik geloof, dat onze rekening effen is. Ik heb uw Rhijnwijn gedronken, en gij hebt mijn s o u p e r gebruikt; het was tantalisatie voor tantalisatie. Schrik voor schrik zal ook zoo tamelijk gelijk staan: het vooruitzigt van een nacht in een dorpskerker door te geeuwen, of het vooruitzigt van een nacht in een hollend rijtuig door te hotsen - neen, de schaal slaat ten mijnen voordeele over. En daarom: begeert gij voldoening, mijnheer?'

'Ik ben over voldaan, mits gij er mij uitlaat.'

'Ge zult het afwisselend genot hebben van maneschijn en stortregen: wat zou het beste voor het pootje zijn?'

'Eene kennis, die ik u bij ervaring toewensch,' zeide de ijverige priester der Baarnsche Themis, toen hij op den straatweg stond: 'maar wat ik vergeten heb te zeggen, en wat het principaalste was, mijnheer de Baron, er is niet meer gelijk dan eigen; ik had juist gezien, en de geregtigheid...'

'Zou niet onregtvaardig geweest zijn, Heer -aris!' hervatte Albert. Wat ik u bidden mag, lezer, vul het met C o m m i s s noch S e c r e t in: de man was geen van beide.

'De duivel hale mij, zoo ik ooit weder met studenten soupeer!'

'S a n s r a n c u n e , a u p l a i s i r.'

Honderd groote schrijvers hebben den wonderbaarlijken invloed van het maanlicht beschreven: het was zonderling, dat bij ons slechts Brammetje er aan leed. Schaamde hij zich de vermomming, waardoor het vernuft van Albert hem voor den aanval van den vriend van Niersteiner had bewaard, waartoe

de schalkheid van den jurist hem langer dan hem lief was had verpligt? Speet het hem, dat hij het gevaar niet door een heldhaftig besluit had gebraveerd? Te late moed is evenmin eene zeldzaamheid als b o n m o t s d ' e s c a l i e r. Was de lof, dien Albert hem over het spelen zijner weinig eervolle rol toezwaaide, hem verdacht? De jurist had slechts ongaarne Eemnes verlaten, en er lag m a l i c e genoeg in zijn aard, om den epicurist een maal te doen derven, dewijl deze hem het genot der liefde ontzegd had.

Hoe belangrijk het zwijgende, peinzende, sombere Brammetje zijn mogt, mij hielden deze vragen niet bezig; want op Alberts schalke vraag, waar ik aan dacht, antwoordde ik hem met een allerliefsten regel van Hooft:

> ''t Hailighjen daer ik by zweere.'

'Sympathie,' hernam de jurist: 'ik dacht ook aan het mijne.'

'Onmogelijk,' voerde Otto hem te gemoet: 'gij hebt er zoo velen als er in den kalender staan.'

'Ik bid u om vergeving! Ieder dag eene, dat is wat Turksch; maar iedere week eene andere, p a s s e. De schoone uit het bosch zou ik eene maand willen vieren.'

'Gij zijt de eenige niet,' hernam Otto.

Ik twijfel er aan, lezer, dat gij ooit beproefdet bij maanlicht in eene calèche physionomische opmerkingen te maken; maar ik ben er zeker van, dat Albert in de zijne bij den schilder kwalijk slaagde. Eerst vreesde hij een censor in Otto, en verontschuldigde zich over zijn wisselzin; toen sprak hij van een draak, die de onbekende bewaakte en, even als hij, op haar verliefd was. Mijn vriend antwoordde op het een noch het ander, dan met een zucht: de jurist moest gelooven, dat hij een medeminnaar had: hij wilde er zich van overtuigen.

‘Maar, zeg, Otto, doet zij mijn smaak geene eer aan? teekent hare houding geen adel...?’

‘Als die eener koningin!’

‘Waarachtig; en meer dan haar schoon bevalt mij haar geest: zij heeft vernuft als een romandichteres...’

‘En de naïveteit eener herderin.’

‘Ei, ei! Ge hebt haar dus gesproken?’ Otto knikte.

‘Neen; maar vertel dan, of het u als mij ging; - doch gij zijt zeker op een eerbiediger afstand gebleven. Ik waagde het den toon aan te slaan, dien ik zeker verwachtte dat weêrklank bij haar zou vinden; ik was Fransch van top tot teen, maar l e g i t i m i s t i s c h ; dat is hoffelijk, doch ondeugend, - fijn, maar vrij. Ai, hoe ze mij terugwees! R o u é noch g a l a n t beviel haar, de Hemel weet hoe; zij praatte politiek, en ik - maar ge kent mij. “F i d o n c ! u n H o l l a n d a i s e t u l t r a - r o y a l i s t e ,” riep zij. Ik reefde zeil, en eer wij scheidden, was ik d e l ' e x t r ê m e g a u c h e ; want zij schijnt eene Poolsche, schoon haar oude draak...’

‘Wie?’ vroeg Otto.

‘Negen medeklinkers met twee vokalen, een Rus is, dat begrijpt ge. Welnu, ik meende, dat ik het spel gewonnen had met over Warschau te declameren, en de gravin Platen ten hemel te verheffen, als nooit iemand van onze familie deed, en wat was haar woord, toen wij scheidden: “C o n s t a n c e ; m o n s i e u r !” Maar geen schoone mond kusse mij meer, zoo ik weet, wat zin zij er aan hechtte.’

‘Zonderling,’ hervatte Otto: ‘met mij was zij louter natuur; maar wij spraken ook slechts over het landschap...’

‘En het zalige landleven, u en die hut...’

‘Niets van dat alles,’ hernam de schilder.

‘Ik had het moeten voorzien,’ zeide Albert. ‘Maar toch is het onbegrijpelijk Otto, hoe zij u betooverd heeft, u, wien

al de lieven van St. Maarten niet konden verzoenen....'

'Met de ongeregeldste stad van ons vaderland,' verdedigde zich de kunstenaar: 'hier een Gothisch torentje, en daar eene zuilenrij van de hemel weet welke orde; ginder eenige echt hollandsche huizen, die ik zoo lief heb, om hun effect in een stadsgezigtje, naast wit gepleisterde graven op zijn brabandsch; en elders hangende tuinen van Semiramis, waarin ge op een bolwerk stuit, grimmig als de oude myterdragers.'

'Dat heet ik liefhebben!' lachte Albert: 'de kunst namelijk. Maar jongen, het gaat niet - een schilder, die Utrecht verwijt, dat het er veelkleurig uitziet.'

'Zoo gij een schilder onzes tijds gezegd hadt, uwe aanmerking zou even scherp als waar zijn geweest.'

'Ik ben er te beleefd toe, Otto, en buitendien bevalt het bonte mij in het gezellig leven te zeer, dan dat ik het in de kunst laken wil. Er is iets zoo pikants in de verscheidenheid van lieve kennissen, die ik soms in den Dom vereenigd zie...'

'Die mishandelde kerk!' borst de schilder uit: 'men zit op zijn gemak, waar men huiverend knielen moest.'

'De Dom viel niet te bespreken,' merkte de theologant aan.

'De Dom viel te bewonderen,' hernam Otto.

'Maar...'

'Een andermaal, Brammetje,' brak ik zijne bedenking af, tevreden dat ik het niet alleen was, wien de verhuiselijking van een onzer weinige gedenkteekenen van grootsche kunst geërgerd had. 'Ga voort, Albert!'

'Wijs me ergens,' riep de jurist, 'zoo als ik het u daar kan doen, een snoeperig winkelmeisje, eene preutsche patricische, een vrolijk krijgsmanskind, eene wijze professorstelg, eene rijke koopmansdochter, eene stijve ambtenaarsnuf, eene aardige burgerdeerne, en eene ongenaakbare freule; wijs mij die ergens elders bij elkander, zoo gij kunt!'

‘Verzuimt gij er daarom geene beurt?’ vroeg Brammetje.

‘De kalender,’ lachte Otto.

‘Welk een roman zou het zijn,’ voer Albert voort, ‘zoo ik mijne a m o u r e t t e s met die allen vertelde! - welk eene kennis van het vrouwelijk hart zou er in uitblinken!... Maar er is nog licht op hare kamer.’

Wij waren te Eemnes.

Vergun mij hier een beeld uit de streek in te lasschen; het verscheen mij dien nacht.

VI Het klooster Mariënburg.

1.
Maarten van Rossem kwam!
Hoog slaat de vlam
't Stift der Brigitten uit;
Rijk is de buit.
Maar, wie de nonnen kust,
Of bij den beker rust,
Of naar het werpspel ziet,
Wouter de wilde niet;
Hij ligt in 't eikenbosch,
Bloedende, op 't mos.

2.
‘Bid voor de ziele mijn,
Vroom nonnekijn!
Ik heb van jongs af aan
Oevels gedaan:

Sinds ik de wapens droeg,
Plonderde ik nooit genoeg;
Door de gracht, op den muur
Moordde ik in vloed en vuur.
Zorg dat ik, eer ik sterf,
   Aflaat verwerv'!’

3.
't Harte met God in vreê
   Deert haar zijn wee,
Wenkt zij heur biechtvaêr toe,
   Dat hij zich spoê.
Zie, hij knielt naast hem neêr;
Maar niet boetvaardig meer
Heft zich met vlammend oog
Wouter de wilde omhoog,
En in zijn hand de bus,
   Antwoordt hij dus:

4.
‘Boete? 't Was hoons genoeg,
   Dat mij versloeg
Dien ik op Friesche kust
   Kwelde naar lust!
Die van den ezel viel,
Wijl ik zijn teugel hiel,
En toen zijn buidel laf
't Baardeloos jongske gaf,
Dat flink zijn proefstuk deed, -
'k Peis dat gij 't weet!’

5.
‘Wrake!’ en de busse knalt...
   Zie hoe hij valt!

't Koorhemd met bloed bemorst,
't Lood in de borst.
‘Staak nu, vroom nonnekijn,
't Preevlen en vloeken dijn!
Hij vindt den hemel wel;
Ik weet den weg ter hel;
'k Ben toch op 't haagsche feest
Vaandrig geweest!’

6.
‘Keurmede? ai! mijn paard,
Honderden waard,
Wordt aan uw stift gegund;
Vang 't, zoo gij kunt.
't Werpt in zijn zachtsten draf
Nonnen en Paters af:
Beur uw Abdisse er op;
't Schudt met den trotschen kop;
Hoe zij er scheef op zit!
Ha, welk een rid!’

7.
‘Wat is mij priesterbloed
Stervend nog zoet!’
Maarten van Rossems knecht
Zwijmt als hij 't zegt;
Maar vóór zijn laatsten snik
Slaat hij nog eens den blik
Woest naar het laaije vuur,
Dat van den kloostermuur
Vonkelend nederspat:
‘'t M a g n i f i c a t!’

VII Zij.

‘Allerliefst!’ zeide Albert, terwijl hij in verrukking op de schets der onbekende staarde, waarmede Otto ons den volgenden morgen aan het ontbijt verraste. ‘Allerliefst! Teekendet gij haar uit het hoofd?’

‘Zij zat er voor,’ viel de schilder in.

De jurist rustte niet voordat hij er de aanleiding toe wist. En Otto verhaalde - langer dan u lief zou zijn - dat de onbekende hem door haren jager had doen vragen, of hij de belangstelling eener bewonderaarster zijner kunst niet onbescheiden zou achten: zij had hem op zijn veldstoeltje aangetroffen, waar ik hem verliet. De lof van schoone lippen was ook hem zoo zoet geweest, dat hij haar zijn c r o q u i s had aangeboden. Met onweêrstaanbare naïveteit, zeide Otto (meende hij er de zegepraal der reine natuur over de kunst mede?) had zij hem daarop zijn talent benijd, maar er bijgevoegd, dat zij toch nog iets liever zou willen zijn dan landschapschilder, en wel...

‘Portretschilder,’ riep Albert: ‘elk meisje zou eene galerij van al hare minnaars willen bezitten.’

Otto schudde het hoofd; de lieve had gedweept met het genot zich, in afwezigheid, zijne vrienden niet flaauwelijk te herinneren, maar hen sprekend voor zich te zien.

‘Dat is eene dwaze vleijerij van uwe kunst,’ viel eene stem in, ‘dat woordeke s p r e k e n d : eene schilderij moet een kunststuk blijven, en geene te getrouwe navolging der natuur worden.’

‘Ge hebt er weinig voor te vreezen,’ lachte Otto.

‘En ge hingt haar,’ vroeg Albert, ‘een tafereel op van het

lijden eens portretschilders, die de onbeschaamdste aller jokkers en de grootste aller toovenaars moet zijn?'

'Toch niet,' zei Otto: 'ik stemde het haar toe, mits al mijne vriendinnen haar geleken. En ik bad haar, zoo zij zich een vervelend kwartier getroosten wilde...'

'Allergalantst en allerzedigst, waarlijk!'

'Ik had er half berouw van, Albert; want het lieve kind, dat zelf hare pose koos, werd somber bij het staren op het medaillon.'

De jurist kon het haar aanzien, en in koddigen minnenijd putte hij zich uit in gissingen, wie de held harer historie zijn mogt. Het leed weldra geen twijfel meer, dat deze een jeugdige Pool was, die voor de vrijheid gestreden had, totdat Warschau viel, en toen door haar was gered. Hoe zou hij haar misschien van ontrouw verdenken, zij, die, slechts om voor hem de genade der ballingschap te verwerven, aan den ouden Russischen draak - een generaal in Albert's schatting - hare hand had gegeven. Daarom zag zij zoo somber.

'Een heerlijk onderwerp voor een vers,' merkte ik aan: 'maar welk bewijs hebt gij?'

'Hare kleeding, hare smart, hare politiek...'

'Gij hebt mis,' riep Brammetje.

'Hoe, gij die haar niet eens zaagt?'

'Daarom ben ik juist de onpartijdigste regter,' zeide de theologant: 'zij heeft mijne oogen niet verblind, en mijne verbeelding is niet uit haren leuningstoel opgesprongen, om, als de uwe, eene heldin te zoeken op de rookende puinhoopen eener omwenteling. Als ik dit gezigt beschouw, dan herken ik er een rijk jodinnetje in, dat haar vader, een leelijk figuur, zeker zoo min mogelijk zien laat, en hem, als meer dochteren dan die van Israël zouden willen, naar hare pijpen dansen doet.'

‘Foei!’ hernam Albert, terwijl hij aan de schel trok, en daarop der binnenkomende dienstmeid vroeg, waar de barbier bleef.

‘Hij komt flusjes, mijnheer!’

‘Welke is de middelbare tijd van flusjes, jongelui?’

‘Bij dezen barbier?’ vroeg ik den jurist; hij lachte. ‘Het zal er van afhangen,’ ging ik voort, ‘of hij met zijn ezel of met zijn krukje komt.’

‘Hebt gij gisteren den Figaro van het dorp opgezocht, Willem?’

‘Zoo ik een Eemnesser vertelling had willen schrijven, Otto, de inval was goud waard geweest. Maar ik ben een trek uit zijn leven aan den pluimgraaf van de plaats verpligt. Wij stonden voor het hok der casuarissen. ‘Leelijke beesten!’ zei de pluim: ‘ik heb er menigen duw van gehad, en daar kon ik buiten.’ Gij weet, vrienden, ik heb deernis met alle gevallene grootheid, hoe zou ik het dan niet met dezen man hebben gehad? Ik dacht aan de adellijke bediening van valkeniers van vroegeren tijd, en ik zag de bulten op zijnen arm, die hij aan een duw van mijnheer of mevrouw casuaris had dank te weten. ‘En hebt gij geen valken hier?’ vroeg ik, nadat wij de goudfaizanten hadden bewonderd. ‘Valken, mijnheer? die hebben wij niet gezien sinds den lammen Koning.’ (Een mooi adjectief, in het voorbijgaan.) - ‘Het zou mijne liefhebberij zijn,’ zeide ik. - ‘Ik wou dat mijnheer eene plaats had!’ - ‘Dank je voor je wensch, vriend, ik wou het ook.’ - ‘Dan zou mijnheer geen casuarissen houden.’ - ‘Neen, vriend,’ antwoordde ik, en zag naar het onbewolkte luchtruim, dat ik met patrijzen en valken, vrienden en vijanden, blooden en dapperen stoffeerde, terwijl het om mij heen wemelde van schoone jonkvrouwen en schalksche paadjes. - ‘En mijnheer zou

immers ook geen ezels houden?' - 'Ezels, vriend, hoe komt ge daaraan?' 'Wel, mijnheer, ze zijn nog erger plaag dan de casuarissen, en zij vermenigvuldigen zoo sterk, dat het hier het ezelland zal worden, als het dat nu niet al is.' - 'Mogelijk, man.' - 'Ja, mijnheer, de dames houden ezels, en de kinderen houden ezels; zelfs onze barbier houdt een ezel: maar hebt ge wel ooit een hollenden ezel gezien, mijnheer?' - 'Neen, vriend.' - 'Ik wel, mijnheer.' En er was iets zoo schelmsch in den opslag zijner oogen, dat ik vermoedde, dat er eene grap onder school. Het was zoo. 'De ezel van den barbier balkte alle nachten,' zei de man; 'mijne vrouw kon geen oog toedoen, en een kind met een ezelshoofd was mijn voorland.' - 'Is daar middel tegen?' vroeg ik; de pluim begreep mij slechts ten halve.

'Figaro, Figaro!' riep Albert, stampvoetende van ongeduld, 'daar rijdt hare koets voor.'

> '"Laat Pluto 't haav'loos kinhaar zitten,
> 'Apollo scheert zijn baard,'

hernam ik, - de jurist boog zich - 'geduld, vriend; niet voordat mijne vertelling uit is, komt de barbier. 'Je moest dat beest weg doen,' zei de pluim tot zijne oude kennis. 'Zie je dan niet dat ik mank ben?' was het antwoord: 'hoe zou ik gaauw genoeg naar de plaats komen, als een heer moet worden geblaseerd?' De man schijnt altijd van blaseren te praten, als het heeren geldt; bij de boeren speelt hij St. Jacobje op hunne tronies! 'Dan moet je hem op eene andere wei doen; als hij langer op deze blijft, komen er nog ongelukken van,' ging de pluim voort. 'Wel, Arie,' zei zijn oude kennis: 'hier wassen juweeltjes van distelen; waar zou mijn balkertje het beter hebben?' En de pluim

wees den barbier schadelijke planten in menigte aan; doch de meester, die een kruidkenner is, schudde het hoofd en lachte hem uit. ‘Maar vóórlagchen is geen kunst, nálagchen toont wetenschap,’ verzekerde mij de gunsteling van mijnheer en mevrouw casuaris: ‘eene week daarna stond ik achter een boom, toen de blaseerder voorbijholde; zijn balkertje had andere kost gegeten dan juweeltjes van distelen. Zie, er stond laatst in de courant, dat, wie op een stoomwagen zit, niets van de streek ziet, waar men doorrijdt; maar mijn barbiertje verging hooren en zien allebei: hij schreeuwde als mijn leelijkert van een casuaris. Ik had nog nooit gehoord, dat iemand bezeerd werd door het hollen van een ezel, en mijn vrouw en mijn kind met een ezelshoofd was mij geen oogenblik uit de gedachten. Pof! - daar stiet balkertje tegen het hek. En met een zucht of wat - maar ik heb ook wel eens onder zijn mes gezucht - en met een schram of drie - op Pinkster liet hij er mij met vier loopen - kroop barbiertje uit zijn wagentje; en wat zei hij? “Arie moet toch goed hebben gezien, dat er gevaarlijke kruiden op die weide wassen.” Hoe gerust wij sedert slapen, mijnheer! balkertje is verhuisd, en mijn jongste kind een knaap als een arend.’

‘Dat de barbier zoo vlug ware!’ riep Albert; hij schelde nog eens.

‘Flusjes zal hij wel komen, mijnheer; hij pleegt zelden over te slaan; - of zullen wij er heen zenden? maar het is een half uur van hier.’

O phlegma!

‘Zoo gij hem binnen een uur hier ziet,’ zeide ik tot den jurist, ‘moogt gij van geluk spreken; een half uur voor de boodschap, en een half uur om den ezel te halen...’

‘Het is niet uit te staan,’ hernam Albert: ‘dat ik ook zulk

een zwaren baard heb! Maar zie, daar brengt de jager de kussentjes al in de koets. Mooije patronen; ze heeft smaak; A m o r en P s y c h e, een aardig rustbed voor een blanken arm.'

'En B a c c h u s en A r i a d n e,' voegde Brammetje er bij, zoodra hij het andere kussentje zag, 'mijne lievelingshistorie, minder om het onbestorven weêuwtje, dan om den levenslustigen bruidegom.'

'De hemel beware ons!' riep Otto: 'zijn dat onderwerpen voor dames-tapijtwerk?'

'Zaagt gij liever Bijbelsche behandeld?' vroeg eene stem: 'onze grootmoeders kozen A b i g a ï l en S u z a n n a.'

'M e s r e s p e c t s à c e s d a m e s,' viel Albert in: 'maar luister, Brammetje! Ik ben overtuigd, dat gij eene groote ziel hebt.'

'O wee!' antwoordde de theologant.

'Die vergeeft en vergeet.'

'Het laatste is zeldzaam; maar ik ken dat liedje.'

'Wilt ge mij eene dienst doen?'

'Zoo ik het niet dacht...'

'Ge zijt welsprekend als Demosthenes, Brammetje, en alle knechts uit het zuiden zijn geboren Figaro's.'

'Ik begrijp u, Albert!'

'Zoo ge Jasmin vroegt.'

'En Supkroptf?'

'Foei, Brammetje!'

'Van nacht...'

'Stil!'

'Was het dan geene vergissing, Albert?'

'Het is mijn geheim, Brammetje!'

Wat school hier achter? de theologant zweeg, en Otto, die eene geruime poos uit het venster gestaard had, eindigde de verwarring van den jurist.

‘Goden en menschen,’ riep hij, ‘wat er al in die reiskoets gaat! Luister: eene handharmonica - twee pistolen - een leeslessenaar - drie colibrietjes in een allerelegantst traliekooitje - eene Oostersche pijp met eene watervaas, in den vorm van een wierookvat - een zwaard voor een reus - boeken bij tientallen - en een voorwerp, dat ik niet noemen durf.’

Ik ben even kiesch als hij: het was iets, dat een Franschman op reis zoo getrouw vergezelt als zijne schaduw.

Het leed geen twijfel, dat de vreemdelingen spoedig zouden vertrekken; Brammetje wist, dat hun togt het Paviljoen gold. En Albert, die gezworen had haar te volgen - zijn eed strookte gelukkig met ons plan - verging van ongeduld, dat ons open rijtuig nog niet opdaagde, dat - Hij schelde ten derden male.

‘Welk een drift!’ begon de binnentredende waard: ‘wijze menschen zijn sterker dan zij, die steden innemen. De barbier, ja, de barbier; maar de man heeft eene koû gevat, en ge hebt immers nog zulk een baard niet? Wel, er komen hier deftige lui genoeg, die er ruiger uitzien.’

‘Onze rekening en ons rijtuig,’ brak de jurist zijne deftigheid af.

‘Uw rijtuig? Ha, mijnheer! Zie, men moet zich toch nooit overijlen: alles heldert zich op, als men maar wacht. De koetsier, die zoo even van Baarn mijn stal inreed, wilde al terug keeren, daar ik niet wist, dat ge een rijtuig besteld hadt. Maar nu begrijp ik het, doch ik kon het niet raden; de jongelui zijn te voet gekomen.’

De waard was een veertiger; wij gunden hem het voorregt.

‘Onze rekening en ons rijtuig,’ hernam Albert.

‘Ja, mijnheer,’ antwoordde zijne deftigheid.

‘Het monster is er in,’ riep Otto.

Wij zagen naar buiten, maar te laat. Een togtje zal den draak achter zijne tent van kussens en gordijnen misschien nog bereikt hebben; ons oog konde het niet. Bevallig als eene gratie wipte daar de Onbekende de reiskoets in; de hand, die de jager haar bood, was overtollig. Tot spijt van Albert zag zij niet naar boven. Hij krulde voor den spiegel zijne whiskers, betaalde de rekening, dreef ons de trappen af, getroostte zich in den stal op te stijgen, en wierp Brammetje in het rijtuig, als ware hij eene veer geweest. De onderhandelingen tusschen den deftigen waard en den ouden draak schenen nog niet afgeloopen; er was dus middel om het hun in Blaricum af te winnen, en daar toilet te maken. De gelukkige koetsier - de armen rossen!

Welk een heerlijk oord, zoodra wij den Eemnesser dijk verlieten, en, over het hakhout, waaraan nog de dauw van den ochtend parelde, heenziende, ons verlustigden in de duizenderlei tinten en kleuren der zachte heuvelhelling! Het was het tooneel van Hooft's minnezangen, dat zich voor ons uitbreidde. Het was de lusthof der Muze, van wie ik gaarne met zijne woorden zou willen getuigen:

> Zy zagh wat dertel, maar zy was niet onbeschaamt.

Vergeefs zoekt men er zijne Galathea, die telg van het Zuiden: de hemel, die zich over het Gooi welft, is niet doorschijnend genoeg, om minnenden te doen twijfelen, of het wijken der schemering, het licht, dat hen verrast, aan den dageraad of aan het gestarnte te wijten valt; zij was eene gedachtenis uit F i r e n z e l a b e l l a, de lievelinge van den Arno, welke hij de voorkeur gaf boven het prachtige Genua, het rijke Venetië, het heilige Rome, dichterlijk jongeling als hij was.

Maar zijne Rozemondt! Wanneer wij hier vroeger geweest waren, ge zoudt uwer sluimerende liefste, als hij der zijne,

de kirrende duiven en kozende musschen hebben gewezen; ge zoudt haar, als hij, gevraagd hebben. of zij het spelen noch het zingen hoorde, of zij den gloed in het oosten, den nevel uit het dal, niet op zag rijzen. Ginder doolt Klaere rond. Zie, zij hutselt om het kruid. Er falen nog slechts weinige bloemen aan den krans, dien zij vlecht; maar, hoe besterft het lieve kind van schrik! een vorschje hippelt uit het veldgewas, dat haar aanlokte. Of de schalke Eelhart haar nabij is? Ik zou u kunnen zeggen, dat de spoed van ons rijtuig geen tijd laat hen te bespieden; ik zeg liever, bij zulke tooneelen past geen onbescheiden derde. Haasjen! ik groet u. Maar zij luistert niet, zij rept zich zoo vlug, dat hare zolen naauw het gras kreuken; Geeraardt is haar op de hielen; Willem ligt haar in het hart! En nu Bloemert en Eerrijkjen? Ziet ge ginder op de bruine heide dat sluimerlogge paar niet, - ginder, waar de belhamel dien hond alle geduld doet verliezen, en zijne drift koddig afsteekt bij de langzame, afgemetene bewegingen der grazende kudde? Slechts Pan ontbreekt; maar geef boksvoeten aan dit boertje, en zeg mij, of er geen dartelheid genoeg uit zijne oogen straalt, om hem voor een sater te houden? Het laatst en liefst van allen wijs ik u de mijmerende schoone, wier harte verwelkt schijnt: als een bloempje door geen dauw verfrischt, - de grillige, die verdrietjes in vrolijkheid schept. Niet in den geest onzer dagen met haar geweend en geklaagd! Het krielt om hare deur van vrijers, zij doet blaken, wien zij toelonkt; wat eischt zij meer? De wind, het boschje, de beek, het gebloemte, de zon zelve, alles roept haar toe: ‘Lustigjes, lustigjes!’ Wil zij zich nog met ingebeelde smart kwellen? Zij leere de bron, het geboomte, de openhartige bloemetjes en de zuivere zon schreijen - wij schreijen niet eer met u, Klaere!

O de luite van Hooft! wie bespeelt haar weêr?

In een der schamele woningen van Blaricum logeerden kennissen van Otto, eene familie uit de hoofdstad, die voor gezondheid buiten was.

‘Mijnheer en Mevrouw slapen nog,’ zeide het kamermeisje, dat wij verzocht hadden ons aan te dienen; het was over half tien.

Die vrienden van het buitenleven!

Wij gingen heen, maar werden teruggeroepen.

‘Ha, zijt gij het, vriend? - gaat zitten, Heeren! immers, zoo er stoelen zijn.’ bad mijnheer, die juist was opgestaan.

‘Wij hadden gisteren avond eene danspartij in de schuur, en scheidden niet voordat de klok twee sloeg.’

‘Wij leven hier in vrijwillige armoede, ziet ge, en al wat ik u kan aanbieden, is een glas melk, wat grof brood en een versch ei; de bode van Laren is nog niet weêrom. O, het zou hier allerpleizierigst wezen, zoo Amsterdam lag waar het Paviljoen ligt.’

‘Ik verveel mij dikwijls razend!’

Die vrienden van het buitenleven!

Albert maakte er zijn toilet. Ik had van verre de oude linden om de kerk bewonderd; Brammetje vergezelde mij, toen ik had voorgeslagen eene bedevaart naar mijne lievelingsboomen te doen.

‘Zoo men daar het Handelsblad even spoedig had, als op de Heerengracht, mijnheer, en als het 's avonds donker wordt, slechts den hoek had om te slaan, om in de Fransche comedie te wezen, ik zou er mij wel kunnen amuseren.’

‘Mijne vrouw zit er niet gaarne; het is er zoo somber en zoo koel.’

Die vrienden van het buitenleven!

Ik dacht onder de linde:

VIII De meistreel-bruid van Blaricum.

1.
Onnooz'le als ik was, die het ergste niet duchtte,
Toen 't vrolijk trompetgeschal klonk over 't veld,
't Bourgondische kruis uit de stofwolken luchtte,
De Meistreel mijn zijde in 't gewoel was ontsneld!
Hoe wild werd zijn blik, toen op 't staal der musketten
De zonnestraal kaatste of ze een bliksemflits waar'!
Hoe koud werd zijn hand, toen 't gebriesch der genetten
Het nadren verkondde der prachtige schaar!
Ontging het hem niet, dat de vrees mij deed siddren,
Toen, stoutste van allen, de Heer van het Gooi
Ons driftig voorbijstoof aan 't hoofd van zijn riddren?
't Verleên kwam terug; 't weidsche hof was zoo mooi!

2.
Maar 'k wist, hoe Sint Jacob ons onder de linde
Zag dansen op 't mos, tot het schemerde in 't oost;
En 'k had mij om hem, die zoo vurig mij minde,
Een hut aan het einde der wereld getroost.
't Viel me in, hoe zijn lippen dien avond mij prezen,
Het licht van de heide, de roos uit het dal.
Ik zocht hem vergeefs; maar wat had ik te vreezen?
Ik was zijn mooi-Maaike, hem 't liefste van all'!
En 'k sprak tot den ruiter vol dartele grillen,
Den paap die een tikje op de wangen mij gaf,
Den paadje in fluweel, die me op 't ros wilde tillen:
'Verloofd ben ik lang; ai, mijn meesters, laat af!'

3.
Als neev'len de heuvels van Gooiland omhuiven,
Vlugt de eiber naar 't zuiden; de zomer is heen;
Maar ik zag naar 't noorden hun helmpluimen wuiven,
En echter is 't winter: de bruid zit alleen.
Ook hij is ten Huize van Muiden getogen;
De harp om den schouder, slechts haar had hij lief;
Hoe ruischt daar zijn zang nu door 't welfsel der bogen,
Het spel waar mijn borst zich van weelde bij hief!
En ligt in de schaar, die er ademloos luistert
Naar 't lied van het steekspel, dat rood was van bloed,
Een maagd wie zijn minneklagt de oogen verduistert,
Een maagd die hem 't afzijn van Maaike vergoedt!

4.
Neen! hel was de star, die van 't hemelruim blikte,
Toen hij me aan de deur van ons stulpje verliet;
‘Maar nimmer,’ dus sprak hij, ‘haar glans mij verkwikte,
Als 't licht dat uw helderblaauwe oogen ontschiet!’
Neen! zoet was de geur, die in schaduw van 't loover
Een windje uit het west van de boekweit ons zond;
‘Maar 't honigziek bijtje hang gretig er over,
Veel zoeter,’ dus zwoer hij, ‘een kus van uw mond!’
Neen! rein was het paar, op den wingerdtak kozend,
De sneeuwwitte duiven, gevoederd door mij;
‘Maar reiner zijt gij om mijn dartelheid blozend.’
Hoe dwaas is mijn wantrouw, en toch hoe ik lij!

5.
Reeds zijn het er dertien; ik telde die dagen;
't Was heden der driewerf Gezegende feest;
Maar wie op de altaren in staatsie haar zagen,

Ik ben in onz' kerk slechts op Muiden geweest:
Daar deed hij den lof van den Goede weêrgalmen;
- Een keten van goud was het loon voor zijn zangk, -
Maar roemde zijn lauwren nog meer dan zijn palmen:
De Heer van het Gooi mint der wapenen klank.
Een toekomst van roem werd den dappere ontsloten,
En Karel sprong op en mijn wellust had uit:
De zanger der trotsche Bourgondische grooten,
Hij schaamt zich mooi-Maaike de Gooische tot bruid!

6.
Waar' 't ijdele vrees, hij was zeker gekomen;
Op Hemelvaart bragt hij mij anders een krans.
Ach! zoo hem de stem van 't gewisse deed schromen!
Maar toen ik hem koos, zocht ik glorie noch glans.
Viel Gooiland hem te eng, ik had met hem gezworven,
Gewillig zijn harp op mijn schouders getorscht,
En zou onder vreemden tevreê zijn gestorven,
Had stervend mijn hoofd maar gerust op zijn borst;
En nog! - 'k heb hem dikwijls een lied hooren kweelen
Van geesten, in 't speeltuig verborgen voor 't oog.
O, mogt gij in 't zijn zulk een plaats mij bedeelen,
Gij, Moeder des Heeren, Gezegende omhoog!

IX Ei.

‘Zuster Anna! zuster Anna! ziet gij nog niets komen?’ riep Brammetje den jurist toe, wien het gelukt was, in Blaricum een rijpaard te leenen, daar hij, zoo als de theologant beweerde, het hart van zijn Jodinnetje te viervoet wilde veroveren.

Albert gaf geen antwoord, maar spoorde zijn ros in de rigting van het Paviljoen.

‘Het is dom van mij,’ hernam Brammetje, ‘dat ik hem niet verzocht heb er een ontbijt te bestellen. Hij zal er slechts naar haar uitzien. Maar de wijn zal er te koeler om zijn, zoo hij eerst uit den kelder komt, als ik boven ben. Jongens, ik verlang er naar, als een visch naar het water; ik ben zoo lang op het drooge geweest!’

‘Hebt gij dan gisteren,’ vroeg ik hem, ‘den waard niet aan zijne belofte herinnerd?’

‘Vergeet men zoo iets, Willem?’

‘En was hij lekker, Brammetje?’

‘Twee nieten in een bodemloos mandje,’ zuchtte de theologant. ‘Ik weet niet wat verkieslijker is, een logement waarin een partij gegeven wordt, of een logement waarin een partij gegeven is; maar ik weet wel, dat het niet de moeite waard is er de proef van te nemen. Otto was zoo vriendelijk geweest, u met den blaker, die ons de deur inrichtte, voor te gaan. Ik vroeg, ik verzocht, ik eischte, ik beval een ander, - en toen dit niet baten mogt, bad ik er eindelijk om. Daar kwam de meid, al geeuwende, met een dun eindje op een zuinigje; zij dacht nog eens hoe zij voor de partij gesloofd had, en uit was het tientje. De nood is de moeder van alle uitvindingen: ik trok de ganglantaarn omlaag, en was geholpen.’

‘Is de waard al te bed, kind?’ vroeg ik. - ‘De - partij,’ geeuwde zij. - ‘Slaap wel, kind!’ was mijn antwoord: ‘je hebt zeker gesoupeerd.’ En ik zocht den hospes op.’

‘Liet gij Albert in het duister staan?’ vroeg Otto.

‘Ik dacht dat hij met u naar boven was gegaan, of - waarom zou ik het verbloemen? hij had mij te Baarn niet

mooi behandeld, maar c h a c u n s o n t e m p s - ik dacht niet aan hem. “Mijn deftig hospesje, waar schuil je?” riep ik. - “Op de zaal,” piepte een stemmetje van achter de gordijnen: “de partij -” maar wat er meer volgde, hoorde ik niet; want ik was boven in een omzien. O zijn deftigheid!’

‘Sliep hij bij zijne flesschen?’

‘“Werda!” gromde hij, toen ik met mijn nachtlichtje binnenstoof. “Ha! een tiendaagsche?” vroeg ik, en zocht hem in het groen, want de zaal was versierd als eene dreef, en er brandden nog eenige kaarsen; ik vond hem onder een oranjeboom. “Neen, mijnheer,” zei hij, maar niet voordat hij bedaard van drie klieken weêr eene volle flesch had gemaakt: “Ik heb voor Naarden gelegen.” - “Alle respect, man, maar gij weet, wat gij beloofd hebt: een proefje van je fijne wijnen!” - “Schenk u in, mijnheer,” zei hij, en spoelde in een koelvat een glas om. “Wat, een staartje, mijn hospesje? een student en een staartje! Geen staartjes in den nek en geen staartjes uit de flesch, maar muizen, die staartjes hebben voor onbeleefde logementhouders!” Zijne deftigheid wist niet hoe hij het had; maar hij zette mij een stoel, hij stak nog een paar waskaarsen aan, hij kreeg eene flesch, die nog niet ontkurkt was, - lach vrij, ik ben een kenner als de vriend uit Rotterdam. - “A l a g u e r r e c o m m e à l a g u e r r e ,” ving hij nu aan: “zet u, mijnheer, ik zal u bedienen.” - “Bravo!” antwoordde ik: “het is te zien, dat gij voor Naarden hebt gelegen; mijn s o u p e r te Baarn zal mij niet hinderen.” - En ik duwde de batterij van bloemen en bladen weg...’

‘Het is een ware wansmaak,’ viel Otto in, ‘die versierde tafelen.’

‘Vooral als men honger heeft,’ hervatte Brammetje. ‘Ik maakte er ruimte door voor eenige schotels, die de hospes mij toereikte. “Eene koningstafel, mijnheer!” De deftigheid

kwam weêr boven, maar ik merkte er niets op aan; het dessert stond er nog, en, f a u t e d e m i e u x , dacht ik er meê te souperen. “Die druiven en perziken hebben drie uren in het rond hare weêrga niet.” Ik stelde mij voor het te onderzoeken. “Daar hebt gij nog een onaangeraakten meloen.” Ik tilde hem bij den steel op; hij was overrijp, jongens, want hij viel op het schaaltje, en ik hield het takje in mijne vingers. Toen schoof hij een c o m p o t met morellen naar mij toe. “Het is alles wel,” zeide ik: “maar nu eerst een glaasje op de gezondheid van logementhouders, die rede verstaan!”

Zijne deftigheid was verguld met het complimentje; want zijne oogen vonkelden, terwijl hij de kurk van de flesch trok. Helaas, twee nieten in een bodemloos mandje!’

‘Hoe, Brammetje!’

‘Het is onverklaarbaar,’ zeide de theologant, ‘dat gij er niets van gehoord hebt. Zie, ik slaap als een os; maar zulk een leven zou mij gewekt hebben, al was ik dien avond op drie promotie-partijen geweest.’

‘Ik heb niets gehoord,’ betuigde de schilder.

‘Otto leerde mij de natuur bij maanlicht zien,’ hernam ik, ‘en zoo ik mij nog verbeeld had, dat ik zin voor kleur en eenigen aanleg voor beeldende kunst bezat, ons gesprek en een blik uit het opgeschoven raam was genoeg, om mij van het tegendeel te overtuigen.’

‘Het is nog onverklaarbaarder,’ viel Brammetje in, ‘dat gij er zoo veel pleizier in vindt, te weten, waar gij geen talent toe hebt, Willem. Voor mij, ik heb er nog nooit aan getwijfeld, dat ik uitmuntende preken zal maken.’

‘Voor uwe eerste moogt gij op één toehoorder rekenen,’ zeide Otto.

‘Dat zal vullen,’ schertste de theologant.

‘Maar, Brammetje...’

‘Wat er toch gebeurd was, Willem? Wij werden verrast - neen, gestoord door een gedruisch, een geschreeuw, een geblaf, waarvan ons hooren en zien verging; de flesch viel uit de handen van zijne deftigheid; ik greep eene waskaars en spoedde mij den gang in. Jongens! ik ben nog boos op mijzelven, dat ik het wild liet loopen, toen ik het onder schot had.’

‘Gij hebt weinig aanleg tot jagen.’

‘Alweêr met uw aanleg! Ik wenschte dat ik bedaard was blijven zitten, hoezeer...’

‘Ge waart zenuwachtig van de voorvallen van dien avond.’

‘Mogelijk, Willem, maar ik wenschte, dat ik geen licht in die duisternis gebragt had, hoe vertroostend het was te zien, dat ook hij voor het E l y s i u m stond, en er niet in mogt - ik vertel niet verder.’

‘Durft ge niet?’ vroeg Otto.

‘Ge hebt reeds te veel verteld, om nu te zwijgen.’

‘Onder de roos dan, Willem! Bij de stralen van mijne eerzame waskaars ontdekte ik vier personaadjes. A d o r viel mij het eerst in het oog: hij was de stilste niet, begrijpt ge; want hij weerde zich tegen Supkroptf. Otto! ge hadt de worsteling van die twee hairigen moeten zien; de baard van den koetsier is er twintig gulden minder door waard. En toch was dit nog het aardigste van het tooneel niet. Op tien schreden afstands van hen stond Albert zich te verontschuldigen bij iemand, die met een wandelrietje scheen te schermen, maar allengs meer in zijne kamer terugdeinsde, hoe digter wij - ik en de hospes - met onze flaauwe toortsen naderden. Wel mogt hij het! Hij was in een kostuum, dat gij en ik op zekere uren dragen, maar waarin wij wel doen ons niet te laten zien. Hij mompelde:

‘*Komm in mein Schloss, mein Leben!*’

en beweerde dat zijne vrouw geen Don Juan wachtte. Ik mag drie dagen honger lijden, zoo ik er iets van begreep.'

Ik herinnerde mij het paar achter den wiegelenden dennetak, uit het Soester bosch, den jongen man vooral, die somber werd, toen hij op zijne allerliefste vrouw staarde, en deelde Brammetje mijne gissing mede.

'Zijn voorkomen had iets krijgshaftigs.'

'Het kan zijn, Willem. Maar het molenaarspak - jongens, als Napoleon er 's nachts ook zoo uitzag, moet het zijn kamerdienaar moeite gekost hebben, "Uwe Majesteit!" te spelen!'

'Maar de jonge man boezemde eerbied in door zijn hoog voorhoofd.'

'Dat in een wit vaderliefje stak, Willem, o zoo huiselijk! Tien malen achter elkander verzekerde Albert: 'Eene vergissing, mijnheer, eene vergissing.' - 'Niet mogelijk, jonkman,' zei de echtgenoot; want de zaak werd mij allengs duidelijker: 'niet mogelijk; hier logeren wij...' - 'En wij dáár,' verzekerde Albert driestweg, op de kamers tegenover die van het molenaartje wijzende. Zijne deftigheid zette groote oogen op, maar zweeg; doch de echtgenoot wendde zich tot Supkroptf met een:

'Laissez entrer, monsieur!

'Oei, de bullebak! Terwijl Albert hem van het hoofd tot de voeten mat, kneep Supkroptf in zijne vuist de vier pooten van den jankenden Ador zaam, en legde het dier, terwijl hij zich voor de deur op den grond neêrwierp, als een kussen onder zijn hoofd.

'Vous comme lui,' was al wat hij zeide.

'Zou dat in Rusland stijl zijn, Brammetje?'

'Ik zeg u, dat hij over het jodinnetje waakte, Willem; ik houd het dus voor eene poolsche gewoonte. "Vous comme

l u i ,” zei de bok; maar Albert hoorde het naauwelijks, want het molenaartje zong op zijne beurt:

‘*Komm in mein Schloss, mein Leben!*’

maar met accompagnement van zijn Spaansch wandelrietje.’

‘Onregtvaardige geregtigheid,’ zeide eene stem.

‘En toen Albert den strijkstok ontsprongen was,’ voer de theologant voort, - ‘hij had niet ver te loopen, want zijn vervolger waagde zich niet te digt onder mijne waskaars, - sloot de echtgenoot de deur digt...’

‘Onnoodige voorzorg,’ viel de schilder in.

‘Zijne deftigheid beweerde tenminste, dat er nog nooit bij hem gestolen was,’ antwoordde Brammetje lagchende: ‘maar de droes hale dien hospes!’ voegde hij er spijtig bij. ‘Ik maakte een even gek figuur als Albert; want toen ik met mijne waskaars naar de zaal terugkeerde, sloop hij de trappen af, en wat vond ik?’

‘U w E l y s i u m gesloten?’

‘Het was weder de schuld van Albert; maar hij zal er voor boeten! Er viel niets geen pleizier met hem te hebben; want ik kwam er niet beter af dan hij. Verbeeld u, hij was spotziek genoeg, eer hij de kaars uitdeed, mij te vragen, wie wel van ons drieën het verdrietigst naar bed ging, ik, Ador, of hij. Gelukkig jankte de hond en hoorde hij mijn zucht niet; ik had wel met het beest willen janken, als ik aan den geimproviseerden maaltijd dacht, die mij op de zaal verbeidde. Ha, het Paviljoen! - Zuster Anne! zuster Anne! ziet gij nog niets komen?’

Albert verbeidde ons op den eersten omgang.

Ik heb eens op den tafelberg gestaan: niet zoo als men zulk een uitzigt genieten moet, hand in hand met zijne allerliefste, om te kunnen wenschen, dat alles, wat wij aanschouwen, het onze ware, opdat wij het haar zouden mogen

aanbieden; helaas, neen! omringd van een gansch gezin: moede kinderen; dorstige heeren; dames, die bang waren, dat de zon heur gelaat zou verbranden; al de kwellingen van het gezellig leven; al de kwellingen der ijdelheid en der behoefte. Verwonder u dus niet, zoo mijne herinneringen van die lievelingsplek van ‘zekeren heere Uytenbogaart, Ontfanger van 't Gemeene Land tot Amsterdam,’ zeggen van Nidek en le Long, slechts onaangename zijn. Ik had een jongen naar boven gesjouwd, die, als de stamhouder van onzen gastheer, de lieveling van het gezelschap was; ‘een waar wonder in zijne soort,’ zou ook ik van hem zeggen, mits men mij maar vergund had, hem als een wonder slechts van verre te beschouwen. En echter was die moeijelijke bestijging van een heuvel het verdrietigste van het uitstapje niet. Toen wij boven waren, zette ik het wonder op den steen; maar het lijden der verrekijkers begon. Er zijn lieden in de wereld, die alles willen zien: ik heb er vrede meê; ik heb er eerbied voor. Maar er zijn ook lieden, die niet rusten voordat zij zoowel u als mij hebben laten zien, wat zij ontdekten: dat is eene lastige mededeelingszucht. Zijt ge niet, als ik, bang voor zulke valkenoogen? Zij bespeuren een toren, al is hij in eene wolk verborgen; zij wedijveren met elkander, om het eerst te kunnen beslissen, of een boer op duizend schreden afstands een blaauw of een groen buis aan heeft; zij willen niet, dat er voor u een scheepje te loor ga; het is eene zwarte stip in een groen veld, dat zij dus verkiezen te noemen. En wat het ergste is, zij beschuldigen u, dat ge een mensch zonder liefhebberij zijt, als ge hun zegt, dat gij aan den stand der zon wel zien kunt hoe laat het is; als ge niet met zelfvoldoening uitroept: ‘ja, nu zie ik hem, hij strikt zijn kousenband toe’; wanneer ge goedhartig verzekert, dat ge gaarne gelooven wilt, dat er op dien ochtend beurtschepen over de Zuiderzee zwalken.

Lof zij het Paviljoen! Er worden geene kleine kinderen toegelaten; dorstige heeren kunnen er zich verkwikken; dames zijn er veilig voor de hitte van den middag; en als u het getuur door en het gerel over den teleskoop verdriet, kunt gij op de beide omgangen eene wijkplaats zoeken, om te zien, wat de natuur er schoons aanbiedt: overvloed voor wie er zin voor heeft.

Albert nam het middel der kunst te baat, om te bespieden, of zuster Anna kwam. Hij had plan om haar in galop te gemoet te snellen, zoodra hem de reiskoets, die zich nog altijd wachten liet, in het verschiet verrassen zou. Brammetje stelde zich schadeloos voor hetgeen hem, tot tweemalen toe, van tusschen zijne lippen en den rand van beker of schotel ontroofd was: wie uwer gunt hem zijn geluk niet? Otto verzocht mij met hem naar boven te gaan. ‘Deze kamer is fraai gestoffeerd,’ zei hij; ‘maar ik heb liever den hemel om mij heen, met de wolken tot stoffaadje.’

Wij waren buiten, en bewonderden het liefelijke der vreedzame tooneelen aan onzen voet. Het is niet het eigenaardig hollandsch schoon, dat mij zoo dikwijls aan een duintop boeide, tusschen twee zeeën in, had ik bijna gezegd; de eene oogverblindend door hare witheid en stilte, eene zandwoestijn met zeldzame oäsen; de andere rusteloos, maar verheven, een beeld van de loopbaan der eerzucht: boven eene oneindige ruimte, beneden een onverzadelijk graf. Ook is het geene geldersche natuur: breede stroomen noch hooge bosschen doen er uwe verbeelding wieken aanschieten; er is weinig, dat het verledene voor uwen geest terugroept. Welke rivier lokt er u uit, om het inheemsche door de tegenstelling met het verre-vreemde af te wisselen? Waar ik den Rhijn zie, denk ik aan de honderdduizenden, die zijne golven in lief of in leed, als ik, met een oogopslag gegroet hebben; waar de Noordzee

mij tegenruischt, brengen de kameelen dier woestenij mij andere werelddeelen voor den geest. Hier, niets van dit alles. Utrechts Dom schijnt in het verschiet slechts een gedenkteeken van gevallen grootheid. Zoo zij het! Waarom zouden wij ons hier de gloriedagen van het Sticht herinneren? Zoete rust ademt dit landschap; stoffeer het mij met geene wuivende banieren en rookende puinhoopen: het blaauwe wolkje, uit die schouw opwemelende, is schooner dan de roode gloed des oorlogs; geen vaandel haalt bij de kroon van dien eik, door het windje heen en weêr gewiegeld. Daar zoude men de torens van Amsterdam kunnen onderscheiden. Maar een nevel omhult de hoofdstad. Blinkende zomerzon, trek dien niet op! Wie zou bij het gezin op gindschen akker, dat tevreden is met het karig maal, in schaduw der elzen genuttigd, bij dat aartsvaderlijk tooneel, iets van de stad en hare vermaken en hare dwaasheden en hare misdrijven willen weten? Er is harmonie tusschen dat visschersdorp aan de stille binnenzee, en het nederige Laren, waar ik geene vuile tabakspijp op de lippen der aanvallige deernen heb gezien; ik mis hier gaarne de weidsche landkasteelen der omstreken van Haarlem, zelfs de schilderachtige optrekjes van het steedsche Zeist. Hier is eenvoud te huis; hare gespelen, levensvreugde en gezondheid, binden die garven zaam, dartelen om die schoven, slaan ginder het blanke zeissen in het van rijpheid nederbuigend koren. O, wie hier zijne tent mogt opslaan, en rein, menschelijk, wijs genoeg was, om al de dagen zijns levens tevreden te zijn met het genot, dat deze stille streek aanbiedt, en het licht zijns heils nooit langer door dwaze wenschen verduisteren liet, dan gindsche graauwe wolkjes het bij wijle de zon doen! Zie, zij klaveren op aan de transen als rossen langs een heuvelhelling; nog baadt het oord zich in stroomen lichts, maar eene breede schaduw spreidt eensklaps hare vale vlerken

over dat met bloesem besneeuwde boekweitveld, die donkergroene boschpartij, dat niet langer flikkerend beekje, die afgemaaide akkers, die bruine heide uit, - en - sneller dan ik dat korte woordje schrijve, herneemt de dagvorstin hare regten, de wolkjes zijn voorbij - hoe schoon was de afwisseling! O, wie hier zijne tente mogt opslaan...

‘Daar is het Muiderslot, Willem!’

En ik, die dweepte met de vergetelheid in dit oord, dacht aan den lieveling des roems, die er zalige dagen sleet en benijdde.... Albert en Brammetje kwamen in tijds den trap op, om mij voor dwaasheden te behoeden.

‘Loochen het niet langer,’ borst de jurist driftig uit: ‘ge hebt u ook op mij willen wreken; zij komt niet.’

‘Zij dineert heden te Muiderberg,’ antwoordde de theologant: ‘ik wilde Otto en Albert niet van het genoegen van uw gezelschap berooven.’

‘Jan! hoort gij niet?’ riep Albert van boven onzen koetsier toe: ‘inspannen, zeg ik. Brammetje, zoo ge mij weêr fopt!’

‘Het strookt verbazend met ons reisplan,’ merkte de schilder aan.

‘Jasmin heeft een brief voor den waard van mij mede, Albert!’

‘Beter borg kondet ge niet geven.’

Wij reden door Huizen:

X De visscher van huizen.

1.
Vlugste van allen, die 't watervlak klieven,
Vaart ge, mijn scheepje! mij t' avond te zacht;
Weet ge dan niet, dat het puik van de lieven,
Weet ge dan niet, dat mij Anneke wacht?

2.
Windje, dat naauwlijks de golfjes doet krullen!
Hadt gij aan 't strand ooit een zoetert verrast,
'k Wed dat uw adem het zeil zoude vullen,
Dat zich nu moedeloos klemt aan den mast.

3.
Ha! gij verhoort mij; want wit is de steven;
Wolken van schuim rijzen op voor den boeg.
Hooger de wapprende zeilen geheven;
Anneke kwam ik nog nimmer te vroeg!

4.
Dáár is ten leste de toren van Huizen!
Welkomer was mij geen baken in zee,
Toen ik als jongen, op de Egmonder buizen,
Ver was geweest van de Hollansche reê.

5.
'k Minde haar niet, die me er welkom kwam heeten;
Ik had het aardige kind op den Hoef
D' anderen ochtend na de afreis vergeten.
‘Anneke!’ riep ik; wat staarde zij droef!

6.
Was het mijn schuld, dat ik haar dacht te aanschouwen,
Die, eer wij scheidden, een trouwring mij gaf?
Liet men de keus mij uit honderd jonkvrouwen,
'k Viel om geen rijkdom of luister haar af!

7.
'k Hield de Amsterdamsche om haar tooi een vorstinne;
't Geldersche kind zong een liefelijk lied;
Schalker geen lach dan de lach der Friezinne:
Maar bij mijn Anneke halen zij niet!

8.
't Licht is al op, doch haar venster staat open:
Wuift zij van verr' niet, als waar' zij mijn vrouw?
Dra zal ze 't zijn; - hoe 'k de vrijers zie loopen,
'k Vrees voor geen kapers: mijn Anneke is trouw!

XI X Y.

Ik had vergeefs op eene wandeling van Huizen langs het strand aangedrongen, om er de overblijfselen van Oud-Naarden op te sporen: Brammetje achtte, dat het water niet laag genoeg stond; Otto zelfs was er tegen. Zulk een tooneel, beweerde hij, moest men in een herfstnacht, bij half achter de wolken weggedoken maan, genieten. Wie weet wat ik doe!

Maar het Naarden onzes tijds, zeg mij, wanneer men het zien moet? Eene vesting, met lange bruggen, hooge wallen en donkere poorten, roept onwillekeurig middeleeuwsche herinneringen voor den geest: kronkelende straatjes, lichtschuwe huizen, baardige burgers, geharnaste wapenknechten, en krijgsrossen, die het plaveisel daveren doen; zie er eens naar uit, lezer, als gij u weder in Naarden bevindt.

Wij waren op Muiderberg, en de Echo - gij vermoedt het - werd niet vergeten. Een onzer dacht aan den schildknaap uit Hooft's *Geeraardt van Velzen*, die er Timon den toovenaar opzoekt.

‘En ge geeft dus die verklaring de voorkeur boven de oude fabel der liefste van Narcissus, Willem?’ zeide Otto: ‘de bewondering van enkele schoone regels uit dat treurspel verblindt u.’

‘Ik zou wel willen weten wat gij van drievierde der treurspelen van onzen tijd zegt,’ hernam ik, ‘zoo gij in dat van Hooft slechts e n k e l e s c h o o n e regels prijst; ge moet het nog eens met mij lezen.’

‘Een voorbeeld,’ riep Albert.

‘Voor u iets bevalligs,’ was mijn antwoord: ‘het Slot te Velzen.’

‘De Graaf reed heên naa 't Slotelijn,
Dat in 't geboomt verschuilt zijn kruinen,
Daar Hollandt op zijn smalst magh zijn,
En krimpt voor 't stuiven van de duinen.’

Het overige slaat ge wel tot uwe stichting na.’

‘En voor mij?’ vroeg Brammetje.

‘Ge verdiendet dat ik u geen regel van de profeetcy van de Vecht kwijtschold: ge zoudt u dood ergeren aan den lof van Amsterdam.’

‘Eene proeve,’ zeide de theologant.

‘Den wijzen raad dan, door Hooft aan zijne vaderstad gegeven:

‘Houdt vry der volken toom wel stadigh in der handt:
Maar voor het uiterst schroom de teugel. Met verstandt
Van wight, den breidel rept, wat stijver oft wat zachter;
Te ruim dat struikelt vaak, en al te kort leit achter.’

‘Waar blijft ge met uwe lievelingsplaats?’ plaagde Otto mij.

‘De hulde aan de helden der vrijheid, zoo geheel in den geest der eeuw van Hooft? Het zijn weder de Amstelnimfen..’

‘Rouwe jofferen,’ beweerde de schilder: ‘luistert, jongelui:

‘Den openbaren Dwingelandt
Met moedt te bieden wederstandt,
En op de harssenpan te treeden;’

‘Te krachtig voor eene schilderij onzer dagen,’ viel ik in. ‘Maar hoe fraai is wat volgt:

‘Om, met het storten van zijn bloedt,
Den Vaderlande 't waardste goedt,
De gulde Vrijheidt te bereeden;

Dat is, van ouwder herkoomst wijdt,
Bij d' aldertreffelijkste altijdt,
Beloont met eerebeelden danklijk.
Die roem is uit geblazen, met
Geleertheidts heldere trompet,
In schrift, en dichten onvergankelijk.

De lofkrans groenens nimmer moê,
Die komt het hair derzulken toe,
Die 't al voor 't algemeene waagen.’

‘Wat dunkt u?’

Ik had hen misschien ook de fraaije tegenstelling van het slot van dezen reizang - de vergetelheid, waarin de laffe dulder wegzinkt, de zoetheid, dien de naam eens helds op de tong des volks heeft - niet bespaard, ware Otto minder spoedig op Ovidius *Herscheppingen* gekomen.

‘Mijn dichter bij uitnemendheid,’ viel Albert in.

‘Handhaaf dan zijne eer,’ riep de schilder.

‘Volgaarne,’ sprak de jurist lagchende: ‘van eene tooneel-beschrijving acht ik mij ontslagen. Ge hoort Narcissus ginder in het veld den hoorn steken; Echo, de schoone nimf, wordt hem van verre gewaar. Zie! een schalke lach speelt om hare lippen; een dartel vuur straalt uit haren blik; de sluijer, die haren boezem dekt, wordt bewogen, schoon geen windje dien omhoogblaast; zij heft den vluggen voet op - en

snelt... Neen, zij bloost, en zij schreit, en zij staat roerloos stil. Wat haar deren mag? Schaamte gist gij; maar zoo Echo die kende, zij had zoo lang niet gestaard. Smarte? hoor ik u zeggen; maar al had eene slang haar gekwetst, de heelende kruiden zijn geener nimf onbekend. Wilt ge weten wat haar schort? Onschuldig offer...'

'Listige heelster,' zeide eene stem.

'Onschuldig offer, boet zij de verboden minne van Jupiter; de ijverzuchtige Juno heeft er haar voor gestraft, dat zij den trouwloozen echtgenoot en de dochteren van het gebergte waarschuwde, als de Hemelkoningin hen dacht te verrassen. De arme! zij mist de spraak; en nu ze, door Narcissus betooverd, dezen wil aanlokken, grieft het haar feller dan ooit, dat zij slechts een deel mag herhalen van hetgeen tot haar gesproken wordt. Weleer deed de vlugge snapster het woud van haar geroep weêrgalmen, zoodra zij de stralen der zon op de schitterende vederen van Juno's wagenspan zag terugkaatsten. En thans, nu de liefde voor het eerst haar eigen boezem blaakt, nu mist zij het middel om dien hartstogt te uiten, zij, die zoo dikwijls de verboden minne van anderen ten schuts verstrekte. O, zoo het niet de stugge, koele, op zichzelven verliefde Narcissus was, de taal der oogen zou genoeg zijn; maar hij moet gevleid, overreed, zijns ondanks veroverd worden. Hij heeft haar gezien...'

'En zij vlugt.'

'Ik stel het mij voor, Willem, al zegt Ovidius het niet letterlijk,' vervolgde Albert. 'Het was het eenige middel, dat haar overschoot, om belang in te boezemen. Meer nog: het verraste hem zelfs, dat een meisje voor hem vlugtte, hij, wiens handen met die van Bacchus in blankheid durfden wedijveren, en om wiens schedel blonde lokken zwierden, schoon als die van Apollo. Het maakt hem nieuwsgierig, het ergert hem...'

‘Ge schildert bij ervaring, Albert!’

‘Ei, Brammetje? - hij snelt naar de plek, van waar zij hem nastaarde; want hij is alleen; niemand zal het hem nageven, dat hij zijne stugheid een oogenblik aflegde; hij bespiedt er de ritselende bladergordijnen vergeefs, en toch is het hem, alsof hij een zucht hoort: wie is hier?’

‘Ze is hier,’ herhaalde de Muiderbergsche echo, en wij waren verrast als Narcissus, schoon de verheffing van stem, waarmede de jurist die woorden uitsprak, het natuurlijk maakte.

‘Luttel woorden,’ hernam Albert, ‘werden nog op die wijze gewisseld, en de verliefde Echo ontsnelde aan het haar omsluijerend loover, en wilde hare armen om den ivoorblanken hals van Narcissus slaan. Helaas! Naauwelijks verwaardigt hij zich, die nieuwe hulde zijner bekoorlijkheden in te oogsten; neen, hij ontwijkt hare omarming, terwijl hij zijnen hoorn steekt, als wilde hij al de nimfen van het woud tot getuigen zijner stugheid en harer schande maken. De arme Echo! schaamrood en verlegen doolde zij sedert in spelonken om, verborg zich op het gebergte, of school weg in het donkere bosch, door niemand ooit gezien, maar nog altijd klagende...’

‘Houdt op!’ riep ik: ‘er is niets liefelijker dan de stem van een jong meisje; het is de zoetste muzijk ter wereld. Als ik van engelen-harpen droom, hoor ik slechts de toonen, die mij op hare lippen verrukken, en ge wilt mij in dit akelig nabaauwen, waarbij ons eene huivering overvalt, de klagt eener van liefde verteerde woudnimf doen hooren. Timon de toovenaar, zeg ik u; het is Timon de toovenaar!’

‘De beurt is aan u,’ zeide Otto.

‘Mits het een aardig toovenaartje zij,’ bedong Brammetje.

‘Het onderwerp mist alle bevalligheid,’ verontschuldigde ik mij. ‘Grave Floris zucht op het Muiderslot, in de boeijen zijner wraakzuchtige edelen; de nacht is ingevallen, en een

schildknaap van Geeraardt van Velzen doolt in dit bosch om. Wat zoekt hij er? De borst schijnt een vrijgeest voor zijn tijd; want hij twijfelt aan het bestaan van spoken en geesten; hij loochent de helft van al wat het gerucht van eunjerwijven en toovenaars beuzelt. En echter, hij was laatst vrolijk, schoon de aardigste burgtdeerne hem hare deur voor den neus digtsloeg, nadat ze zijne bierkroes had omgeworpen; hij was laatst droevig, schoon zijn heer hem den buidel gevuld had, toen hij Machteld op Velzen bragt. Viel dit aan geesten toe te schrijven, peinst hij, of was het louter de invloed van zonneschijn en buijig weêr? Gisteren was het schild van zijnen meester in een omzien glad gewreven; heden wilde de pluim op den helm zich in geen uur naar zijnen zin buigen. Brechtje zag zuur, en Griete zag zoet, schoon hij het andersom wenschte; zijn het geesten, die met ons schertsen, of is het toeval alles in de wereld? Neen, er zijn goede en er zijn booze geesten: maar den laatsten wijsheid toe te kennen, acht hij zondig; hij slaat een kruis...'

'Dat staat niet in Hooft,' viel de schilder in.

'Het past weinig bij de philosophie van den schildknaap,' zeide Brammetje.

'Ga voort,' bad Albert.

'Toch is hij door zijnen meester met dat doel uitgezonden; zijn makker moge den gevaarlijken last, Timon den toovenaar over het gevangen houden van den Graaf te raadplegen, van den hals hebben geschoven, hij was er geen knaap naar. "Ik leg de toortsen in den oven," had deze geantwoord. Fy! het Muiderbosch is door hem bijna ten eind gegaan, nog is hem niets ontmoet. Maar hoe digter hij Muiderberg nadert, hoe dikker de lucht wordt; hier moet de toovenaar schuilen, Timon, met het walbarken aangezigt, den ongeschoren baard, de nimmer gladgekamde haren, de

huid vol rimpels, te ruim voor de hoekig uitstekende beenderen. Laat die afzigtelijkheid jongens en vrouwen verschrikken, niet hem, die met den Waal gevochten en met den baren Duivel geklonken heeft! “Ha!” roept hij: “ha! luister, kunstenaar, die geesten bezweert, naar ik hoor!” En Timon baauwt uit de duisternis, hol, akelig, dof na: “Ik hoor.” En telkens zijne laatste woorden herhalende, verneemt hij, dat hij “onder” schuilt, roept Timon hem toe, “koom in,” raadt hij hem zijn hol te “zoeken,” wijst hij hem naar de “eiken,” bescheidt hij hem hier “ter stede,” en komt hij “voor den dag,” terwijl de eik schudt, en uit den grond wordt geligt, die vuur en vlammen braakt, als was het de mond van de hel.’

‘Wat schetst gij, Otto?’

‘De verschijning van den toovenaar, Brammetje!’

‘En Timon staat voor hem, Timon, die in water, lucht en aarde heerschappij voert over geesten, spoken en nikkers; die zeggen mag, dat alles, wat der wereld schrik inboezemt, voor hem vervaard is, daar hij de zon door kracht van tooverrijmen in de zee bant, en de maan doet bezwijmen, dat zij er de doodverw van zet; die de winden, zonder toom rennende, kort schut.’

‘Spreek niet zoo verbazend Hooftiaansch, Willem!’

‘De uitdrukking is fraai, Brammetje! De kunstenaar staat voor hem, die den dooden stroom weêr aan 't hollen helpt; die den hemel schudt, dat de starren suizebollen; die bij naren middernacht zijne eunjers om het kerkhof doet draven, en de dooden uit hunne graven driescht, Timon de toovenaar, de waardige bewoner van het hol vóór ons...’

‘C o n s t a n c e !’ baauwde de Echo.

Albert schrikte.

Wij zagen naar de plek, die wij al sprekende verlaten had-

den: het was de Onbekende uit het Soester bosch; maar ditmaal was niet de jager, ditmaal was de oude draak aan hare zijde. Vergt ge mij eene beschrijving van zijn voorkomen, zoo bid ik u den Timon, van Hooft, van baard en haren te ontdoen, en hem in een gewaad onzes tijds te steken, dan hebt gij haar geleider voor u. Kies den bontsten heerendos, dien ge wilt; want al was de man den winter des levens genaderd, ge weet immers, dat de mode voor ons niet verscheiden is, of wij eenmaal of tweemaal dertig jaren tellen?

'D e s g a n t s ,' baauwde de Echo.

'Hoe nu?' zeide Albert.

'S o u v e n i r !' baauwde de Echo.

'Waarlijk,' zei de jurist spijtig, 'zij heeft gezien, dat ik in het bosch eerst onderzocht, of ik ook dames-handschoenen van de kleur der hare bij mij had; ik ben altijd van een tiental zulker trofeën voorzien. Ik bezat er geene; ik nam daarom mijne toevlugt tot een s o u v e n i r : ik ben dus hare d u p e geweest.'

'C o n s t a n c e !' baauwde de echo.

'Zij ziet er toch allerliefst uit, Albert!'

'Ik zou de kennis voortzetten,' zei Brammetje.

'Zoo het waar is,' merkte Otto aan, 'dat zij zich wreekt, dan doet zij het allernaïfst.'

'Ha, die Poolsche schoonen!' riep de jurist: 'ze zijn nog erger dan de Fransche. Ik weet, dat haar oude draak er geen sylbe van begrijpt, waarom zij juist die woorden kiest; ik gun hem haar tot gemalin, als er weêr een opstand in Polen uitbreekt.'

'Ik houd nog vol, dat zij een jodinnetje is,' zei Brammetje: 'de oude draak maakt het zeker.'

'Wat gelooft gij, Willem?'

'Wat ik van het begin af vermoed heb, Albert, dat zij

tot de a r t i s t e s van het tooneel te St. Petersburg behoort, waaraan haar geleider Professor in de mimiek is.'

'Dan zal ik haar dezen winter weêrzien,' verzekerde Otto: 'ik denk er met de laatste stoomboot heen te gaan. Keizer Nicolaas is een Augustus voor de kunsten, heeft zij mij gezegd. Mijn eerste brief zal er u berigt van geven.'

Brammetje had geen geduld om zoo lang te wachten. Toen wij, na het d i n e r, haar rijtuig hoorden wegrollen, en Albert in somber gepeins de blaauwe rookwolkjes zijner Havana-cigaar nastaarde, verhaalde de theologant, dat hij Supkroptf naar den naam van zijn meester had gevraagd.

'En wat antwoordde de bok?' riep de jurist.

'Al wat ik verstond,' hernam Brammetje, 'waren de letters X Y, na een keelgeluid van eene halve seconde. 'Q u e d i t - i l, Jasmin? mogt ik zeggen. De deugniet verzekerde mij, dat hij den naam niet kon uitspreken, maar dat hij in het album op het Paviljoen te lezen was.'

'Plaaggeest!' borst Albert uit.

Ik laat u de keuze, lezer, of gij dien daar wilt gaan opzoeken, of wachten tot Otto terug is. Voor heden zult gij hem wel met mij goede reis willen wenschen.

Ik neem afscheid met:

XII De meermin van het huis te muiden.

1
De wachter stak den hoorn ter ruste,
Op 't hooge Huis aan Flevoos meer;
En 't riet des strands en 't woud der kuste

Gaf dof zijn luide toonen weêr:
Maar jonge Winfried had geene ooren
Voor 't seinen van den torentrans;
Het lied der Meermaagd deed zich hooren;
De dartle wenkte hem ten dans.

2.
‘Wien de golf
Overdolf
Wordt beschreid en beklaagd
Door de maagd,
Die de wijle om hem draagt;
Maar de lust
En de rust
Wijken nooit uit de zaal
Van koraal;
Ga met mij als ik daal!’

3.
De wachter hield naar de oosterzijde
Vergeefs den strakken blik gevest,
En in zijne eenzaamheid benijdde
Hij 't zwaluwpaar in 't warme nest:
Maar jonge Winfried zag haar lokken
Den sluijer heffen van een borst,
Waarmeê het blank der meerschuimvlokken
Niet om den eerprijs dingen dorst.

4.
‘Zie hoe schoon
Blinkt de kroon,
Die uw hair dra omspant,
Zoo ge 't land
Snel ontvlugt aan mijn hand;

En ik biê
Meer dan die
In mijn weêrgaloos rijk;
Kom en prijk
Er den vorsten gelijk!’

5.
De wachter blies; de toonen drongen
Heel 't landschap door: een schip in 't oost!
En 't krijgsvolk, geeuwende opgesprongen,
Scheen om den tol de wacht getroost:
Maar jonge Winfried zag de toortse
Pas flikkeren van den torentop,
Of, overheerd door minnekoortse,
Gaf hij zich aan de golven op.

6.
‘Hier de lust
Niet gebluscht;
Want de koets, die ons beidt,
Is gespreid,
Waar geen priester ons scheidt;

Waar de pracht
Van 't smaragd
Nooit verwelkt! - Snelt ge er in?
Eeuwge min
Eischt de Meerkoningin.’

7.
De wachter stak den hoorn ter ruste
Op 't hooge Huis aan flevoos meer;

Het zeil, dat opdoemde aan de kuste,
Zonk in den schoot der golven neêr.
Maar jonge Winfried bleef verloren,
Al deed des Slotvoogds Kapelaan
Het watervlak den banvloek hooren
Toen weêr de dag was opgegaan.

1839.

Opheldering en.

Bl. 314. *Het Klooster Mariënburg*.

Het K l o o s t e r M a r i ë n b u r g , door Brigittijnen bewoond, lag onder de Parochie van Soest, bij Amersfoort, en werd in 1543 door het krijgsvolk van Maarten van Rossem geplunderd. De biechtvader, dien ik der nonnen gegeven heb, en die er duur voor boet, dat hij de plundering van het Stift niet even weêrloos aanzag, als toen hij vroeger zich de ingezamelde aalmoezen ontnemen liet (zie couplet 4), is niet historisch.

'Keurmede' (couplet 6) is een oud woord (c u r m e t u m), uit de dagen der knechtsche dienstbaarheid, maar werd hier slechts gebezigd voor eene aan de kerk gebruikelijke offerande, die bij de begrafenis het lijk van den gestorvene voorafging. Ik wil geen borg zijn, dat zij t o e n nog bestond, maar achtte de spotternij in den mond van een krijgsknecht van Maarten van Rossem karakteristiek.

''t M a g n i f i c a t ,' laatse regel. Men wil, dat van Maar-

ten van Rossem het spreekwoord dagteekent, dat het branden 't M a g n i f i c a t van den oorlog is; eene toespeling op een der sieraden van den Vesper der R.C. Kerk.

Bl. 324. *Vergeefs zoekt men er zijne Galathea*.

Mogt het gebruik, dat ik hier van Hooft's Minnezangen, en later van zijn treurspel *Geeraardt van Velzen* maakte (bl. 342-348) den lezer - en voor de eerste ook de lezeres - uitlokken, die stukken te lezen; te herlezen, hoop ik.

Bl. 327. *De Meistreel-Bruid van Blaricum*.

De aanleiding tot dit stukje gaf het verblijf van Karel van Bourgondië, op het slot te Muiden, in 1462, door de historie vermeld. Hij was toen nog slechts Graaf van Charolois, en door een gift van zijnen vader, Hertog Filips d e n g o e d e n, Graaf van Holland, enz. enz. Heer van Gooiland. Het is alles, geloof ik, wat tot toelichting der acht laatste regels van het 5de couplet vereischt wordt.

Bl. 350. *De Meermin van het Huis te Muiden*.

Hooft gewaagt in zijne Brieven van eene Meermin, van den Huize van Muiden; mijne historie valt voor in den tijd, toen er nog geen slot, maar slechts een tolhuis in die streek was, om den cijns voor de vaart op de rivier te innen. De lezer bepale het jaartal zelf, mits vóór A^{o}. 975, indien hij het der moeite waardig acht.